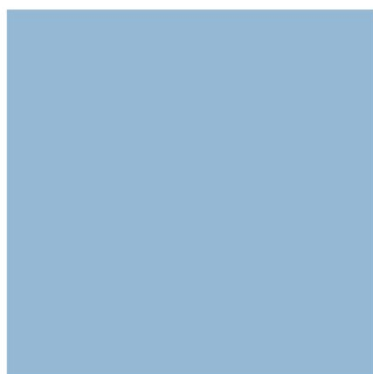

STRATEGIA

Zintegrowanych
Inwestycji Terytorialnych
Wrocławskiego Obszaru
Funkcjonalnego
na lata 2021-2027

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Zabiniokou
Z up. PREZYDENTA
Renata Grądzka
WICEPREZYDENT WROCŁAWIA
26.06.23

Opracowanie Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Biuro Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w składzie:

- Magdalena Wdowiak-Urbańczyk
- Magdalena Koprowska
- Marcin Rotuski
- Daria Gilar
- Agnieszka Głowińska
- Daniel Góra
- Karolina Jurcewicz
- Róża Kilijańska
- Małgorzata Medyk
- Ewa Rucińska
- Małgorzata Sawczak
- Małgorzata Wierzchołek

Współpraca przy Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego:

Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych DELTA PARTNER, 43-400 Cieszyn, ul. Zamkowa 3a/1

Rzeczpospolita
Polska

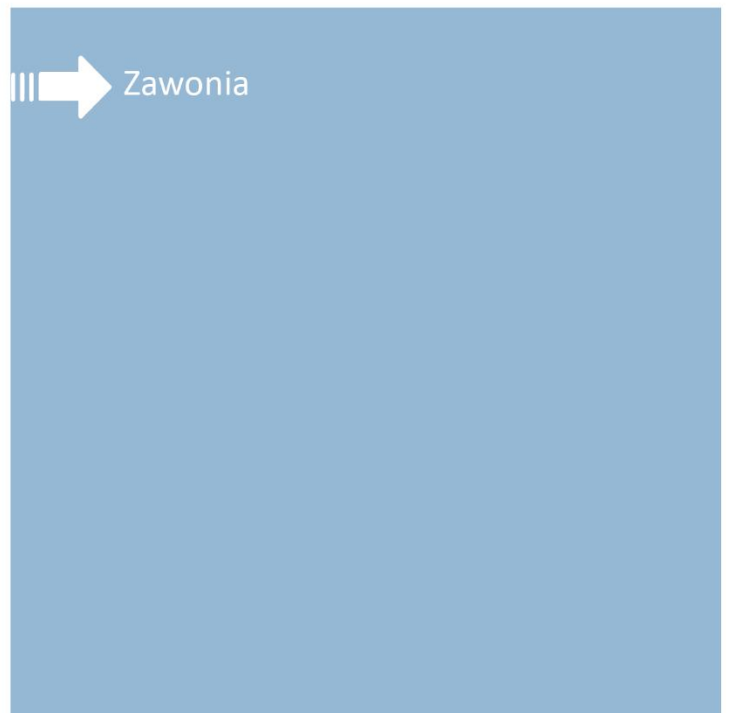
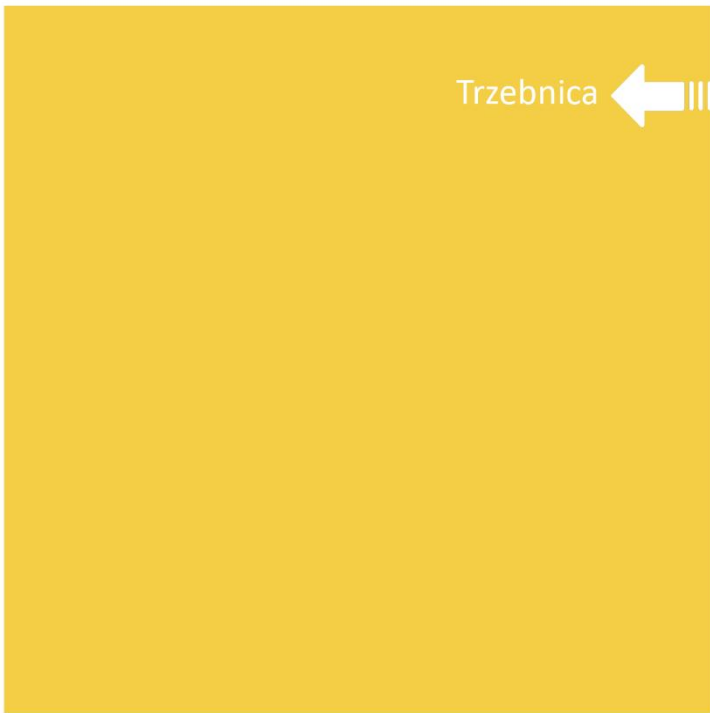
Unia Europejska
Fundusz Spójności

Wstęp	6
I. Wprowadzenie	9
I.1 Obszar ZIT WrOF	9
I.2 Podstawa prawna	10
I.3 Struktura i elementy strategii	11
I.4 Metodyka opracowania	12
II. Synteza diagnozy strategicznej obszaru WrOF	16
II.1 Uwarunkowania wynikające z położenia geograficznego	17
II. 2 Mobilność	20
W maju 2023r. Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocław został zweryfikowany przez Centrum Unijnych Projektów Transportowych i uzyskał ocenę pozytywną z rekomendacjami.	29
II.3 Łączność i komunikacja elektroniczna	29
II.4 Ludność i procesy demograficzne	31
II.5 Gospodarka i rynek pracy	37
II.6 Środowisko naturalne	41
II.7 Kultura i dziedzictwo kulturowe	77
II.8 Sport, rekreacja i turystyka	80
II.9 Bezpieczeństwo i przestrzeń publiczna	86
II.10 Polityka społeczna	91
II.11 Edukacja i wychowanie	100
II.12 Kapitał społeczny	107
II.13 Finanse samorządowe	110
II.14 Analiza SWOT	115
III. Założenia strategiczne – poziom strategiczny	123
III.1 Wizja rozwoju Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego	124
III.2 Wymiar, Cele strategiczne, Priorytety i Kierunki działań	126
IV Instrument ZIT – poziom operacyjny	177
IV.1 Założenia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych	177
Szczegółowy plan podziału wykorzystania przyznanego alokacji jest przedstawiony w rozdziale IV.4 Plan finansowy ZIT.	178
IV.2 Opis zintegrowanego podejścia służącego zaspokojeniu zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych i wykorzystaniu potencjału obszaru	181
IV.3 Lista projektów wybieranych w trybie niekonkurencyjnym	215
IV.4 Plan finansowy ZIT	258
V System realizacji	263
V.1 Warunki i procedury obowiązujące w realizacji instrumentu ZIT	263
V.2 Monitoring i ewaluacja	274
V.3 Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko i konsultacje społeczne	277
V.4 Komplementarność opracowania	280
V.5 Budżet, ramy finansowania i źródła finansowania	286
Spis tabel, wykresów i map	294
Załącznik nr 1 Lista pozostałych projektów planowanych do realizacji przez gminy ZIT WrOF	295

Wykaz skrótów

ZIT WrOF	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
WrOF	Wrocławski Obszar Funkcjonalny
Strategia ZIT WrOF 2021-2027	Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027
Strategia ZIT WrOF	Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (opracowana w 2015 r.)
Porozumienie	Porozumienie z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie zasad współpracy Stron Porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji i koordynowaniu wspólnych przedsięwzięć, bieżącej obsłudze i rozliczeniach ZIT WrOF, zawarte między 19 samorządami, na okres wdrażania i rozliczania ZIT WrOF
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
PZM MOFW	Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia
KPO	Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
FEDS 2021-2027	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027
FEnIKS 2021-2027	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
FERS	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027
FENG	Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027
FERC	Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027
PTFE	Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027
MŚP	Sektor mikro, małych i średnich przedsiębiorstw
Umowa Partnerstwa	Umowa Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027 w Polsce
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
Rozporządzenie Ogólne	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej
Ustawa Wdrożeniowa	Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz. U. 2022 r. poz. 1079)
OSI	Obszar strategicznej interwencji
SOOŚ	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko
OzN	Osoby z niepełnosprawnością
AON	Asystent osoby niepełnosprawnej

Wstęp

Spójność terytorialna jest istotnym elementem polityki rozwoju UE wpływającym na zwiększenie konkurencyjności obszarów. Instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT), od okresu programowania 2014-2020, jest narzędziem wspierającym wdrażanie strategii terytorialnych z wykorzystaniem możliwości finansowych jakie dają nam Fundusze Europejskie. ZIT-y służą przede wszystkim wspieraniu rozwoju miast i obszarów z nimi funkcjonalnie powiązanych.

Formuła ta umożliwia wyjście poza sztywne granice administracyjne samorządów, co przekłada się na większe oddziaływanie realizowanych wspólnie przedsięwzięć. ZIT WrOF od początku istnienia działa w formie porozumienia zawartego pomiędzy JST. W okresie programowania 2014-2020 ZIT WrOF obejmował swym zasięgiem 15 jednostek terytorialnych z Gminą Wrocław jako Liderem. Nadrzędnym dokumentem programującym tą pilotażową wówczas formę wsparcia była „Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego” (zwana Strategią ZIT WrOF).

W ramach ZIT WrOF – od 2014 r. udało się zrealizować projekty, które w istotny sposób przyczyniły się do poprawy życia mieszkańców obszaru, w tym w szczególności w zakresie: edukacji, infrastruktury technicznej i społecznej, atrakcyjności inwestycyjnej i turystyczno-rekreacyjnej, rewitalizacji, ochrony środowiska, otoczenia biznesu oraz infrastruktury dostosowanej do potrzeb osób starszych.

Okres minionej perspektywy finansowej, pokazał jak realizacja wspólnych inicjatyw przyczynia się do budowy coraz silniejszego potencjału oraz przyciąga zarówno inwestorów jak i nowych mieszkańców. Tak szeroko zakrojone inwestycje i projekty wykraczające poza obszar jednej gminy możliwe były tylko dzięki współpracy i współdziałaniu. ZIT WrOF stał się platformą współpracy, wymiany doświadczeń oraz konsultacji, pozwalającą w innowacyjny sposób postrzegać politykę wspierania rozwoju subregionalnego.

Obecnie ZIT WrOF jest kontynuacją działań, które były realizowane w latach 2014-2020. Nadrzędnym dokumentem regulującym zasady funkcjonowania Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego jest Porozumienie w sprawie zasad współpracy Stron Porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji, uzgadnianiu wspólnych inwestycji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach ZIT WrOF, na perspektywę UE 2021-2027. Obszar ZIT został powiększony o 4 kolejne Gminy. Obecnie tworzy go 19 gmin.

Warunkiem realizacji ZIT w latach 2021-2027 jest niniejsza Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027 (zwana dalej Strategią ZIT

WrOF 2021-2027), będąca w ujęciu formalno-prawnym strategią terytorialną. Jednocześnie należy podkreślić, że struktura dokumentu wpisuje się w definiowany kształt strategii o charakterze ponadlokalnym. Zgodnie z art. 34 ust. 6 pkt 3) ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 do końca 2025 r. ZIT WrOF (jako miejski obszar funkcjonalny) zobowiązany będzie do opracowania Strategii Ponadlokalnej, która będzie spójna ze Strategią ZIT WrOF 2021-2027. W związku z tym podejścieto ułatwi aktualizację dokumentu w przyszłości, ograniczając ją do wypracowania modelu przestrzenno-funkcjonalnego oraz rekomendacji dotyczących polityki przestrzennej.

Opracowanie Strategii ZIT WrOF2021-2027 zostało poprzedzone kompleksowymi pracami diagnostycznymi i badawczymi. Na tej podstawie wskazano niezbędne do realizacji cele, priorytety i kierunki działań oraz listę projektów możliwych do realizacji w formule ZIT wraz z określeniem planu finansowego. Projekt dokumentu podlega otwartym konsultacjom społecznym oraz Strategicznej Ocenie Oddziaływania na Środowisko.

Strategia ZIT WrOF 2021-2027 została przygotowana przez pracowników Biura Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Urzędu Miejskiego Wrocławia, we współpracy ze Stowarzyszeniem Wspierania Inicjatyw Gospodarczych Delta Partner (część diagnostyczna). Dodatkowo w procesie opracowania Strategii ZIT WrOF 2021-2027 brali udział członkowie Rady ZIT WrOF składającej się z przedstawicieli partnerów społeczno-gospodarczych oraz Komitetu Sterującego tj. przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego ZIT WrOF.

Dokument oraz określone w nim priorytety, wykorzystując zdobyte doświadczenia z poprzedniej perspektywy oraz kontynuując rozwój obszaru z uwzględnieniem uwarunkowań zewnętrznych oraz wewnętrznych, mają na celu umożliwienie dynamicznego rozwoju obszaru ZIT WrOF, zapewniając wysoką jakość życia mieszkańców.

Dokument jest współfinansowany ze środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020 w ramach Funduszu Spójności.

➔ Mękinia

Sobótka ←

➔ Kąty Wrocławskie

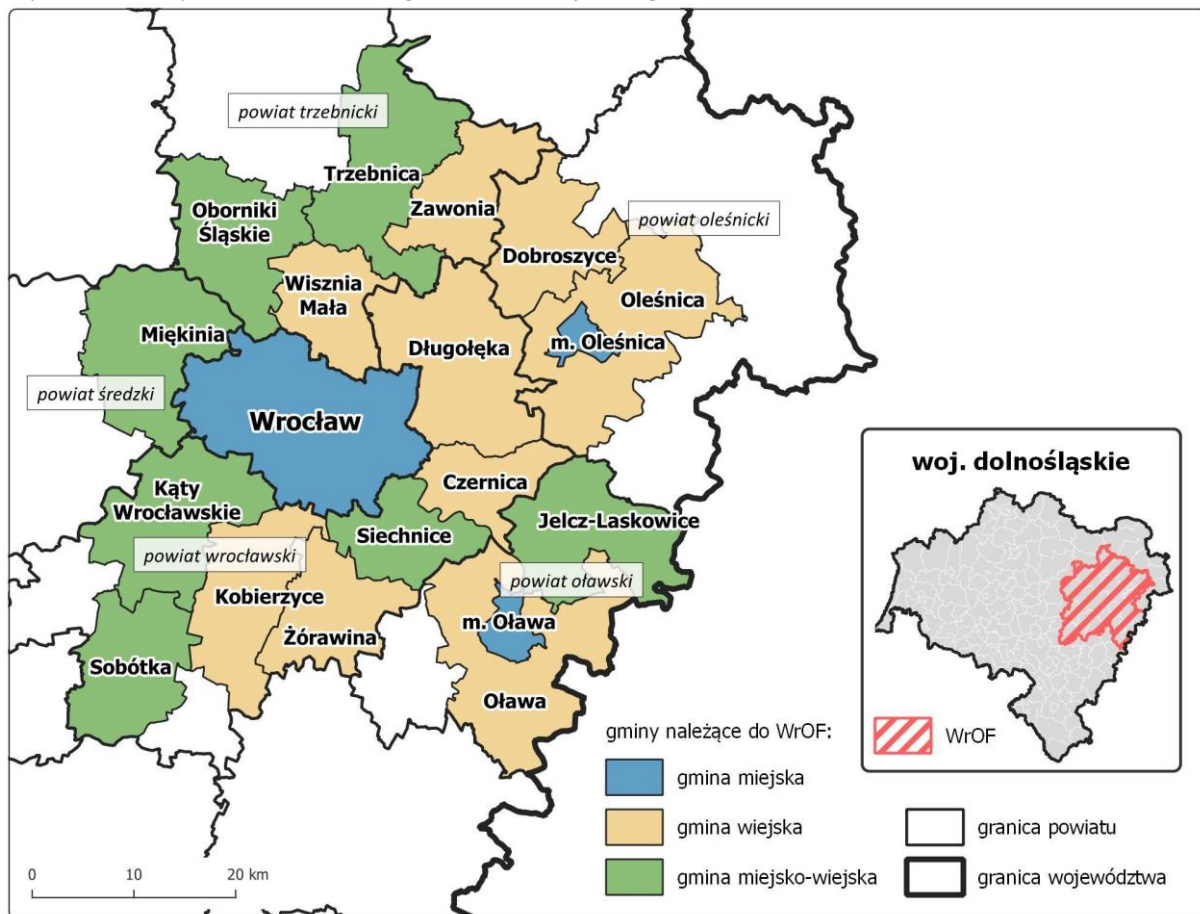

I. Wprowadzenie

I.1 Obszar ZIT WrOF

Zgodnie z Porozumieniem z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie zasad współpracy Stron Porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji i koordynowaniu wspólnych przedsięwzięć, bieżącej obsłudze i rozliczeniach ZIT WrOF obszar Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego tworzy 19 jednostek samorządu terytorialnego: Gmina Czernica, Gmina Długołęka, Gmina Dobroszyce, Gmina Jelcz–Laskowice, Gmina Kąty Wrocławskie, Gmina Kobierzyce, Gmina Miękinia, Gmina Oborniki Śląskie, Miasto Oleśnica, Gmina Oleśnica, Miasto Oława, Gmina Oława, Gmina Siechnice, Gmina Sobótka, Gmina Trzebnica, Gmina Wisznia Mała, Gmina Wrocław, Gmina Zawonia, Gmina Żórawina.

Mapa 1 Struktura i położenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Planu zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego.

Wrocławski Obszar Funkcjonalny w ujęciu regionalnym

Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa dolnośląskiego 2030, ZIT tj. narzędzie zastosowane w polityce spójności w perspektywie 2014-2020, zostało z sukcesami wdrożone w Polsce, co w konsekwencji uzasadnia realizację ZIT w kolejnej perspektywie 2021-2027. Wsparcie regionalnego programu operacyjnego na lata 2021-2027 powinno uwzględniać potrzeby charakterystykę terytorium obszaru funkcjonalnego.

Zakres obszarów funkcjonalnych w województwie dolnośląskim został wskazany w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego¹, gdzie WrOF został wskazany jako miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego. Wg Planu zasięg WrOF obejmuje 27 gmin, określonych w ramach „Studium spójności funkcjonalnej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym”. Jednakże jest to obszar szerszy niż obszar ZIT WrOF ujęty w Porozumieniu oraz potwierdzony w dniu 14 listopada 2022 r.², Uchwałą Zarządu Województwa Dolnośląskiego nr 6140/VI/22 w sprawie przyjęcia projektu propozycji wyznaczenia miejskich obszarów funkcjonalnych celem realizacji podejścia terytorialnego w ramach projektu programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027. Zgodnie z ww. Uchwałą Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Wrocławskiego obszaru funkcjonalnego obejmują swym zasięgiem obszar 19 gmin wskazanych we wstępie rozdziału.

I.2 Podstawa prawna

Wdrażanie zintegrowanych inwestycji terytorialnych w perspektywie unijnej 2021-2027 ma na celu przede wszystkim rozwiązanie wspólnych problemów identyfikowanych w całym obszarze funkcjonalnym, jak również wykorzystanie posiadanego potencjału rozwojowego. Strategia ZIT WrOF 2021-2027 ma w sposób kompleksowy odnosić się do potrzeb obszaru wraz ze wzmocnieniem i tworzeniem odpowiednich warunków do rozwoju współpracy oraz integracji jednostek administracyjnych budujących Wrocławski Obszar Funkcjonalny.

Podstawę prawną realizacji instrumentu ZIT we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym stanowią:

- ◆ Umowa Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027 w Polsce;
- ◆ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu,

---

¹ Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego

² Uchwała nr 6140/VI/22 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 14 listopada 2022 r. w sprawie przyjęcia projektu propozycji wyznaczenia miejskich obszarów funkcjonalnych celem realizacji podejścia terytorialnego w ramach projektu programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027

Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej;

- Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz. U. 2022 r. poz. 1079);
- Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021- 2027;
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030;
- Porozumienie z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie zasad współpracy Stron Porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji i koordynowaniu wspólnych przedsięwzięć, bieżącej obsłudze i rozliczeniach ZIT WrOF;
- Uchwała nr 6140/VI/22 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 14 listopada 2022 r. w sprawie przyjęcia projektu propozycji wyznaczenia miejskich obszarów funkcjonalnych celem realizacji podejścia terytorialnego w ramach projektu programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 (ze zmianami);
- Uchwała nr 6945/VI/23 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 22 maja 2023 r. w sprawie przyjęcia wyznaczonych obszarów celem realizacji podejścia terytorialnego w ramach programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027;
- Uchwała nr 6333/VI/22 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 grudnia 2022 r. w sprawie przyjęcia programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 wraz z załącznikiem (TPST subregion wałbrzyski) oraz podsumowaniem.

Uzupełnieniem informacji dotyczących wspomnianego mechanizmu są Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027, których przygotowanie wynika bezpośrednio z zapisów Umowy Partnerstwa. Opracowanie to zawiera informacje dotyczące ZIT – celu stosowania tego instrumentu, form partnerstwa, zakresu tematycznego czy przygotowania i zatwierdzenia dokumentu strategii ZIT.

I.3 Struktura i elementy strategii

Strategia ZIT WrOF 2021-2027, zgodnie z wytycznymi zawartymi w Umowie Partnerstwa, zawiera następujące elementy:

- syntezę diagnozy obszaru realizacji ZIT wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych;
- cele, które mają być zrealizowane w ramach ZIT, uwzględniające podejście zintegrowane, oczekiwane wskaźniki rezultatu i produktu, powiązania z właściwym programem;

- listę projektów wraz z informacją na temat sposobu ich wyboru oraz powiązania z innymi projektami;
- źródła finansowania;
- warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii ZIT;
- opis procesu zaangażowania partnerów społecznych i gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem strategii ZIT oraz sprawozdanie z konsultacji społecznych.

I.4 Metodyka opracowania

Opracowanie Strategii ZIT WrOF2021-2027 zostało poprzedzone przeprowadzeniem kompleksowych prac diagnostyczno-badawczych. Poniżej zaprezentowano poszczególne elementy metodyki i etapy opracowania przedmiotowej strategii.

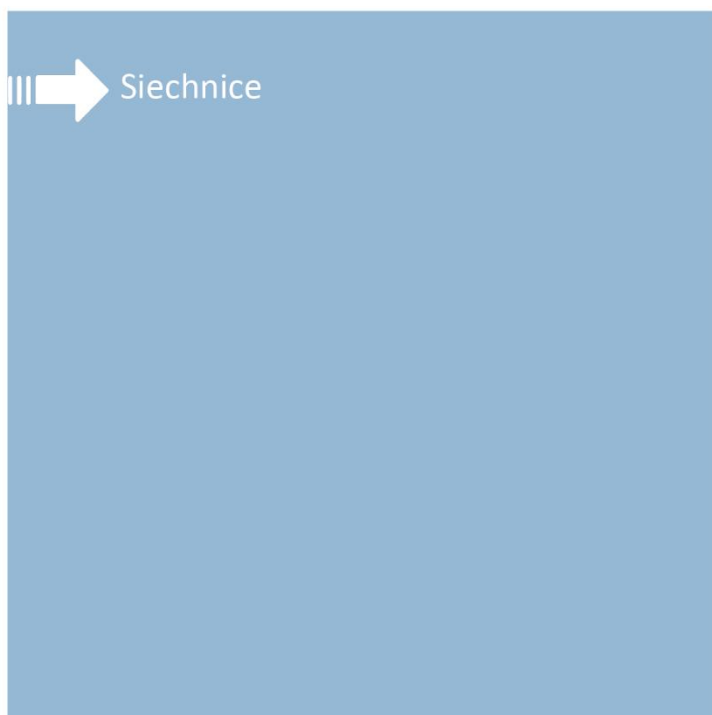
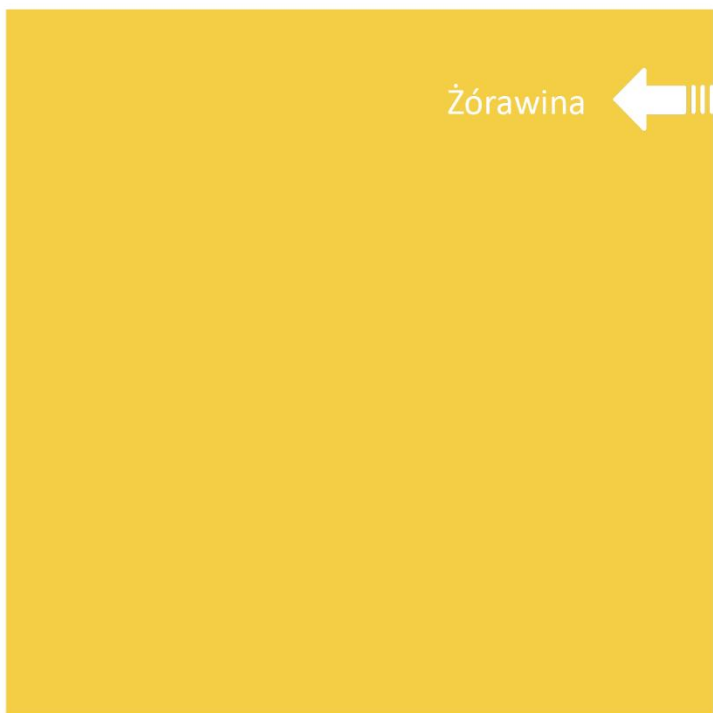
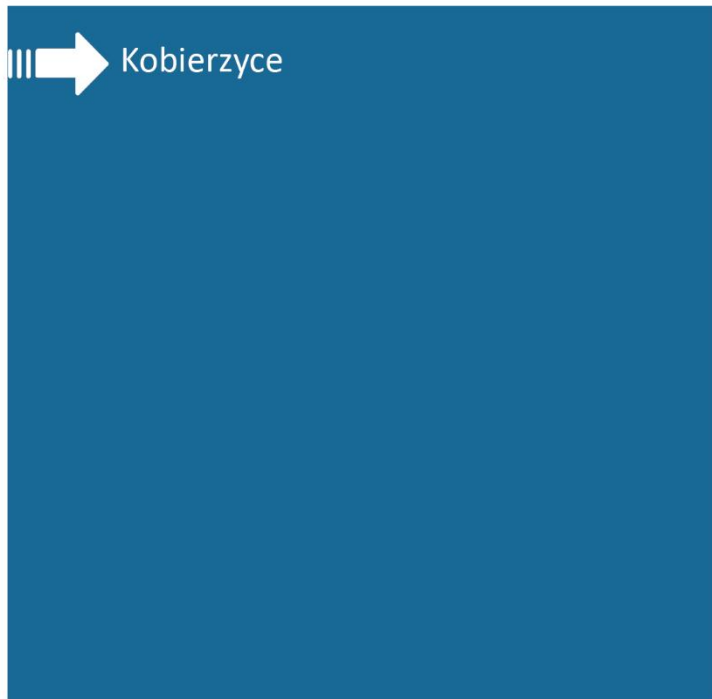
<p>Opracowanie diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej</p>	<p>Kluczowe znaczenie w procesie opracowania zarówno diagnozy, jak i strategii miała analiza <i>deskresearch</i>. Weryfikacji poddano możliwie najszerszy katalog ogólnodostępnych opracowań, dokumentów, raportów, a także materiałów udostępnionych przez Biuro ZIT WrOF. W celu pogłębienia analizy dotyczącej w szczególności rynku pracy, bezpieczeństwa publicznego, zapotrzebowania na pomoc społeczną, infrastruktury edukacyjnej, kwestii środowiskowych (w tym szczególnie z zakresu energetyki i gospodarowania odpadami) pozyskano dane z powiatowych urzędów pracy, powiatowych komisariatów policji, ośrodków pomocy społecznej, gmin tworzących WrOF oraz podmiotów świadczących usługi produkcji ciepła i energii elektrycznej oraz usług komunalnych. Zebrane dane zostały poddane weryfikacji w celu wyselekcjonowania rzetelnych oraz przydatnych informacji do opracowania części diagnostycznej Strategii ZIT WrOF 2021-2027. Wnioski z opracowanego dokumentu znajdują się w rozdziale II Synteza diagnozy obszaru realizacji ZIT.</p>
<p>Przeprowadzenie badania ankietowego z mieszkańcami WrOF</p>	<p>W celu poznania realnych potrzeb mieszkańców oraz aktualnej sytuacji we WrOF przeprowadzono badanie ankietowe – badanie ilościowe zrealizowano metodą CAWI przy użyciu panelu internetowego i wywiadów telefonicznych CATI. Ankietowani zostali poproszeni m.in. o ocenę sytuacji na rynku pracy, jakości środowiska czy dostępności do usług i infrastruktury. W badaniu ankietowym wzięło udział 1 066 mieszkańców gmin wchodzących w skład ZIT WrOF. Badanie realizowano na przestrzeni sierpnia i września 2022 r.</p>

<p>Przeprowadzenie szkolenia design thinking</p>	<p>W celu wypracowania zarysu wizji, bazując na unikalności regionu, przeprowadzono szkolenie warsztatowe metodą design thinking, w terminie 29-30 sierpnia 2022 r. Design thinking jest metodą, która służy do rozwiązywania problemów, tworzenia nowatorskich produktów, usług (także publicznych) i rozwiązań w oparciu o głębokie zrozumienie potrzeb użytkowników. W szkoleniu wzięło udział 20 osób.</p>
<p>Przeprowadzenie warsztatów i zogniskowanych wywiadów grupowych</p>	<p>Na potrzeby wypracowania założeń planistycznych w dokumencie oraz poznania opinii na temat dotychczasowej współpracy w ramach WrOF, w dniach 7-8 września 2022 r. przeprowadzono zogniskowane wywiady grupowe, w których udział wzięły 92 osoby. Byli to partnerzy społeczno-gospodarczy oraz przedstawiciele środowiska obywatelskiego. Natomiast w dniach 13-14 września zorganizowano warsztaty, w których wzięło udział 40 osób. Uczestnikami byli przedstawiciele i przedstawicielki szerokiego grona interesariuszy WrOF, w tym reprezentanci podmiotów publicznych i niepublicznych, a także mieszkańcy gmin WrOF. Celem spotkań było zdiagnozowanie możliwości rozwoju współpracy instytucji i podmiotów funkcjonujących na terenie WrOF. Zakres poruszanych tematów na warsztatach i podczas wywiadów dotyczył gospodarki, infrastruktury i środowiska, kultury, sportu, turystyki oraz spraw społecznych.</p>
<p>Opracowanie części planistycznej</p>	<p>Zarówno głos mieszkańców, jak i wnioski z przeprowadzonych warsztatów pozwoliły na opracowanie części planistycznej, zidentyfikowanie celów i kierunków rozwoju WrOF, zgodnie z artykułowymi potrzebami oraz wyzwaniem.</p>
<p>Opracowanie części wdrożeniowej</p>	<p>Część wdrożeniowa skupia się na opisie mechanizmu realizacji strategii, podziale zadań oraz zaangażowanych w proces opracowania podmiotów. Dodatkowo uwzględnia również ramy i źródła finansowania.</p>
<p>Konsultacje społeczne</p>	<p>Konsultacje mają na celu uzyskanie opinii na temat opracowanego projektu Strategii ZIT WrOF 2021-2027. W konsultacje i opiniowanie dokumentu zaangażowany jest szeroki katalog interesariuszy. Proces konsultacji jest zgodny z zasadą partnerstwa opisaną w art. 8 Rozporządzenia Ogólnego. Szczegółowy opis przeprowadzonych konsultacji społecznych został przedstawiony w rozdziale V.3. <i>Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko i konsultacje społeczne.</i></p>

**Przeprowadzenie
procedury
środowiskowej**

Projekt Strategii ZIT WrOF 2021-2027 zgodnie z ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko, podlegał strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko (SOOS) oraz weryfikacji przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska we Wrocławiu i Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego we Wrocławiu. Opracowano prognozę oddziaływania na środowisko, która zawierała informacje o oddziaływaniu na zaplanowanych w strategii działań i przedsięwzięć na środowisko. Szczegółowy opis przeprowadzonej procedury środowiskowej został przedstawiony w rozdziale V.3. *Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko i konsultacje społeczne.*

II. Synteza diagnozy strategicznej obszaru WrOF

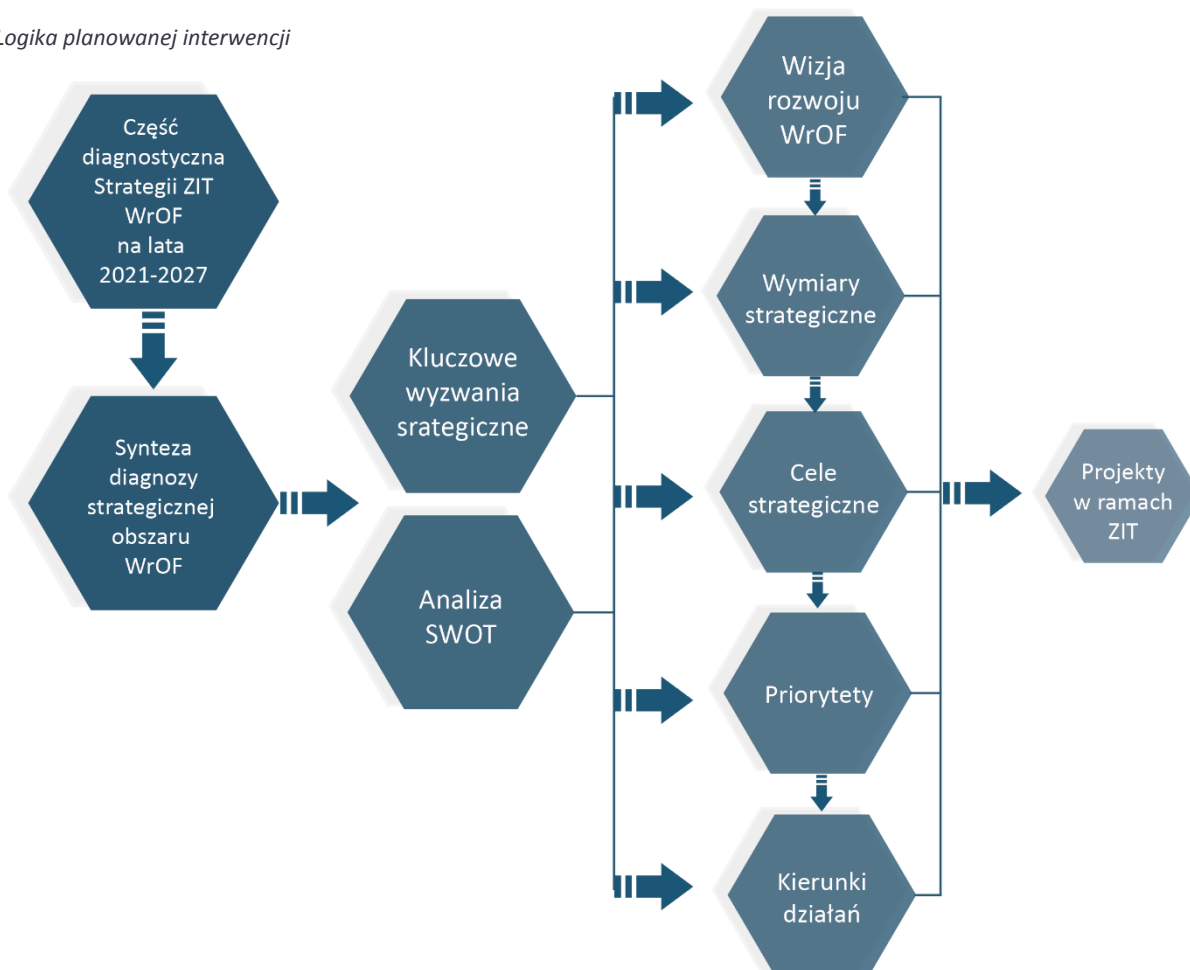
Przedmiotowy rozdział stanowi podsumowanie prac diagnostyczno-badawczych prowadzonych na potrzeby opracowania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych WrOF 2021-2027. Struktura syntezy jest odbiciem obszarów problemowych poruszanych w trakcie prac badawczych i diagnostycznych, jednak ograniczona została do opisu zjawisk istotnych z punktu widzenia planowanej interwencji strategicznej. Ponadto synteza uwzględnia najważniejsze procesy i tendencje oraz kluczowe wyzwania strategiczne, z którymi mierzyć się będą samorządy WrOF w najbliższej perspektywie. Podsumowanie to stanowi bazę do zaplanowania interwencji oraz opracowania części strategicznej w dokumencie Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych WrOF na lata 2021-2027.

Treść syntezy stanowi wyciąg najważniejszych informacji z części diagnostycznej ZIT WrOF na lata 2021-2027. Zaprezentowane dane ilościowe i jakościowe zostały podsumowane za pomocą sformułowanych kluczowych wyzwań strategicznych. Rozdział kończy kompleksowa analiza SWOT stanowiąca podstawę dla sformułowania w dalszej części opracowania:

- Wizji rozwoju WrOF,
- Celów strategicznych wraz z Kierunkami działań,
- Projektów w ramach ZIT.

Grafika poniżej prezentuje poszczególne części logiki planowanej interwencji

Rysunek 1 Logika planowanej interwencji

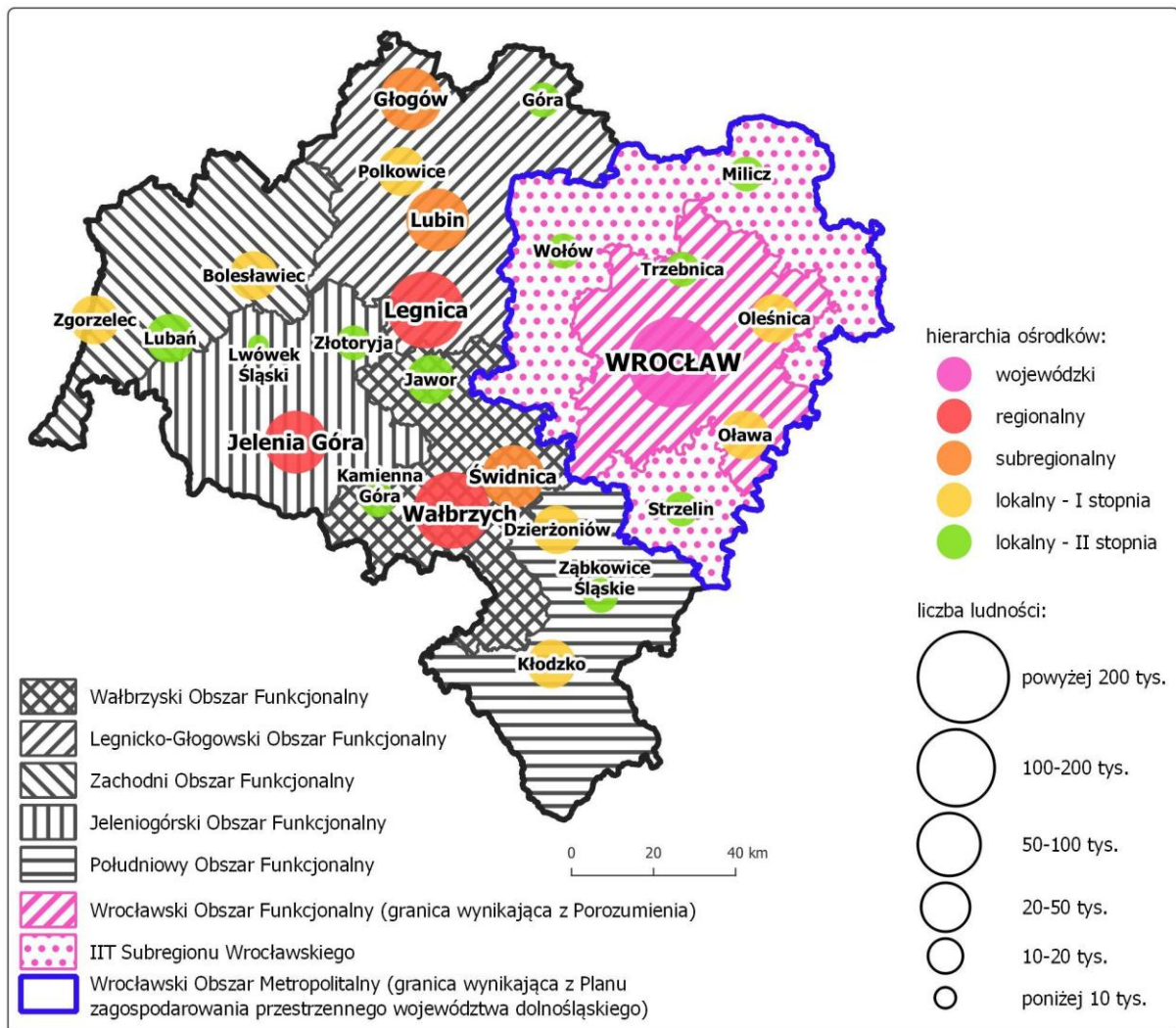

II.1 Uwarunkowania wynikające z położenia geograficznego

Wrocławski Obszar Funkcjonalny (WrOF) położony jest w centralnej części województwa dolnośląskiego, składa się z 19 gmin: Wrocławia (trzeciego największego miasta w Polsce pod względem liczby ludności³) oraz 18 sąsiadujących (w tym 9 graniczących z Wrocławiem). W strukturze osadniczej WrOF, poza rdzeniem, istotne funkcje pełnią również trzy ośrodki lokalne – miasta Oława, Oleśnica i Trzebnica, będące miastami powiatowymi. WrOF jako obszar funkcjonalny jest ośrodkiem o randze i oddziaływaniu europejskim, szczególnie w kontekście Europy Centralnej.

Mapa 2 Położenie WrOF względem innych ośrodków w wojewódzkie dolnośląskim

Źródło: opracowanie własne opracowanie własne na podstawie Planu zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego.

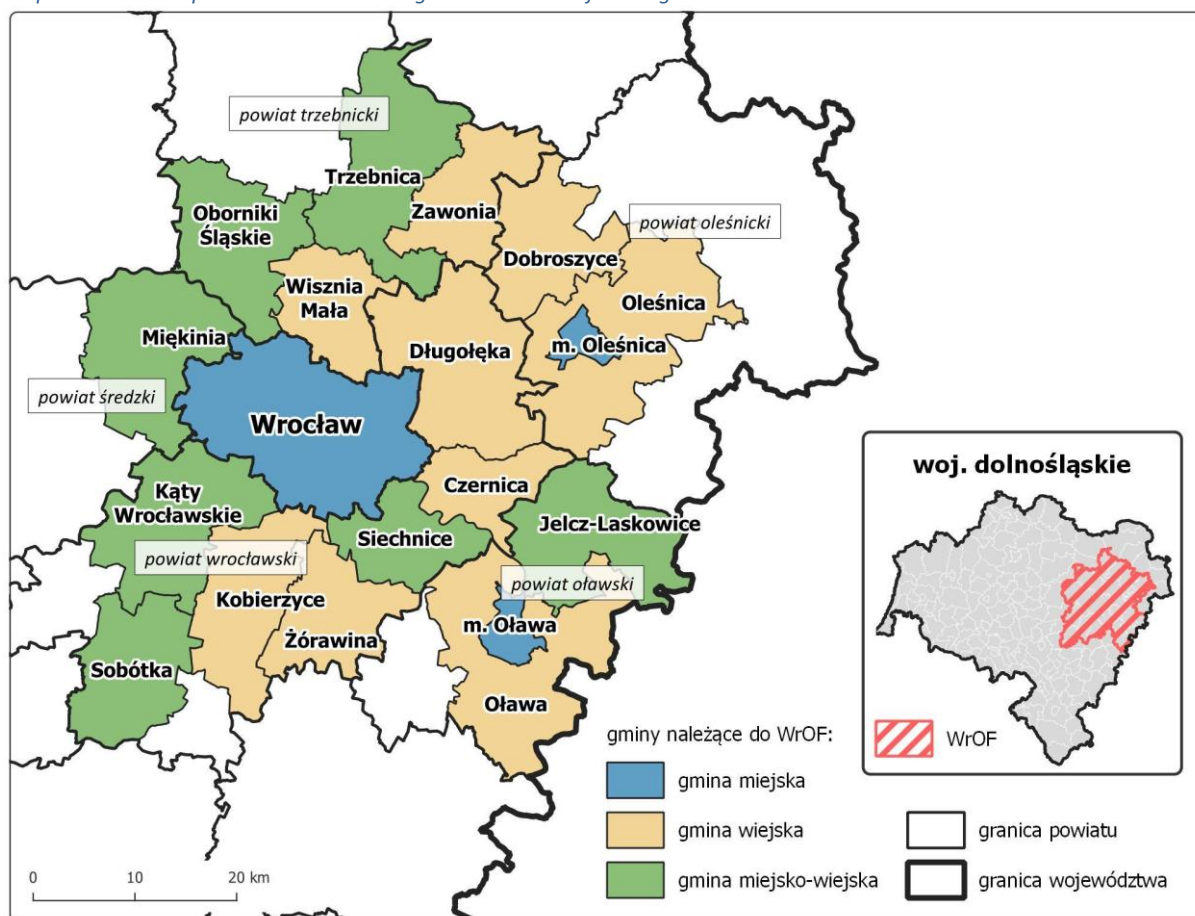
Teren WrOF, oprócz Wrocławia, będącego miastem na prawach powiatu, obejmuje gminy, które wchodzą w skład następujących powiatów:

³ Źródło danych GUS - Informacja o wynikach Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 na poziomie województw, powiatów i gmin.

- powiat wrocławski (Czernica, Długołęka, Kąty Wrocławskie, Kobierzyce, Siechnice, Sobótka, Żórawina)
- powiat oławski (Oława (miasto), Jelcz-Laskowice, Oława (gmina wiejska))
- powiat oleśnicki (Oleśnica (miasto), Dobroszyce, Oleśnica (gmina wiejska))
- powiat trzebnicki (Oborniki Śląskie, Trzebnica, Wisznia Mała, Zawonia)
- powiat średzki (Miękinia⁴).

Poniżej przedstawiono położenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego wraz z oznaczeniem typów gmin – miejskie (3 jednostki), miejsko-wiejskie (7 jednostek) i wiejskie (9 jednostek).

Mapa 3 Struktura i położenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: opracowanie własne opracowanie własne na podstawie Planu zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego.

Według danych BDL GUS w 2021 r. terytorium WrOF zamieszkiwało 1 006 202 mieszkańców. Powierzchnia obszaru wynosiła około 2 850 km², co daje gęstość zaludnienia 353 os/km². Największa pod względem powierzchni, zaraz po Wrocławiu, jest Oleśnica (gmina wiejska - 242 km²). Natomiast najmniejsza powierzchniowo jest Oleśnica (miasto), zaledwie 21 km², będąca jednocześnie jednostką,

⁴ Do 2023 roku Miękinia była gminą wiejską. Dlatego też w ramach opracowania części diagnostycznej dla Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych WrOF na lata 2021-2027, która powstawała w 2022 kwalifikowano Miękinię do grupy gmin wiejskich. Od stycznia 2023 roku, Miękinia zyskała status gminy miejsko-wiejskiej.

którą w 2021 r. zamieszkiwało najwięcej mieszkańców (zaraz po Wrocławiu). Najmniej mieszkańców, poniżej 6 tysięcy, zamieszkuje gminę Zawonia.

Tabela 1 Liczba ludności, powierzchnia i gęstość zaludnienia gmin WrOF w 2021 r.

Gmina	Liczba ludności	Powierzchnia [km ²]	Gęstość zaludnienia [os/km ²]
Czernica	18 820	84	224
Długołęka	36 282	213	170
Dobroszyce	6 949	132	53
Jelcz-Laskowice	23 277	168	139
Kąty Wrocławskie	26 665	177	151
Kobierzyce	22 480	149	151
Miękinia	18 374	179	103
Oborniki Śląskie	20 386	154	132
Oleśnica (miasto)	36 683	21	1747
Oleśnica (gmina wiejska)	14 424	242	60
Oława (miasto)	32 997	27	1222
Oława (gmina wiejska)	15 318	235	65
Siechnice	25 147	99	254
Sobótka	12 840	136	94
Trzebnica	24 564	200	123
Wisznia Mała	10 698	103	104
Wrocław	642 687	293	2 193
Zawonia	5 889	118	50
Żórawina	11 722	120	98
WrOF	1 006 202	2 850	353

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2022].

Z przedstawionych danych wynika, że najgęściej zaludnione są miasta (Wrocław, Oleśnica i Oława), natomiast gminy w północno-wschodniej części obszaru (Dobroszyce, Oleśnica (gmina wiejska) i Zawonia) charakteryzują się najniższą gęstością zaludnienia. W strukturze WrOF obszary miejskie⁵ zajmują 451,04 km² (15,8%), natomiast obszary wiejskie obejmują 84,2% powierzchni całego WrOF, a ich powierzchnia jest równa 2 398,96 km².

WrOF położony jest w mezoregionach: Równina Wrocławska, Równina Oleśnicka, Wzgórza Trzebnickie, Kotlina Żmigrodzka, Masyw Ślęży i Pradolina Wrocławska. Obszar ten wchodzi w skład makroregionów: Niziny Śląskiej, Przedgórze Sudeckiego oraz Wału Trzebnickiego. Urozmaicenie rzeźby terenu obserwuje się w południowo-zachodniej części, na terenie Sobótki, gdzie wznosi się Masyw Ślęży, który jest najwyższym wzniesieniem Przedgórze Sudeckiego.

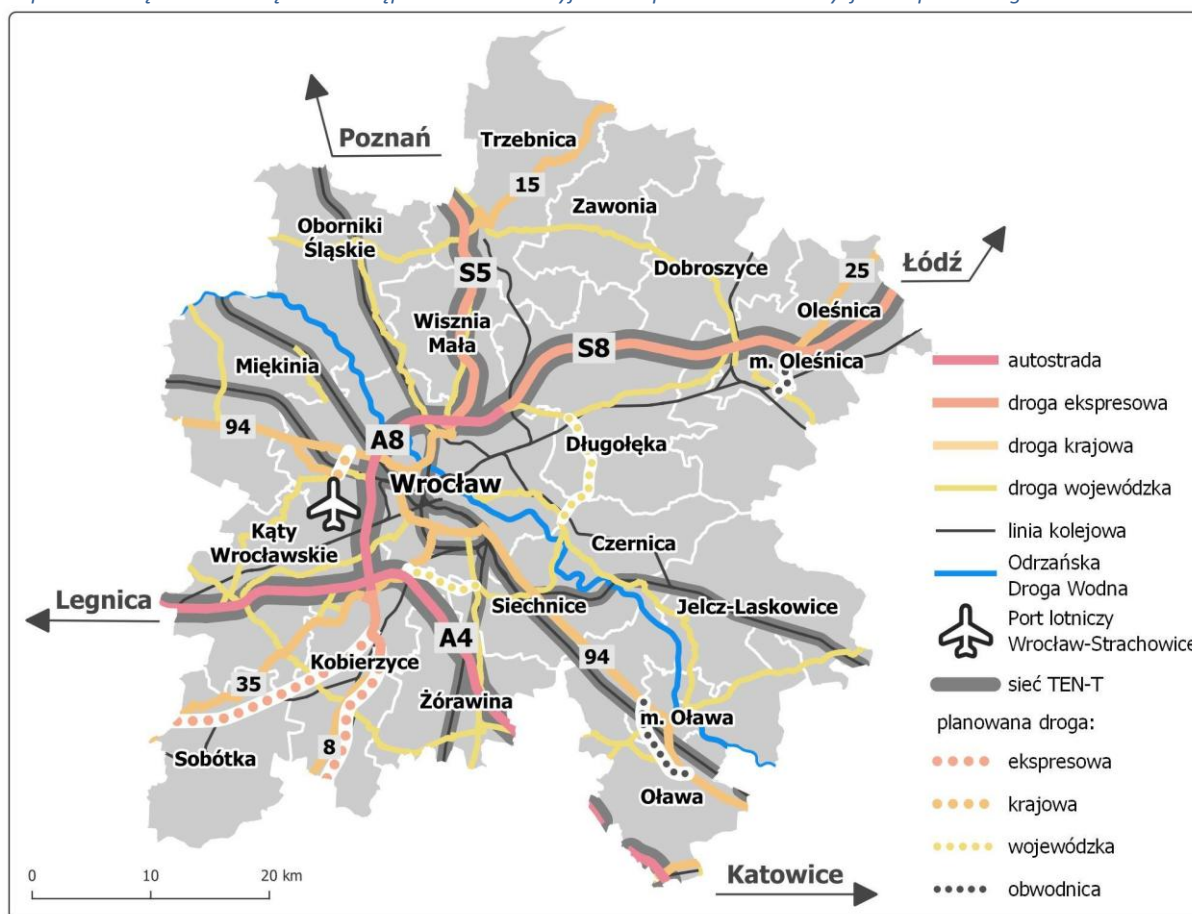
⁵Zliczono powierzchnię miast oraz obszarów miejskich w gminach miejsko-wiejskich

II. 2 Mobilność

Dostępność spójnej sieci komunikacyjnej, zapewniającej zrównoważoną mobilność, jest jednym z czynników wpływających na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru ZIT, przyczyniając się do rozwoju i wzmocnienia powiązań między gminami. Poniżej, na schemacie, przedstawiono dostępność komunikacyjną terytorium WrOF uwzględniając główne ciągi komunikacyjne, linie kolejowe oraz obecność portu lotniczego. Nadmienić należy, że pomimo dostępności komunikacyjnej obszaru (z uwagi na obecność wielu systemów transportu: drogowego, kolejowego, tramwajowego, lotniczego i rowerowego) nadal występuje problem niedostatecznego poziomu skomunikowania wewnątrz gmin WrOF.

Mapa 4 Wewnętrzna i zewnętrzna dostępność komunikacyjna oraz planowane inwestycje celu publicznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Planu zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego [Stan na: 31.12.2021] z uwzględnieniem aktualizacji statusu zakończonej inwestycji dot. DW 342.

Sieć drogowa

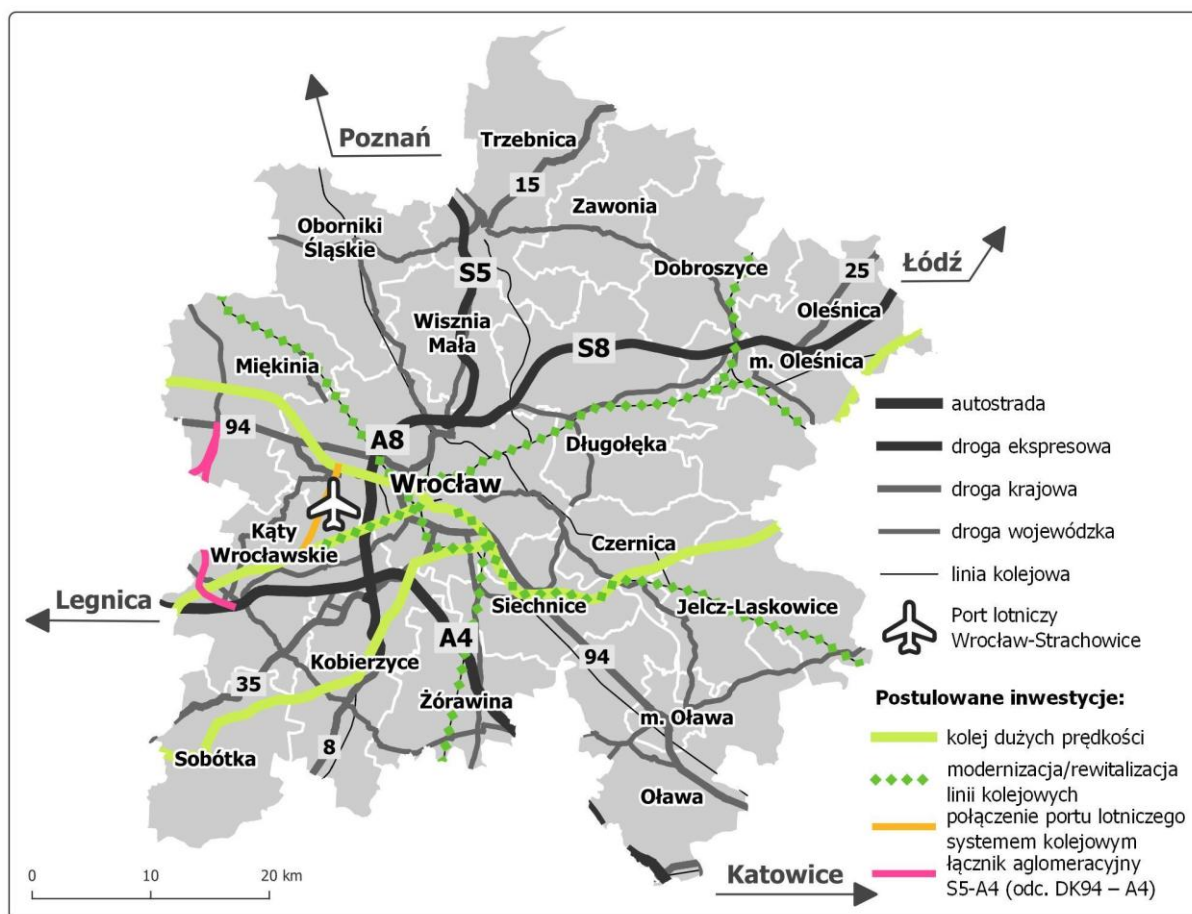
Przez terytorium WrOF przebiegają cztery drogi będące elementami tras włączonych w europejską sieć dróg: autostrada A4 i A8 (stanowi Autostradową Obwodnicę Wrocławia) oraz drogi ekspresowe S8⁶ i S5⁷. Uzupełnieniem europejskiej sieci drogowej są drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne. Łączna długość dróg krajowych, w tym również autostrad i dróg ekspresowych na obszarze gmin ZIT WrOF, wynosi niecałe 299 km. Analizując kwestie związane z siecią dróg można zauważyć, że 11 gmin współtworzących obszar funkcjonalny ma połączenie z autostradą lub drogą ekspresową (Dobroszyce, Długołęka, Kąty Wrocławskie, Kobierzyce, Oleśnica (miasto), Oleśnica (gmina wiejska), Oława (gmina wiejska), Trzebnica, Wisznia Mała, Wrocław, Żórawina). Tylko przez cztery gminy (Czernica, Jelcz-Laskowice, Oborniki Śląskie i Zawonia) nie przebiegają drogi krajowe, ekspresowe lub autostrady, natomiast Sobótka jest jedyną gminą, na terenie której nie przebiega żadna droga wojewódzka. Przedstawione dane świadczą o stosunkowo wysokim poziomie dostępności i rozwiniętej infrastrukturze drogowej WrOF. Problemami, które występują na obszarze (mimo ponoszonych nakładów na infrastrukturę drogową) są: miejscowa degradacja nawierzchni, wąskie, często pozbawione pobocza drogi, brak dróg dojazdowych do stacji i przystanków kolejowych, widoczny szczególnie na terenach wiejskich oraz występowanie odcinków dróg o dużym natężeniu ruchu samochodowego, przede wszystkim w centrach miast i gmin, w sąsiedztwie obiektów użyteczności publicznej oraz na trasach wjazdowych do Wrocławia. Wszystkie te problemy stanowią niebezpieczeństwo szczególnie dla niechronionych uczestników ruchu, wpływają negatywnie na tabor i realizację przewozów transportem publicznym oraz przyczyniają się do powstania niskiej emisji i zanieczyszczeń powietrza. Uniemożliwiają również odbywanie podróży łączonych z wykorzystaniem np. transportu kolejowego, autobusowego, rowerowego. Dlatego konieczne jest podjęcie zintegrowanych działań w zakresie poprawy jakości i rozwoju sieci komunikacyjnej obszaru.

---

⁶ Droga relacji: Magnice–Białystok.

⁷ Droga relacji: Ostróda – Wrocław

Mapa 5 Postulowane w Planie zagospodarowania przestrzennego woj. dolnośląskiego inwestycje komunikacyjne

Źródło: opracowanie własne na podstawie uchwały nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r. W zakresie KDP mapa jest zgodna z danymi z sierpnia 2022r. - Centralny Port Komunikacyjny wskazał wybrany wariant inwestorski <https://www.cpk.pl/pl/aktualnosci-2/nowa-linia-kolejowa-lodz-sieradz-wroclaw-cpk-przedstawia-wariant-inwestorski>

Sieć kolejowa

Sieć połączeń kolejowych na terenie WrOF stanowią linie rangi międzynarodowej, państwowej i lokalnej. Największa liczba linii kolejowych przebiega przez Wrocław (12 linii), Siechnice (4 linie), Oleśnicę (gmina miejska i wiejska – 3 linie łącznie), pozostałe gminy posiadają dwie lub jedną linię kolejową. Wyjątek stanowi Zawonia, na terenie której nie ma infrastruktury kolejowej. Przez teren WrOF przebiegają następujące linie kolejowe: 132, 143, 181, 271, 273, 274, 275, 276, 277, 281, 285, 292, 326 i 349, z czego większość z nich (wyjątek stanowią linie o numerach: 181 i 281) rozpoczyna się lub kończy we Wrocławiu oraz wchodzi w skład Wrocławskiego Węzła Kolejowego. Wrocławski Węzeł Kolejowy jest punktem, w którym skupiają się linie kolejowe z kierunku m.in. Kobierzyc, Legnicy, Głogowa, Oleśnicy czy Opola. Ponadto linie kolejowe nr 132, 271, 273, 275, 276 i 277 przebiegające przez WrOF wchodzi w skład Transeuropejskiej Sieci Transportowej (TEN-T), która poza liniami kolejowymi obejmuje również szlaki drogowe, lotnicze, morskie i rzeczne, jak również porty (morskie, lotnicze, śródlądowe) oraz terminale drogowo-kolejowe. Rozwijanie sieci TEN-T

przyczyni się do wzrostu gospodarczego regionu oraz zwiększenia spójności terytorialnej, również w ujęciu europejskim. Dla obszaru WrOF niezwykle istotne są wdrażane plany związane z powstaniem kolei dużych prędkości. Centralny Port Komunikacyjny planuje wprowadzenie KDP jako część swojego projektu "igrek", który ma na celu poprawę połączeń kolejowych na terenie całego kraju. Nowa linia kolejowa łącząca Łódź, Sieradz i Wrocław pozwoli pociągom osiągać prędkości aż do 350 km/h. Wynika to z oczekiwanej zmiany części ruchu pasażerskiego z samochodów na bardziej ekologiczny transport kolejowy (głównie na trasie Wrocław – Warszawa, gdzie obecnie ruch odbywa się głównie przez drogę S8 – A1 – A2 ze względu na konkurencyjny czas przejazdu drogowego w porównaniu do kolejowego), a także z przewidywanego przeniesienia znacznej części transportu towarowego z samochodów na koleje. W tym kontekście, linia kolejowa nr 86 powinna umożliwić przewóz towarów pociągami z większą prędkością niż dotychczas.

Infrastruktura przesiadkowa i parkingowa

Ważnym elementem związanym z dostępnością komunikacyjną jest infrastruktura przesiadkowa i parkingowa. Stacje kolejowe i przystanki osobowe należą do podstawowych elementów infrastruktury kolejowej w ruchu pasażerskim. Na terenie gmin WrOF znajduje się łącznie 80 punktów wykorzystywanych w prowadzeniu ruchu pasażerskiego, w tym 28 stacji kolejowych oraz 52 przystanki osobowe⁸. Rozwój obszaru powinien opierać się na rozwoju systemu szynowego i jego integracji z pozostałymi systemami transportowymi. Zintegrowany rozwój systemu komunikacyjnego ściśle związany jest także z występowaniem na obszarze parkingów Park&Ride oraz Bike&Ride. W połączeniu z funkcjonującymi centrami przesiadkowymi umożliwiają one łączenie podróży realizowanych środkami transportu indywidualnego (samochód, rower) z komunikacją zbiorową.

Tabela 2 Nasycenie gmin WrOF miejscami postojowymi Park&Ride oraz Bike&Ride

Gmina	Rodzaj infrastruktury			
	Park&Ride		Bike&Ride	
	Liczba parkingów	Liczba miejsc postojowych	Liczba parkingów	Liczba miejsc postojowych
Czernica	4	90	3	90
Długołęka	0	0	0	0
Dobroszyce	0	0	0	0
Jelcz-Laskowice	2	59	2	40
Kąty Wrocławskie	2	130	2	30
Kobierzyce	1	22	1	20
Miękinia	4	144	0	0
Oborniki Śląskie	3	115	0	0
Oleśnica (miasto)	4	195	4	60
Oleśnica	0	0	0	0

⁸ na podstawie https://irt.wroc.pl/strona-286-wroclawski_wezel_kolejowy.html oraz <http://mapa.plk-sa.pl/> [Dostęp 31.12.2021].

Gmina	Rodzaj infrastruktury			
	Park&Ride		Bike&Ride	
	Liczba parkingów	Liczba miejsc postojowych	Liczba parkingów	Liczba miejsc postojowych
(gmina wiejska)				
Oława (miasto)	1	108	1	130
Oława (gmina wiejska)	0	0	0	0
Siechnice	2	159	2	102
Sobótka	0	0	0	0
Trzebnica	3	79	3	51
Wisznia Mała	0	0	0	0
Wrocław	27	2566	28	928
Zawonia	0	0	0	0
Żórawina	1	15	1	12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez gminy [stan na 31.12.2022]

System parkingów P&R, B&R, węzłów i centrów przesiadkowych ma zachęcać do korzystania z transportu zbiorowego, co przełoży się na ograniczenie ruchu samochodowego oraz zmniejszenie nadmiernej emisji zanieczyszczeń do atmosfery. Jednym ze zidentyfikowanych wyzwań komunikacyjnych obszaru ZIT jest zmniejszenie codziennej, samochodowej migracji mieszkańców gmin ościennych do Wrocławia w godzinach porannych i popołudniowych związana z dojazdem do i z pracy i placówek edukacyjnych. Ponadto, wzrost znaczenia podróży wykonywanych pieszo, rowerem, czy też urządzeniami transportu osobistego (UTO), przekłada się na ciągły rozwój i doskonalenie infrastruktury związanej z tymi środkami transportu. Mając na uwadze powyższe, kluczowe dla WrOF jest zwiększenie liczby miejsc B&R oraz P&R oraz budowa i rozbudowa centrów/węzłów przesiadkowych. Kierunek ten jest zgodny z rekomendacjami zawartymi w Planie Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia (PZM MOFW).

Cyfryzacja transportu

Kolejnym aspektem związanym z rozwojem i integracją systemu transportu zbiorowego jest wykorzystanie nowoczesnych narzędzi cyfrowych do m.in. sterowania ruchem, zarządzania komunikacją zbiorową oraz uspołnieniu systemu opłat za przejazd komunikacją publiczną (m.in. inteligentne systemy transportowe, jednolity system opłat, aplikacje do planowania podróży, monitoring i pomiary ruchu). Implementacja systemów zarządzania ruchem zoptymalizuje wykorzystanie sieci transportowych, jednocześnie przyczyniając się do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu, a stworzenie jednolitego i zintegrowanego systemu informacji pasażerskiej poprawi komfort podróży. Cyfryzacja pozwoli zoptymalizować poziom wykorzystania transportu publicznego oraz pomoże w identyfikacji obszarów problemowych i preferencji mieszkańców, co przełoży się na sprawne zarządzanie ruchem. W kontekście rozwoju Inteligentnego Systemu Transportowego (ITS) należy m.in. dążyć do agregacji i wykorzystania danych

z systemów prowadzonych przez interesariuszy zewnętrznych (np. Krajowy System Zarządzania Ruchem)⁹.

Transport zbiorowy

Komunikacja szynowa

Dostępność oferty transportu kolejowego w poszczególnych gminach WrOF jest zróżnicowana. Największa liczba połączeń do Wrocławia jest z Oławy (miasto) – 47 kursów w dni robocze, najniższa natomiast z Oleśnicy (gmina wiejska) – 4 kursy w dni robocze. Najkrótszy czas przejazdu z poszczególnych gmin do rdzenia obszaru, waha się od 11 minut (Siechnice) do 52 minut (Sobótka). W czerwcu 2022 roku otwarto (przywrócono) połączenie kolejowe z gminami Kobierzyce i Sobótka, oferując kilkanaście połączeń dziennie. Transport kolejowy na obszarze WrOF charakteryzuje także zróżnicowanie ze względu na atrakcyjność oferty przewozowej. W gminach, w których połączeń kolejowych jest dużo, godziny odjazdów są dostosowane do potrzeb mieszkańców oraz czas przejazdu trasy jest krótszy niż samochodem, transport kolejowy jest chętnie wybierany przez pasażerów.

Komunikacja zbiorowa we WrOF obejmuje także przewozy tramwajowe, realizowane jedynie we Wrocławiu, przez Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o.o. we Wrocławiu (MPK Wrocław). Sieć tramwajową tworzą 23 linie komunikacyjne. MPK Wrocław dysponuje łącznie 336 wagonami (240 tramwajami). Aktualnie trwa proces modernizacji infrastruktury szynowej zwany TORYwolucją¹⁰.

Obecnie system komunikacji tramwajowej we Wrocławiu cechuje się dwoma kluczowymi elementami. Po pierwsze, centrum miasta i większość peryferyjnych dzielnic są efektywnie połączone przez gęstą i dobrze rozbudowaną sieć tramwajową. Po drugie, pomimo braku pętli tramwajowych na obrzeżach miasta, istnieje potencjał do stworzenia centrów przesiadkowych dla komunikacji podmiejskiej. Te centra przesiadkowe mogłyby służyć do integracji różnych form transportu publicznego, w tym tramwajowego. W ramach nowego planu inwestycyjnego pn. Wrocławski Program Tramwajowy 2.0, planowane są inwestycje w zakresie nowych tras tramwajowych. Zrealizowanie Planu wydłuży sieć tramwajową, a mieszkańcy osiedli zyskają dostępność do kolejnych przystanków, co stanowić będzie dla nich nową ofertą podróżowania transportem zbiorowym.¹¹

Komunikacja kołowa

Kolejnym analizowanym obszarem był transport autobusowy. Najmniejszą dostępnością, rozumianą jako liczba połączeń autobusowych charakteryzują się gminy: Oborniki Śląskie i Zawonia. Liczba

⁹ za Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia (PZM MOFW), s. 73.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ za: Raport, Wrocławski Program Tramwajowy 2.0

kursów organizowanych na ich obszarze zarówno w dni szkolne, jak i w dni robocze wolne od nauki szkolnej wynosiła mniej niż 25. Ponadto we wskazanych gminach oraz w gminie Dobroszyce w weekendy nie kursują żadne autobusy. W wielu gminach liczba kursów jest niewielka, przez co oferta przewozowa staje się nieatrakcyjna. Bardzo mała liczba linii komunikacyjnych kursujących w obrębie gminy połączona z niską częstotliwością kursowania i niedostosowanymi godzinami odjazdów uniemożliwia dojazd do miejsc pracy, nauki, urzędów gmin, ośrodków zdrowia, placówek handlowych, innych punktów wymiany pasażerów (np. stacji kolejowych).

Z uwagi na intensywny rozwój urbanistyczny, w tym procesy suburbanizacji, kluczowy jest rozwój komunikacji zbiorowej, w szczególności na obszarach wiejskich, a także dostosowanie godzin kursowania i częstotliwości do potrzeb oraz oczekiwań mieszkańców. Główny rodzaj transportu zbiorowego na obszarze WrOF powinny tworzyć połączenia szynowe, tzn. kolejowe oraz dodatkowo na terenie Wrocławia tramwajowe. Zgodnie z możliwościami inwestycyjnymi, linie komunikacyjne tramwajowe we Wrocławiu powinny być wydłużone do granic miasta. Ze względu m.in. na aspekty środowiskowe, komunikacja autobusowa powinna stanowić uzupełnienie linii komunikacji szynowej, czyli docierać do tych miejsc, gdzie transport szynowy dotrzeć już nie może. W gminach, w których brak jest transportu szynowego, to transport autobusowy powinien być głównym środkiem transportu¹². Zoptymalizowanie siatki połączeń transportu szynowego i autobusowego, przełożenie jej na zintegrowany schemat komunikacji jest jednym z ważnych kierunków działań na obszarze ZIT .

Transport lotniczy

Wpływ na dostępność zewnętrzną obszaru ma obecność międzynarodowego portu lotniczego (Port Lotniczy Wrocław S.A.). Znajduje się on w południowo-zachodniej części Wrocławia. Dojazd do lotniska możliwy jest dzięki Autostradowej Obwodnicy Wrocławia w ciągu drogi A8, która posiada połączenie z drogami S5¹³, S8¹⁴, autostradą A4 oraz DK8. Ponadto dotarcie do portu lotniczego możliwe jest również przy wykorzystaniu autobusów komunikacji miejskiej, które obsługiwane są przez Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacji we Wrocławiu Sp. z o.o. Obecność lotniska stanowi istotny zasób i potencjał dla WrOF oraz wpływa na wzmocnienie jego rangi w strukturze osadniczej kraju.

Transport wodny

Elementem wodnej sieci transportowej we WrOF jest Odrzańska Droga Wodna, będąca śródlądowym szlakiem żeglugowym. W jej granicach, na terenie Wrocławia, w obrębie Wrocławskiego Węzła

---

¹² Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia (PZM MOFW) STRESZCZENIE, s. 16.

¹³ Droga relacji: Ostróda – Wrocław

¹⁴ Droga relacji: Magnice–Białystok

Wodnego, przebiegają trzy drogi wodne: Wrocławski Szlak Główny, Miejska Droga Wodna i Mieszkańska Droga Wodna. Wrocławski Węzeł Wodny jest systemem dróg wodnych, który tworzą sztuczne kanały, dopływy Odry oraz budowle i urządzenia hydrotechniczne. Jest największym w Polsce i jednym z największych w Europie systemem dróg wodnych. Drogi wodne na obszarze WrOF wchodzi w skład Europejskiej Drogi Wodnej E-30 łączącej Morze Bałtyckie w Świnoujściu z Dunajem w Bratysławie. Wśród znaczących przedsięwzięć wskazuje się utworzenie korytarza wodnego o długości około 550 km łączącego Odrę, Dunaj i Łabę, przebiegającego przez Polskę, Czechy, Słowację i Austrię. Rzeka Odra we Wrocławiu pełni różne funkcje m.in. transportową i rekreacyjną. Obecnie w fazie koncepcyjnej jest uruchomienie na Odrze tramwaju wodnego na terenie Wrocławia, z opcją przedłużenia do sąsiednich gmin. Rozbudowa Odrzańskiej Drogi Wodnej stanowi istotny potencjał rozwojowy dla obszaru ZIT.

Transport rowerowy

Transport rowerowy na obszarze WrOF pełni funkcję komunikacyjną, związaną z przejazdami realizowanymi m.in. do miejsc pracy lub placówek oświaty oraz rekreacyjną, która obejmuje przejazdy w celach turystycznych. Długość dróg rowerowych¹⁵ na terenie WrOF w 2021 r. wynosiła 417,7 km. W porównaniu do 2017 r. (319,9 km) odnotowano wzrost o blisko 31%. Drogi rowerowe nie występują na terenie gmin: Dobroszyce, Oława (gmina wiejska) i Zawonia. Najdłuższą sieć dróg rowerowych (ponad 280 km) wybudowano we Wrocławiu. Spośród pozostałych gmin w obszarze funkcjonalnym najbardziej rozwinięta sieć dróg rowerowych znajduje się w: Oleśnicy (miasto – 26,9km), Siechnicach (17,2 km), Trzebnicy (16,4 km), Oławie (miasto) oraz Kobierzycach (10,8km). Średnia długość dróg we WrOF na 100 km² w 2021 r. wynosiła 14,7 km (o 3,5 więcej niż w 2017 r.).

Analiza systemu infrastruktury rowerowej wykazała m.in. konieczność kontynuacji rozwijających się pieszo-rowerowych oraz dróg i tras dla rowerów wraz z niezbędną infrastrukturą np. parkingami, w tym B&R. Rozwój ciągów pieszo-rowerowych jest konieczny z uwagi na występowanie we WrOF wielu odcinków dróg o jednoczesnym wzmożonym ruchu pieszych i rowerzystów, a warunki przestrzenne uniemożliwiają wybudowanie wydzielonej drogi rowerowej.

---

¹⁵ Zgodnie z definicją według BDL GUS: Droga dla rowerów (ścieżka rowerowa) - droga lub jej część przeznaczona do ruchu rowerów jednośladowych, oznaczona odpowiednimi znakami drogowymi (Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2021 r. poz. 450). Aktualna definicja drogi dla rowerów (Dz.U. 2022 poz. 988 z dnia 28.04.2022 r.).brzmi: droga lub jej część przeznaczona do ruchu rowerów, oznaczona odpowiednimi znakami drogowymi; droga dla rowerów jest oddzielona od innych dróg lub jezdni tej samej drogi konstrukcyjnie lub za pomocą urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego. Dla nowego brzmienia definicji brak jest obecnie danych możliwych do zaprezentowania, analizę oparto na danych w brzmieniu ustawy z 1997r.

Kolejnym aspektem jest brak spójności istniejącej infrastruktury, niezadowalający stan nawierzchni oraz niskie poczucie bezpieczeństwa rowerzystów, będące wynikiem m.in. przecinania tras rowerowych przez główne szlaki komunikacyjne i konieczność włączania się do ruchu ogólnego.

Na transport rowerowy składają się również systemy rowerów publicznych, które we WrOF działają na terenie Wrocławia oraz w Oleśnicy (miasto) i obsługiwane są dzięki aplikacji mobilnej. Wrocławski system uwzględnia osoby ze szczególnymi potrzebami, które mają do dyspozycji rowery elektryczne oraz rowery typu handbike. W 2022 roku zakończyła się procedura wyboru operatora Wrocławskiego Roweru Miejskiego. System ruszył 1 marca 2023, dostępnych jest 230 stacji, 2300 standardowych rowerów, 100 elektrycznych i 34 niestandardowe (cargo, dziecięce, tandemy i handbike). System będzie działał w zimie a rowery będą jeździć do 30.11.2024r.

Rozwój sieci dróg rowerowych, ciągów pieszo –rowerowych, ścieżek rowerowych, systemów rowerów publicznych wraz z niezbędną infrastrukturą pozwoli na wzmocnienie i rozwój powiązań funkcjonalnych oraz integracji przestrzennej obszaru.

Elektromobilność

Poziom rozwoju elektromobilności na obszarze WrOF jest w znacznym stopniu zróżnicowany. Jednostką przodującą we wdrażaniu rozwiązań niskoemisyjnych jest Wrocław, przy czym związane jest to również z ustawowymi obowiązkami samorządów liczących ponad 50 tys. mieszkańców¹⁶. W zakresie infrastruktury ładowania pojazdów elektrycznych na koniec 2021 roku we Wrocławiu funkcjonowało 150 punktów, rozmieszczonych w 45 lokalizacjach. W latach 2015-2021 na terenie samego Wrocławia liczba zarejestrowanych pojazdów elektrycznych wzrosła z 8 do 818 sztuk (dodatkowo 510 pojazdów stanowią skutery). Rozwój infrastruktury ładowania stanie się niebawem koniecznością. Aby eksploatacja pojazdów zeroemisyjnych (elektrycznych i wodorowych) na obszarze WrOF przebiegała w swobodny sposób konieczne jest stopniowe uzupełnianie infrastruktury ładowania.

Zarówno Wrocław, jak i pozostałe jednostki terytorialne, dążą do modernizacji taborów, aby zmniejszać emisyjność pojazdów. Obecnie w przypadku autobusów komunikacji miejskiej ok. 77,5% to środki transportu o najwyższej normie emisji spalin EURO6 (372 pojazdy). W 2021 roku MPK we Wrocławiu uzyskało dofinansowanie na zakup 11 autobusów elektrycznych oraz stworzenie systemu ich ładowania. Finalnie do stolicy Dolnego Śląska trafią także 2 dodatkowe pojazdy elektryczne – łączna liczba pojazdów wyniesie 13 sztuk. Plany inwestycyjne wielu Gmin ZIT obejmują zakup nisko

---

¹⁶ Ustawa z dnia 11 stycznia 2018 r. o elektromobilności i paliwach alternatywnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1083, 1260, 2687 z późn. zm.)

lub zeroemisyjnych pojazdów wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą jak np. instalacje do dystrybucji nośników energii dla zeroemisyjnego transportu, stacje ładowania pojazdów itp.

Plany Zrównoważonej Mobilności

Na obszarze ZIT obowiązują dwa dokumenty: Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Wrocławia oraz Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia. Są one względem siebie komplementarne oraz wskazują kierunki rozwoju oraz działania, które zostaną podjęte w celu osiągnięcia zrównoważonej mobilności miejskiej. Z uwagi na m.in. rozwój infrastruktury transportu, planowaną aktualizację wytycznych oraz rozporządzeń UE dotyczących PZM oraz okres i założenia, na których przygotowano obowiązujące Plany Zrównoważonej Mobilności konieczne jest zaktualizowanie ich zapisów. Planowane do opracowania dokumenty i analizy wyznaczą i wskażą aktualne uwarunkowania i dane dotyczące mobilności.

W maju 2023r. Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia został zweryfikowany przez Centrum Unijnych Projektów Transportowych i uzyskał ocenę pozytywną z rekomendacjami.

II.3 Łączność i komunikacja elektroniczna

Wyższa dostępność internetu stacjonarnego w 2021 r. widoczna była w południowo-zachodniej części WrOF. Najwyższa średnia wartość charakteryzowała gminy: Kobierzyce (91,2%), Sobótkę (78,8%), Wrocław (72,3%) oraz Kąty Wrocławskie (72,2%). Najniższa dostępność występuje w gminach: Czernicy (28,7%) oraz Zawoni (29,7%). Warto podkreślić, że wskazana wartość wskaźnika wzrosła na obszarze WrOF z 53,1% w 2019 r. do 60,7% w 2021 r. Dane zawarte w raporcie o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2021 r. wskazują na ciągły rozrost dostępu do sieci internetowej. Zarówno dostęp do internetu, jak i rodzaj posiadanych łączy internetowych zróżnicowany był ze względu na typ gospodarstwa, klasę miejsca zamieszkania oraz stopień urbanizacji. Niższa dostępność internetu charakteryzuje przede wszystkim obszary wiejskie. W celu ograniczenia zjawiska wykluczenia cyfrowego we WrOF istotne jest prowadzenie działań mających na celu zwiększenie dostępności internetu o prędkości minimum 30 Mb/s.

Dostęp do cyfrowych usług publicznych

Na obszarze WrOF nie funkcjonuje jedna wspólna platforma oferująca załatwianie spraw przez interesariuszy w sposób cyfrowy. Poszczególne jednostki oferują możliwość załatwienia spraw

poprzez własne strony internetowe z możliwością pobrania wzoru formularzy lub poprzez formularze elektroniczne skonfigurowane z portalem ePUAP. Większość urzędów posiada co najmniej portal zintegrowany z ePUAP lub na swoich stronach internetowych zamieszcza bezpośredni link do portalu ePUAP. Część jednostek oferuje pobieranie formularzy z własnej strony www, umożliwiając druk dokumentu oraz załatwienie sprawy w sposób tradycyjny. Występuje znaczne zróżnicowanie sposobów realizacji usług publicznych za pomocą narzędzi cyfrowych. Większość urzędów oferuje załatwienie ww. spraw za pomocą portalu ePUAP lub poprzez bardziej rozbudowane systemy, które są kompatybilne ze wskazaną platformą. Zwiększenie dostępności i jakości e-usług publicznych poprzez zapewnienie mieszkańcom łatwego dostępu do nowoczesnych rozwiązań informatycznych ułatwi elektroniczne załatwianie spraw, łatwiejszy dostęp do informacji publicznych, usprawnienie przepływu informacji oraz promowanie komunikacji cyfrowej. Zasadne jest ujednoczenie poziomu świadczenia e-usług w urzędach na obszarze WrOF, co pozwoli na zwiększenie liczby spraw załatwianych drogą elektroniczną.

W kontekście cyfryzacji usług w domenie publicznej konieczne są również działania związane z zapewnieniem dostępu do informacji za pośrednictwem nowoczesnych technologii, a tym samym zmniejszeniem obciążenia administracyjnego i poprawy komunikacji między podmiotami publicznymi a mieszkańcami WrOF. Jednym z istotnych czynników stymulujących wzrost gospodarczy jest możliwość pozyskiwania, gromadzenia i wykorzystywania informacji. Wśród rekomendowanych działań umożliwiających dynamiczny rozwój cyfryzacji są m.in.: działania digitalizacyjne, zwiększenie dostępności do danych publicznych (w tym ich standaryzacja i strukturyzacja) oraz tworzenia i rozwijania otwartych zasobów publicznych, w tym cyfryzacja zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych w placówkach i instytucjach na terenie całego WrOF.

Kluczowe wyzwania strategiczne

Rozwój transportu zbiorowego oraz jego integracja systemowa w ramach obszaru funkcjonalnego. Takie działanie znacząco wpłynie na poprawę spójności przestrzennej we WrOF oraz podniesie jakości życia mieszkańców. Należy zintegrować transport kolejowy i tramwajowy z transportem autobusowym (także z uwzględnieniem integracji w zakresie rozkładów jazdy).

Wdrażanie nowoczesnych rozwiązań cyfrowych dla systemu komunikacyjnego, które łączą w sobie nowoczesne technologie informatyczne i komunikacyjne, a także infrastrukturę transportową i pojazdy. Działania w tym zakresie pozwolą zwiększyć efektywność transportu z uwzględnieniem aspektu ochrony środowiska.

Aktualizacja i przygotowanie dokumentów wspierających osiągnięcie zrównoważonej mobilności miejskiej.

<p>Wzrost znaczenia podróży wykonywanych pieszo, rowerem, czy też urządzeniami transportu osobistego (UTO) w celach rekreacyjnych i komunikacyjnych. Konieczne jest rozwijanie infrastruktury dedykowanej tym formom przemieszczenia (drogi dla rowerów, ciągi pieszo-rowerowe, chodniki, mosty kolejowe, przeprawy przez rzeki, punkty naprawcze, poprawa nawierzchni istniejącej infrastruktury, rozwój infrastruktury itd.).</p>
<p>Konieczność rozwoju infrastruktury ładowania pojazdów zeroemisyjnych (elektrycznych i wodorowych) z uwagą na dynamicznie rozwijający się sektor elektromobilności.</p>
<p>Konieczność zapewnienia integracji w ramach systemu transportowego poprzez dopasowanie rozkładów jazdy poszczególnych środków transportu oraz integrację taryfowo-biletową (zintegrowany bilet na przejazdy we wszystkich rodzajach środków transportu).</p>
<p>Podjęcie działań na rzecz ograniczenia występowania obszarów charakteryzujących się brakiem lub ograniczonym dostępem do komunikacji zbiorowej, w tym poprawą jakości i dostępności sieci drogowej na obszarze ZIT.</p>
<p>Zarówno Wrocław jak i pozostałe gminy powinny dążyć do modernizacji taborów komunikacji zbiorowej, aby zmniejszać emisyjność pojazdów koncentrując się na rozwoju zero i niskoemisyjnej floty pojazdów oraz jej zaplecza technicznego.</p>
<p>Rozwój infrastruktury przesiadkowej, parkingów Park&Ride oraz Bike&Ride uwzględniający łączenie podróży realizowanych środkami transportu indywidualnego (samochód, rower) z komunikacją zbiorową.</p>
<p>Promowanie i rozwój nowych form i usług z zakresu zrównoważonej mobilności np. transportu wodnego, UTO.</p>
<p>Podjęcie działań na rzecz ograniczenia występowania tzw. „białych plam”, czyli obszarów związanych z brakiem lub ograniczonym dostępem do szerokopasmowego internetu.</p>
<p>Wdrożenie możliwości świadczenia różnego rodzaju e-usług publicznych w urzędach na całym obszarze WrOF.</p>
<p>Udostępnianie danych publicznych w formie elektronicznej stanowi niezbędny element rozwoju usług cyfrowych. Działania na rzecz digitalizacji zasobów publicznych przyczynią się do poprawy komunikacji między podmiotami publicznymi a mieszkańcami WrOF.</p>

II.4 Ludność i procesy demograficzne

Procesy demograficzne powodują zmiany stanu oraz struktury demograficznej populacji Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego. W 2021 r. liczba ludności WrOF według danych BDL GUS wynosiła 1 006 202 osób, co stanowi blisko 35% ludności województwa dolnośląskiego. Na przestrzeni ostatniej dekady odnotowano wzrost wielkości populacji o 6,2%. Natomiast w przypadku porównywanych jednostek – województwa i kraju, wskazuje się zmniejszenie liczby ludności, w obu przypadkach o 1,2%. Najwięcej osób mieszka we Wrocławiu (blisko 64% ludności całego WrOF) i kolejno w gminie: Oleśnica (miasto), Długołęka oraz Oława (miasto).

Największa dynamika zmian i wzrost liczby ludności charakteryzuje gminy bezpośrednio graniczące z Wrocławiem, w szczególności Czernicę, Długołękę i Siechnice. Jediną gminą WrOF, która w ostatnich dziesięciu latach odnotowała zmniejszenie liczby ludności jest Oleśnica (miasto). W ostatnich latach widoczna jest silna suburbanizacja ośrodka wojewódzkiego – Wrocławia, a także – Oławy (miasto) i Oleśnicy (miasto), które stanowią istotne wyzwanie, zwłaszcza w kontekście prowadzenia polityki społecznej, edukacyjnej oraz przestrzennej. Według danych pozyskanych z urzędów gmin WrOF, populacja obszaru jest nieco niższa niż według danych BDL GUS. W 2021 r. liczba ludności WrOF wynosiła 950 404, a dynamika zmian w ostatnim dziesięcioleciu kształtowała się na poziomie 6,5%. Zmiana była nieco wyższa w porównaniu do średniej uzyskanej na podstawie danych BDL GUS. Rozbieżność ta wynika z różnych sposobów agregowania danych i uwzględniana w danych GUS wyników spisu powszechnego ludności oraz danych dotyczących ruchów ludności (naturalnego i migracyjnego)¹⁷.

Prognoza ludności

Prognoza ludności do roku 2030 przygotowana przez Instytut Rozwoju Terytorialnego we Wrocławiu wskazuje na przyrost populacji WrOF rzędu 5,2%, natomiast dla województwa widoczne będzie zmniejszenie liczby mieszkańców o 0,7%. Według prognozy liczba ludności WrOF w 2030 r. wyniesie prawdopodobnie 1 058 725. Zauważane w ostatniej dekadzie tendencje będą postępować, najwyższy przyrost liczby mieszkańców prawdopodobnie odnotują gminy bezpośrednio graniczące z Wrocławiem, co będzie efektem postępującej suburbanizacji. Prawdopodobnie ponad 20% wzrost populacji odnotowany zostanie w gminach: Czernica, Długołęka, Kobierzyce oraz Miękinia.

Struktura ludności

Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w 2021 r. we WrOF wynosił 18,8% i był wyższy niż wartości dla kraju (18,2%), czy województwa (17,4%). Ponadto w ostatniej dekadzie odnotowano wzrost udziału tej grupy wiekowej o 2,5 pp. Najmłodsze społeczeństwo zamieszkuje gminę Siechnice (25,5% ludności w wieku przedprodukcyjnym). Wzrost udziału tej grupy jest zjawiskiem pożądanym, stanowi ona potencjał rozwojowy obszaru. W strukturze ludności poszczególnych gmin dominują osoby w wieku produkcyjnym, jednakże w ostatniej dekadzie widoczne jest zmniejszenie udziału ludności w tej grupie (o 6,3 pp.) we WrOF. Największy ich udział charakteryzuje Oleśnicę (gmina wiejska), Oławę (gmina wiejska) oraz gminy: Zawonia, Miękinia i Wisznia Mała.

---

¹⁷<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3913,pojecie.html> [Dostęp: 15.08.2022]

Ciężar utrzymywania ludności w wieku nieprodukcyjnym¹⁸ spoczywa na ludności będącej w wieku produkcyjnym. Jak wynika ze zgromadzonych danych, liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym we WrOF w 2021 r. wynosiła 71,2 i była wyższa niż wartość dla województwa (70,3) czy kraju (69,0). W stosunku do 2012 r. widoczny jest znaczący wzrost wartości tego wskaźnika (o 30,3%). Najwyższą dynamikę zmian odnotowano w gminie Jelcz-Laskowice.

We WrOF obserwuje się proces starzenia społeczności, jednakże jego natężenie, a tym samym dynamika zmian w porównaniu do wartości dla województwa jest niższa. Udział ludności w wieku 65 i więcej lat jest wyższy na obszarach miejskich, z uwagi na lepszą dostępność do różnego rodzaju usług i placówek, ze szczególnym wskazaniem placówek ochrony zdrowia, ale również ze wzrostem mobilności wśród tej grupy mieszkańców. Mimo iż problem starzenia się populacji nie jest kluczowym problemem WrOF, należy mieć na uwadze, że starzejące się społeczeństwo stanowi wyzwanie dla samorządów. Związane jest to z koniecznością zaspokojenia ich potrzeb i zapewnienia dostępu m.in. do podstawowych, jak i specjalistycznych usług medycznych, usług pomocy społecznej oraz usług kierowanych do osób starszych, m.in. opiekuńczych, rehabilitacyjnych, edukacyjnych (koncepcja lifelong learning) oraz rekreacyjnych.

Ruch naturalny, wyrażony wskaźnikiem przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców, w 2021 r. dla WrOF był na poziomie ujemnym i wynosił -1,1. Jednakże sytuacja ta jest korzystniejsza w porównaniu do województwa dolnośląskiego (-5,5) czy kraju (-4,9). Dodatnie wartości przyrostu naturalnego widoczne są przede wszystkim w gminach będących w bezpośrednim otoczeniu Wrocławia (wyjątek stanowi gmina: Wisznia Mała oraz Oborniki Śląskie, co wynika z wysokiego odsetka osób w wieku 65 i więcej lat oraz przewagi liczby zgonów nad urodzeniami). W gminie Sobótka wartość przyrostu naturalnego w 2021 r. wynosiła -6,2 i przedstawiała się gorzej w porównaniu do sytuacji w kraju i województwie.

Procesy migracyjne

W ostatnich dziesięciu latach widoczny jest wzrost wartości wskaźnika salda migracji, które w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2021 r. we WrOF wynosiło 6,4 os., a wartość ta była wyższa w porównaniu do średniej dla województwa (1,2 os.) czy kraju (0,1 os.). Wysoka wartość wskaźnika świadczy o atrakcyjności osiedleńczej obszaru. Gmina Czernica od kilku lat jest na pierwszym miejscu w kraju pod kątem salda migracji na 1000 mieszkańców¹⁹. Ponadto, podobnie jak w przypadku przyrostu naturalnego, wyższe wartości odnotowuje się w gminach, które bezpośrednio graniczą

¹⁸Według definicji GUS: na wiek nieprodukcyjny składa się wiek przedprodukcyjny, w którym ludność nie osiągnęła jeszcze zdolności do pracy, tj. grupa wieku 0 - 17 lat oraz wiek poprodukcyjny, w którym osoby zazwyczaj kończą pracę zawodową, tj. dla mężczyzn - 65 lat i więcej, dla kobiet - 60 lat i więcej.

¹⁹Narodowy Spis Powszechny 2021

z Wrocławiem, a także w gminach wiejskich otaczających miasta, m.in. Oleśnica (gmina wiejska). Ujemne wartości wskaźnika w 2021 r. odnotowano w gminie Zawonia, co może świadczyć o niższej atrakcyjności obszaru oraz w Oleśnicy (miasto), będącej miastem powiatowym, które podobnie jak Wrocław dotyczą procesy suburbanizacji.

We WrOF widoczna jest wyraźna suburbanizacja Wrocławia. Wśród głównych kierunków migracji wskazuje się w szczególności gminy graniczące z Wrocławiem. Najwięcej, bo aż 13,61% ogółu przemieszczeń odnotowano do gminy Długołęka, a następnie do gmin: Miękinia (8,1%), Czernica (7,5%) i Siechnice (7,3%). Suburbanizacja widoczna jest również w Oleśnicy (miasto). W analizowanych latach blisko 3% mieszkańców osiedliło się w Oleśnicy (gmina wiejska). W latach 2017-2020 r. odnotowano przemieszczenia ze wszystkich gmin zlokalizowanych we WrOF do Wrocławia, jednakże skala migracji do rdzenia obszaru funkcjonalnego jest dużo niższa niż skala odpływu ludności z Wrocławia do pozostałych gmin. W latach 2017-2020 około 2,4% osiedlających się we Wrocławiu stanowili mieszkańcy gminy Długołęka.

Suburbanizacja oraz rozwój budownictwa mieszkaniowego wiążą się z problemami komunikacyjnymi i przeciążeniami układu komunikacyjnego. Ponadto często prowadzą do reorganizacji przestrzeni, zmian funkcji terenów oraz degradacji krajobrazu i powstania chaosu przestrzennego²⁰. Narzędziami umożliwiającymi monitorowanie procesów urbanizacyjnych i ograniczenie niekontrolowanego rozwoju zabudowy są w szczególności miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. W 2021 r. udział powierzchni pokrytej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (MPZP) we WrOF wynosił 68,9% i był ponad dwukrotnie wyższy od średniej krajowej (31,7%). W ostatnich latach odnotowano wzrost udziału powierzchni pokrytej MPZP we WrOF o 5,5 pp. Wzrost ten jest dużo wyższy w porównaniu do średniej dla województwa (2,9 pp.) czy kraju (1,2 pp.), co świadczy o konsekwentnie prowadzonej polityce w zakresie planowania przestrzennego.

Analizując kwestie migracji oraz atrakcyjności osiedleńczej, warto wziąć pod uwagę aktualne procesy i zjawiska, w szczególności intensywny napływ ludności ukraińskiej na teren WrOF, spowodowany wojną w Ukrainie. Do zbadania skali zjawiska emigracji ludności uchodźczej wykorzystano dane pochodzące z *Raportu o uchodźcach z Ukrainy w największych polskich miastach*²¹, będące danymi szacunkowymi. Szacuje się, że we Wrocławskim Obszarze Metropolitalnym²² zamieszkuje 302 467 Ukraińców, z czego 62% mieszka we Wrocławiu, a pozostałe 38% w pozostałych miastach i gminach

---

²⁰Gonda-Sroczyńska E., 2009, Przemiany strefy podmiejskiej Wrocławia w ostatnim dziesięcioleciu, Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich, PAN Oddział w Krakowie, Komisja Technicznej Infrastruktury Wsi, Kraków, s. 149 –165.

²¹ Miejska gościnność: wielki wzrost, wyzwania i szanse. Raport o uchodźcach z Ukrainy w największych polskich miastach, 2022, Centrum analiz i badań, Unia Metropolii Polskich.

²² Wrocław oraz czterdzieści trzy otaczające go gminy tworzą Wrocławski Obszar Metropolitalny (klasyfikacja NUTS-3).

Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego²³. Według szacunków, we Wrocławiu mieszka około 187 tys. Ukraińców, w tym ponad 42 tys. dzieci. Oznacza to, że liczba mieszkańców Wrocławia wzrosła o 29%²⁴.

Migracje wojenne spowodowały wzrost przepływu ludności w ciągu dnia. Obecnie, zgodnie z badaniami²⁵ całkowita liczba ludności dziennej we Wrocławiu jest o 25% wyższa niż ludności nocnej. Zmiany w liczbie ludności (nocnej²⁶ i dziennej²⁷), związane są z przepływami w ciągu dnia do ośrodka wojewódzkiego – głównie w celach edukacyjnych i zarobkowych. Masowe migracje stanowią wyzwanie dla Wrocławia oraz otaczających go gmin, w szczególności ze względu na rosnące koszty świadczenia usług publicznych. Kluczowa jest integracja mieszkańców z imigrantami, przy jednoczesnym, obustronnym poszanowaniu odmienności kulturowej i narodowej. We WrOF widoczne są migracje zagraniczne, które są charakterystyczne dla dużych ośrodków wojewódzkich. Procesy migracyjne we Wrocławiu były widoczne również przed wybuchem konfliktu w Ukrainie.

Kluczowe wyzwania strategiczne

Wyzwaniem w najbliższej perspektywie będzie próba uporządkowania kwestii suburbanizacji oraz intensyfikacji zabudowy, zapobieganie negatywnym skutkom tego procesu oraz dążenie do równomiernego rozwoju wszystkich gmin WrOF.

Z uwagi na obserwowane procesy i przemieszczania się ludności, ważna jest decentralizacja dostępu do usług publicznych, wykorzystanie potencjału istniejącej sieci placówek i instytucji publicznych oraz dążenie do stworzenia różnorodnej oferty na terenie poszczególnych gmin, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury społecznej.

Mimo iż starzenie się społeczności nie jest kluczowym problemem WrOF, ważne w kontekście zapewnienia wysokiej jakości życia grupie osób ze szczególnymi potrzebami jest rozwijanie instytucjonalnej i pozainstytucjonalnej oferty wsparcia, tworzenie miejsc i przestrzeni spotkań dla seniorów oraz zapobieganie wykluczeniu społecznemu. Istotna jest również integracja i uświadamianie mieszkańców o potrzebach osób starszych, a przy tym rozwijanie usług opiekuńczych i wolontariatu.

²³ Stan na 1.04.2022 r.

²⁴ Inwazja Rosji na Ukrainę rozpoczęła się 24 lutego 2022 r., analizie podlegała zmiana liczby ludności do 1.04.2022 r.

²⁵ Miejska gościnność: wielki wzrost, wyzwania i szanse. Raport o uchodźcach z Ukrainy w największych polskich miastach, 2022, Centrum analiz i badań, Unia Metropolii Polskich.

²⁶ Osoby przebywające na danym obszarze w ciągu nocy.

²⁷ Osoby przebywające na danym obszarze w ciągu dnia, do tej grupy zalicza się mieszkańców, turystów, osoby dojeżdżające do pracy, szkoły lub korzystające z rozmaitych usług.

Napływ osób młodych oraz rodzin z dziećmi na teren WrOF implikuje konieczność zapewnienia odpowiedniej oferty edukacyjnej i usługowej, co wiąże się ze znacznym nakładem finansowym.

W celu ograniczenia emigracji i opuszczania terenu WrOF przez osoby młode, istotne jest podnoszenie jakości ich życia, diagnozowanie bieżących potrzeb, aktywizowanie oraz włączenie w działania społeczne, w celu zwiększenia przywiązania do obszaru.

Napływ uchodźców wojennych na teren WrOF wiąże się z koniecznością zapewnienia im wsparcia w zakresie nauki języka, obsługi instytucjonalnej, umożliwienia opieki i kształcenia w placówkach przedszkolnych i szkolnych. Ponadto ważne jest zapobieganie wystąpieniu konfliktów społecznych między mieszkańcami WrOF a ludnością napływową oraz integracja cudzoziemców poprzez prowadzenie działań społeczno-kulturalnych i edukacyjnych.

II.5 Gospodarka i rynek pracy

W 2021 r. na obszarze WrOFw rejestrze REGON zarejestrowane były 186 723 podmioty gospodarki narodowej²⁸. Najwięcej – 133 806 podmiotów zarejestrowanych było w gminie Wrocław (71,6%), drugą, pod względem liczby zarejestrowanych podmiotów, była gmina Długołęka - 5 940 tj. 3,2%. Najmniej podmiotów funkcjonowało w gminie Zawonia- 605 (0,3%) oraz w gminie Dobroszyce - 854 (ok. 0,5%). Na koniec 2021 r. na terenie WrOF liczba podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosiła 186 i była większa niż w województwie dolnośląskim (143) oraz w Polsce (127). Świadczy to o wysokim stopniu rozwoju gospodarczego WrOF.

Wysoki potencjał gospodarczy i inwestycyjny WrOF wynika z przynależności części obszaru do Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej oraz Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Wisłosan.

Największa liczba podmiotów na 1000 mieszkańców została odnotowana we Wrocławiu i wyniosła 208, następnie w gminie Kobierzyce (205) oraz w gminie Siechnice (174). Najmniej podmiotów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców zlokalizowano w gminie Zawonia (103) oraz w gminie Oława (108). W układzie przestrzennym zauważa się, że gminy usytuowane bliżej Wrocławia odznaczają się wyższą liczbą podmiotów gospodarczych w stosunku do liczby mieszkańców.

W zakresie sektorów własnościowych zaledwie 2% ogólnej liczby podmiotów gospodarczych w 2021 r. należy do sektora publicznego. Co więcej, w latach 2017-2021 odnotowano ponad 4% spadek liczby tych podmiotów, natomiast liczba podmiotów prywatnych wzrosła o 14%. Bardzo dynamiczny wzrost obserwowany był w przypadku fundacji. W ciągu 5 lat powstało ich na terenie WrOF 341. Nieco mniejszy wzrost, zaledwie 2%, odnotowano w przypadku stowarzyszeń i organizacji społecznych, których liczba w 2021 r. była równa 3 457.

W statystycznym układzie regionalnym (NUTS-3) dynamikę gospodarczą zobrazowano za pomocą wartości produktu krajowego brutto na jednego mieszkańca. Należy jednak pamiętać, że podregion wrocławski obejmuje większą liczbę jednostek terytorialnych niż obszar WrOF²⁹. Przedstawione dane wskazują na znaczną dysproporcję w osiągniętych wartościach PKB – różnica w 2019 roku pomiędzy Wrocławiem a podregionem wrocławskim wyniosła 44 226 zł. W ujęciu dynamicznym należy także

²⁸ Stan na 31.12.2021 r., dane BDL GUS [dostęp: 22.02.2023 r.]

²⁹ <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/klasyfikacja-nuts/klasyfikacja-nuts-w-polsce/> [dostęp: październik 2022 r.]

zauważyć, że wzrost PKB dla Wrocławia znacznie przewyższa wartości właściwe dla pozostałych analizowanych jednostek.

Tabela 3 Produkt krajowy brutto [zł] na jednego mieszkańca w latach 2017-2019 we WrOF

	2017	2018	2019	dynamika 2017-2019
Polska	51 789	55 230	59 741	15%
Region dolnośląski	57 234	60 562	65 392	14%
Podregion wrocławski	53 138	56 974	60 134	13%
Podregion Miasto Wrocław	87 099	94 373	104 360	20%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

We WrOF dominującą branżą jest Handel hurtowy i detaliczny (sekcja G). Na terenie czterech jednostek najliczniej reprezentowaną sekcją jest budownictwo. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna dominuje w Kobierzycach i we Wrocławiu, co związane jest z obecnością w tych jednostkach zapleczy badawczo rozwojowych (Kobierzyce i Wrocław) oraz uczelni wyższych (Wrocław). W tabeli poniżej przedstawiono branże przeważające w poszczególnych gminach WrOF w 2021 r.

Tabela 4 Dominujące branże gospodarki w 2021 r. w poszczególnych gminach WrOF

Sekcja G ³⁰ - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle				
Oleśnica (miasto)	Oleśnica (gmina wiejska)	Dobroszyce	Oława (miasto)	Kąty Wrocławskie
Jelcz-Laskowice	Trzebnica	Wisznia Mała	Długołęka	Miękinia
Sobótka	Siechnice	Żórawina		
Sekcja F – Budownictwo				
Zawonia	Czernica	Gmina Oława	Oborniki Śląskie	
Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna				
Wrocław	Kobierzyce			

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

W liczbach bezwzględnych najliczniej występujące podmioty to te związane z handlem i handlem hurtowym, w następnej kolejności związane z działalnością profesjonalną, naukową i techniczną oraz budownictwem. Licznie występującymi podmiotami są także firmy związane z informacją i komunikacją, działalnością związaną z obsługą rynku nieruchomości oraz opieką zdrowotną i pomocą społeczną.

³⁰ Sekcja Polskiej Klasyfikacji Działalności - PKD ustala symbole, nazwy i zakres poszczególnych grupowań klasyfikacyjnych na pięciu różnych poziomach, tj. sekcji i podsekcji, działów, grup, klas i podklas. Klasyfikacja ta jest umownie przyjętym, hierarchicznie usystematyzowanym podziałem zbioru rodzajów działalności społeczno-gospodarczej

Warto podkreślić, że Dolny Śląsk to trzeci największy rynek informatyczny w Polsce, po Mazowszu i Małopolsce, zatrudniający ponad 45 tys. wysokiej klasy specjalistów. Działające tu instytucje akademickie spowodowały, że dobrze wykształceni programiści mogli zakładać tutaj własne działalności. Szacuje się, że w samym Wrocławiu w branży IT pracuje około 36 tys. osób.³¹

Rynek pracy

W latach 2017-2020 bezwzględna liczba osób pracujących we WrOF wzrosła o 23 587 osób i w 2020 r. wyniosła łącznie 400 936³². Oznacza to, że w 2020 r. blisko 40% mieszkańców obszaru WrOF stanowiły osoby pracujące. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców wartość wskaźnika dla WrOF wynosi 682 i zdecydowanie przewyższa wartość ogólnopolską (424) oraz wojewódzką (468). Najwyższy wskaźnik osób pracujących w stosunku do liczby mieszkańców odnotowano w gminie Kobierzyce, wyniósł on 2 216 osób na 1000 mieszkańców, co związane jest z funkcjonowaniem w tej jednostce parku przemysłowego „Euro-Park Kobierzyce” (przy 22 154 mieszkańcach, liczba pracujących wyniosła 30 129 osób). Dodatkowym czynnikiem, dla którego gmina Kobierzyce jest atrakcyjnym miejscem pracy, jest dynamiczny rozwój działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej, który przyciąga zasoby kapitału ludzkiego również spoza gminy.

Dodatkową zmienną analizowaną w kontekście rynku pracy są przepływy pracownicze. Z analizy danych wynika, iż mieszkańcy WrOF najczęściej wybierają Wrocław jako miejsce pracy. Najlichniesze przepływy pracownicze w 2016 r.³³ odnotowano z gmin: Oleśnica (miasto), Długołęka, Kąty Wrocławskiej Siechnice do Wrocławia. Widać tu wyraźną zależność związaną z odległością i dobrym skomunikowaniem miasta wojewódzkiego ze wskazanymi jednostkami i w konsekwencji wzmożonym ruchem pracowników w kierunku stolicy województwa.

Na koniec 2021 r. liczba bezrobotnych na terenie WrOF wyniosła 12 670 osób, co stanowi około 1,3% ogólnej liczby ludności WrOF. Problem bezrobocia różnicuje się pod względem terytorialnym. Widoczna jest zależność – im bliżej rdzenia WrOF, tym poziom bezrobocia (mierzony liczbą osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym) jest niższy. Przeciętna wartość wskaźnika dla całego obszaru WrOF w 2021 r. wyniosła 2,2% i była korzystniejsza niż w Polsce (4,0%) i województwie dolnośląskim (3,5%). Dynamika liczby osób bezrobotnych wpisuje się w ogólnopolskie

---

³¹ „Wrocławski sektor IT” z 2019 r., Publikacja przygotowana przez ARAW, Invest in Wrocław oraz Stowarzyszenie ITCorner, we współpracy z Centrum Badawczo-Rozwojowym Biostat Sp. z o.o.

³² Według GUS Liczba pracujących wg faktycznego miejsca pracy. Dane dotyczą podmiotów gospodarki narodowej o liczbie pracujących 10 i więcej osób oraz jednostek sfery budżetowej niezależnie od liczby pracujących. Dane nie obejmują pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w fundacjach, stowarzyszeniach i innych organizacjach społecznych.

³³ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/opracowania/przeplywy-ludnosci-zwiazane-z-zatrudnieniem-w-2016-r-,20,1.html> [Dostęp: 21.09.2022].

trendy i w większości badanych jednostek, odsetek osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym zmniejsza się, bądź pozostaje bez zmian. Największe jego spadki dotyczą Oławy, zarówno gminy wiejskiej jak i miasta. Wzrost udziału liczby osób bezrobotnych odnotowano w czterech gminach: Dobroszyce, Długotłęka, Oleśnica (gmina wiejska) i Sobótka, choć ich wartość jest niewielka i waha się od 0,3 pp. do 0,1 pp. Należy zatem stwierdzić, że bezrobocie w ostatnich latach to raczej problem marginalny dla badanego obszaru.

Analizując problem bezrobocia pod kątem różnych grup funkcjonalnych posłużono się wskaźnikami dotyczącymi udziału długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych oraz udziału osób z niepełnosprawnościami pozbawionych pracy w liczbie bezrobotnych ogółem.

W Polsce udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie osób bezrobotnych ogółem w 2021 r. wyniósł 56,6% i był wyższy w porównaniu z województwem dolnośląskim (54,5%) i obszarem WrOF (50,9%). Zarówno w Polsce, województwie dolnośląskim, jak i WrOF w latach 2017-2021 odnotowuje się wzrost liczby osób w tej kategorii przy czym we WrOF osób tych przybywa w nieco szybszym tempie. Ogólna tendencja wzrostowa w zakresie liczby osób długotrwale bezrobotnych związana jest przede wszystkim ze wzrastającą liczbą i kwotą transferów socjalnych³⁴, brakiem pracy na rynku lokalnym oraz wzrostem kosztów, związanych z komunikacją i transportem.

Ostatnią analizowaną grupą są osoby bezrobotne z niepełnosprawnościami. Ich ogólna liczba w 2020 r. na terenie WrOF wyniosła około 1 013 osób³⁵ przy czym połowa (55%) z nich zamieszkuje Wrocław. Analizując zmiany liczby osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami w kontekście terytorialnym zauważa się, iż wyższy udział bezrobotnych z niepełnosprawnościami cechuje gminy najbardziej oddalone od rdzenia WrOF.

Jak wspomniano, w latach 2017-2020 na terenie WrOF bezrobocie nie było istotnym problemem, jednak należy dołożyć wszelkich starań w celu aktywizacji osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Co więcej, należy mieć na względzie, iż sytuacja na rynku pracy może dynamicznie się zmienić – w szczególności za sprawą ruchów migracyjnych (zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych).

---

³⁴ Więcej o problemie <https://www.money.pl/gospodarka/polacy-nie-szukaja-pracy-rekord-w-historii-badania-eksperti-winnego-socjal-choc-nie-tylko-6560309430598528a.html> [dostęp: wrzesień 2022]

³⁵ Wskazana wartość może być nieznacznie zawyżona ponieważ, obejmuje gminy powiatu wrocławskiego nienależące do WrOF

Kluczowe wyzwania strategiczne

W celu pozyskiwania i zwiększenia skali inwestycji gospodarczych oraz wzmocnienia konkurencyjności WrOF na tle innych ośrodków, kluczowe jest ograniczenie występujących braków w kwestii infrastruktury komunikacyjnej.

Istotne jest dalsze tworzenie miejsc pracy poza obszarem Wrocławia – w gminach ościennych. Będzie to prowadziło do ograniczenia zjawiska migracji zarobkowej do rdzenia obszaru i przyczyni się do zrównoważonego rozwoju gospodarczego.

Kluczowym potencjałem do wykorzystania jest rozwój branży informatycznej oraz wprowadzenie rozwiązań innowacyjnych i technologicznych, do czego konieczne jest zwiększenie współpracy z sektorem akademickim.

Niewątpliwym wyzwaniem w najbliższej perspektywie jest wypracowanie narzędzi aktywizujących osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy oraz mechanizmów adaptacyjnych do możliwych dynamicznych zmian na rynku pracy

II.6 Środowisko naturalne

Obszar WrOF charakteryzuje się dużymi walorami przyrodniczymi, z których część objęta jest ochroną prawną. Układ przyrodniczy WrOF w dużej mierze opiera się na dolinach rzecznych, obszarach rolniczych i leśnych, ważną rolę pełni również zieleń miejska.

Wody

WrOF leży na obszarze Dorzecza Odry, w regionie wodnym środkowej Odry. Przez teren WrOF przepływają m.in. rzeki: Odra, Widawa, Ślęza, Bystrzyca i Oława oraz ich dopływy. Obszar znajduje się w zasięgu 82 zlewni jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) oraz 5 jednolitych części wód podziemnych: nr 79, 95, 96, 108, 109. Niektóre JCWP obejmują niewielkie powierzchnie gmin. Problemem środowiskowym w całym województwie dolnośląskim, w tym na terenie WrOF jest niedostateczna jakość jednolitych części wód powierzchniowych. Do ich złego stanu przyczynia się głównie odprowadzanie ścieków z gospodarstw domowych, działalność turystyczna, zakłady przemysłowe i rolnictwo³⁶. Natomiast jednolite części wód podziemnych na obszarze WrOF mają dobry stan³⁷, za wyjątkiem JCWP numer 79 zlokalizowanej na terenie gmin: Zawonia, Trzebnica oraz północnej części gminy Oborniki Śląskie – ze względu na ascenzję wód słonych oraz występowanie związków azotu pochodzenia rolniczego³⁸. WrOF wkracza swoim terenem na 4 Główne Zbiorniki Wód

³⁶ GIOŚ, Stan środowiska w województwie dolnośląskim raport 2020

³⁷ GIOŚ, Ocena jakości wód podziemnych na terenie województwa dolnośląskiego w 2021 roku

³⁸ GIOŚ, Stan środowiska w województwie dolnośląskim raport 2020

Podziemnych – Prochowice Środa Śląska, Pradolina rzeki Odra (S Wrocław), Pradolina Barycz Głogów oraz Zbiornik Oleśnica.

Gleby

Gleby obszaru WrOF to głównie piaski luźne i słabogliniaste. Szczególnie rozpowszechnione są piaski pokrywowe podścielone glinami morenowymi. Większość obszaru WrOF leży w subregionie północno-wschodnim charakteryzującym się najbardziej urozmaiconą rzeźbą polodowcową. W równych ilościach występują tu gleby rdzawe, płowe oraz mady. Dominujący udział gruntów klas IIIa i IIIb w stosunku do ogólnej powierzchni gruntów ornych występuje w powiatach: oławskim, wrocławskim. Grunty orne przyporządkowane do klas IVa i IVb występują w większym stopniu w powiatach: oławskim, oleśnickim, średzkim. Okolice gmin Zawoni i Trzebnicy charakteryzują się glebami słabymi, natomiast w Wiszni Małej dominują najbardziej urodzajne czarne ziemie i czarnoziemy. Najlepsze warunki glebowe występują w powiecie wrocławskim, niewiele gorsze w powiecie oławskim. Zdecydowanie najmniej korzystne warunki występują w powiecie oleśnickim.

Najbardziej urodzajnymi glebami Dolnego Śląska są czarnoziemy i czarne ziemie. Czarne ziemie występują na Dolnym Śląsku w różnych wariantach. „Czarne ziemie wrocławskie” wytworzone z lessów i lessopodobnych pyłów zajmują wielki areał na południe od Wrocławia. W wielu gminach tego rejonu udział czarnych ziem przekracza 50%, maksymalnie osiągając 73% w gminie Kobierzyce i 91% w gminie Żórawina.

Coraz częstszym problemem staje się zajmowanie wysokiej jakości gleb na cele inwestycyjne dedykowane przemysłowi oraz centrom logistycznym, skutkując bezpowrotną utratą tych gleb. Przykładem jest tworzenie olbrzymich centrów handlowych, logistycznych oraz fabryk na bardzo żyznych czarnych ziemiach wrocławskich³⁹.

Jakość powietrza

Zła jakość powietrza ma niekorzystny wpływ na zdrowie. Na obszarze WrOF pomiary jakości powietrza prowadzone są głównie we Wrocławiu, jednak ze względu na dużą łatwość przemieszczania się zanieczyszczeń na znaczne odległości dotyczy to całego obszaru. Głównymi źródłami zanieczyszczeń we WrOF są emisje z indywidualnych źródeł ciepła (nieefektywne piece grzewcze) oraz zanieczyszczenia komunikacyjne. Ponadto, także transport tranzytowy, przemysł, rolnictwo i napływ zanieczyszczeń spoza granic WrOF. Najbardziej zanieczyszczone powietrze występuje w sezonie jesienno-zimowym, od listopada do lutego co ma związek z sezonem grzewczym, kiedy wzrasta zapotrzebowanie na ciepło. Z raportów publikowanych przez Główny

---

³⁹ Wojewódzki Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029

Inspektorat Ochrony Środowiska w całej Aglomeracji Wrocławskiej w 2021 r. zanotowano przekroczenia poziomów dopuszczalnych: dwutlenku azotu i pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM₁₀. Działania w zakresie poprawy jakości powietrza są realizowane w ramach programów ochrony powietrza (POP) dla województwa dolnośląskiego od roku 2010. Obecnie na terenie województwa obowiązuje uchwalony przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego w lipcu 2020 r. „Program ochrony powietrza dla stref w województwie dolnośląskim, w których w 2018 r. zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu wraz z planem działań krótkoterminowych”⁴⁰.

W związku z tym, iż większość budynków z terenu WrOF nadal ogrzewana jest przez indywidualne źródła ciepła oparte o spalanie paliw kopalnych, konieczna jest kontynuacja prowadzonych działań związanych z wymianą starych, nieefektywnych kotłów na źródła niskoemisyjne lub OZE. Dobrym przykładem są tu plany Wrocławia, które mają na celu przeznaczenie 330 mln zł do 2024 roku na działania związane z likwidacją pieców w ramach akcji „Zmień piec” będącej elementem kampanii „Wrocław bez smogu”.

Należy podkreślić, że zasadnicze znaczenie dla unijnej polityki efektywności energetycznej przypisuje się budynkom, które odpowiadają za ok. 40% zużycia energii końcowej⁴¹. Wszelkie modernizacje energetyczne budynków, w tym termomodernizacje budynków użyteczności publicznej, zamieszkania zbiorowego, wielorodzinnych budynków mieszkalnych czy budynków aktywności lokalnej są istotne z punktu widzenia adaptacji do zmian klimatu, umożliwiają bowiem realne ograniczenie bądź nawet eliminację zużycia paliw kopalnych, których wykorzystywanie, w tym również ich wydobycie, generuje znaczne ilości substancji zanieczyszczających. Cel w zakresie efektywności energetycznej na poziomie unijnym, wyrażony w postaci zmniejszonego zużycia energii pierwotnej lub końcowej, został ustalony na poziomie co najmniej o 32,5% do 2030 r., przy czym unijne zużycie energii do 2030 r. nie może być większe niż 1 273 M_{toe} energii pierwotnej lub 956 M_{toe} energii końcowej. Oznacza to, że w porównaniu z poziomami z 2005 r. zużycie energii pierwotnej należy zmniejszyć w Unii Europejskiej o 26%, a zużycie energii końcowej – o 20%⁴². W związku z powyższym, należy bezwzględnie wspierać zarówno wszelkie działania zmierzające do zmniejszenia energochłonności wszelkiego rodzaju budynków jak i działania ograniczające emisję pochodzącą z innych źródeł, np. komunikacji samochodowej. Działania takie powinny obejmować wsparcie budowy nowych budynków, w tym demonstracyjnych o niskim bądź zerowym zapotrzebowaniu na energię, renowację budynków mającą na celu zmniejszenie ich energochłonności oraz zastosowanie wszelkich systemów do zarządzania, monitorowania i oszczędzania energii.

⁴⁰ Roczna ocena jakości powietrza w województwie dolnośląskim. Raport wojewódzki za rok 2021

⁴¹ Strategia Energetyczna Dolnego Śląska – kierunki wsparcia sektora energetycznego

⁴² Strategia Energetyczna Dolnego Śląska – kierunki wsparcia sektora energetycznego

Mitygacja i Adaptacja do zmian klimatu

Zmiany klimatu następują z coraz większą intensywnością. Skutki zmieniającego się klimatu, zwłaszcza wzrost temperatury, częstotliwości i nasilenia zjawisk ekstremalnych, występujące w ostatnich kilku dekadach pogłębiają się, stanowiąc zagrożenie dla społecznego i gospodarczego rozwoju wielu krajów na świecie, w tym także dla Polski. W związku z powyższym konieczna jest mitygacja zmian klimatu, czyli próba zahamowania zmian klimatu oraz adaptacja do nich, wymagająca podjęcia odpowiednich kroków mając na celu przygotowanie Wrocławia lub zminimalizowania ich niekorzystnych skutków tego procesu.

Kraje członkowskie Unii Europejskiej, już od prawie dekady opracowują strategie i plany adaptacji do zmian klimatu. Działania takie zostały podjęte również w Polsce. Realizując politykę UE w zakresie adaptacji do zmian klimatu Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w październiku 2013 r. przyjęła opracowany przez Ministerstwo Środowiska „Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030” (SPA 2020).

Aktualnie jednym z ważniejszych działań we Wrocławiu jest opracowanie systemu gospodarowania wodami opadowymi wraz z budową układu retencjonowania wód opadowych i spowalniania ich odpływu. Do najistotniejszych działań technicznych należą działania związane z budową i rozwojem błękitnej i zielonej infrastruktury. Przy kreowaniu błękitnej i zielonej infrastruktury należy uwzględniać zasoby przyrodnicze oraz warunki i jakość życia mieszkańców Wrocławia. Warto wykorzystywać różnorodne ich formy wprowadzania, np. zielone dachy, ściany, czy zieleń przyuliczną.

Systemy gospodarowania powinny skupiać się na rozwoju istniejących sieci powiązanych przestrzennie i funkcjonalnie obszarów naturalnych i półnaturalnych, obejmujących wszystkie możliwe formy zieleni urządzonej i nieurządzonej ze szczególnym uwzględnieniem obiektów retencyjnych⁴³. W obliczu zagrożeń suszą niezwykle istotne są inwestycje związane z małą i mikroretencją. Fundacja Sendzimira opracowała mapę miejsc sprzyjających retencji, które stanowią ogrody deszczowe, niecki retencyjne, zielone ściany, dachy czy torowiska⁴⁴.

Podkreślić należy, iż działania w tym zakresie na terenie Wrocławia są już prowadzone m.in. przez Lasy Państwowe⁴⁵, gminy Wrocław, wspólnoty oraz spółdzielnie. Lasy Państwowe od lat prowadzą kompleksowe działania mające na celu poprawę warunków hydrogeologicznych i do roku 2015 na terenie województwa dolnośląskiego odbudowano 166 zbiorników retencyjnych oraz wybudowano 101 nowych obiektów mających na celu retencjonowanie wody i umożliwienie

---

⁴³ Plan adaptacji Miasta Wrocławia do zmian klimatu do roku 2030

⁴⁴ Sendzimir.org.pl [Dostęp: 06.11.2022]

⁴⁵ wroclaw.lasy.gov.pl [Dostęp: 06.11.2022]

racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi w okresach suchych. Gminy WrOF licznie korzystały z dofinansowań ze środków RPO WD 2014-2020, w ramach Działania 4.5. Bezpieczeństwo. Dofinansowania skierowane były na projekty dotyczące zabezpieczenia obszarów miejskich do 100 tys. mieszkańców przed niekorzystnymi zjawiskami pogodowymi i ich następstwami (przede wszystkim w zakresie zagospodarowania wód opadowych), w tym: systemy zbierania i retencjonowania wody opadowej, budowa/modernizacja sieci kanalizacji deszczowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą⁴⁶. Osoby fizyczne oraz spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe z Wrocławia korzystały z programu dotacyjnego Gminy Wrocław - „Złap deszcz”. W ramach tego programu miasto wspierało finansowo inwestycje związane z: realizacją dachu retencyjnego (zielonego lub żwirowego), założeniem ogrodu deszczowego w pojemniku lub w gruncie, wybudowaniem muldy retencyjnej, studni chłonnej, podziemnego zbiornika na wodę opadową, postawieniem naziemnego wolnostojącego zbiornika na wodę opadową z dachu⁴⁷. Dodatkowo w ubiegłych latach we Wrocławiu rozpoczęto realizację inwestycji dotyczących zielonych przystanków. Są to konstrukcje, na których wprowadzana jest roślinność. Takie rozwiązanie jest stosowane nie tylko ze względu na poprawę walorów estetycznych przestrzeni miejskiej dotychczas pozbawionej zieleni, ale przede wszystkim rozwiązanie to sprzyja retencjonowaniu wody deszczowej przez roślinność na dachu oraz może służyć do nawadniania otaczających terenów zieleni. Zielony dach i ściana wiaty wpływają także na regulację warunków termicznych terenu, dodatkową korzyścią jest infiltracja zanieczyszczeń powietrza przez rośliny, co wpływa na poprawę jakości powietrza. Zielony przystanek to także minisiedlisko dla owadów i ptaków⁴⁸. Ponadto Gmina Wrocław prowadzi szereg działań mających na celu przystosowanie miasta do zmian klimatu, w tym realizuje projekt „Grow Green”, w ramach którego tworzy katalog demonstracyjnych rozwiązań zapewniających ochronę przed upałem, lokalne obniżenie temperatury, poprawę jakości powietrza i umożliwienie korzystania z wód opadowych. Przykładowe rozwiązania stanowią parki kieszonkowe oraz zielone ściany i ulice. Ponadto, na zielonych elewacjach zostały zamontowane budki dla języków, a w parkach zainstalowano domki dla owadów⁴⁹. Kolejne gminy WrOF dołączają się do niezwykle potrzebnych na obszarze WrOF działań w zakresie adaptacji do zmian klimatu, np. gmina Kobierzyce przyjęła dokument pn. „Program poprawy stanu środowiska przyrodniczego i adaptacji do zmian klimatu w gminie Kobierzyce”, który określa wdrażania przedsięwzięć mających wpływ na poprawę warunków środowiska oraz działań koniecznych dla łagodzenia niekorzystnych zmian klimatu.

⁴⁶ funduszeuropejskie.gov.pl [Dostęp: 06.11.2022]

⁴⁷ <https://www.wroclaw.pl/zielony-wroclaw/zlap-deszcz-2022-wnioski-doplaty> [Dostęp: 29.11.2022]

⁴⁸ klimada2.ios.gov.pl [Dostęp: 30.11.2022]

⁴⁹ wroclaw.pl/growgreen/zielona-ulica [Dostęp: 30.11.2022]

W celu przystosowywania całego terenu WrOF do zmian klimatu konieczne jest zapewnienie odpowiedniej powierzchni i dostępności terenów zielonych we wszystkich gminach WrOF, w tym na obszarach miejskich oraz terenach zdegradowanych. Tam gdzie to możliwe, sugeruje się tworzenie zielonych przystanków, skwerów, ogrodów kieszonkowych oraz minimalizację uszczelniania powierzchni ziemi na placach/rynkach, tworzenie nowych terenów zielonych np. parków oraz zagospodarowanie już istniejących terenów zielonych, w tym z uwzględnieniem dostępności dla mieszkańców. W przypadku gmin/miejscowości, które cechują się odpowiednią ilością zieleni także konieczne jest podjęcie odpowiednich kroków, w celu ochrony i konserwacji już istniejących terenów zielonych, tak aby nie były one narażone na degradację wynikającą z działalności antropogenicznej czy zmian klimatu.

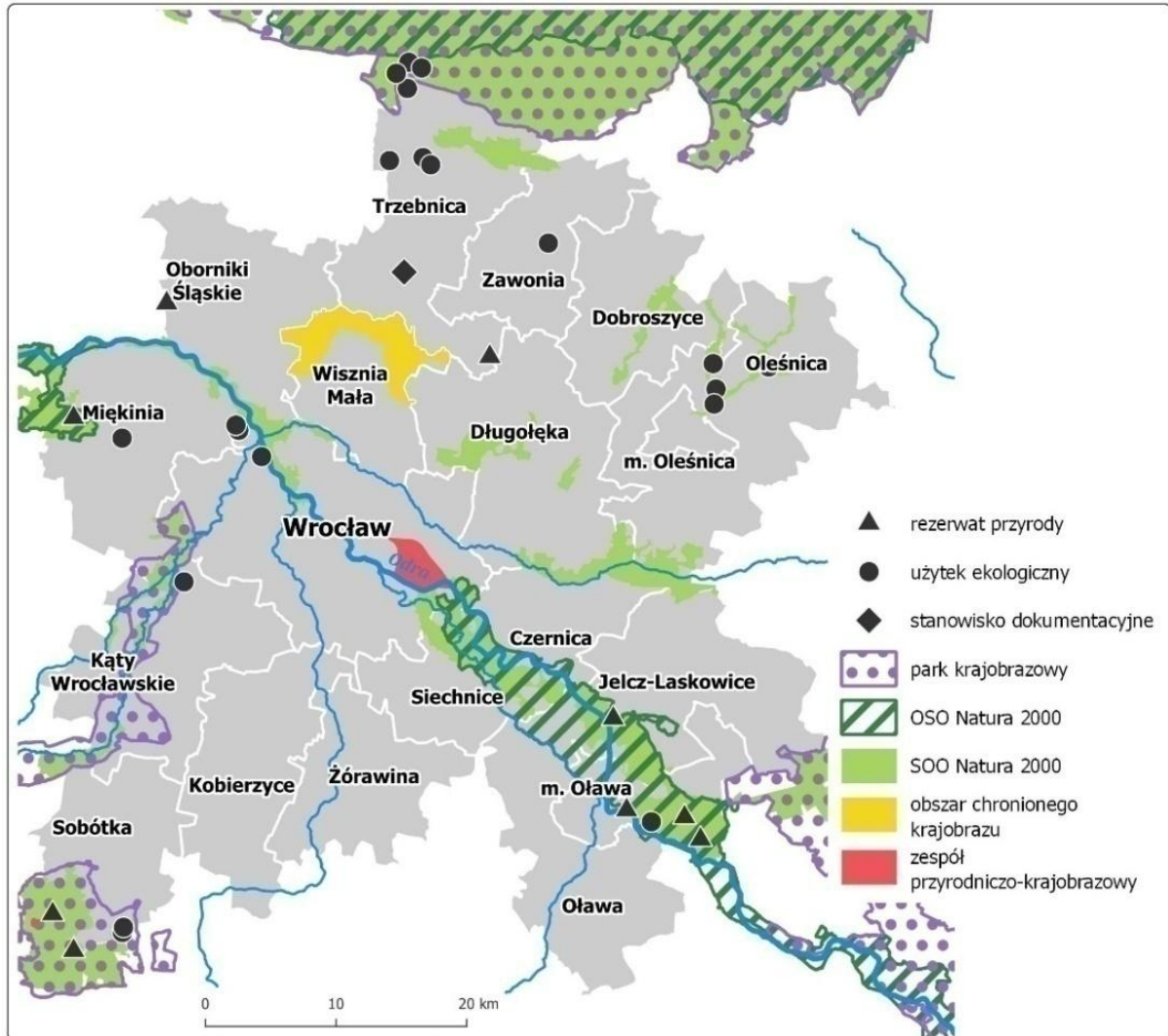
Obszary chronione, lasy, tereny zieleni

Obszary chronione

Środowisko przyrodnicze WrOF wyróżniają wysokie walory krajobrazowe, obecność cennych zbiorowisk chronionych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Tworzone z myślą o ochronie różnorodności biologicznej, formy ochrony przyrody posiadają wartość naukową i estetyczną, a także są atrakcyjne turystycznie.

Udział powierzchni prawnie chronionej WrOF wynosi 5%. Największy udział tych obszarów mają gminy: Sobótka (32,6%) – za sprawą obecności na swoim terenie parku krajobrazowego Masyw Ślęży oraz Wisznia Mała (33,3%), której północną część zajmuje Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórza Trzebnickie. Z uwagi na wysoki stopień pokrycia formami ochrony przyrody gminy te odznaczają się wysokimi walorami przyrodniczymi.

Mapa 6 Obszary chronione na terenie WrOF

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

W obrębie WrOF znajduje się 9 rezerwatów przyrody. Wśród nich dominują rezerваты typu leśnego, których jest 7. Wyznaczono także jeden rezerwat florystyczny w gminie Sobótka oraz wodny w gminie Jelcz-Laskowice. W ramach rezerwatów ochroną prawną objęto obszary cenne przyrodniczo, należą do nich m.in. lasy, zbiorowiska roślinności łąkowej z rzadkimi gatunkami roślin oraz ekosystemy rzeczne. Największy, a zarazem najstarszy rezerwat przyrody na opisywanym obszarze to Góra Ślęza w gminie Sobótka. Jego powierzchnia wynosi 161,43 ha. Z uwagi na ogromne walory przyrodnicze gmina Wrocław w 2022 r. wystąpiła z wnioskiem do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska we Wrocławiu, o utworzenie rezerwat przyrody na polach irygacyjnych na Osobowicach. Przez ponad sto lat pola te pełniły funkcję naturalnej, mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków dla Wrocławia, przez co na obszarze występuje wiele cennych zbiorowisk roślin, a także wytworzyły się

korzystne warunki do życia dla wielu gatunków zwierząt. Obszar przyszłego rezerwatu obejmie ponad tysiąc hektarów⁵⁰.

Na obszarze WrOF zlokalizowane są 3 parki krajobrazowe. Park Krajobrazowy „Dolina Bystrzycy” rozciąga się na terenach gmin WrOF: Wrocław, Sobótka, Miękinia, Kąty Wrocławskie. Został powołany w celu ochrony doliny rzeki Bystrzycy z licznymi starorzeczami oraz zbiornika Mietków. Ślązański Park Krajobrazowy położony jest na terenie gminy Sobótka, którego celem jest zachowanie środowiska przyrodniczo-krajobrazowego Masywu Ślęży z przyległymi Górami oraz jego zabytków archeologicznych, wartości przyrodniczo-krajobrazowych, kulturowych i historycznych. Niewielka część z zajmującego 86 336,54 hektarów Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy”, powołanego w celu zachowania doliny rzeki Baryczy wraz z łąkami, starorzeczami i terenami podmokłymi, stawami i innymi zbiornikami wodnymi, znajduje się na terenie gminy Trzebnica.

Jedyny obszar chronionego krajobrazu na terenie WrOF – Wzgórze Trzebnickie, położony jest na terenie gmin: Wiszni Małej i Trzebnicy. Teren jest objęty ochroną ze względu na wyjątkowy, bardzo zróżnicowany krajobraz oraz zmienność i bogactwo ekosystemów.

Na analizowanym terenie WrOF występują obszary Natura 2000, w tym 15 Obszarów Specjalnej Ochrony Siedlisk oraz 3 Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków. Obszary Natura 2000 znajdują się na terenie wszystkich gmin WrOF, za wyjątkiem Kobierzyc oraz Żórawiny. Obszarem Natura 2000 zajmującym największy teren WrOF są „Grądy w Dolinie Odry” o powierzchni 8 756,24 ha, obejmując terytorium 7 gmin należących do WrOF. Jednakże największym Obszarem Natura 2000, który leży w granicach WrOF, jest Ostoja nad Baryczą. Jego powierzchnia równa się 82026,38 ha⁵¹ i obejmuje teren 12 gmin, w tym jednej z obszaru WrOF- Trzebnicy.

Na terenie Wrocławia znajduje się Szczytnicki Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy. To jedyny tego typu obszar w obrębie stolicy Dolnego Śląska, który obejmuje zarówno niezwykle budowle (Hala Stulecia, ZOO, Pawilon Czterech Kopuł), jak i rozległe kompleksy parkowe, tereny zieleni urządzonej i cennych łąk. Ze względu na zmiany prawne uchylone zostały nakazy i zakazy odnoszące się do obszaru Szczytnickiego Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego, które ustalone były w uchwale Rady Miejskiej. Drugim zespołem przyrodniczo-krajobrazowym znajdującym się na obszarze WrOF jest zespół Skalna zlokalizowany na terenie gminy Sobótka. Zespół został ustanowiony w celu zachowania unikalnych walorów geologicznych, przyrodniczych i krajobrazowych. Obejmuje on liczne formacje skalne: skalne

---

⁵⁰ <https://www.wroclaw.pl/zielony-wroclaw/pola-irygacyjne-osobowice-rezerwatem-zielone-pluca-wroclawia> [Dostęp: 30.11.2022]

⁵¹ CRFOP [Dostęp: 08.11.2022]

baszty, bramy i ogromne blokowiska gabrowych głazów. Na jego terenie znajduje się punkt widokowy, z którego rozpościera się panorama na Sudety Zachodnie i częściowo Sudety Środkowe.

Na terenie WrOF mieści się 19 użytków ekologicznych. Większość z nich to siedliska przyrodnicze i stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków. Największe z nich to: Olsy Sokołowickie (77,98 ha) i Las Boguszycki (70,27 ha) zlokalizowane są w Oleśnicy (gmina wiejska). Mimo różnorodności form ochrony przyrody we WrOF, na jego terenie znajduje się tylko jedno stanowisko dokumentacyjne – Lessy Winnej Góry w gminie Trzebnica.

Ponadto na terenie każdej z gmin wchodzących w skład WrOF znajdują się pomniki przyrody. Najczęściej są to drzewa, wśród których dominującym gatunkiem jest dąb szypułkowy, występujący sam lub w alejach. Na terenie gmin: Jelcz-Laskowice, Siechnice oraz Oborniki Śląskie występują pomniki przyrody w formie głazów narzutowych. Także we Wrocławiu oprócz drzew zlokalizowane są pomniki przyrody w postaci: Skamieniałych pni czy Bluszczu pospolitego. Najwięcej pomników przyrody znajduje się na terenie Wrocławia– 111⁵² oraz Trzebnicy– 96.

W przestrzeni przyrodniczej ważną rolę spełniają również korytarze ekologiczne. Ich system obejmuje przede wszystkim doliny i pradoliny rzek, którymi mogą przemieszczać się organizmy zwierzęce i diaspory roślinne. Korytarze obejmują również rozległe tereny (np. lasy, duże kompleksy łąk, bagien), w których skupia się zasadnicza część różnorodności biologicznej. Aby spełniać swoją funkcję, korytarze ekologiczne muszą tworzyć sieć powiązanych przestrzennie obszarów.

Przez teren WrOF przebiegają następujące korytarze ekologiczne:

- ◆ Dolina Odry Środkowej KPdC-19A,
- ◆ Wzgórza Trzebnickie KPdC-18B,
- ◆ Wzgórza Trzebnickie - Bory Stobrawskie KPdC-12C,
- ◆ Las Lubszański KPdC-12B,
- ◆ Stawy Milickie GKPdC-17,
- ◆ Stawy Milickie - Bory Stobrawskie GKPdC-14.

Korytarz ekologiczny Bory Stobrawskie nie wchodzi swoim zasięgiem na teren WrOF, a jedynie łączy korytarze Wzgórza Trzebnickie - Bory Stobrawskie KPdC-12C i Las Lubszański KPdC-12B.

Ważne lokalne korytarze ekologiczne oraz siedliska zwierząt stanowią zalesienia zlokalizowane w dolinach rzek Odry, Oławy, Widawy i Bystrzycy.

---

⁵² Z powodu nieaktualnych danych w CRFOP, w przypadku Wrocławia dane uzyskano z BDL GUS [Stan na: 31.12.2022]

Z punktu widzenia zachowania różnorodności biologicznej niezbędne jest utrzymanie ciągłości korytarzy ekologicznych. Ważne jest także uwzględnienie lokalnych korytarzy występujących na terenie wszystkich gmin WrOF (tj. zakrzewień, zadrzewień, łąki wysokich traw), które umożliwiają migrację niewielkich zwierząt. Pod względem zachowania siedlisk rzecznych należy także dołożyć należytych starań ukierunkowanych na udrażnianie rzek i rewitalizację ich brzegów. Nieodzownym elementem długofalowego dbania o przyrodę i zachowania obszarów cennych przyrodniczo jest edukacja ekologiczna. Już dziś obserwuje się rosnącą świadomość mieszkańców, dotyczącą ogromnego znaczenia przyrody zarówno dla ludzi, jak i holistycznej równowagi ekosystemów.

Należy mieć na uwadze w szczególności konieczność ochrony środowiska przyrodniczego przed negatywnym oddziaływaniem antropogenicznym, takim jak zanieczyszczanie powietrza, gleb, środowiska wodnego. Obecnie człowiek eksploatuje przyrodę na wielką skalę, co powoduje szybsze wymieranie gatunków niż w minionych epokach. Bezpowrotny zanik całego gatunku to zaburzenie ekosystemu, dlatego ochrona bioróżnorodności jest istotnym czynnikiem zachowania jego ciągłości. Odbyna się ona dwiema drogami: in situ, czyli w środowisku naturalnym danego organizmu poprzez: zakaz niszczenia, zbioru, zachowanie dotychczasowych, niezmiennych warunków środowiska, wprowadzenie gatunku na stanowiska historyczne itd. oraz ex situ, czyli poza jego środowiskiem naturalnym poprzez umieszczenie go w sztucznym środowisku np. ogrodu botanicznego, centrum ochrony gatunków lub poprzez zabezpieczenie puli genowej gatunku w bankach genów w postaci: nasion, zarodników czy też tkanek.

Tereny zieleni

Na terenie WrOF istnieje rozbudowany system terenów zieleni („tereny urządzone (...), a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe, cmentarze, zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom, dworcom kolejowym oraz obiektom przemysłowym⁵³”), pełni on ważną funkcję przyrodniczą i rekreacyjną. Ponadto system ten wpływa pozytywnie na ograniczenie zjawiska niskiej emisji.

W skład systemu zieleni we WrOF wchodzi przede wszystkim parki, zieleńce, tereny zieleni osiedlowej, czy zieleń uliczna. W 2021 r. parki spacerowo-wypoczynkowe (blisko 100) zajmują powierzchnię ponad 1000 ha. Tereny zieleni osiedlowej oraz zieleńce zajmują powierzchnię od blisko 780 ha do 870 ha. Duży udział stanowi również zieleń uliczna – ok. 640 ha. Na obszarze WrOF znajduje się ponadto ponad 200 cmentarzy zajmujących powierzchnię ponad 300 ha.

---

⁵³<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3198,pojecie.html> [Dostęp: 3.11.2022]

Tabela 5 Tereny zieleni na obszarze ZIT WrOF w latach 2017-2021

			2017	2018	2019	2020	2021
parki spacerowo - wypoczynkowe	obiekty	[szt.]	100	101	94	96	97
	powierzchnia	[ha]	1003,71	1010,62	929,72	1002,55	1007,87
zieleńce	obiekty	[szt.]	696	761	767	885	867
	powierzchnia	[ha]	716,58	846,27	376,85	424,83	419,77
zieleń uliczna	powierzchnia	[ha]	636,02	636,02	641,93	642,08	641,26
tereny zieleni osiedlowej	powierzchnia	[ha]	789,29	752,14	775,29	775,11	779,82
parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej	powierzchnia	[ha]	2509,58	2609,03	2081,86	2202,49	2207,46
cmentarze	obiekty	[szt.]	162	197	197	198	202
	powierzchnia	[ha]	287,11	317,68	318,51	319,53	324,23
Tereny zieleni w gestii samorządów							
parki spacerowo - wypoczynkowe	obiekty	[szt.]	76	77	91	93	94
	powierzchnia	[ha]	765,46	772,37	920,32	993,15	998,47
zieleńce	obiekty	[szt.]	477	488	757	875	867
	powierzchnia	[ha]	295,68	301,07	376,26	424,24	419,77
tereny zieleni osiedlowej	powierzchnia	[ha]	132,09	137,69	160,84	160,66	165,37

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021]

Najliczniej parki występują we Wrocławiu – ponad 60 parków o sumarycznej powierzchni ponad 800 ha (ok. 80% powierzchni parków WrOF). Kolejno w gminie Oleśnica (miasto) - 7, Trzebnica - 5, Wisznia Mała - 4. Praktycznie w każdej gminie są one własnością samorządów, poza 3 parkami w Trzebnicy.

Tabela 6 Parki spacerowo - wypoczynkowe w gminach ZIT WrOF w roku 2021

Gmina	parki spacerowo - wypoczynkowe		parki spacerowo - wypoczynkowe w gestii samorządów	
	obiekty	powierzchnia	obiekty	powierzchnia
	[szt.]	[ha]	[szt.]	[ha]
Długołęka	3	20,2	3	20,2
Jelcz-Laskowice	2	16,1	2	16,1
Kąty Wrocławskie	3	16,29	3	16,29
Kobierzyce	2	54,5	2	54,5
Oleśnica (miasto)	7	21,7	7	21,7
Oława (miasto)	1	25,6	1	25,6
Sobótka	1	4,8	1	4,8
Trzebnica	5	14,7	2	5,3
Wisznia Mała	4	17,7	4	17,7
Wrocław	65	800,58	65	800,58
Żórawina	4	15,7	4	15,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021]

Tabela 7 Tereny zieleni w poszczególnych gminach (ha) w latach 2017-2021 wraz z dynamiką zmian

Gmina	2017	2018	2019	2020	2021	Dynamika 2017-2021
Czernica	34,28	10,93	10,93	10,93	14,13	-59%
Długołęka	38,01	42,51	42,51	42,51	42,51	12%
Dobroszyce	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	0%
Jelcz-Laskowice	76,54	75,04	75,04	75,04	75,04	-2%
Kąty Wrocławskie	59,21	57,78	57,78	57,78	57,78	-2%
Kobierzyce	66,16	78,51	78,51	78,51	79,01	19%
Miękinia	14,46	13,68	13,68	13,68	13,68	-5%
Oborniki Śląskie	38,36	36,34	36,34	36,34	37,34	-3%
Oleśnica (gmina wiejska)	52,44	50,6	53,25	52,81	50,71	-3%
Oleśnica (miasto)	86,59	98,83	98,83	98,83	98,83	14%
Oława (gmina wiejska)	25,46	20,7	20,7	20,7	20,7	-19%
Oława (miasto)	84,21	81,49	81,49	81,49	81,49	-3%
Siechnice	20,99	12,16	12,16	12,26	12,26	-42%
Sobótka	68,9	69,32	69,32	69,32	69,32	1%
Trzebnica	63,06	63,61	63,61	63,61	63,61	1%
Wisznia Mała	36	36	36	36	36	0%
Wrocław	2631,56	2782,02	2258,94	2381,08	2387,33	-9%
Zawonia	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	0%
Żórawina	30,08	26,81	26,81	26,81	26,81	-11%
WrOF	3 432,71	3 562,73	3 042,3	3 164,1	3 172,95	-8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021]

Na obszarze WrOFzieleni uliczna występuje tylko w gminach miejskich i miejsko-wiejskich. Warto zaznaczyć, że tylko w gminach: Długołęka, Kobierzyce, Oleśnica (miasto), Sobótka oraz Trzebnica nastąpił od 2017 r. przyrost terenów zieleni.

Z uwagi na rosnący od lat rozwój osadnictwa na obszarze WrOF, w tym na obszarach wiejskich (urbansprawl), powodujący zubożenie obszarów zielonych, należy uwzględniać ochronę obszarów cennych przyrodniczo, tworzyć zaplecze przyrodnicze przy terenach osadniczych (poprzez nowe parki, parki kieszonkowe, skwery, kliny zieleni). Przy kreowaniu obszarów zielonych, należy uwzględniać zasoby przyrodnicze oraz warunki i jakość życia mieszkańców WrOF.

Zielone tereny przyczyniają się do poprawy warunków środowiskowych, w tym mikroklimatu, tworzą bariery ograniczające rozprzestrzenianie się smogu. Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa powoduje zwiększenie oczekiwań mieszkańców w stosunku do zagospodarowania terenów zielonych. Mieszkańcy oczekują miejsc do aktywnego spędzania wolnego czasu oraz rekreacji, zarówno w centrach osiedli i miejscowości, jak również z dala od terenów zamieszkałych (kompleksy i użytki leśne). Tworzenie nowych zielonych terenów (parków, parków kieszonkowych, skwerów i zieleńców), ale również dbałość i rewitalizacja istniejących np. parków, wpływa na poprawę warunków życia

mieszkańców. Ponadto organizując tereny zielone, winno się minimalizować presję na przyrodę poprzez odpowiednie skanalizowanie ruchu i kształtowanie przestrzeni. Należy uwzględniać doliny rzeczne poprzez dbałość o występującą tam przyrodę. Na obszarach wiejskich cechujących się bogactwem przyrodniczym, należy pamiętać aby wprowadzając elementy antropogeniczne, ograniczać degradację środowiska. Natomiast na obszarach miejskich zwiększać ilość terenów zielonych. Dodatkowo tereny te mogą być wykorzystywane turystycznie, w tym poprzez szlaki turystyczne, czy ścieżki edukacyjne. Działania te wpłyną na zachowanie zrównoważonego rozwoju obszaru ZIT WrOF, zarówno w wymiarze społecznym, historyczno-kulturowym oraz środowiskowym.

Ze względu na rozwój osadnictwa, także poza obszarami miejskimi – istotnym jest zwiększenie dostępności mieszkańców do terenów zieleni. Liczne badania udowadniają bardzo korzystny wpływ bliskości przyrody nie tylko na zdrowie fizyczne ludzi, ale także psychiczne. Społeczeństwo jest coraz bardziej świadome i oczekuje tworzenia nowych parków, parków kieszonkowych, skwerów i zieleńców. Ponadto, tereny zieleni pomagają w oczyszczaniu powietrza z zanieczyszczeń oraz tworzą miejsca żerowania dla licznych zwierząt – szczególnie owadów. Przeznaczanie obszarów pod użytki zielone bezpośrednio wpływa na zwiększenie (bądź przynajmniej zachowanie) powierzchni biologicznie czynnej – krytycznie istotnej z punktu widzenia retencji oraz minimalizacji zagrożenia suszą. Dodatkowo, nie można pominąć izolacyjnych właściwości terenów zielonych, chroniących ludność i zwierzęta przed ponadnormatywnymi emisjami hałasu.

Lasy

Większość lasów na terenie WrOF to lasy publiczne. Opiekę nad lasami publicznymi stanowiącymi własność Skarbu Państwa, leżącymi na terenie WrOF sprawuje Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe – Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych we Wrocławiu. Pozostałą część lasów publicznych stanowią lasy gminne oraz inne lasy Skarbu Państwa, jednakże są to znikome powierzchnie. Dodatkowo, funkcjonują lasy prywatne, w których nadzór nad prowadzoną gospodarką leśną sprawuje starosta, a lasy takie są własnością osoby fizycznej, prawnej lub spółki osobowej.

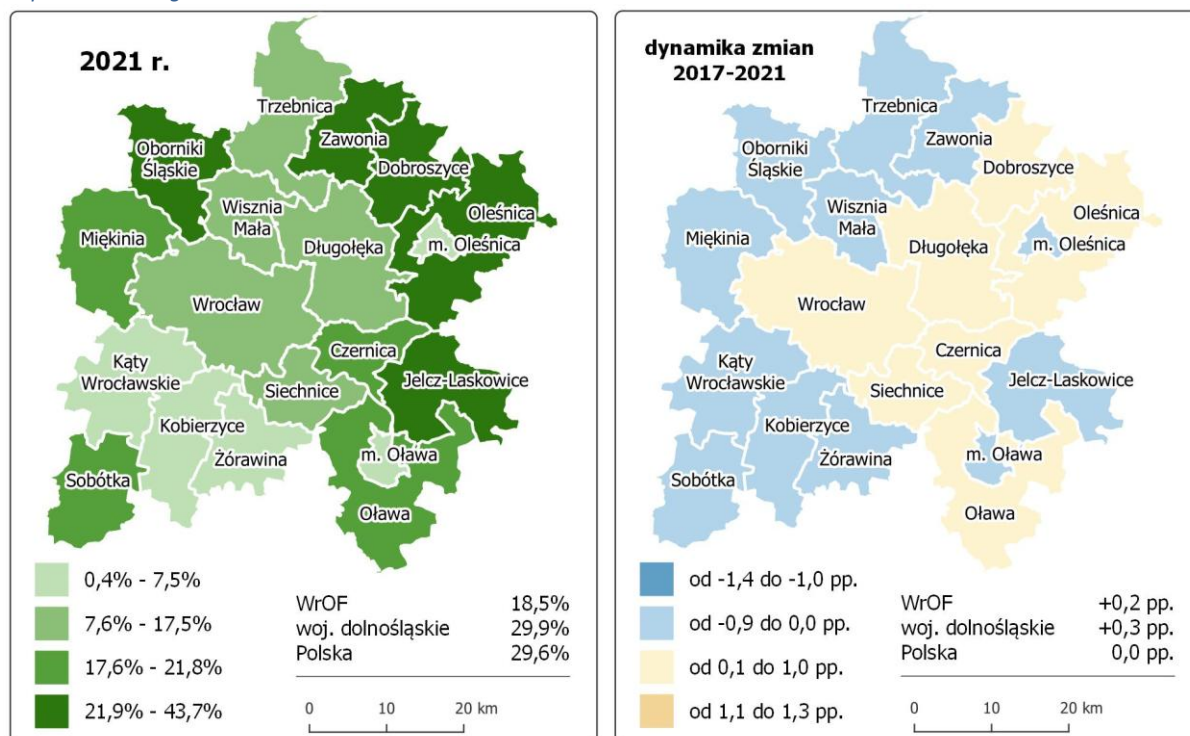
Teren WrOF leży w zasięgu 7 nadleśnictw:

- Nadleśnictwo Henryków (fragment gminy Kobierzyce),
- Nadleśnictwo Oława (gminy Żórawina, Siechnice, Czernica, Jelcz-laskowice, Oława (miasto), Oława (gmina wiejska) oraz fragment Wrocławia),
- Nadleśnictwo Oleśnica Śl. (gminy Oleśnica (miasto), Oleśnica (gmina wiejska), częściowo gminy Długołęka, Zawonia, Dobroszyce oraz fragment Wrocławia),

- Nadleśnictwo Miękinia (gminy Sobótka, Kąty Wrocławskie, Miękinia, częściowo gmina Kobierzyce oraz fragment Wrocławia),
- Nadleśnictwo Oborniki (gminy Oborniki Śląskie, Wisznia Mała, fragment gmin Długołęka, Trzebnica, Zawonia oraz fragment Wrocławia),
- Nadleśnictwo Żmigród (fragment gminy Trzebnica),
- Nadleśnictwo Milicz (fragment gmin Trzebnica, Zawonia i Dobroszyce).

Zróżnicowanie geograficzne, klimatyczne i glebowe powoduje, iż w zasięgu RDLP we Wrocławiu występują wszystkie typy siedliskowe lasu charakterystyczne dla terenów nizinnych, podgórskich i górskich. Udział siedlisk nizinnych wynosi 58,0%, wyżynnych 14,6%, a górskich 29,4%. Bory iglaste pokrywają powierzchnię 15,3%, bory mieszane 28%, lasy mieszane 35,4%, zaś lasy liściaste i olsy 21,3%. W strukturze lasów RDLP Wrocław dominują gatunki iglaste - stanowią one 70% powierzchni wszystkich drzewostanów. Gatunki liściaste zajmują natomiast 30% powierzchni. Do głównych gatunków lasotwórczych należą: sosna i modrzew - 46,4%, świerk - 23,4%, dąb, jesion, klon - razem 14,9%, buk - 6,6%, brzoza i grab - 4,5%, olsza - 3,4%. W lasach sporadycznie spotkać można także cały szereg innych gatunków drzew i krzewów stanowiących cenne biocenotycznie domieszki⁵⁴.

Mapa 7 Lesistość gmin WrOF w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

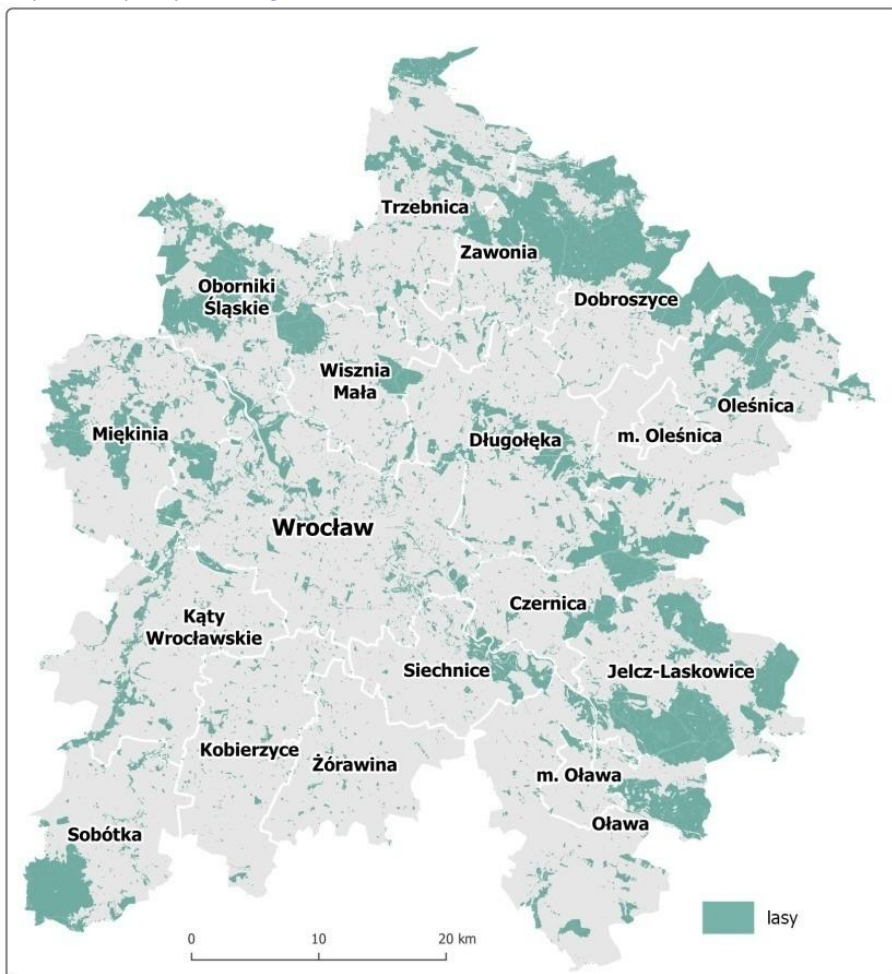
Średnia lesistość we WrOF wynosi 18,5%, a więc jest niższa niż kraju (29,6%) oraz województwa dolnośląskiego (29,9%). Najwyższą lesistość ma gmina Dobroszyce (43,7%), a najniższą gmina

⁵⁴miekinia.wroclaw.lasy.gov.pl [Dostęp: 02.12.2022]

Żórawina (1,0%). Gminy mające wyższą lesistość niż województwo oraz kraj to: Dobroszyce (43,7%), Zawonia (37,8%), Oborniki Śląskie (34,8%) i Jelcz-Laskowice (32,0%). Wschodni fragment gminy Jelcz-Laskowice objęty jest zasięgiem funkcjonowania puszczy Bory Stobrawskie. Znaczna większość obszaru puszczy znajduje się w województwie opolskim. Na terenie Borów występuje 50 gatunków roślin chronionych oraz około 140 gatunków roślin rzadkich.

W okresie pięciolecia spadek lesistości zanotowano w gminach Trzebnica oraz Kąty Wrocławskie. Jak wynika z powyższej mapy, wyższą lesistość obserwuje się w północno-wschodniej części WrOF, a najniższą w południowo-zachodniej części analizowanego obszaru (za wyjątkiem gminy Sobótka). Na północ i północny wschód od Wrocławia znajdują się swoiste „zielone płuca” i istotny ekosystem we WrOF (rejon gminy Oborniki Śląskie, Oleśnicy (gmina wiejska) i gminy Trzebnica). Niska lesistość gmin: Kąty Wrocławskie, Kobierzyce oraz Żórawina wynika z występujących na ich terenie gleb wysokiej jakości, które wykorzystywane są rolniczo. Niestety, część czarnoziemów przeznaczona została pod zabudowę, na cele inwestycyjne dedykowane przemysłowi oraz centromlogistycznym, skutkując bezpowrotną utratą tych gleb.

Mapa 8 Kompleksy leśne w gminach WrOF

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy danych obiektów topograficznych [Dostęp: 12.09.2022].

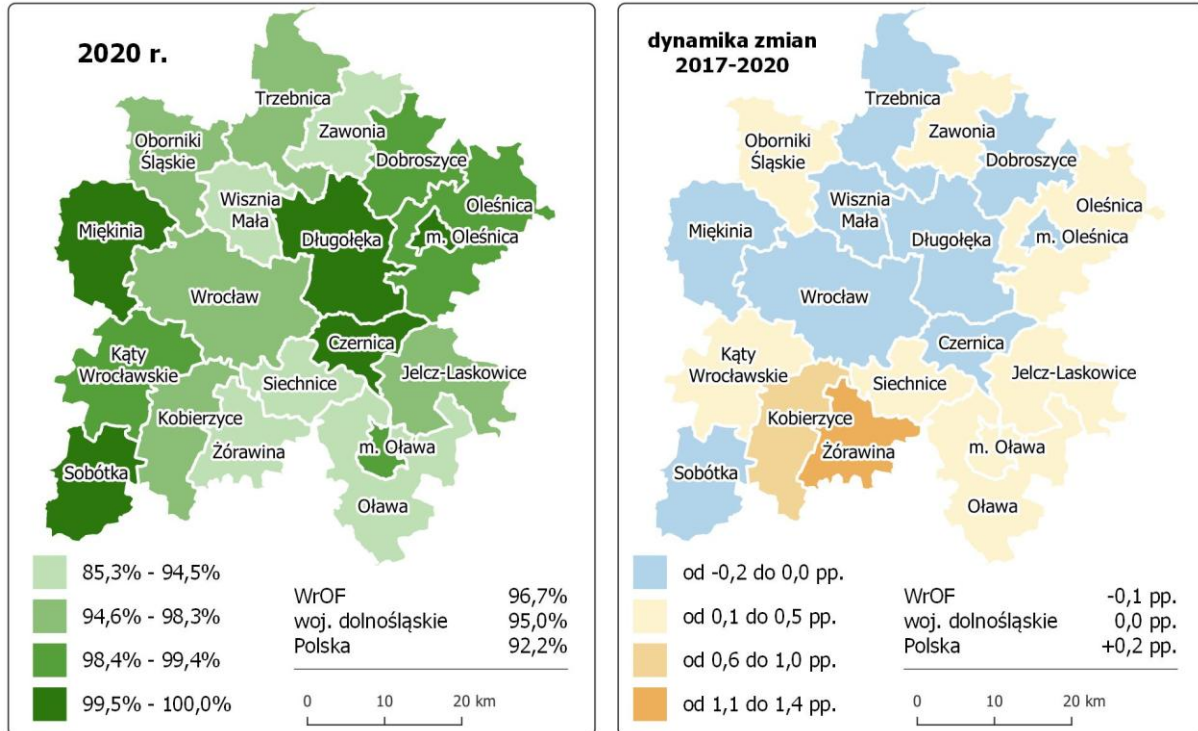

Sieć wodociągowa

Sieć wodociągowa zapewnia systemowo mieszkańcom dostęp do bieżącej wody o odpowiedniej jakości.

Mapa 9 Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w 2020 r. wraz z dynamiką zmian w latach 2017-2020 [%]⁵⁵

opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

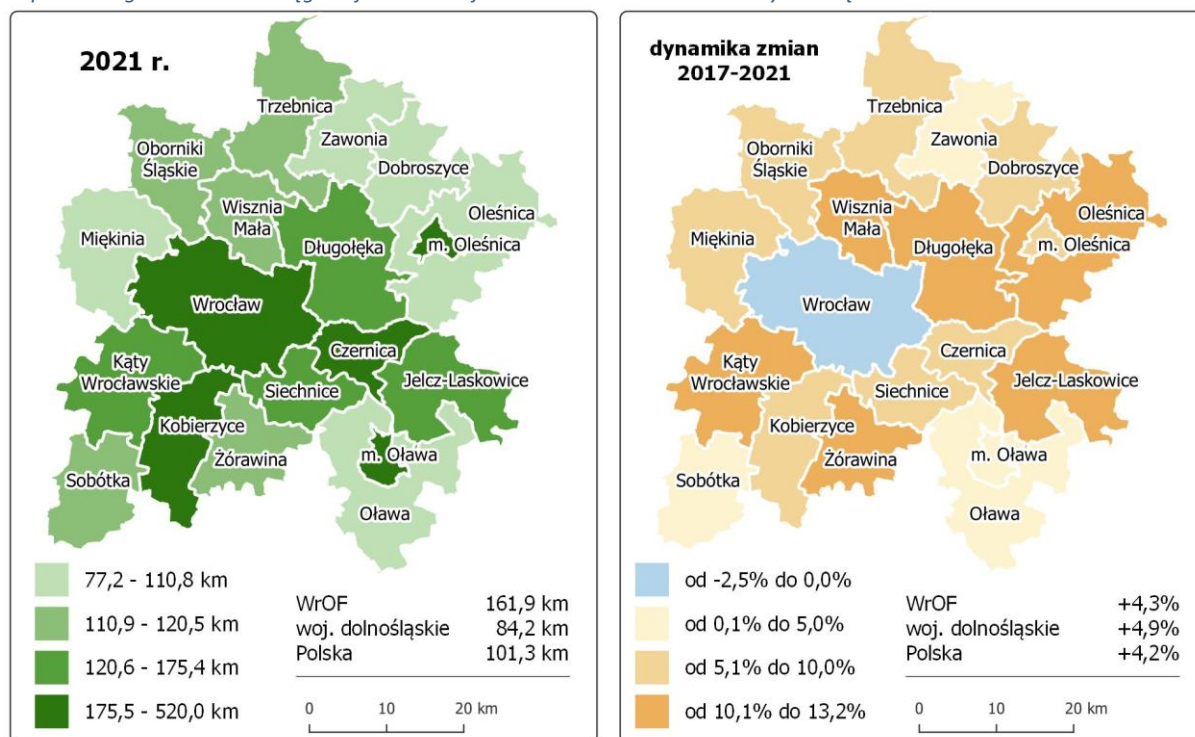
Zgodnie z danymi BDL GUS za 2020 rok, ogólny procent zwodociągowania gmin WrOF wynosi 96,7% i jest wyższy niż wskaźnik dla województwa oraz kraju. W gminach: Czernica oraz Długołęka 100% ludności korzysta z sieci wodociągowej⁵⁶. Spadek udziału ludności korzystającej z sieci wodociągowej obserwuje się w gminach: Dobroszyce, Wisznia Mała oraz Wrocław. Przyczyną zmiany wskaźnika jest dynamiczny wzrost liczby mieszkańców, przy niewystarczającym rozwoju infrastruktury technicznej. W wielu przypadkach za taki stan rzeczy odpowiada także długi czas oczekiwania na wykonanie przyłączenia wodociągowego do budynku. W przypadku gminy Czernica (w której to nastąpił olbrzymi wzrost liczby ludności), z uwagi na ograniczenia infrastrukturalne, Zakład Gospodarki Komunalnej Czernica zmuszony był ograniczyć oraz wstrzymać wydawanie warunków dla dostaw wody dla przedsiębiorstw i nowych inwestycji deweloperskich o dużej powierzchni zabudowy mieszkaniowej. Sytuacja ta implikuje konieczność przeprowadzenia pilnych inwestycji w zakresie

⁵⁵ Podczas tworzenia kartogramów wykorzystano najbardziej aktualne dane pochodzące z roku 2020 (brak danych za rok 2021).

⁵⁶ Dla gminy wiejskiej Oława jest to wartość odnosząca się do sieci wodociągowej będącej we władaniu Gminy. Jeśliby wziąć też pod uwagę odcinki sieci wodociągowej gospodarowane przez ZDHIR w Oleśnicy Małej oraz sieć w Marszowicach zarządzaną przez gminę Domaniów, to poziom zwodociągowania gminy Oława wynosi praktycznie 100%.

rozwoju systemu wodociągowego w gminie Czernica. W pozostałych gminach wskaźnik jest stały lub wzrasta. Poza rozbudową sieci wodociągowej, istotna jest również modernizacja przestarzałej i wyeksploatowanej sieci. Stare sieci tracą swoje parametry techniczne, w szczególności wytrzymałość mechaniczną i sprężystość, co sprawia problemy ze stałym dostarczaniem wody oraz z ciśnieniem jej przepływu.

Mapa 10 Długość sieci wodociągowej rozdzielczej na 100 km² w 2021 r. wraz z dynamiką zmian w latach 2017-2021

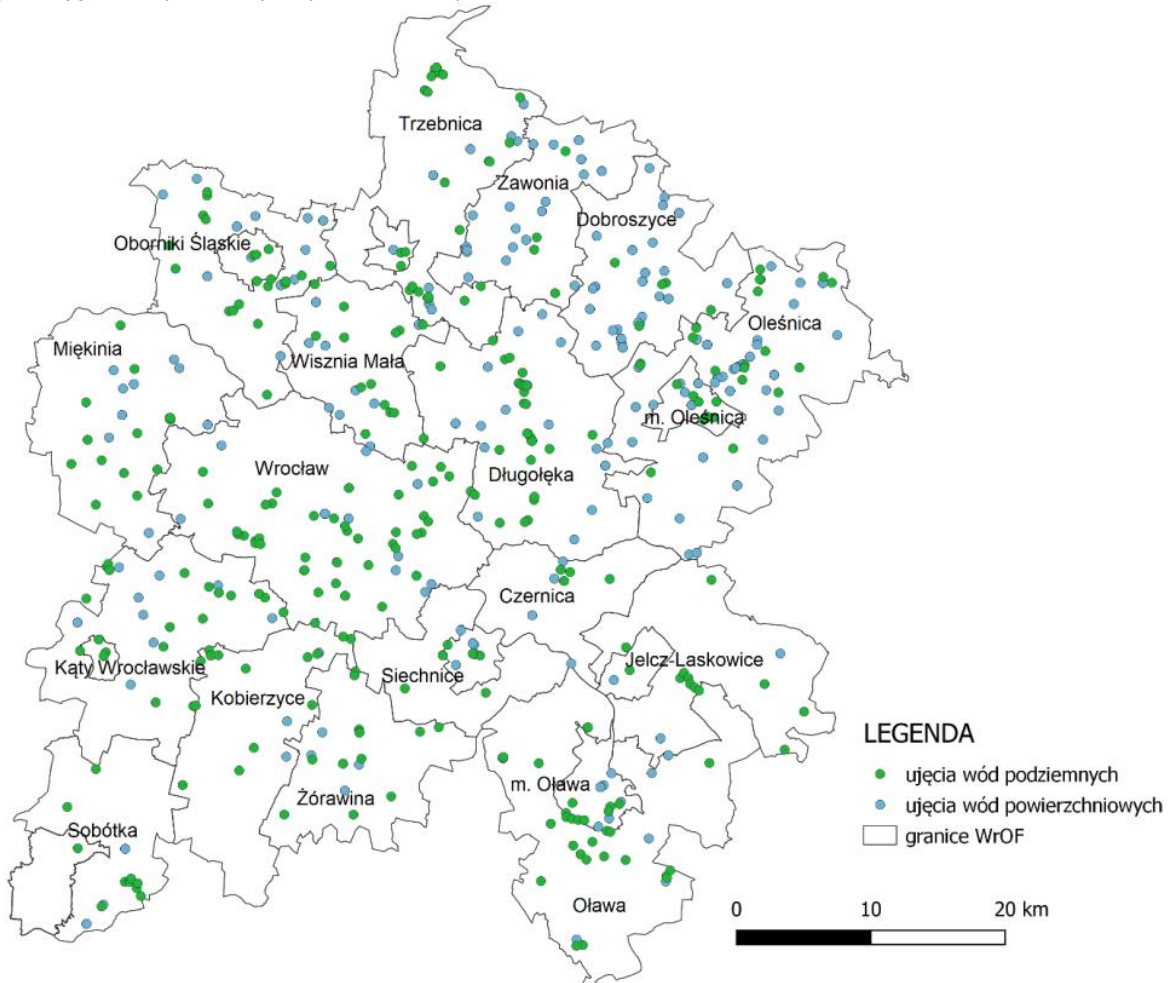

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

Analizując dane BDL GUS można zauważyć, że długość sieci wodociągowej rozdzielczej we WrOF wynosiła 161,9 km na 100 km² w 2021 r. Wartość wskaźnika była wyższa w porównaniu do średniej dla województwa (84,2 km) i kraju (101,3 km). Długość sieci wodociągowej rozdzielczej jest najwyższa w Oleśnicy (miasto), Oławie (miasto) i we Wrocławiu.

Zgodnie z danymi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu, na terenie gmin WrOF występuje 331 ujęć wód powierzchniowych oraz 225 ujęć wód podziemnych, które są eksploatowane na podstawie wydanych pozwoleń wodno-prawnych. Podmioty, które uzyskały stosowne pozwolenie, mogą korzystać z ww. ujęć na różne cele.

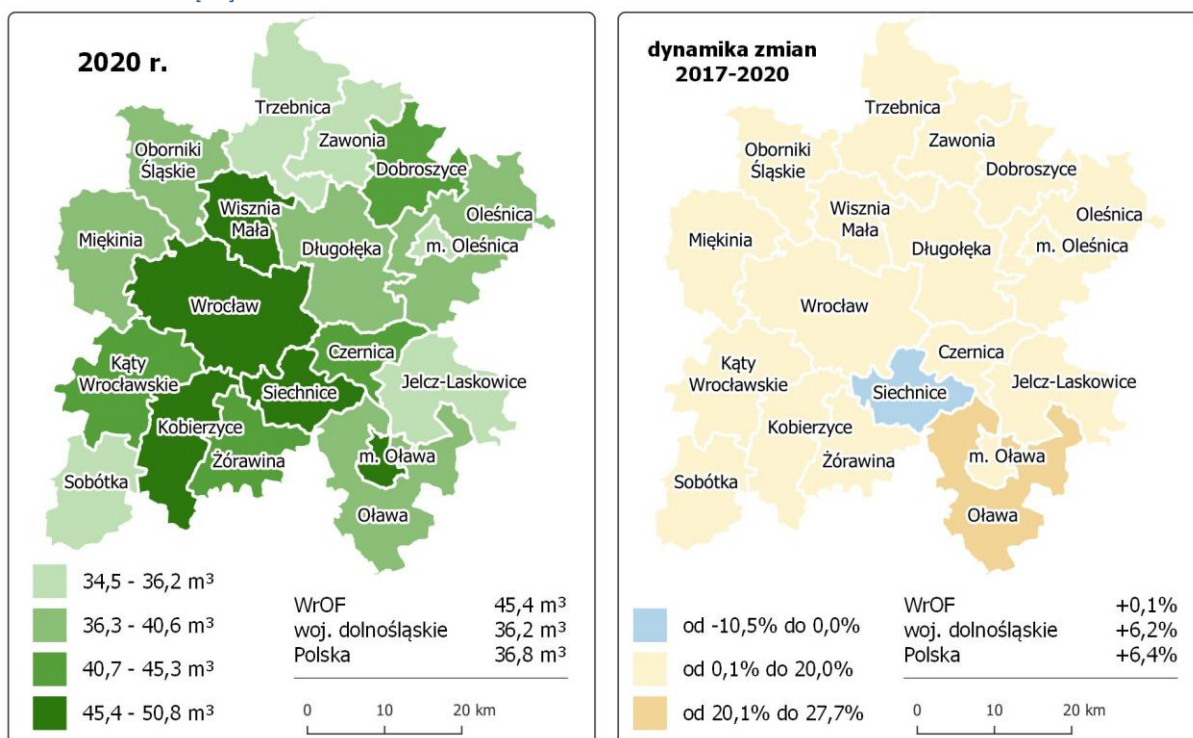
Mapa 11 Ujęcia wód podziemnych i powierzchniowych na terenie WrOF.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez RZGW we Wrocławiu Stan na: 10.11.2021].

Dodatkowo na terenie WrOF w niektórych miejscowościach z uwagi na brak sieci wodociągowej, zaopatrzenie w wodę mieszkańców odbywa się przez studnie, w tym indywidualne. Dlatego też, niezwykle ważne na obszarze WrOF są zadania dotyczące inwestycji w zakresie dostępu do wody poprzez modernizację, budowę wodociągów, studni, czy systemów uzdatniania wody.

Mapa 12 Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 korzystającego w 2020 r. wraz z dynamiką zmian w latach 2017-2020 [m³]⁵⁷

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2020].

Analizując dane publikowane przez BDL GUS dla lat 2017-2020, zauważyć można wzrost zużycia wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 korzystającego we wszystkich gminach WrOF za wyjątkiem gminy Siechnice. Możliwe jest, iż wzrastające w ostatnim czasie temperatury powietrza latem związane z efektem globalnego ocieplenia, wpłynęły na wzrost zużycia wody, chociażby poprzez wzrost zapotrzebowania zużycia wody na podlewanie roślin.

Na terenie WrOF zapotrzebowanie na wodę jest wprost proporcjonalne do liczby mieszkańców danej gminy, dlatego najwięcej wody dostarczane jest dla Wrocławia, gdzie w 2021 r. łączna ilość wody dostarczanej dla gospodarstw domowych w tym mieście stanowiła ponad 66% całkowitej ilości wody dostarczanej gospodarstwom dla całego WrOF. Najniższy zaś wskaźnik wykazuje się dla gminy Zawonia (219 500 dam³), gdzie liczba ludności jest najniższa. Konsekwencją wzrostu zużycia wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca jest globalny wzrost ilości wody dostarczanej do poszczególnych gmin WrOF. Województwo dolnośląskie w analizowanym okresie mimo ogólnego spadku liczby ludności (o 4 810 osób) odnotowało wzrost zużycia wody dostarczanej do gospodarstw domowych (w 2017 r. – 93 958,3 dam³, a w 2021 r. – 99 028,8 dam³). W kraju sytuacja wyglądała

⁵⁷ Podczas tworzenia kartogramów wykorzystano najbardziej aktualne dane pochodzące z roku 2020 (brak danych za rok 2021).

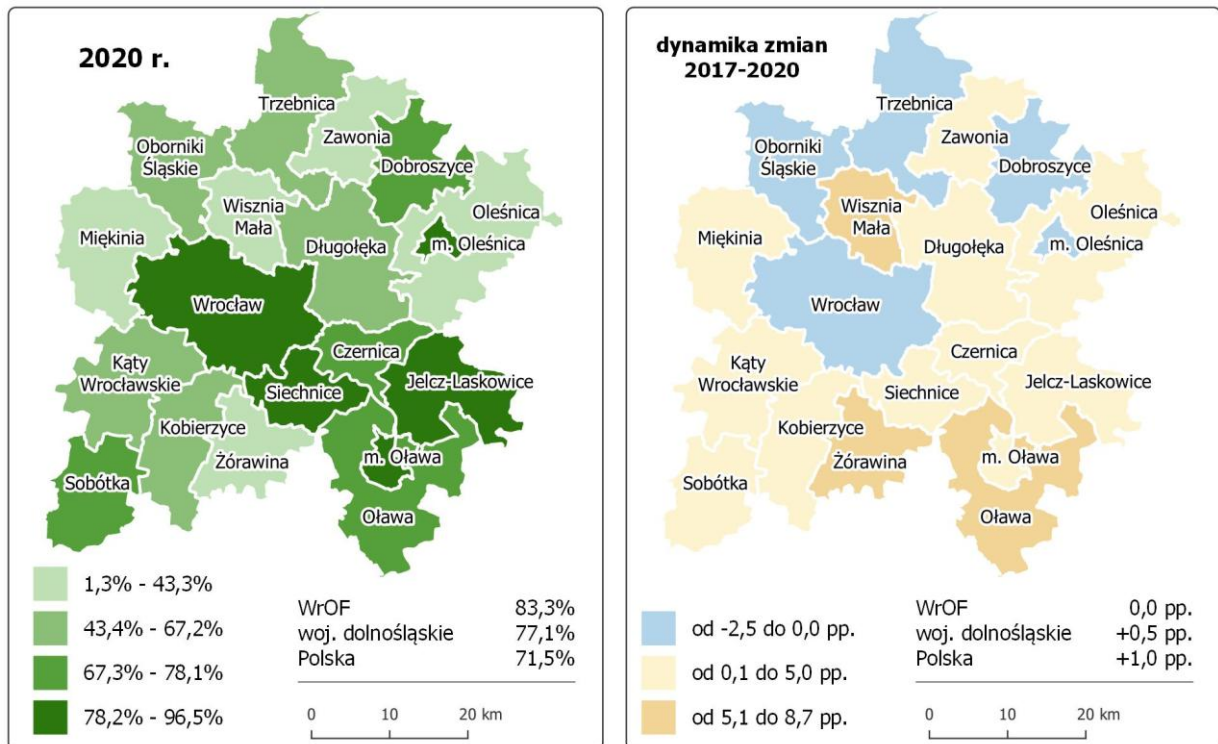
podobnie tj. latach 2017-2021 nastąpił spadek liczby ludności o 525 854 osoby, natomiast ilość wody dostarczonej do gospodarstw domowych wzrosła o 56 216,1 dam³.⁵⁸

Gospodarka ściekowa

Sieć kanalizacyjna

Wraz z rozwojem terenów zurbanizowanych konieczny jest rozwój ekologicznych sposobów unieszkodliwiania ścieków komunalnych. Tam, gdzie jest to możliwe i uzasadnione ekonomicznie tworzona jest sieć kanalizacyjna.

Mapa 13 Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w 2020 r. wraz z dynamiką zmian w latach 2017-2020

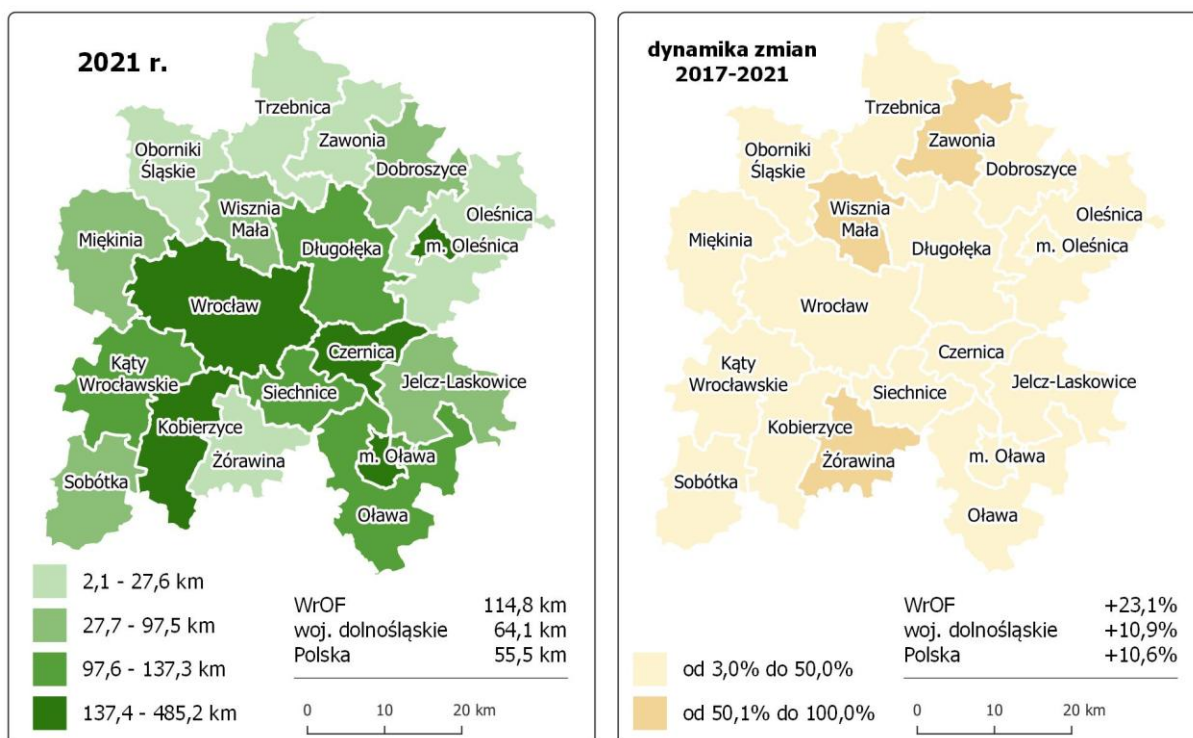

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2020].

Na terenie WrOF obserwuje się rosnący trend liczby ludności korzystającej z tej infrastruktury. Z punktu widzenia ochrony środowiska jest to aspekt pozytywny. W 2020 roku wskaźnik skanalizowania wynosił 83,3% i był wyższy niż wskaźnik dla województwa (77,1%) i kraju (71,5%). W gminach miejskich odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej wynosi ponad 90%. Najślabiej skanalizowana jest gmina Zawonia (1,3%), która dopiero w 2020 roku rozpoczęła prace związane z budową sieci kanalizacyjnej.

⁵⁸GUS [Dostęp: 09.11.2022]

Mapa 14 Długość sieci kanalizacji rozdzielczej na 100km² na terenie WrOFw 2021 r. wraz z dynamiką zmian w latach 2017-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

Analogicznie, jak w przypadku sieci wodociągowej, długość sieci kanalizacji rozdzielczej przypadającej na 100 km² jest najwyższa w gminach miejskich. W gminie miejskiej Oleśnica wskaźnik ten wynosi 484,3 km. Z upływem lat sieć kanalizacyjna jest rozbudowywana, co ma i będzie mieć pozytywny wpływ na jakość wód na terenie WrOF. Konieczne są także bieżące wymiany istniejących i przestarzałych elementów sieci, których nadmierne wystąpienie może doprowadzić do awarii instalacji. Wymiany wyeksploatowanych i przestarzałych elementów sieci kanalizacyjnej mają szczególny wpływ na ochronę środowiska gruntowego i wodnego, zapobiegając niekontrolowanemu przenikaniu nieoczyszczonych ścieków do gleb i wód.

W celu zidentyfikowania faktycznych potrzeb w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej utworzono Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK). Obecnie obowiązuje jego VI aktualizacja. Jest to dokument strategiczny, w którym oszacowano potrzeby i określono działania na rzecz wyposażenia aglomeracji miejskich i wiejskich (o RLM⁵⁹ większej od 2 000) w systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków. Na terenie WrOF wyznaczono łącznie 16 aglomeracji: Długołęka, Dobroszyce, Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie, Kobierzyce, Oleśnica, Oława, Stanowice, Oborniki Śląskie, Siechnice, Sobótka, Trzebnica, Wisznia Mała, Wrocław, Zawonia, Żórawina. Największą jest aglomeracja Wrocław, w skład której wchodzi gminy: Wrocław, Kobierzyce, Wisznia Mała, Miękinia, Czernica, Siechnice. Dla gminy Oleśnica (gmina wiejska) nie

⁵⁹Równoważna Liczba Mieszkańców

wyznaczono aglomeracji⁶⁰. Ze względu na stały rozwój obszarów zabudowanych, konieczne jest regularne przeprowadzanie aktualizacji wyznaczonych aglomeracji. W ślad za rozbudową sieci kanalizacyjnej powinna iść budowa nowych oczyszczalni ścieków oraz wdrażanie najnowszych technologii oczyszczania. Działania te są konieczne z punktu widzenia ochrony środowiska jako kluczowe do osiągnięcia bądź utrzymania dobrego stanu wód i gleb dzięki minimalizacji zanieczyszczeń ze zbiorników bezodpływowych oraz wprowadzanych ścieków oczyszczonych o przekroczonych dopuszczalnych parametrach. Zgodnie z VI AKPOŚK, planowana jest modernizacja sieci kanalizacyjnej w aglomeracjach (szacunkowe długości): Długołęka (69,8 km), Jelcz-Laskowice (15,19 km), Kobierzyce (1,5 km), Kąty Wrocławskie (1,3 km), Oborniki Śląskie (2,4 km), Oleśnica (9 km), Oława (4,84 km), Siechnice (9,5 km), Sobótka (5 km), Stanowice (2,3 km), Trzebnica (2,2 km), Wisznia Mała (1,2 km), Wrocław (139,2 km), Zawonia (14,9 km), Żórawina (15 km). Łączne szacunkowe nakłady na modernizację wyniosą ok. 1 021 082,5 tys. zł⁶¹.

Na terenie WrOF wciąż część mieszkańców korzysta ze zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków. Według danych BDL GUS, w 2020 roku, na obszarze WrOF zlokalizowanych było 32 517 zbiorników bezodpływowych oraz 2 925 przydomowych oczyszczalni ścieków. Lokalna społeczność korzysta z tego rozwiązania głównie na terenach wiejskich. Największą liczbę zbiorników bezodpływowych zanotowano w gminie Długołęka (4 456 szt.), a najmniejszą w Oławie (miasto - 72 szt.) i Oleśnicy (miasto - 136 szt.). We Wrocławiu zlokalizowanych jest 2 405 zbiorników bezodpływowych, a więc niewiele w stosunku do wielkości miasta i liczby ludności, co wynika z wysokiego poziomu skanalizowania. Gospodarowanie ściekami poprzez stosowanie zbiorników bezodpływowych nie jest korzystne z punktu widzenia ochrony środowiska, w związku z zagrożeniem nieszczelnościami oraz zdarzającymi się nielegalnymi zrzutami ścieków do gruntu lub wody. Bardziej korzystnym dla środowiska rozwiązaniem są przydomowe oczyszczalnie ścieków, których na terenie WrOF zlokalizowanych jest znacznie mniej - 2 925 sztuk, z czego 720 na terenie Oleśnicy (gmina wiejska).

Oczyszczalnie ścieków

Na terenie WrOF zlokalizowanych jest 12 oczyszczalni biologicznych oraz 13 z podwyższonym usuwaniem biogenów (BDL GUS, stan na 31.12.2021 r.). Oczyszczalni ścieków na swoim terenie nie posiadają gminy Czernica oraz Miękinia, które korzystają z oczyszczalni ścieków na Janówku zarządzanej przez MPWIK we Wrocławiu oraz gmina wiejska Oleśnica. Fakt ten skłania do podjęcia budowy własnej oczyszczalni w gminie. Zgodnie z VI AKPOŚK, planowane we WrOF inwestycje związane z oczyszczalniami ścieków dotyczą m. in. konieczności ich modernizacji ze względu na jakość

⁶⁰ PGW WP – Sprawozdanie z realizacji KPOŚK za rok 2020

⁶¹ Za: VI AKPOŚK Załącznik nr 3 [Dostęp: 27.12.2022]

odprowadzanych ścieków, zwiększenie przepustowości oraz budowy nowych oczyszczalni, spełniających wymogi dyrektywy 91/271/EWG dotyczącej ścieków komunalnych. Rozbudowa, czy budowa nowych oczyszczalni, często skojarzona jest z rozbudową sieci kanalizacyjnej na obszarze gminWrOF. Dodatkowo przy działaniach w zakresie gospodarki ściekowej niezbędne jest uwzględnianie inwestycji związanych z zagospodarowaniem osadów ściekowych. Zgodnie z aktualną AKPOŚK inwestycje dotyczące oczyszczalni planuje się m.in. w aglomeracjach: Wrocław, Oleśnica, Sobótka, Zawonia, Siechnice, Trzebnica, Jelcz-Laskowice, Kobierzyce⁶².

Energetyka

Sektor energii stanowi podstawę funkcjonowania i rozwoju gospodarczego, dlatego też ważne dla WrOF jest bezpieczeństwo i stabilność dostaw energii. Obecne kierunki polskiej polityki energetycznej zmierzają do transformacji w kierunku czystej energii i przeciwdziałania zmianom klimatu. Na terenie WrOF podejmowane są również działania związane ze zwiększeniem produkcji energii ze źródeł odnawialnych, jednakże nadal dominującymi są źródła konwencjonalne.

Przykładem takiej inwestycji jest budowa nowej EC Czechnica, której realizacja wpłynie na poprawę efektywności wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej w kogeneracji. Inwestycja ta będzie miała wpływ na rozwój energetyki wodorowej ze względu na zastosowanie nowoczesnych urządzeń do produkcji energii w procesie spalania wodoru. Nowa elektrociepłownia będzie dysponowała jednym z najnowocześniejszych w Polsce akumulatorem ciepła, który będzie odpowiadał za stabilizację obciążenia źródeł ciepła przy zmiennym zapotrzebowaniu oraz za pokrywanie chwilowego szczytowego zapotrzebowania na ciepło. Akumulator ciepła zwiększy elastyczność pracy urządzeń, sprawność i dyspozycyjność wytwarzania energii elektrycznej i ciepła oraz optymalizację kosztów produkcji oraz dostaw ciepła w sytuacjach awaryjnych.

Największym systemowym wytwórcą energii elektrycznej na terenie województwa dolnośląskiego jest elektrownia systemowa PGE GiEKS.A.Oddział Elektrownia Turów. Zasila ona także teren WrOF. Właścicielem systemu elektroenergetycznego na obszarze WrOF jest TAURON Dystrybucja S.A. Oddział we Wrocławiu oraz Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A.

Na terenie ZIT WrOF energia elektryczna wytwarzana jest także przez Zespół Elektrociepłowni Wrocławskich KOGENERACJA S.A., należący do PGE Energia Ciepła z Grupy Kapitałowej PGE. Zespół Elektrociepłowni Wrocławskich KOGENERACJA S.A. składa się z 3 zakładów produkcyjnych o łącznej mocy elektrycznej 418 MW i ciepłej 1 080,15 MW:

- Elektrociepłownia Wrocław (305 MW mocy elektrycznej + 812 MW mocy ciepłej),
- Elektrociepłownia Czechnica (110 MW mocy elektrycznej + 247 MW mocy ciepłej),

---

⁶²VI AKPOŚK Załącznik nr 3

◆ Elektrociepłownia Zawidawie (3 MW mocy elektrycznej + 21,15 MW mocy cieplnej)⁶³.

Na terenie Gminy Siechnice realizowana jest przez Zespół Elektrociepłowni Wrocławskich KOGENERACJA SA inwestycja pn. „Budowa Nowej Elektrociepłowni Czechnica”. Nowoczesna jednostka będzie się składała z bloku gazowo-parowego, kotłowni szczytowo-rezerwowej i akumulatora ciepła. Nowy blok gazowo-parowy wraz z kotłownią szczytowo-rezerwową o mocy cieplnej ok. 315 MW_t i mocy elektrycznej ok. 180 MW_e będzie źródłem ciepła dla mieszkańców Siechnic i południowej części Wrocławia. Dzięki zastosowaniu nowoczesnej technologii i niskoemisyjnego paliwa jakim jest gaz, cały proces produkcyjny będzie przebiegał w sposób efektywny i przyjazny dla środowiska. Źródłem zasilania będzie gaz ziemny, który jest paliwem zdecydowanie mniej emisyjnym niż używany obecnie węgiel. Dzięki temu szacuje się, że roczna emisja CO₂ spadnie aż o 622 tysiące ton, a roczne oszczędności energii pierwotnej będą na poziomie 599 tysięcy MWh. Zakończenie inwestycji zaplanowano w 2024 r.

Do wytwórców energii elektrycznej na terenie Wrocławia należy także przedsiębiorstwo TAURON Ekoenergia Sp. z o.o., BD Sp. z o.o. (produkująca energię elektryczną i ciepłą w kogeneracji) oraz Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji S.A. we Wrocławiu (produkujące energię elektryczną w elektrowni biogazowej)⁶⁴.

W latach 2017-2021 zużycie energii elektrycznej na terenie WrOF systematycznie rośnie. W 2021 roku wynosiło około 4 700 – 27 300 MWh – z wyłączeniem Wrocławia, gdzie zużycie to wyniosło 635,5 tys. MWh. W 2017 roku zużycie energii elektrycznej mieściło się w granicach 3 900 – 25 800 MWh – z wyłączeniem Wrocławia, gdzie wyniosło 576,0 tys. MWh. W analizowanym okresie zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca WrOF również wykazuje tendencję rosnącą. W 2021 roku mieściło się w granicach 521,6 – 1006,3 kWh, a w 2017 roku było to 537,4 – 902,4 kWh. Na terenie województwa dolnośląskiego zużycie ogółem energii elektrycznej w 2021 roku na 1 mieszkańca wynosiło 891,1 kWh. W Polsce w 2021 roku kształtowało się na poziomie 833,0 kWh.⁶⁵

W kontekście infrastruktury energetycznej, konieczne jest podjęcie prac inwestycyjnych i modernizacyjnych w celu zapewnienia bezpiecznych i stabilnych dostaw energii oraz dalsze wspieranie WrOFna drodze do transformacji energetycznej w kierunku czystej energii. Należy wspierać wszelkie działania związane z rozwojem OZE wraz z magazynami energii.

⁶³ www.kogeneracja.com.pl/pl/o-grupie/o-spolce/ [Dostęp: 30.09.2022]

⁶⁴ api.ure.gov.pl [Dostęp: 08.11.2022]

⁶⁵ GUS [Stan na: 31.12.2021]

Energia ciepła

Energia ciepła wykorzystywana jest do wytwarzania ciepłej wody użytkowej, oraz celów grzewczych. Do budynków dostarczana jest za pomocą scentralizowanego systemu ciepłowniczego lub wytwarzana w indywidualnych źródłach ciepła. Scentralizowane systemy ciepłownicze na obszarze WrOF funkcjonują tylko we Wrocławiu, Oleśnicy (miasto), Oławie (miasto) oraz Jelczu-Laskowicach. Źródłami zasilania miejskiego systemu ciepłowniczego Wrocławia, zaopatrującego w ciepło obiekty na terenie znacznej części miasta są: EC Wrocław, EC Czechnica i EC Zawidawie. Ciepło z EC Czechnica dostarczane jest również do odbiorców na terenie gminy Siechnice⁶⁶. W pozostałych gminach ciepło pochodzi z indywidualnych źródeł ciepła opalanych głównie węglem i gazem. Dominującym paliwem używanym do produkcji ciepła zarówno w województwie dolnośląskim jak i WrOF jest węgiel kamienny, który w procesie spalania emituje związki szkodliwe dla zdrowia. Według Raportu URE⁶⁷, w 2020 roku ogółem wyprodukowano 23 238,3 TJ ciepła, w tym 17 006,0 TJ w kogeneracji. W związku z powyższym należy zintensyfikować działania mające na celu zmniejszenie zapotrzebowania budynków na energię ciepłą oraz zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych powstających w procesie produkcji energii cieplnej. W tym celu należy prowadzić również wszelkie działania edukacyjne mające na celu zwiększenie świadomości społeczeństwa związaną ze skutkami zanieczyszczenia powietrza emisjami z sektora ciepłowniczego włącznie z budową budynków demonstracyjnych o niskim bądź zerowym zapotrzebowaniu na energię.

Odnawialne źródła energii (OZE)

Wraz z rosnącym zapotrzebowaniem na energię, wzrasta zainteresowanie pozyskiwaniem energii ze źródeł odnawialnych, których stosowanie zapewnia zwiększenie bezpieczeństwa dostaw energii⁶⁸ dzięki utrzymaniu dywersyfikacji źródeł. Bezpieczeństwo to jest obecnie zagrożone przez wizję wyczerpania się zasobów konwencjonalnych oraz odcięcie od nich wynikające m.in. z konfliktów politycznych. Jedną z głównych korzyści wykorzystania OZE jest brak spalania paliw kopalnych, co oznacza ograniczenie emisji gazów cieplarnianych do atmosfery i czystsze powietrze. Zgodnie z zapisami Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (art. 194 ust. 1) wspieranie odnawialnych form energii jest jednym z celów unijnej polityki energetycznej. Zwiększone stosowanie energii ze źródeł odnawialnych stanowi istotny element pakietu środków koniecznych do redukcji emisji gazów cieplarnianych i wypełnienia zobowiązań wskazanych w „Porozumieniach paryskich” (2015 r.), a także realizacji unijnych ram polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030.

---

⁶⁶ „Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Gminy Wrocław” na lata 2020÷2035

⁶⁷ Raport Krajowy, Prezes Urzędu Regulacji Energetyki, 2021

⁶⁸ Zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE rozwój OZE ma duże znaczenie m.in. dla zwiększenia bezpieczeństwa dostaw energii

Według danych BDL GUS w 2020 roku na terenie województwa dolnośląskiego wyprodukowano ogółem 8 706,2GWh energii elektrycznej, w tym 885,1GWh (czyli 10,2%) z odnawialnych źródeł energii. W 2017 roku z odnawialnych nośników energii wyprodukowano 803,5 GWh energii elektrycznej (tj. 7,86% produkcji energii ogółem). Udział poszczególnych rodzajów OZE w ogólnej mocy zainstalowanej na terenie województwa dolnośląskiego w 2020 r. wyglądał następująco:

- 39,8% elektrownie wiatrowe (WI) – 176,4 MW,
- 17% elektrownie wodne (WO) – 75,2 MW,
- 13,4% fotowoltaika (PV) – 59,4 MW,
- 25,1% elektrownie wykorzystujące biomasę (BM) – 111,25 MW,
- 4,8% elektrownie wykorzystujące biogaz (BG) – 21,2 MW.

W związku z budową nowej elektrociepłowni gazowo- parowej nastąpi wygaszenie funkcji przemysłowych obecnej elektrociepłni węglowej. Gmina Siechnice oraz ZEW Kogeneracja SA utworzyły spółkę celową do przeprowadzenia procesu rewitalizacji obecnej elektrociepłni i nadaniu jej nowych funkcji społecznych i gospodarczych. We współpracy z Politechniką Wrocławską zostało opracowane Studium możliwości budowy kompleksu nowych technologii energetycznych w obiektach Elektrociepłowni Czechnica. W zaproponowanym rozwiązaniu Centrum Energetyczne będzie samowystarczalnym klastrem energetycznym zasilanym odnawialnymi źródłami energii, integrującymi wiele technologii i rozwiązań, w tym wykorzystującymi wodór, mającymi pozytywny wpływ na zwiększenie produkcji zielonej energii na obszarze ZIT WrOF.

Na terenie WrOF z odnawialnych źródeł energii, energia elektryczna wytwarzana jest w elektrowniach wodnych, wiatrowych, słonecznych i innych.

W związku z tym, iż na terenie WrOF występują korzystne warunki do rozwoju wszelkich źródeł OZE należy wykorzystać ten potencjał i wspierać wszelkie działania mające na celu zwiększenie udziału zielonej energii w lokalnym miksie energetycznym.

Biomasa

Pod pojęciem biomasy rozumieć należy „ulegającą biodegradacji część produktów, odpadów lub pozostałości pochodzenia biologicznego z rolnictwa, w tym substancje roślinne i zwierzęce, leśnictwa i związanych z nimi przemysłu, w tym rybołówstwa i akwakultury, przetworzoną biomasę, w szczególności w postaci brykietu, peletu, toryfikatu i biowęgla, a także ulegającą biodegradacji część odpadów przemysłowych lub komunalnych pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego, w tym odpadów z instalacji do przetwarzania odpadów oraz odpadów uzdatniania wody i oczyszczania ścieków, w szczególności osadów ściekowych, zgodnie z przepisami odpadach w zakresie kwalifikowania części

energii odzyskanej z termicznego przekształcania odpadów”⁶⁹. Biomasa stosuje się w celach energetycznych na różne sposoby, może to być: bezpośrednie spalanie biomasy, przetwarzanie biomasy na paliwa ciekłe lub przetwarzanie biomasy na paliwa gazowe. Spalanie biomasy jest dużo bardziej korzystne dla środowiska niż stosowanie innych paliw kopalnianych. Biomasa zawiera mniej dwutlenku węgla, który wnika do atmosfery, dzięki czemu spada ryzyko powstawania globalnego ocieplenia. Eksploatacja biomasy pozwala także zagospodarować nieużytki oraz spożytkować odpady. We Wrocławiu największe instalacje i urządzenia związane z wykorzystywaniem biomasy do produkcji energii znajdują się na terenie ZEW „Kogeneracja” S.A. w EC Czechnica, gdzie odbywa się współspalanie węgla i biomasy. Ponadto biomasa w postaci peletu stanowi źródło ciepła w budynkach mieszkalnych.

Biogaz

Biogaz jest paliwem odnawialnym, który powstaje w procesie rozkładu materii organicznych takich jak odchody zwierzęce, odpady komunalne, materiał roślinny, odpady spożywcze i ścieki oraz odpady z usług gastronomicznych (restauracje i stołówki szkolne). Wpływ biogazu na środowisko nie jest zerowy, jednakże jest on w odróżnieniu od bezpośredniego spalania biomasy neutralny pod względem emisji dwutlenku węgla. Biogaz może być wykorzystywany do wielu różnych celów: do produkcji energii elektrycznej i ciepłej oraz produkcji biopaliw do pojazdów. Biogaz jest najbardziej stabilnym z odnawialnych źródeł energii, ponieważ produkcja odbywa się niezależnie od warunków atmosferycznych. Na terenie WrOF biogazownia funkcjonuje w Żernikach Wielkich w gminie Żórawina. Głównym substratem do produkcji biogazu jest tu obornik i gnojowica pochodząca z fermy trzody chlewnej⁷⁰. Na terenie gminy Kobierzyce, w miejscowości Bielany Wrocławskie funkcjonuje biogazownia rolnicza o mocy elektrycznej: 0,526 MW i mocy cieplnej: 0,581 MW⁷¹. Zlokalizowana jest ona na terenie zakładu produkcyjnego firmy Cargill⁷². Instalacja wytwarzająca energię elektryczną z biogazu znajduje się także na Praczech Odrzańskich, w MPWiK – Wrocławskie Oczyszczalnia Ścieków Komunalnych przy ul. Janowskiej. Obecnie oczyszczalnia posiada trzy jednostki kogeneracyjne o łącznej mocy 0,69 MW. Na terenie WrOF potencjał do wykorzystania biogazu generowany jest głównie przez liczne gospodarstwa rolne zajmujące się chowem bydła, trzody chlewnej i drobiu, produkcją roślinną oraz oczyszczalni ścieków i liczne zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego. Na obszarze województwa dolnośląskiego w 2020 roku funkcjonowały 23 czynne

---

⁶⁹ Ustawa o odnawialnych źródłach energii art. 2 pkt 3

⁷⁰ Projekt Założeń do Planu Zaopatrzenia w Ciepło, Energię Elektryczną i Paliwa Gazowe dla Gminy Żórawina na lata 2017-2031

⁷¹ (Projekt) Założeń do Planu Zaopatrzenia w Ciepło, Energię Elektryczną i Paliwa Gazowe dla Gminy Kobierzyce na lata 2022 - 2036

⁷² (Projekt) Założeń do Planu Zaopatrzenia w Ciepło, Energię Elektryczną i Paliwa Gazowe dla Gminy Kobierzyce na lata 2022 - 2036

składowiska odpadów z instalacją odgazowywania, które mogą być potencjalnym źródłem biogazu. Teren WrOF w przewarżającej części jest obszarem rolniczym i leśnym dlatego też charakteryzuje się dużym potencjałem do pozyskania biomasy, która może być wykorzystana w celach energetycznych na wiele sposobów. Dlatego też należy wspierać inwestycje związane z budową biogazowni wraz z magazynami biogazu oraz niezbędną infrastrukturą w tym sieci energetyczne i ciepłne.

Energia wiatru

Energię wiatru stanowi energia kinetyczna przemieszczających się mas powietrza wykorzystywana do produkcji energii elektrycznej w turbinach wiatrowych. Zgodnie z podziałem wprowadzonym przez Ośrodek Meteorologii IMGW, teren WrOF leży w korzystnej strefie energetycznej warunków wiatrowych.

Na terenie miasta Wrocławia istnieją prywatne wiatraki o wysokości poniżej 30 m, które nie stanowią istotnego źródła zaopatrzenia w energię dla mieszkańców miasta, brak jednak farm wiatrowych, których funkcjonowanie wymagałoby uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia. Ograniczeniem rozwoju energii wiatrowej jest gęsta zabudowa miasta – farmy mogą powstać w ściśle określonej odległości od zabudowań, stąd w miastach ich lokalizacja jest niemożliwa⁷³.

Na terenie Oławy (gmina wiejska) od 2012 roku funkcjonuje Energetyczny Klaster Oławski Eko. W ramach działalności Klastra zlokalizowanych jest 10 turbin wiatrowych o łącznej mocy zainstalowanej przekraczającej 25 MW. W trakcie realizacji jest inwestycja w system AHE (Agro Hydro Energy) o mocy 6 MW. Energetyczny Klaster Oławski Ekorealizował także pierwszą w Polsce komercyjną inwestycję w wielkoskalowe bateryjne magazyny energii. Zainstalowano tam 4 magazyny litowo-jonowe, każdy o mocy 1,5 MW i pojemności 3 MWh⁷⁴.

W roku 2018 Spółki Grupy ESV we współpracy z Gminą Siechnice oraz jej spółkami komunalnymi powołały do życia Klaster Energii Siechnice, który ma w oparciu o sieci energetyczne ESV realizować projekty w obszarze rozbudowy OZE.

Kluczowe ograniczenia w rozwoju klastrów energii dotyczą aktualnie zagadnień formalno-prawnych i finansowych, w szczególności ograniczeń w obowiązujących przepisach i braku odpowiednich regulacji, a także narzędzi finansowych służących wsparciu inicjatyw podejmowanych przez klastry. Rekomendacje dla rozwoju klastrów energii dotyczą zarówno zmian w obowiązujących aktach legislacyjnych, jak i wdrożenia spójnego oraz efektywnego systemu wsparcia finansowego, które

⁷³ Program ochrony środowiska dla miasta Wrocławia na lata 2021-2025 z perspektywą do roku 2030

⁷⁴<https://psme.org.pl/events/warsztaty-klastry-energii-i-magazyny-energii-srodkiem-zaradczym-na-wysokie-ceny-energii-dla-przedsiębiorców-samorządów-i-mieszkańców/> [Dostęp: 29.11.2022]

skutecznie pobudziłyby rozwój inicjatyw klastrowych. Większość rekomendacji skierowana jest do organów na poziomie krajowym, odpowiedzialnych za formułowanie aktów prawnych⁷⁵.

Zauważa się iż na terenie WrOF brak jest obszarów pod lokalizację elektrowni wiatrowych zgodnie z obowiązującą obecnie ustawową zasadą 10H, przy uwzględnieniu odległości 2 000 m od zabudowy oraz obszarów chronionych. Natomiast, licznie występują obszary pod lokalizację elektrowni wiatrowych przy uwzględnieniu odległości 500 m od zabudowy i przyrodniczych obszarów chronionych. Oznacza to, że na tych obszarach możliwe jest zastosowanie turbin wiatrowych o maksymalnej wysokości 50 m. Realizacja projektów związanych z budową elektrowni siłowych na obszarze WrOF jest wskazana jednakże ze względu na obecnie obowiązujące uwarunkowania prawne niemożliwa. Z chwilą wprowadzenia zmian należy kontynuować rozwój energetyki wiatrowej.

Energia geotermalna

Energia geotermalna to energia cieplna pozyskiwana z głębi ziemi i stosowana głównie w celach grzewczych. Powszechność występowania, odnawialność oraz brak zależności od zmieniających się warunków klimatycznych są jej niewątpliwymi zaletami.

Średnie temperatury gruntu 2 000 m pp.t. w rejonie WrOF kształtują się na poziomie 60-80°C. Wartości takie są perspektywiczne pod względem wykorzystania do ogrzewania niskotemperaturowego, rekreacji i balneoterapii. Temperatury rosną w kierunku północnym, w stronę rejonów Poznań, Turka oraz Koła i Konina. Ponadto w ramach programu priorytetowego „Udostępnianie wód termalnych w Polsce” NFOŚiGW udzielił dotacji na poszukiwanie i rozpoznanie złóż wód geotermalnych na terenie Oławy (miasto) oraz gminy Trzebnica. W ramach realizacji zadania mają zostać wykonane odwierty badawczo-eksploatacyjne z możliwością przekształcenia ich w otwory eksploatacyjne w przypadku pozytywnej oceny zasobów wód geotermalnych o parametrach umożliwiających ich energetyczne wykorzystanie.

Na terenie WrOF istnieje potencjał wykorzystania ciepła zawartego we wnętrzu Ziemi. Na chwilę obecną wykorzystywany jest przez pompy ciepła dzięki wymiennikom gruntowym w obiektach użyteczności publicznej oraz w budynkach mieszkalnych. Należy prowadzić dalsze prace zmierzające do zwiększenia wykorzystania energii geotermalnej.

Energia słoneczna

Energia promieniowania słonecznego wykorzystywana jest w dwojaki sposób: do produkcji energii elektrycznej bądź ciepła.

---

⁷⁵Strategia energetyczna Dolnego Śląska – kierunki wsparcia sektora energetycznego

Zgodnie z mapą potencjału fotowoltaicznego zamieszczoną w Strategii Energetycznej Dolnego Śląska teren WrOF ma bardzo dobry potencjał do wykorzystania tego rodzaju OZE. Jedyne wyłączenia stanowią obszary cenne przyrodniczo, obszary chronionego krajobrazu oraz tereny wyłączone w ramach Planu zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego.

Na terenie WrOF energia słońca wykorzystywana jest głównie przez mieszkańców w mikroinstalacjach. Przykładem jest działająca od 2018 roku elektrownia słoneczna Spółdzielni Mieszkaniowej Wrocław-Południe. Funkcjonuje tu 2 771 paneli na 35 budynkach, osiągających łączną moc ponad 700 kWp⁷⁶. W dalszym ciągu zasadne jest wspierania inwestycji związanych z pozyskaniem energii słonecznej zarówno przez gospodarstwa indywidualne jak i przedsiębiorstwa.

Energia cieków wód powierzchniowych

Potencjalna i kinetyczna energia cieków wód powierzchniowych wykorzystywana jest do wytwarzania energii w elektrowniach wodnych. Według danych z BDL GUS, w 2020 roku elektrownie wodne na terenie województwa dolnośląskiego wyprodukowały 200,3 GWh.

Potencjał energii wodnej zależy od ukształtowania terenu, ilości opadów oraz przepuszczalności gruntów. Opracowania dotyczące potencjału energetyki wodnej w rejonie Polski południowo-zachodniej sprowadzają się do przedstawienia obecnie funkcjonujących urządzeń. Potencjał Dolnego Śląska w zakresie energii wodnej szacowany jest na 8 TWh/rok⁷⁷.

Olbrzymi potencjał energetyczny posiada rzeka Odra, która w okresie całego roku generuje znaczne przepływy wody. Na terenie Wrocławia działają 3 elektrownie wodne. W śródmieściu zlokalizowane są dwie elektrownie na rzece Odrze: Wrocław I i Wrocław II oraz na rzece Bystrzyca elektrownia wodna Marszowice. Łączna ich moc to ponad 18 MW⁷⁸. W mieście Oława na Odrze, znajduje się Mała Elektrownia Wodna Oława II, należąca do spółki Elektrownia Wodna we Włocławku⁷⁹. Ponadto w gminie Czernica zlokalizowana jest Elektrownia Wodna „Janowice”. Z energii wód korzystają również prywatni inwestorzy poprzez małe elektrownie wodne. Obiekt taki, o mocy 75 kW, znajduje się w miejscowości Skałka, na terenie Parku Krajobrazowego "Dolina Bystrzycy". Podobny obiekt zlokalizowany jest w miejscowości Sadowice na rzece Bystrzyca⁸⁰.

⁷⁶ Program ochrony środowiska dla miasta Wrocławia na lata 2021-2025 z perspektywą do roku 2030

⁷⁷ Potencjał Polski południowo-zachodniej w zakresie produkcji energii ze źródeł odnawialnych – artykuł przeglądowy

⁷⁸ Program ochrony środowiska dla miasta Wrocławia na lata 2021-2025 z perspektywą do roku 2030

⁷⁹ Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Oława na lata 2019-2034

⁸⁰ Program ochrony środowiska dla gminy Kąty Wrocławskie na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2025

Energia pochodząca z wodoru⁸¹

Wodór odpowiada obecnie za mniej niż 2% produkcji energii elektrycznej w Europie⁸², natomiast w przyszłości może być jedną z alternatyw dla paliw kopalnych. W lutym 2022 r. została powołana Dolnośląska Dolina Wodorowa z siedzibą we Wrocławiu, której celem jest wspieranie rozwoju gospodarki wodorowej, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru województwa dolnośląskiego oraz województw sąsiadujących.

W celu utworzenia polskiej gałęzi gospodarki wodorowej oraz jej rozwoju na rzecz osiągnięcia neutralności klimatycznej przy równoczesnym utrzymaniu konkurencyjności polskiej gospodarki, opracowana została „Polska Strategia Wodorowa do roku 2030 z perspektywą do 2040 r.” (PSW).

W ramach PSW wyznaczono 6 celów szczegółowych i są to:

- Cel 1 - wdrożenie technologii wodorowych w energetyce i ciepłownictwie,
- Cel 2 - wykorzystanie wodoru jako paliwa alternatywnego w transporcie,
- Cel 3 - wsparcie dekarbonizacji przemysłu,
- Cel 4 - produkcja wodoru w nowych instalacjach,
- Cel 5 - sprawny i bezpieczny przesył, dystrybucja i magazynowanie wodoru,
- Cel 6 - stworzenie stabilnego otoczenia regulacyjnego.

Zgodnie ze „Strategią Wodorową UE”, która została przyjęta do realizacji w 2020 roku, polskie doliny wodorowe mają być elementem Europejskiego Ekosystemu Wodorowego, a Polski Ekosystem Innowacji Dolin Wodorowych ma obejmować innowacyjne przedsięwzięcia przemysłowe i długoterminowe projekty inwestycyjne o szeroko zakrojonej skali⁸³. Na terenie Polski funkcjonuje obecnie 6 dolin wodorowych⁸⁴.

Na obszarze gminy Siechnice zaplanowano realizację projektu którego celem jest produkcja energii pochodzącej z wodoru. Może to być najnowocześniejszy w Polsce kompleks parowo- gazowej EC Czechnica, przystosowany do częściowego wykorzystywania wodoru do produkcji energii elektrycznej i ciepłej, połączony z projektowanym Centrum Energetycznym na obszarze rewitalizowanych terenów EC węglowej zakładających powstanie instalacji do produkcji półprzemysłowej wodoru.

W związku z powyższym zasadnym wydaje się wsparcie wszelkich prac, również badawczo rozwojowych zmierzających do produkcji wodoru na szeroką skalę oraz wsparcie nowych technologii wykorzystania wodoru w energetyce.

---

⁸¹<https://www.cire.pl/artykuly/materialy-problemowe/154373-wodor-do-wytwarzania-i-magazynowania-energii-elektrycznej> [Dostęp: 01.09.2022]

⁸²Inspektor, technika i bezpieczeństwo „Wodór – zielone złoto”, UDT

⁸³ <https://dolinah2.pl/> [Dostęp: 06.11.2022]

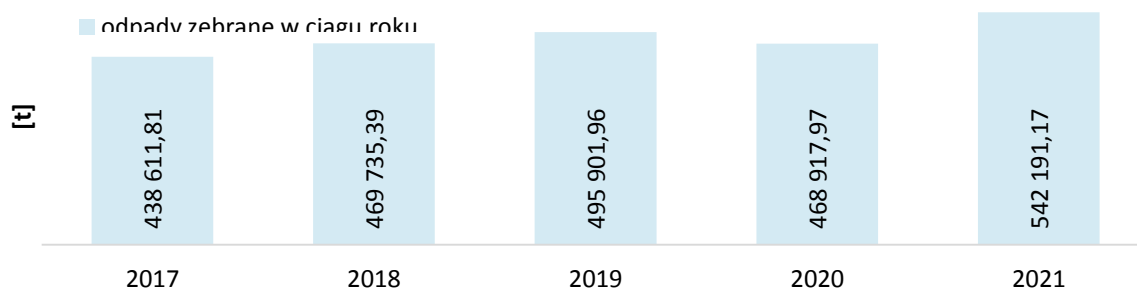
⁸⁴<https://h2poland.eu/> [Dostęp: 06.11.2022]

Gospodarka odpadami

Prawidłowa gospodarka odpadami jest jednym z priorytetów w dziedzinie ochrony środowiska, ze względu na problem zwiększającej się ilości generowanych odpadów.

Wykres 1 Odpady zebrane w ciągu roku [t] na terenie WrOF w latach 2017-2021

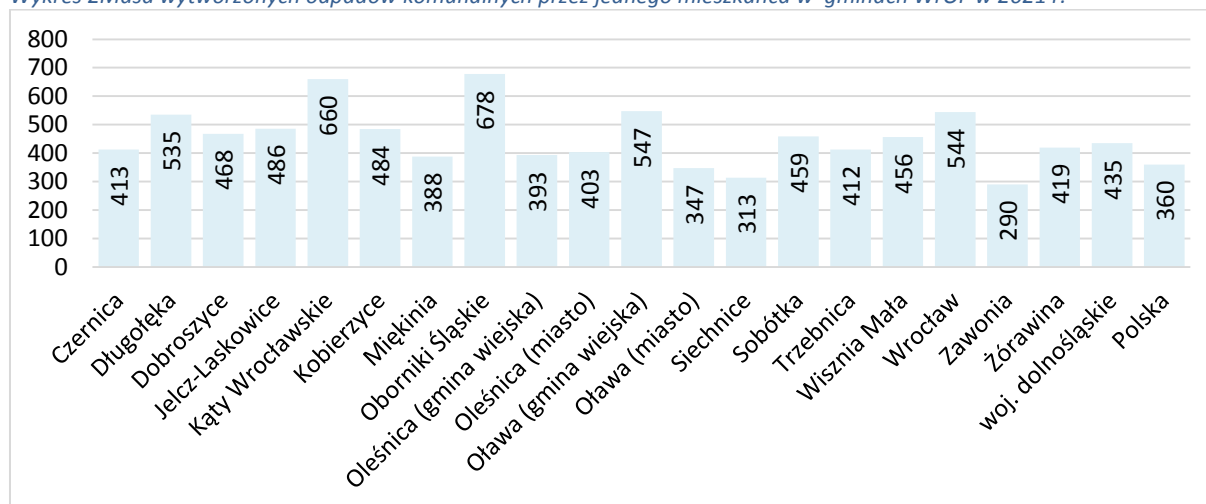

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021]

W 2021 r. na terenie WrOF zebrano 542 191,17 ton odpadów (co stanowi wzrost o 103 579,36 ton w stosunku do roku 2017), z czego 339 061,3 ton stanowiły odpady zmieszane (60,7%). Udział odpadów zebranych selektywnie w stosunku do zebranych ogółem we WrOF (39,3%) jest wyższy niż w województwie dolnośląskim (38,0%).

Ilość odpadów wytwarzanych w gminach WrOF sukcesywnie wzrasta, nieznaczny spadek odnotowano w roku 2020 na co wpływ miał wybuch pandemii Covid-19, podczas której np. studenci powrócili tymczasowo do domów, a co za tym idzie zmniejszyła się ilość wytworzonych odpadów.

Wykres 2 Masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca w gminach WrOF w 2021 r.

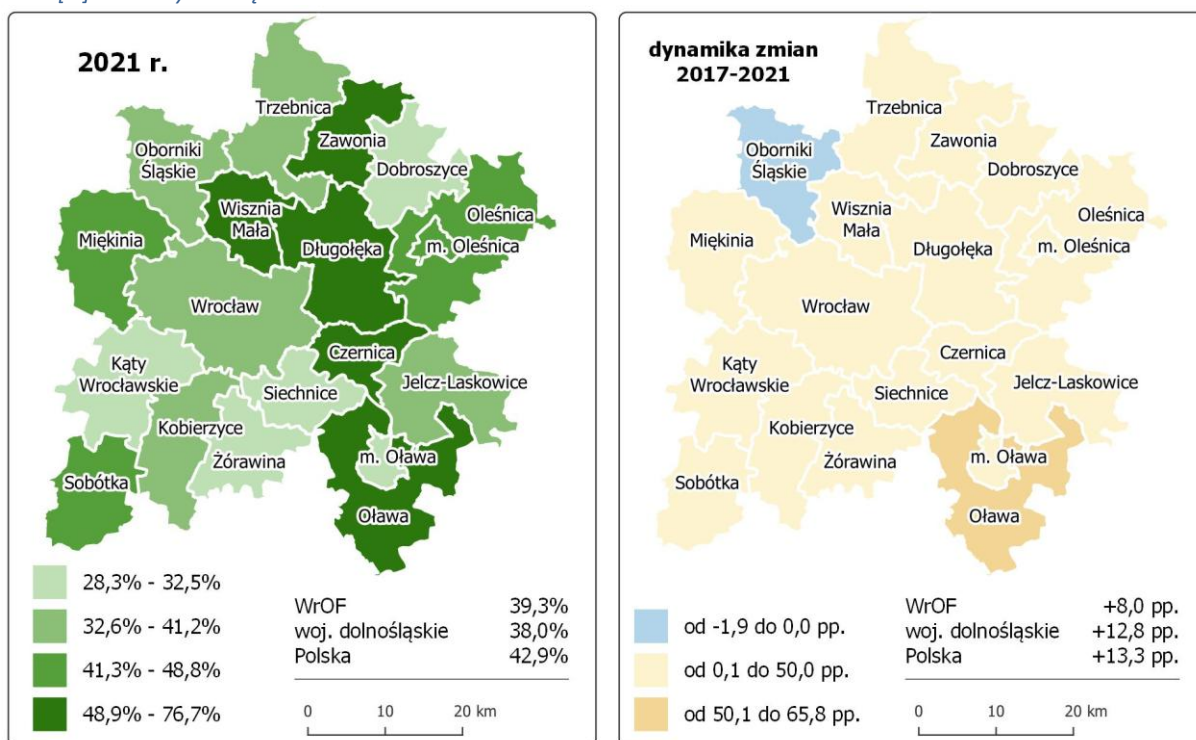
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

Masa wytworzonych odpadów komunalnych przypadająca na jednego mieszkańca obszaru WrOF w badanym okresie wzrastała w każdej gminie, z wyjątkiem Siechnic. Jak wynika z powyższego wykresu, największą ilość odpadów wytwarza się w gminach: Kąty Wrocławskie, Oborniki Śląskie oraz Długołęce, czyli w gminach graniczących bezpośrednio z Wrocławiem. W gminie Zawonia wskaźnik ten

był najniższy spośród gmin WrOF i wynosił 290 kg/os. na rok. W 2021 r. w całym WrOF wytworzono średnio 513,4 kg na osobę, co jest wynikiem wyższym niż w województwie (435 kg) i w kraju (360 kg). Powyższe świadczy o konieczności podjęcia kroków w celu zmniejszenia ilości wytwarzanych odpadów na terenie WrOF.

Na terenie WrOF w latach 2017-2021 średnio 80-90% odpadów komunalnych pochodziło z gospodarstw domowych. Pozostałe 10-20% pochodziło z sektora usługowego, publicznego i przemysłowego. Udział odpadów pochodzących z innych źródeł wynika z funkcjonowania na terenie gminy m.in. zakładów przemysłowych, stref ekonomicznych, a także usług komunalnych, handlu, małego biznesu, biur i instytucji.

Mapa 15 Odpady zebrane selektywnie z gospodarstw domowych w 2021 r. w relacji do ogółu odpadów zebranych na terenie WrOF [%] wraz z dynamiką zmian w latach 2017-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

Niemal we wszystkich gminach WrOF w latach 2017-2021 wzrosła ilość odpadów zebranych selektywnie z gospodarstw domowych w relacji do ogólnej masy zebranych odpadów. Taki stan może mieć związek ze wzrostem świadomości ekologicznej mieszkańców WrOF.

Zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach⁸⁵ samorządy do 2020 r. zobowiązane były do osiągnięcia poziomów recyklingu określonych w załączniku do Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego

⁸⁵ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. 2022 r. poz. 1297 z późn. zm.)

użycia i odzysku innymi metodami niektórych frakcji odpadów komunalnych (Dz.U. 2016 r. poz. 2167 z późn. zm.)⁸⁶ Gminy WrOF w latach 2017-2021 w większości osiągały wskazane w rozporządzeniu poziomy (wymagane do osiągnięcia do roku 2020).

Niezbędna jest zatem kontynuacja działań gmin WrOF, bądź realizacja nowych inicjatyw w zakresie zagospodarowania odpadami, celem utrzymania, bądź pogłębienia pozytywnego trendu. Działania te powinny uwzględniać całe systemy związane z odpadami, gdyż nadal na terenie WrOF występuje zjawisko nielegalnego składowania odpadów – tzw. dzikie wysypiska odpadów. Zgodnie z danymi BDL GUS, na terenie WrOF w roku 2020 wciąż było ich powyżej 50.

Analizując dane dotyczące ilości odpadów oraz ich poszczególnych frakcji na obszarze WrOF, zasadne jest przygotowanie się obszaru do wprowadzenia modelu gospodarki o obiegu zamkniętym, co w konsekwencji powinno przyczynić się do racjonalnego wykorzystania zasobów i ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko.

Odpady w postaci wyrobów zawierających azbest

Równie ważną kwestią są odpady zawierające azbest, które zgodnie z Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032, powinny zostać unieszkodliwione do roku 2032 r. Zgodnie z danymi Bazy Azbestowej⁸⁷, dotychczas unieszkodliwiono 26% zinwentaryzowanego azbestu na terenie WrOF. Jest to wskaźnik mniejszy niż wskaźnik dla województwa dolnośląskiego (30,7%), co sygnalizuje konieczność podejmowania dalszych działań związanych z usuwaniem i utylizacją azbestu.

---

⁸⁶ Rozporządzenie uchylone Ustawą z dnia 17 grudnia 2020 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2020 poz. 2361). Zgodnie z ustawą, od roku 2021, gminy są zobowiązane osiągnąć poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych w wysokości co najmniej: 20% wagowo za rok 2021; 25% wagowo za rok 2022; 35% wagowo za rok 2023; 45% wagowo za rok 2024; 55% wagowo za rok 2025; 56% wagowo za rok 2026; 57% wagowo za rok 2027; 58% wagowo za rok 2028; 59% wagowo za rok 2029; 60% wagowo za rok 2030; 61% wagowo za rok 2031; 62% wagowo za rok 2032; 63% wagowo za rok 2033; 64% wagowo za rok 2034; 65% wagowo za rok 2035 i za każdy kolejny rok.

⁸⁷ www.bazaazbestowa.gov.pl/pl/usuwanie-azbestu/zestawienie-statystyczne

Kluczowe wyzwania strategiczne

Wysokie walory krajobrazowe i przyrodnicze, obecność cennych zbiorowisk chronionych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt oraz terenów leśnych implikują konieczność prowadzenia działań mających na celu ich ochronę. Wykorzystanie terenów w celach rekreacyjnych oraz turystycznych powinno uwzględniać minimalizację wpływu antropogenicznego na środowisko (np. poprzez wyznaczanie odpowiednich szlaków). Ponadto należy prowadzić działania edukacyjne w tym zakresie.

Konieczne jest podjęcie działań na rzecz mitygacji oraz dostosowania WrOF do prognozowanych skutków zmian klimatu, które powinny być realizowane jednocześnie z działaniami ograniczającymi emisję gazów cieplarnianych. Do najistotniejszych działań technicznych, należą te związane z budową i rozwojem błękitnej oraz zielonej infrastruktury, w tym rozwój istniejących sieci powiązanych przestrzennie i funkcjonalnie obszarów naturalnych i pół-naturalnych, obejmujących wszystkie możliwe formy zieleni urządzonej i nieurządzonej ze szczególnym uwzględnieniem obiektów małej retencji.

W ślad za rozbudową sieci kanalizacyjnej powinna iść modernizacja i budowa nowych oczyszczalni ścieków oraz wykorzystanie najnowszych technologii oczyszczania. Oprócz budowy nowych odcinków sieci kanalizacyjnej i wodociągowej istnieje potrzeba modernizacji wyeksploatowanych i przestarzałych części tej infrastruktury. Działania te są konieczne z punktu widzenia ochrony środowiska jako kluczowe do osiągnięcia bądź utrzymania dobrego stanu wód i gleb dzięki minimalizacji zanieczyszczeń ze zbiorników bezodpływowych oraz wprowadzanych ścieków oczyszczonych o przekroczonych dopuszczalnych parametrach. Inwestycje w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, powinny również uwzględniać zadania związane z zagospodarowaniem osadów ściekowych oraz systemów uzdatniania wody.

Prawidłowa gospodarka odpadami jest jednym z priorytetów w dziedzinie ochrony środowiska, ze względu na problem zwiększającej się ilości generowanych odpadów. Najistotniejszym aspektem w celu poprawy gospodarki odpadami jest wprowadzanie modelu gospodarki o obiegu zamkniętym zmierzającej do racjonalnego wykorzystania zasobów i ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko.

W kontekście infrastruktury energetycznej konieczne jest podjęcie prac modernizacyjnych oraz rozbudowy infrastruktury energetycznej, w tym instalacji OZE w celu zapewnienia bezpiecznych i stabilnych dostaw energii oraz przygotowanie terenu WrOF do zielonej transformacji uwzględniającej obecną i prognozowaną sytuację energetyczną. Dodatkowo kluczowym wyzwaniem jest upowszechnianie wykorzystania OZE do produkcji energii elektrycznej oraz ciepła, w tym wspieranie rozwoju energii odnawialnej poprzez zakup i montaż magazynów energii.

Nie bez znaczenia dla jakości środowiska naturalnego będzie również budowa nowych budynków użyteczności publicznej będących projektami demonstracyjnymi w zakresie efektywności energetycznej (oraz wspieranie już istniejącej infrastruktury poprzez prace termomodernizacyjne).

Wyzwaniem dla samorządów jest kompleksowa poprawa jakości powietrza oraz stanu gleby i wód, w szczególności cieków wodnych (z tym wykorzystania ich potencjału), a także prowadzenie działań edukacyjnych ukierunkowanych na wzrost świadomości mieszkańców, dotyczącej przede wszystkim kryzysu klimatycznego i jego konsekwencji.

II.7 Kultura i dziedzictwo kulturowe

Oferta kulturalna oraz dostępność (architektoniczna, cyfrowa, informacyjno-komunikacyjna) obiektów i infrastruktury są elementami budującym atrakcyjność osiedleńczą obszaru i wpływającymi na jego wizerunek i potencjał rozwoju ruchu turystycznego. Porównanie potencjału kulturowego Wrocławia z pozostałymi jednostkami WrOF jest niezwykle trudne i nie zawsze miarodajne. Wrocław, wraz z jego zabytkami, instytucjami kultury i imprezami kulturalnymi o zasięgu międzynarodowym, wyróżnia się w dziedzinie kultury nie tylko we WrOF, ale na tle kraju i Europy. O silnej pozycji Wrocławia na mapie kulturowej Europy świadczy chociażby uzyskanie w 2016 roku tytułu Europejskiej Stolicy Kultury.

Podając za GUS, w 2021 r. na terenie WrOF działało łącznie 300 placówek kultury z różnych dziedzin życia kultury. Zdecydowana większość placówek to biblioteki i ośrodki (centra) kultury, stanowiące blisko 77% wszystkich placówek kultury na obszarze WrOF. Najwyższą ich liczbę zidentyfikowano we Wrocławiu (184). W pozostałych gminach, największą sieć placówek kultury (w tym świetlic) odnotowano w Miękinii (20), Długołęce (12) oraz Siechnicach (11). Na terenie każdej z gmin WrOF funkcjonuje biblioteka oraz centrum/dom lub ośrodek kultury (wyjątek stanowi Oława - gmina wiejska, która nie posiada własnego ośrodka kultury, ale na jej terenie funkcjonuje biblioteka wraz z 6 filiami oraz Czernica). Uzupełnieniem oferty kulturalnej gmin otaczających Wrocław są również muzea i kina, które funkcjonują m.in. w Oleśnicy (miasto), Sobótce, Oławie (miasto), Trzebnicy oraz Jelczu-Laskowicach i Żórawinie (muzea). Różnorodność tego rodzaju obiektów jest najwyższa we Wrocławiu, w którym oprócz wcześniej wymienionych placówek, ofertę wzbogacają teatry, instytucje muzyczne oraz obiekty sztuki wystawienniczej.

Zgodnie z danymi BDL GUS w 2021 r. na terenie WrOF zorganizowano 3 333 imprezy kulturalne⁸⁸, w których uczestniczyło blisko 1 mln osób, z czego ponad 840 tys. we Wrocławiu. Wskaźnik liczby zorganizowanych imprez na 1000 mieszkańców wyniósł 3,3 i był niższy w stosunku do średniej dla województwa dolnośląskiego (4,9) i Polski (4,1). Dodatkowo mimo, że z ankiety zrealizowanej na próbie 1 066 pełnoletnich mieszkańców obszaru WrOF wynika, że 66,7% badanych zadeklarowało, że korzysta z oferty kulturalnej w miejscu zamieszkania, a 23,4% dojeżdża w tym celu do Wrocławia. W ostatnich latach zauważyć można było spadek liczby organizowanych imprez, a duży wpływ na spadek tej liczby miała m.in. pandemia COVID-19. Niezwykle istotne jest zatem prowadzenie działań przywracających znaczenie kultury w obszarze ZIT WrOF. Działania będą miały wpływ również na poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców, a jednocześnie mogą wpłynąć na wzrost liczby turystów w poszczególnych miejscowościach.

⁸⁸ Zgodnie z definicją podawaną przez GUS. Impreza o charakterze artystycznym, rozrywkowym lub sportowym skierowana do szerokiej publiczności, organizowana zgodnie z przepisami o bezpieczeństwie imprez masowych.

Obiekty zabytkowe (ruchome i nieruchome)

Wyrazem bogatego materialnego dziedzictwa kulturowego samorządów wchodzących w skład Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego jest liczba zabytków wpisana do rejestru prowadzonego i publikowanego przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu. Łącznie na obszarze WrOF do rejestru zabytków nieruchomych wpisanych jest 20 431 obiektów. Największa ich liczba znajduje się we Wrocławiu, ponad 51% ogólnej liczby zabytków.

Tabela 8 Zabytki ujęte w rejestrze zabytków Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu

Gmina	Liczba obiektów wpisanych do ewidencji zabytków	Liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków posiadających numer rejestru	Suma	Odsetek [%]
Czernica	217	11	228	1,12
Długołęka	423	37	460	2,25
Dobroszyce	200	21	221	1,08
Jelcz-Laskowice	785	19	804	3,94
Kąty Wrocławskie	785	68	853	4,18
Kobierzyce	316	46	362	1,77
Miękinia	835	44	879	4,30
Oborniki Śląskie	737	43	780	3,82
Oleśnica (gmina wiejska)	755	35	790	3,87
Oleśnica (miasto)	295	33	328	1,61
Oława (gmina wiejska)	1093	30	1123	5,50
Oława (miasto)	405	45	450	2,20
Siechnice	288	14	302	1,48
Sobótka	477	61	538	2,63
Trzebnica	935	30	965	4,72
Wisznia Mała	262	23	285	1,39
Wrocław	9 398	1 036	10 434	51,07
Zawonia	381	12	393	1,92
Żórawina	214	22	236	1,16
WrOF	18 801	1 630	20 431	100,00

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu, <https://wosoz.ibip.wroc.pl/public/?id=92697>, [Dostęp: 21.08 2022 r.].

Województwo dolnośląskie posiada bardzo bogaty zasób zabytków ruchomych. Na obszarze województwa zlokalizowanych jest ponad 15% ich ogółu w kraju.

Tabela 9 Rejestr zabytków ruchomych (klasa B – zabytki sztuki i rzemiosła artystycznego)

Jednostka	Liczba decyzji	Liczba obiektów	Wyposażenie świątyń	Kolekcje	Inne	Razem
Polska	16 599	271 092	19 9809	48 433	22 850	558 783
woj. dolnośląskie	2 674	4 2160	36 504	392	5 264	86 994
Odsetek obiektów woj. dolnośląskiego w odniesieniu do całości	16,11%	15,55%	18,27%	0,81%	23,04%	15,56%

Źródło: <https://nid.pl/zasoby/rejestr-zabytkow-zasoby/> [Dostęp: 21.09.2022 r.].

Podając za danymi Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu, według stanu na 27.09.2022 r. liczba zabytków ruchomych w samorządach WrOF wyniosła 8 160. Największa liczba ulokowana jest we Wrocławiu, Oławie i Trzebnicy.

Należy podkreślić, że znaczna liczba zabytków ruchomych zachowanych w województwie to dzieła sztuk plastycznych i rzemiosła artystycznego. Najliczniejszą ilościowo grupę stanowią obiekty wyposażenia i wystroju świątyń (jest to największa liczba tego typu zabytków w kraju). Cały zasób zabytków ruchomych, tzn. obiektów znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków wynosi 86 994. Tak bogate zbiory zabytków ruchomych wymuszają zwiększone nakłady finansowe na zachowanie dziedzictwa, ponieważ część z nich wymaga np. prac konserwatorskich.

Stan wskazanych wcześniej zabytków jest mocno zróżnicowany – niektóre z nich wykazują wysoki stopień degradacji, inne zaś, dzięki podjętym pracom konserwatorskim zostały zrewitalizowane i pełnią różnorodne funkcje. Zgodnie z danymi zawartymi w Programie opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego na lata 2021-2024 około 17% (z 7 985 obiektów) zabytków architektury i budownictwa, parków i cmentarzy na terenie województwa dolnośląskiego nie wymaga interwencji. Blisko 5% obiektów jest poddawana remontom i pracom konserwatorskim, 45% jest w stanie dobrym, 26% w stanie średnim, ok. 5% w stanie zagrożenia, a 2% stanowią obiekty w stanie ruiny. Zły stan miejsc lub obiektów powoduje, że na dzień dzisiejszy nie mogą zostać zagospodarowane lub pełnić swoich funkcji. Zatem również część zabytków nieruchomych wymaga renowacji, remontu lub modernizacji.

Kluczowe wyzwania strategiczne

Rekomenduje się stałe poprawianie i rozwój infrastruktury związanej z kulturą stanowiącej o bogatym dziedzictwie kulturowym obszaru. Wykorzystanie licznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako atrakcji, ciekawostek, które mogą stanowić swoisty magnes dla różnych grup odbiorców.

Poprawa stanu zabytków ruchomych i nieruchomych

Rolą samorządu powinno być dalsze wzmacnianie roli kultury rozumianej jako oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców, zwracanie szczególnej uwagi na lokalnych twórców, liderów życia kulturalnego. Stanowią oni unikatowy zasób, którego kreatywność przyczynia się do stałego wzbogacania życia kulturalnego obszaru.

Rekomendowane jest poprawianie dostępności, stała dbałość o dostępność kultury dla różnych grup odbiorców, w tym grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ważnym jest kreowanie możliwości korzystania z kultury jaką daje Internet.

Stawianie na innowacyjność w tym innowacyjne podejście do kultury – stałe szukanie nowych form i treści kulturowych, które będą atrakcyjne dla mieszkańców lub turystów i odwiedzających.

Wyzwaniem w zakresie informacji o kulturze jest stałe podnoszenie skuteczności dotarcia do mieszkańców i turystów z oferta turystyczną. Konieczna jest rozbudowa wspólnej ofert kulturalnej WrOF m in. poprzez tworzenie sieci współpracy i wspólnych platform.

Koniecznym jest zwiększenie nakładów finansowych na ochronę i konserwację zabytków ruchomych i nieruchomych. Zaledwie 17% (z 7 985 obiektów) zabytków architektury i budownictwa, parków i cmentarzy na terenie województwa dolnośląskiego nie wymaga interwencji.

Stale wykorzystywanie marki Wrocławia jako ważnego miasta na mapie Europy jest ważnym elementem wpływającym na rozwój WrOF.

II.8 Sport, rekreacja i turystyka

Według danych BDL GUS we WrOF funkcjonowało w 2018 r. 358⁸⁹ klubów sportowych⁹⁰. Liczba klubów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wynosiła 3,6 w 2018 r. W porównaniu do średniej dla województwa (4,4) i kraju (3,8) można zauważyć, że sytuacja na terenie WrOF przedstawia się gorzej, a dostępność do klubów w 2018 r. była niższa. W celu pogłębienia informacji dotyczących klubów sportowych pozyskano dane z gmin wchodzących w skład WrOF. Wynika z nich, że liczba klubów sportowych w 2022 r. wynosiła 364, a więc utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

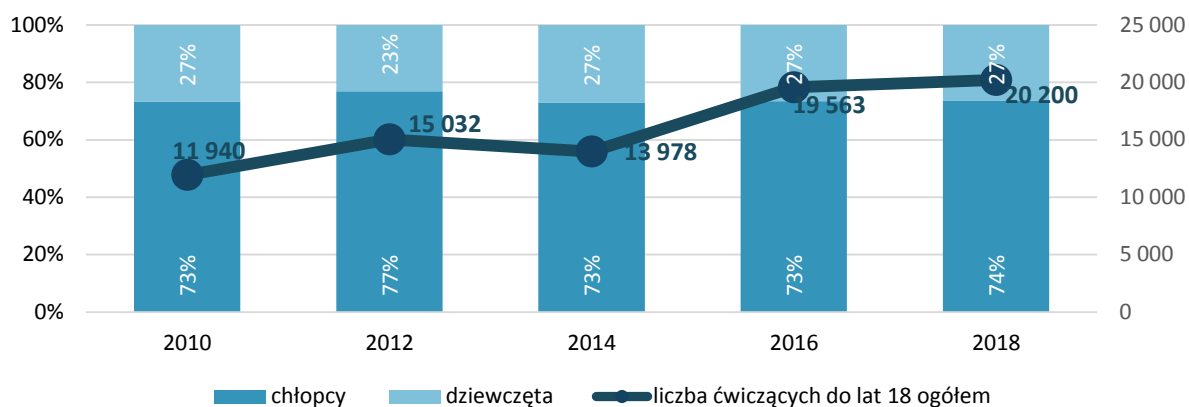
⁸⁹ Najnowsze możliwe dane z GUS dotyczące klubów sportowych pochodzą z 2018 r.

⁹⁰ Łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS

Liczba osób ćwiczących w różnych sekcjach sportowych⁹¹ w 2018 r. we WrOF wynosiła 32 412, a liczba członków klubów była nieco wyższa 32 444 os. Najwięcej osób ćwiczących ogółem odnotowano we Wrocławiu (ponad 21 tys. osób), a następnie w Oleśnicy (miasto) i Miękinii, Siechnicach oraz Długołęce. W porównaniu do 2010 r. liczba członków klubów wzrosła o ponad 13 tysięcy, natomiast liczba ćwiczących o około 12,5 tys.

Wykres 3 Liczba ćwiczących do lat 18⁹² w latach 2010, 2012, 2014, 2016 i 2018 we WrOF

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BLD GUS [Stan na: 31.12.2021].

Wśród ćwiczących w 2018 r. około 62% stanowiły osoby do lat 18, w tym przeważającą grupę stanowili chłopcy (74%). Porównując dane dla 2010 r. i 2018 r. można zauważyć wyraźny wzrost liczby dzieci i młodzieży wśród ćwiczących, (o 69%). Przedstawione dane mogą świadczyć o upowszechnieniu kultury fizycznej i wzroście zainteresowania uprawianiem sportów wśród osób do 18 roku życia. Mieszkańcy WrOF mają szerokie możliwości wyboru sportów z uwagi na zróżnicowaną ofertę dyscyplin. Z opinii mieszkańców dotyczącej oferty sportowej wynika, że zajęcia sportowe we Wrocławiu, są trudno dostępne oraz bardzo drogie.

Obiekty sportowe i ich dostosowanie do osób o specjalnych potrzebach

łącznie na obszarze WrOF w 2018 r. było 197 obiektów sportowych (stadionów, hal sportowych, sal gimnastycznych, kortów tenisowych i krytych pływalni). W przypadku infrastruktury sportowej, która jednocześnie wpływa na atrakcyjność turystyczną można wskazać kąpieliska (naturalne zbiorniki wodne) i baseny, które dostępne są na terenie następujących gmin: Dobroszyce, Kąty Wrocławskie, Jelcz-Laskowice, Kobierzyce, Oborniki Śląskie, Oleśnica (miasto), Oława (miasto), Siechnice, Trzebnica oraz Wrocław. Do dyspozycji mieszkańców, jak i turystów są kąpieliska oraz kompleksy basenów (Oborniki Śląskie, Oława (miasto), Siechnice, Trzebnica i Wrocław) i stawy (Czernica, Dobroszyce, Jelcz-Laskowice, Oborniki Śląskie).

⁹¹ Każda osoba liczona jest tylko raz.

⁹² Dane dotyczące sportu, w tym liczby osób ćwiczących agregowane są co dwa lata. Najnowsze dane pochodzą z 2018 r. W celu pokazania dynamiki zmian, wykorzystano dane wcześniejsze.

Z uwagi na wzrost populacji WrOF oraz rosnące potrzeby kluczowe jest dalsze rozwijanie infrastruktury oraz budowa nowych wielofunkcyjnych obiektów, umożliwiających uprawianie sportów sezonowych. Rozwój infrastruktury jest kluczowy w opinii respondentów biorących udział w badaniach społecznych. Według badanych na terenie gmin WrOF zdecydowanie brakuje miejsc do aktywnego spędzania czasu wolnego i stref wypoczynku. Ponadto zauważa się deficyty w ofercie miejsc spędzenia czasu przeznaczonych dla młodzieży. Respondenci w prowadzonych badaniach na terenie WrOF wskazywali również na konieczność tworzenia centrów aktywności lokalnej, które zaspokajałyby potrzeby sportu i rekreacji w miejscu zamieszkania i nie powodowały konieczności dowożenia dzieci i młodzieży do Wrocławia. Oferta jest ograniczona w szczególności w mniejszych gminach, gdzie brakuje obiektów sportowych oraz atrakcji, z których mogłaby korzystać młodzież. Z punktu widzenia dalszego rozwoju WrOF oraz podniesienia jakości życia mieszkańców istnieje potrzeba utworzenia na przykład siatki obiektów sportowo-rekreacyjnych wraz z zapewnieniem dostępności różnorodnej oferty i infrastruktury sportowej w poszczególnych gminach. Jest to szczególnie istotne z uwagi na fakt, że 78% ankietowanych mieszkańców zadeklarowało, że w kwestii wypoczynku i rekreacji, korzysta z oferty w miejscu zamieszkania. Ponadto w kwestii dostępności kluczowej jest zwrócenie uwagi na oczekiwania osób ze szczególnymi potrzebami, w celu włączenia ich w życie społeczne i umożliwienia im korzystania z infrastruktury sportowej. Zapewnienie dostępności do obiektów sportu i rekreacji dla osób z niepełnosprawnościami jest zarówno wyzwaniem cywilizacyjnym, jak i prawnym (w związku z ustawą o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami⁹³). Należy zwrócić uwagę również na rosnący odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, który może w najbliższych latach wymusić konieczność doposażenia obiektów w odpowiednie sprzęty i urządzenia. Ważne jest, aby publiczna infrastruktura sportowa i rekreacyjna była dostępna dla wszystkich grup użytkowników.

Według danych BDL GUS z 2018 r. wśród obiektów sportowych zlokalizowanych we WrOF, które dostosowane były do osób z niepełnosprawnością, zarówno ćwiczących, jak i widzów, można wymienić stadiony, hale sportowe⁹⁴, sale gimnastyczne⁹⁵ i pływalnie kryte. Poniżej przedstawiono udział obiektów sportowych, dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością, we WrOF w 2018 r.

---

⁹³Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062, z 2022 r. poz. 975, 1079).

⁹⁴Według GUS: hale sportowe o wymiarach od 36x19 m

⁹⁵Według GUS: sale gimnastyczne wymiarach poniżej 36x19 m i sale pomocnicze

Tabela 10 Udział obiektów dostosowanych do osób z niepełnosprawnością w 2018 r. we WrOF

Obiekt sportowy	Liczba obiektów sportowych ogółem we WrOF	Udział obiektów sportowych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych - ćwiczących	Udział obiektów sportowych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych - widzów
stadiony	35	31,4%	37,1%
hale sportowe	36	55,6%	55,6%
sale gimnastyczne	43	53,5%	25,6%
pływalnie kryte	15	73,3%	33,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

W ramach przeprowadzonego badania ankietowanego, 15 z 19 badanych gmin zadeklarowało potrzebę budowy nowych sal gimnastycznych przy szkołach podstawowych. Ponadto badane gminy wskazały na potrzeby remontów posiadanej infrastruktury sportowej przy jednostkach oświatowych. Wskazane dane korelują z wypowiedziami respondentów w badaniach ankietowych – 19,2% badanych wskazało, iż niedoinwestowana baza infrastruktury sportowej może stanowić poważne ograniczenie rozwojowe WrOF.

Atrakcyjność turystyczna, dostępność obiektów noclegowych i ruch turystyczny

Za atrakcyjnością turystyczną obszaru WrOF przemawiają przede wszystkim walory przyrodnicze m.in. występowanie obszarów chronionych – parków krajobrazowych „Dolina Baryczy”, „Dolina Bystrzycy” czy Ślęzańskiego Parku Krajobrazowego, rezerwatów przyrody (m.in. Góra Ślęza, Grodzisko Ryczyńskie, Zwierzyniec), obszarów Natura 2000, czy zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. Gminy Kąty Wrocławskie, Sobótka i Wisznia Mała odznaczają się wysokimi walorami przyrodniczymi z uwagi na wysoki stopień pokrycia formami ochrony przyrody. Czynnikiem wpływającym na atrakcyjność turystyczną, oprócz wskazanych powyżej są występujące na tym terenie zabytki i pomniki historii oraz obiekty i atrakcje turystyczne, wśród których można wskazać zamki, dwory i pałace, parki i ogrody, bulwary, przystanie, porty. Na obszarze WrOF występują również obiekty sakralne – kościoły, sanktuaria, synagogi, kaplice i cmentarze. Atrakcyjność obszaru podnoszą również występujące we WrOF tematyczne rzeźby – krasnale (Wrocław), koty (Trzebnica), zające (Zajączków – gmina Oborniki Śląskie) czy autobusy (Jelcz-Laskowice) które stanowią atrakcję głównie dla młodszych turystów. Dodatkowo wśród największych atrakcji we Wrocławiu można wskazać wpisaną na listę UNESCO Halę Stulecia, Stare Miasto, ZOO Wrocław z Afrykarium, Ostrów Tumski, Panoramę Raclawicką oraz liczne muzea.

O atrakcyjności turystycznej obszaru decyduje również jakość i dostępność przestrzeni publicznych, parków spacerowo-wypoczynkowych, dróg rowerowych czy szlaków turystycznych. Według 25,7% ankietowanych mieszkańców WrOF zwiększenie liczby terenów urządzonych przyczyni się

do uatrakcyjnienia WrOF. Wpływ na to, według 21,2% badanych będzie miała również budowa dróg rowerowych łączących gminy obszaru.

Według danych GUS ponad 10 km² na obszarze WrOF zajmują parki spacerowo-wypoczynkowe, z czego największą powierzchnią odznaczają się te zlokalizowane we Wrocławiu. Parki spacerowo-wypoczynkowe dostępne są również na terenie następujących gmin: Długołęka, Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie, Kobierzyce, Oleśnica (miasto), Oława (miasto), Sobótka, Trzebnica, Wisznia Mała i Żórawina. Przestrzenie publiczne oraz parki zlokalizowane w gminach wymagają rewitalizacji, w celu stworzenia przestrzeni atrakcyjnych dla mieszkańców i poprawiających atrakcyjność turystyczną miejsca.

Drogi rowerowe we WrOF pełnią nie tylko funkcję transportową, ale również rekreacyjną i turystyczną. W przeliczeniu, długość dróg rowerowych wynosiła w 2020 r. we WrOF około 16,9 na 100 km², a w odniesieniu do 2017 r. odnotowano wzrost o 51%. Świadczy to o rozwijaniu i rozbudowie sieci dróg rowerowych, co jest szczególnie istotne z uwagi na pełnione przez nie funkcje i wpływ na poziom integracji przestrzennej obszaru oraz dostępność komunikacyjną. Do dyspozycji mieszkańców i turystów jest wiele szlaków rowerowych, tras rowerowych, ścieżek rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych, z których najwięcej przechodzi przez Trzebnicę, Oborniki Śląskie i Wrocław.

Na terenie WrOF są również dostępne szlaki turystyczne, wśród których można wskazać szlaki piesze, rowerowe, konne i wodne. Ponadto przez teren WrOF przebiegają również szlaki kulturowe, które ukazują różnorodność kulturową oraz odgrywają znaczenie dla tożsamości regionu, kultury oraz wspólnego dziedzictwa WrOF. Najwięcej szlaków pieszych występuje we Wrocławiu – 23 szlaki (m.in. szlak filmowy, poznaj wrocławskie krasnale, militarne zabytki Wrocławia). Ścieżka przyrodniczo-edukacyjna na obszarze Parku Krajobrazowego „Dolina Bystrzycy” czy szlak „Zwiedzaj Wrocław nad Odrą”, następnie w Sobótce (głównie szlaki piesze m.in. czerwony PKP Sobótka – Ślęza – Łagiewniki, czarny prowadzący wokół Ślęzy, ale również ścieżki przyrodniczo-dydaktyczne) i Trzebnicy (m.in. ścieżka zdrowia w Lesie Bukowym, Południowy Szlak Kocich Gór) – po 10 szlaków. W gminach Czernica, Kąty Wrocławskie, Oleśnica (gmina wiejska), Oleśnica (miasto), Oława (gmina wiejska) i Wisznia Mała nie wyznaczono szlaków pieszych. Istotnym elementem infrastruktury sprzyjającej rozwojowi form turystyki aktywnej są szlaki rowerowe. Najwięcej szlaków przebiega przez Trzebnicę – 8 szlaków (m.in. Wzgórzami Kocich Gór czy Szlak Trzebnica-Koniówko-Ujeździec). Ponadto przez niektóre gminy WrOF (Długołęka, Kąty Wrocławskie, Trzebnica, Wrocław, Zawonia) przebiega szlak EuroVelo 9 trasa północ-południe: Bałtyk – Adriatyk), należący do europejskiej sieci szlaków rowerowych, będących projektem Europejskiej Federacji Cyklistów. Przez tereny gmin ZIT

WrOF (Czernica, Długołęka, Jelcz - Laskowice, Kąty Wrocławskie, Miękinia, Oborniki Śl. , Oleśnica, m. Oława, Olawa, Siechnice, Trzebnica, Wrocław, Zawonia) biegną szlaki wliczane do tzw. cyklostrady dolnośląskiej tj. EuroVelo 9, Trasa Złota, ViaRegia, Trasa Kamienna, BlueVelo (Odrzańska Trasa Rowerowa). Do dyspozycji na terenie WrOF są również trasy MTB⁹⁶, zlokalizowane w szczególności w Miękinii. Czernica jest jedyną gminą przez teren której nie przebiegają żadne szlaki rowerowe. W ofercie WrOF są również szlaki konne zlokalizowane na terenie 6 gmin (Długołęka, Dobroszyce, Kobierzyce, Oborniki Śląskie, Trzebnica, Zawonia), m.in. szlak konny Wzgórze Trzebnickich. Uzupełnieniem oferty są szlaki wodne, które występują na rzekach, przebiegających przez obszar WrOF, mianowicie: Odra, Widawa, Oleśnica, Oława, Bystrzyca, Strzegomka, Ślęza. Wśród nich można wymienić szlak kajakowy po Odrze przebiegający przez Oborniki Śląskie.

Dodatkowo przez WrOF przebiegają również szlaki kulturowe, które związane są m.in. z zabytkami, kuchnią regionalną, winnicami czy browarami zlokalizowanymi na tym terenie. Szlaki kulturowe występują na terenie 16 gmin, nie przebiegają tylko przez Dobroszyce, Oleśnice (gmina wiejska) i Zawonię. Wśród szlaków kulturowych można wskazać Dolnośląski Szlak Piwa i Wina, który umożliwia poznawanie kultury browarniczej i winiarskiej, jak również degustację trunków⁹⁷, Szlak Dziedzictwa Kulinarnego, czy szlak „Smaki Dolnego Śląska”, mający na celu promocję dolnośląskich kulinariów. Ponadto przez teren WrOF przebiega również Droga św. Jakuba Via Regia, oraz Szlak Cysterski, na który składają się klasztory zakonu cystersów.

Oferta turystyczna, dostępność infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej i bazy noclegowej we WrOF jest stosunkowo wysoka, a poszczególne gminy mają swoją własną specyfikę i lokalne zasoby. Jednakże to Wrocław jest wiodącym ośrodkiem o największym potencjale turystycznym⁹⁸, który posiada bogatą ofertę kulturalną, rekreacyjną i sportową, co daje możliwość rozwoju branży turystyczno-hotelarskiej⁹⁹. W celu wzmocnienia atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej istotne jest stworzenie zintegrowanej oferty łączącej atrakcje kulturalne i turystyczne w poszczególnych gminach, stworzenie i rozwój szlaków turystycznych, co pozwoli przełożyć się na zwiększenie ruchu turystycznego, a tym samym na rozwój gospodarczy obszaru. Ponadto istotna jest promocja potencjału turystycznego, gospodarczego, jak i dziedzictwa kulturowego WrOF we współpracy z podmiotami branży turystycznej oraz producentami regionalnymi.

---

⁹⁶ Wszystkie dopuszczone do użytkowania szlaki MTB, które rzadko mają więcej niż 30% powierzchni asfaltowanych, złożone z single tracków oraz dróg, prowadzących przez lasy i hale górskie.

⁹⁷ www.dsplw.pl/o-szlaku/ [dostęp: sierpień 2022 r.]

⁹⁸ Badanie ruchu turystycznego na Dolnym Śląsku 2019 - <https://umwd.dolnyślask.pl/turystyka/analizy-badania/> [dostęp: sierpień 2022 r.]

⁹⁹ Turystyka w województwie dolnośląskim w 2021 r. – opracowanie GUS.

Kluczowe wyzwania strategiczne

Wyzwanie dla dalszego rozwoju WrOF stanowi równomierny rozwój infrastruktury sportowej w poszczególnych gminach i stworzenie m. in. sieci obiektów sportowo-rekreacyjnych. Oprócz tego kluczowe jest zwrócenie uwagi na budowę obiektów wielofunkcyjnych wraz z zapewnieniem dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Poprawa oferty sportowej i rekreacyjnej, możliwa będzie przy jednoczesnym poszerzeniu oferty spędzania czasu i organizacji różnorodnych zajęć dla dzieci, młodzieży, osób dorosłych i seniorów.

Dla dalszego rozwoju WrOF pod kątem tworzenia przyjaznego środowiska dla turystów i mieszkańców konieczny jest rozwój oraz poprawa stanu przestrzeni publicznych, wewnątrz podwórzowych, szlaków, ścieżek, dróg rowerowych, itp.

Dalszy wzrost gospodarczy powinien opierać się na wzmocnieniu sektora turystyki i jego odbudowie poprzez szeroką promocję oferty turystycznej dostępnej na terenie WrOF.

II.9 Bezpieczeństwo i przestrzeń publiczna

Rozdział podejmuje kwestie związane bezpieczeństwem, przestrzenią publiczną zagrożeniami naturalnymi, przed jakimi stoją samorządy WrOF.

Przestrzeń publiczne

Przestrzenie publiczne są niezwykle istotnym elementem. Duży nacisk powinien zostać położony na utworzenie i fizyczną odnowę publicznych obszarów miejskich i wiejskich, poprawę ich funkcjonalności i bezpieczeństwa oraz wyposażenie, co ma przełożyć się na poprawę jakości życia mieszkańców. W przedsięwzięciach utworzenia i fizycznej odnowy i bezpieczeństwa przestrzeni publicznej należy zwracać się uwagę na zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Innym aspektem, na który powinien być kładziony jest nacisk w przedmiotowych przedsięwzięciach jest poprawa kondycji psychofizycznej mieszkańców, w szczególności poprzez rozwój infrastruktury, np. wspomnianej już kultury, czy infrastruktury społecznej i edukacyjnej. Dodatkowo pozytywnym aspektem przedsięwzięcia będzie również dążenie do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikanie tworzenia powierzchni uszczelnionych.

Bezpieczeństwo

Głównymi podmiotami realizującymi zadania z zakresu bezpieczeństwa jest Policja i Państwowa Straż Pożarna, wspierana przez jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej. Ponadto na terenie sześciu jednostek należących do WrOF działa straż miejska lub gminna.

Teren WrOF objęty jest działalnością pięciu powiatowych komend Policji oraz Państwową Strażą Pożarną. Poza państwowymi jednostkami ratowniczo-gaśniczymi, działają także jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, w tym 35 włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Dodatkowo funkcjonuje także wiele jednostek OSP nie włączonych do tego systemu, ale pełniących ważne funkcje z punktu widzenia bezpieczeństwa życia mieszkańców.

Nad bezpieczeństwem wodnym na terenie WrOF czuwa Dolnośląskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe we Wrocławiu (WOPR). Głównym zadaniem WOPR jest niesienie pomocy osobom poszkodowanym w wypadkach na wodzie lub nad wodą. Poza tym podmiot zajmuje się organizowaniem szkoleń i ćwiczeń dla ratowników wodnych.

Bezpieczeństwem na terenie gmin WrOF zajmują się także Powiatowe Stacje Sanitarno-Epidemiologiczne (PSSE) zlokalizowane w Oleśnicy, Oławie, Środzie Śląskiej, Trzebnicy oraz we Wrocławiu, których głównym celem jest ochrona zdrowia i życia ludności.

W celu analizy bezpieczeństwa na terenie WrOF, zbadano kwestie związaną z występowaniem pożarów oraz miejscowych zagrożeń, definiowanych jako inne niż pożar zdarzenia wynikające z rozwoju cywilizacyjnego, działań człowieka lub naturalnych sił przyrody, stwarzające zagrożenie dla życia, zdrowia, mienia lub środowiska¹⁰⁰.

Tabela 11 Pożary i miejscowe zagrożenia ogółem w latach 2018-2021 we WrOF, woj. dolnośląskim i Polsce

Pożary ogółem			
Rok	WrOF	woj. dolnośląskie	Polska
2018	4 617	18 363	149 434
2019	4 054	15 490	153 520
2020	3 240	13 634	128 754
2021	2 920	10 970	106 466
Miejscowe zagrożenia ogółem			
Rok	WrOF	woj. dolnośląskie	Polska
2018	7 833	23 876	311 978
2019	7 880	24 471	316 194
2020	9 043	31 827	413 865
2021	9 060	28 721	428 041

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

Według danych GUS w latach 2018-2021 odnotowano spadek liczby pożarów na terenie WrOF – o blisko 37%. W 2021 r. ich liczba wyniosła niecałe 3 tys. W przypadku miejscowych zagrożeń

¹⁰⁰<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/4035,pojecie.html> [Dostęp: 12.10.2022]

(dotyczących wypadków komunikacyjnych, zagrożeń medycznych, czynników naturalnych itp.) ich liczba w tym samym okresie uległa zwiększeniu o prawie 16% osiągając poziom 9 060 w 2021 r.

Przestępczość i bezpieczeństwo w przestrzeni publicznej

Poziom bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej na terenie WrOF analizowano w oparciu o dane dotyczące odnotowywanych przestępstw, wskaźnika ich wykrywalności oraz zdarzeń drogowych. Zgodnie z danymi policyjnymi, liczba przestępstw we WrOF oscylowała w latach 2017-2021 każdego roku wokół 29 tys. Utrzymywała się zatem na względnie stałym poziomie. Wyjątek stanowił 2020 r., w którym liczba przestępstw uległa spadkowi poniżej 27 tys., co spowodowane było sytuacją pandemiczną i ograniczeniem poziomu mobilności mieszkańców. Dane dotyczące przestępstw uszczegółowiono, analizując te dotyczące przestępstw popełnianych przez nieletnich. Patrząc na dane statystyczne zauważa się tendencję spadkową liczby osób nieletnich popełniających przestępstwa – ich liczba systematycznie maleje. W 2021 r. przestępstwo popełniło 161 nieletnich – to o ponad 50% mniej niż w 2017 r. Niekorzystną tendencję notuje się w przypadku wskaźnika wykrywalności sprawców przestępstw, który spadł z 64,11% w 2017 r. do 61,88% w 2021 r.

Tabela 12 Przestępstwa i zdarzenia w ruchu drogowym w latach 2017-2021 we WrOF

	2017	2018	2019	2020	2021
Ogólna liczba przestępstw	29 785	28 913	28 682	26 670	29 882
Liczba nieletnich popełniających przestępstwa	336	303	240	230	161
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję	64,11%	61,05%	62,33%	61,07%	61,88%
Zdarzenia drogowe¹⁰¹					
Liczba zdarzeń drogowych ogółem	18 142	17 825	18 881	16 025	17 766
Liczba wypadków	913	943	816	654	842
Liczba zabitych	53	66	53	44	38
Liczba rannych	1 158	1 127	974	725	967
Liczba kolizji	17 187	16 882	18 065	15 371	16 924

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Policji [Stan na: 31.12.2021].

Jednym z aspektów wpływających na poziom odczuwanego bezpieczeństwa wśród mieszkańców jest oświetlenie miejskie i gminne. Ze względu na ogólnoświatowy problem z dostępnością surowców i energii elektrycznej, koszty ponoszone na oświetlanie ulic są wysokie. Czasowe wyłączenie oświetlenia ulicznego w wybranych godzinach jest krótkotrwałym rozwiązaniem – szczególnie w miesiącach jesienno-zimowych, w których ograniczanie oświetlenia może być niebezpieczne dla uczestników ruchu drogowego. Ponadto brak dostatecznego oświetlenia wpływa na subiektywne poczucie bezpieczeństwa wśród mieszkańców. Z tego względu lepszym rozwiązaniem jest

¹⁰¹Dane niepełne - Komenda Powiatowa Policji w Oleśnicy nie udostępniła danych dla Oleśnicy (miasta i gminy i wiejskiej) oraz Dobroszyc.

modernizacja, ale również budowa nowego systemu oświetlenia, z uwzględnieniem rozwiązań energooszczędnych. W gminach WrOF istnieje potrzeba w tym zakresie, a zastosowanie nowoczesnych technologii pozwoli na zredukowanie ponoszonych kosztów energii oraz poprawę poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców. W ostatnich latach odnotowuje się stopniowy wzrost wydatków przeznaczonych na oświetlenie ulic, placów i dróg. Według danych GUS w 2017 r. wydatkowano na ten cel około 61 mln zł, a w 2021 r. o 10% więcej – ponad 67 mln zł. Zmniejszenie kwoty wydatków przeznaczonych na ten cel w 2021 r. w porównaniu do 2017 r. wykazano w gminach: Czernica, Długołęka, Oleśnica (gmina wiejska), Oława (gmina wiejska) i Trzebnica.

Poziom odczuwanego bezpieczeństwa wzmacnia również obecność monitoringu miejskiego i gminnego. System kamer pozwala na zachowanie porządku publicznego oraz usprawnia działania różnych służb w sytuacjach kryzysowych. Na terenie WrOF widać zróżnicowanie jeżeli chodzi o posiadanie monitoringu wizyjnego – wykorzystuje się go głównie na terenach miejskich. Z tego względu zachodzi potrzeba rozbudowania lub stworzenia systemu monitoringu na terenach tego pozbawionych, ze szczególnym wskazaniem obszarów wiejskich.

Ponadto wpływ na poczucie bezpieczeństwa, ma również stan i jakość przestrzeni publicznych. Realizacja działań zmierzających w kierunku poprawy bezpieczeństwa publicznego związana jest z takim kształtowaniem przestrzeni publicznej, która ograniczać będzie możliwości wystąpienia zdarzeń negatywnych, jak również przyczyni się do zmniejszenia kosztów, strat oraz wystąpienia zagrożenia dla życia, zdrowia, mienia, jak i środowiska. Kształtowanie bezpiecznych oraz wysokiej jakości przestrzeni publicznych (w tym wewnątrz podwórzowych) stanowi istotne wyzwanie w kontekście poprawy jakości życia mieszkańców WrOF oraz zwiększenie poziomu odczuwanego bezpieczeństwa. We WrOF konieczna jest zatem fizyczna odnowa przestrzeni publicznych m.in. podwórek, deptaków i parków, tak aby użytkownicy czuli się tam bezpiecznie.

Zagrożenia naturalne

Jednym z istotnych zagrożeń naturalnych we WrOF jest możliwość wystąpienia powodzi. Tereny obejmujące WrOF są narażone na zagrożenia naturalne wynikające z położenia geograficznego obszaru i postępujących zmian klimatycznych. Głównym zagrożeniem dla obszaru są powodzie, co wynika z obecności rzek, takich jak m.in.: Odra, Oława, Bystrzyca, Strzegomka, Barycz, Czarna Woda, Ślęza oraz Widawa oraz ich dopływy. Według Wstępnej oceny ryzyka powodziowego, obszary wokół wymienionych rzek są szczególnie narażone na niebezpieczeństwo wystąpienia powodzi. Przyczyną powodzi rzecznych są długotrwałe opady deszczu i topniejący wiosną śnieg (powodzie wiosenne spowodowane topnieniem śniegu od wielu lat praktycznie nie występują na terenie WrOF). Wynika to przede wszystkim z ocieplania się klimatu. Nie oznacza to jednak, że tego typu powódź na pewno

nie wystąpi w przyszłości. Część terenów WrOF jest także narażona na wystąpienie powodzi w przypadku zniszczenia budowli piętrzących.

Obszary dotknięte zagrożeniem powodziowym zajmują dość dużą powierzchnię terenów WrOF. Co roku dochodzi do mniejszych lub większych podtopień powodujących straty materialne. Budowa wałów przeciwpowodziowych nie zawsze jest wystarczająca – ważną kwestią jest zwiększenie poziomu retencjonowania wody. W tym kontekście kluczowe jest także wyeliminowanie lub zmniejszenie zagospodarowania obszarów szczególnie narażonych na powódź.

Gwałtowne deszcze nawalne pojawiające się po okresach suszy, będą powodować zwiększone ryzyko powodziowe. Coraz większe zagrożenie stanowią tzw. powodzie miejskie będące skutkiem deszczy nawalnych. Powodzie tego typu mają charakter lokalny i występują na skutek niemożności odprowadzania wód opadowych w terenach zurbanizowanych – ze względu na zbyt duże uszczelnienie nawierzchni (tzw. powszechna „betonoza”). Powódź miejska jest dużym zagrożeniem, które może w przyszłości osiągnąć krytyczną częstotliwość występowania¹⁰².

Drugim ekstremalnym zjawiskiem pogodowym, związanym ze zmianami klimatycznymi, jest susza. Według *Planu przeciwdziałania skutkom suszy* obszar WrOF jest w większości silnie lub ekstremalnie zagrożony wystąpieniem suszy (łącznie zagrożenie suszą). Aby przeciwdziałać wskazanym zagrożeniom należy również prowadzić działania mające na celu zwiększenie ilości oraz czasu retencji wód na gruntach rolnych i leśnych, czy retencjonowanie i zagospodarowanie wód opadowych, a także roztopowych na terenach zurbanizowanych. W zakresie zagrożenia suszą rolniczą, cały obszar WrOF zaliczono do klasy IV – ekstremalnie zagrożone (poza Wrocławiem, który zaliczono do klasy III – silnie zagrożone). Zagrożenie suszą hydrogeologiczną jest mocno zróżnicowane na terenie całego WrOF. Natomiast zagrożenie suszą hydrologiczną jest niskie (klasa I – słabo zagrożone) – jedynie w zachodnio-południowej części WrOF występują tereny zaliczone do klasy II – umiarkowanie zagrożone.

Upały są szczególnie uciążliwe dla mieszkańców terenów gęsto zabudowanych, takich jak miasta, w których występuje zjawisko tzw. wysp ciepła, powodujących podwyższenie temperatury powietrza w mieście. Ponadto Wrocław i jego okoliczne tereny są szczególnie narażone na zjawisko suszy, ze względu na położenie w tzw. wrocławsko-opolskim obszarze ciepła, w którym średnia roczna temperatura powietrza jest wyższa, niż w innych częściach kraju. Aby przystosować się do zmian klimatu, koniecznym jest rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury, poprawiającej bezpieczeństwo i jakość życia we WrOF. Rozwój tej infrastruktury zminimalizuje negatywny wpływ miejskiej wyspy ciepła oraz pomoże ograniczyć gwałtowne powodzie miejskie.

---

¹⁰²Plan adaptacji Miasta Wrocławia do zmian klimatu

Kluczowe wyzwania strategiczne

Jednym z istotnych wyzwań na terenie WrOF będzie zapewnienie bezpieczeństwa komunikacyjnego. Dotyczy to przede wszystkim transportu drogowego – samochodowego, rowerowego oraz pieszego. W najbliższych latach, w celu poprawy bezpieczeństwa, należy zadbać w pierwszej kolejności o bezpieczeństwo pieszych i rowerzystów – poprzez odpowiednie rozwiązania architektoniczne.

Szczególnie istotne są przedsięwzięcia związane z utworzeniem i fizyczną odnową i bezpieczeństwem wszelkich przestrzeni publicznych.

Z punktu widzenia zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców i porządku publicznego istotne jest rozbudowanie monitoringu w gminach WrOF.

Postępujące zmiany klimatu i identyfikowane problemy związane z zagrożeniem powodzią i suszą, wiążą się z koniecznością dostosowania obecnej infrastruktury technicznej do tych zmian, wsparcia mieszkańców w tym zakresie oraz zapobiegania możliwym negatywnym skutkom wystąpienia zjawisk ekstremalnych.

Konflikt na Ukrainie przypominał o konieczności utrzymywania infrastruktury obronnej. Problemem całego kraju, w tym Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, jest niedostosowanie infrastruktury obronnej - brakuje m.in. schronów, a te istniejące często nie nadają się do użytku. Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom w razie nieprzewidzianych sytuacji jest dużym wyzwaniem. Z tego względu konieczne jest modernizowanie i rozwijanie infrastruktury obronnej.

II.10 Polityka społeczna

Rozdział podejmuje kwestie najważniejszych problemów społecznych i wyzwań, przed jakim stoją samorządy WrOF w stosunku do polityki społecznej.

Pomoc społeczna

Podstawowym miernikiem skali udzielanej pomocy społecznej jest liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej (świadczenia realizowane przez ośrodki pomocy społecznej w miejscu zamieszkania świadczeniobiorcy) na 10 tys. mieszkańców. W Polsce w 2020 r. liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wyniosła 414, natomiast we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym 151, tj. o ponad połowę mniej, co może świadczyć o mniejszym natężeniu skali problemów społecznych mieszkańców, większej zasobności materialnej oraz większej aktywności społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru. Największa liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej, w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, występuje

w gminie: Zawonia 620 osób, Dobroszyce 436 oraz Sobótka 299. Natomiast najmniej zamieszkuje gminy: Miękinia, Długotłęka i Kąty Wrocławskie. Można zauważyć, że im samorząd zlokalizowany jest dalej od Wrocławia, tym skala korzystania ze wsparcia służb pomocy społecznej jest większa.

Analizując przyczyny udzielania świadczeń w ramach pomocy społecznej na obszarze WrOF zauważa się, że najliczniejszą grupą otrzymującą wsparcie byli beneficjenci świadczeń pobieranych z uwagi na długotrwałą lub ciężką chorobę. Blisko co trzecia rodzina (30% tj. 6 658 rodzin) z obszaru WrOF, korzystająca ze wsparcia pomocy społecznej, otrzymywała świadczenia ze względu na ten fakt. W drugiej kolejności przyczyną udzielania świadczeń było ubóstwo (20%, 4 443 rodzin), a trzecią grupą były rodziny z osobą dotkniętą niepełnosprawnością (16,4%, 3 641 rodzin). Ponadto znaczną grupę beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej stanowią osoby zmagające się z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych (13% ogółu) oraz osoby bezrobotne (11,1%). Są to grupy odbiorców, do których należy kierować wsparcie w ramach wspólnych przedsięwzięć gminWrOF.

W zdecydowanej większości gmin WrOF, w tym we Wrocławiu, przyczyny udzielania świadczeń są podobne – w 13 z 19 gmin główną przyczyną jest długotrwała lub ciężka choroba, a odsetek rodzin objętych wsparciem ze względu na tę przyczynę waha się od 21% (gmina Kobierzyce) do 38% (gmina Oława - miasto).

Priorytetem gmin WrOF powinno być zwiększenie nakładów na realizację pomocy w formie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych oraz usług asystenckich. Usługi opiekuńcze są świadczone dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, a usługi asystenckie w szczególności dla osób z niepełnosprawnościami. Dostęp do usług opiekuńczych i asystenckich świadczonych przez samorządy skupione we WrOF powinien być jednym z priorytetów w polityce lokalnej, na co wskazują również wyniki przeprowadzonych badań jakościowych. Respondenci podkreślali, iż aktualny poziom rozwoju i dostępności usług społecznych nie jest adekwatny do wyzwań, z jakimi mierzy się WrOF, zwłaszcza wyzwań związanych w szczególności ze wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym jak również z dużym napływem migrantów i uchodźców, którzy mają prawo do świadczeń.

Pomimo braku formalnych zdiagnozowanych potrzeb, z zakresu usług opieki wytchnieniowej, informacje pozyskane w ramach wywiadów pogłębionych dowodzą, iż potrzeby są ogromne i że istnieje potrzeba dalszego rozszerzania zakresu i dostępności usług opieki wytchnieniowej, która również jest ważnym aspektem. Usługa tego typu wspiera faktycznych opiekunów osoby niesamodzielnej (np. długotrwale chorej, z niepełnosprawnościami). Najczęściej takim opiekunem jest członek rodziny, który zazwyczaj całodobowo zapewnia opiekę takiej osobie. Dzięki tego typu

wspieraniu osoba niesamodzielna ma zapewnić profesjonalną opiekę, a jej opiekun, może w tym czasie realizować własne potrzeby, na które podczas sprawowania opieki nie ma ani czasu ani możliwości.

Usługa opieki wytchnieniowej stwarza również opiekunom osób niepełnosprawnymi, niesamodzielnymi lub przewlekle, długotrwale chorych możliwość samorealizacji oraz funkcjonowania w życiu zawodowym i społecznym. Ponadto daje możliwość odpoczynku lub nabycia kompetencji.

Usługi asystenckie świadczone są przez asystentów na rzecz osób z niepełnosprawnościami, umożliwiając stałe lub okresowe wsparcie tych osób w wykonywaniu podstawowych czynności dnia codziennego, niezbędnych do ich aktywnego funkcjonowania społecznego, zawodowego lub edukacyjnego¹⁰³. Bardzo ważnym instrumentem wspierającym jest asystent osoby niepełnosprawnej, gdyż znacząco wpływa na podniesienie jakości życia osoby z niepełnosprawnością, rodziny (bliskich) takiej osoby oraz zapobiega wykluczeniu społecznemu. Dlatego powinien to być priorytet w ramach wspólnych działań gmin WrOF.

Zwiększenie dostępu do usług społecznych w postaci usług opiekuńczych, asystenckich oraz opieki wytchnieniowej świadczonych przez gminy WrOF powinno być jednym z ważniejszych priorytetów w polityce lokalnej. Wskazują na to również wyniki przeprowadzonych badań jakościowych, w których respondenci podkreślali, iż aktualny poziom rozwoju i dostępności usług społecznych nie jest wystarczający w stosunku do potrzeb mieszkańców WrOF.

Ważnym wyzwaniem dla samorządowych służb pomocy społecznej jest rozszerzenie dostępu do usług publicznych z zakresu pomocy społecznej dedykowanej osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym. Jednym z wniosków wynikłych z prac diagnostycznych, w ramach których przeprowadzono wywiady pogłębione z przedstawicielami samorządów WrOF, jest konieczność wzmocnienia instrumentu wsparcia, jakim jest asystent rodziny. Do jego zadań należy wszechstronna pomoc rodzinom (z dziećmi) o niskich kompetencjach społecznych, które napotykają bariery w prawidłowym funkcjonowaniu. Rozwój tej formy wsparcia podniesie znacznie jakość usług publicznych na obszarze WrOF. Praca asystentów powinna być wspierana przez odpowiednich specjalistów (np. terapeutów, doradców zawodowych itp.).

Pieczą zastępczą

Ważnym ogniwem wsparcia dla dzieci i młodzieży, znajdujących się w problemowej sytuacji rodzinnej jest system pieczy zastępczej. Samorządy WrOF powinny upowszechniać pieczę zastępczą, tworząc warunki do rozbudowywania jej systemu (rodzinnej lub instytucjonalnej formy opieki sprawowana

---

¹⁰³Na podstawie: Wytyczne dotyczące realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027 (projekt do konsultacji zewnętrznych), s.18 [Dostęp: 16.01.2022]

nad dziećmi w przypadku niemożności zapewnienia im opieki i wychowania przez rodziców). Jest to ten rodzaj zadania publicznego, który wykazuje duży potencjał w ujęciu wspólnych działań samorządów gminnych, a także budowaniu relacji / partnerstw z organizacjami pozarządowymi oraz osobami fizycznymi (rodzinami), którzy taką pieczę zastępczą mogą świadczyć.

Rodzinna piecza zastępcza funkcjonuje w formie rodzinnych domów dziecka oraz rodzin zastępczych. Rodzinne domy dziecka to forma rodzinnej pieczy zastępczej, która zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie. W 2021 r. w skali kraju funkcjonowały 724 tego typu placówki, obejmując opieką ponad 5 tys. dzieci. We WrOF funkcjonuje 18 rodzinnych domów dziecka, mających pod opieką 116 dzieci. Największą koncentrację rodzinnych domów dziecka zanotowano we Wrocławiu i samorządach powiatu wrocławskiego. Łącznie jest ich 9, z 58 dziećmi pod opieką. W 2017 roku na analizowanym obszarze funkcjonowało 1 207 rodzin zastępczych, mających pod opieką 1 572 dzieci. W 2021 r. ich liczba zmalała i wyniosła 1 125, z 1 490 dziećmi pod opieką. Na uwagę zasługuje stabilna liczba rodzinnych domów dziecka, przy spadku liczby rodzin zastępczych. W skali całego obszaru WrOF liczba rodzin zastępczych zmniejszyła się o nieco ponad 6 pp., natomiast w przypadku Wrocławia spadek wyniósł ponad 13 pp. Ograniczenie ich liczb jest pokłosiem procesów demograficznych, a także niskiej efektywności dostępnych narzędzi¹⁰⁴, których zadaniem jest wspieranie rodzinnych form pieczy zastępczej (takich jak np. powoływanie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i otaczanie rodzin zastępczych pomocą asystentów rodziny).

Na obszarze WrOF realizowana jest usługa publiczna instytucjonalnej pieczy zastępczej. Na obszarze WrOF placówki typu rodzinnego funkcjonują jedynie we Wrocławiu. Według stanu na 2021 rok jest ich 11, w których sprawuje się opiekę nad 64 wychowankami. W porównaniu do 2017 roku zanotowano w tym obszarze dość wyraźny spadek (z 15 do 11).

W 2021 roku na obszarze WrOF funkcjonowało 12 placówek socjalizacyjnych, zapewniających całodobową opiekę i wychowanie dzieciom powyżej 10. roku życia, których powrót do domu nie jest możliwy. Największą ich liczbę zanotowano we Wrocławiu. W porównaniu do roku 2017 spadła ona z 14 do 12 placówek.

Dodatkowo na terenie WrOF w 2021 roku prowadziło działalność 35 placówek typu specjalistyczno-terapeutycznego. Zapewniają one opiekę nad dziećmi o indywidualnych potrzebach. W 2021 roku wszystkie tego typu placówki prowadziły działalność we Wrocławiu. Uwzględniając 3 formy instytucjonalnej pieczy zastępczej zauważa się spadek liczby placówek pełniących te funkcje. Zjawisko to związane jest najprawdopodobniej z prowadzoną polityką deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej i dążeniem do upowszechnienia form rodzinnych.

---

¹⁰⁴Więcej o problemie: <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/rodzinna-piecz-zastepcza.html> [Dostęp: 30.11.2022]

Placówki stacjonarnej pomocy społecznej

Jedną ze szczególnych form pomocy społecznej jest opieka w stacjonarnych placówkach pomocy społecznej. Zalicza się do nich: domy pomocy społecznej, rodzinne domy pomocy, dzienne domy opieki, placówki prowadzone w ramach działalności gospodarczej lub statutowej, środowiskowe domy samopomocy, mieszkania chronione, domy dla matek, noclegownie, schroniska dla bezdomnych.

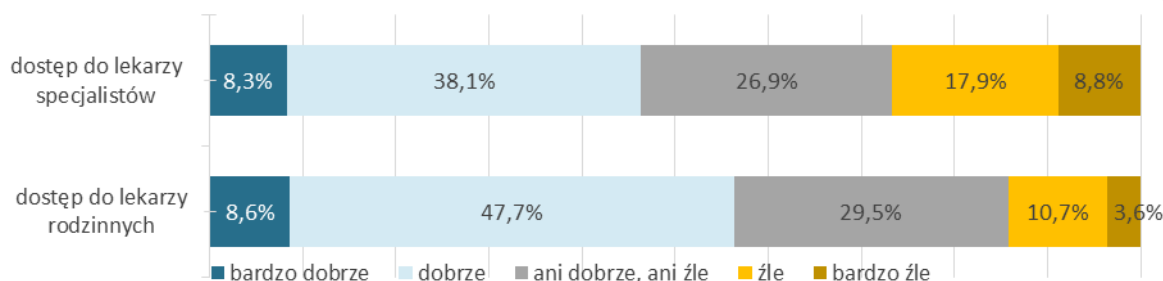
W 2021 roku na terenie WrOF działało łącznie 35 takich podmiotów wraz z filiami (w 2017 roku 26). Około 17% (w liczbach bezwzględnych 6) placówek stanowiły podmioty zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku. W ujęciu terytorialnym najwięcej placówek było zlokalizowanych we Wrocławiu (24), Siechnicach (2), oraz Obornikach Śląskich (2). Analiza dynamiki liczby placówek w latach 2017-2021 wskazuje na znaczny wzrost ich liczby. Dla obszaru WrOF wyniósł on 35%, co w liczbach bezwzględnych oznacza, iż w badanym czasookresie powstało dodatkowo 9 placówek. W porównaniu do skali krajowej jest to wynik ponad dwukrotnie wyższy (w Polsce wyniósł 16%). Wzrost liczby placówek stacjonarnej pomocy społecznej jest uwarunkowany rosnącym popytem na tego rodzaju usługi pomocowe. Nawiązując do danych demograficznych (starzenie się społeczeństwa) oraz przyczyn udzielania wsparcia z pomocy społecznej (długotrwała choroba) można wysnuć wniosek, że liczba tego typu placówek musi dalej wzrastać. Za tą tezę przemawia również fakt, że na terenie WrOF wskaźnik liczby mieszkańców (w przeliczeniu na 1000 osób) do liczby tego typu placówek jest mniej korzystny niż wskaźnik dla województwa, jak i kraju (WrOF - 28,75; województwo dolnośląskie - 20,87; Polska - 18,48).

Ochrona zdrowia

Dostęp do placówek medycznych oraz programów profilaktycznych stanowi ważny element oceny jakości życia mieszkańców. Ochrona zdrowia realizowana jest na obszarze WrOF między innymi przez podmioty lecznicze udzielające świadczeń zdrowotnych w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej. Ogólna liczba przychodni na obszarze WrOF w 2021 r. wynosiła 744. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców najwyższy wskaźnik dostępności przychodni odnotowano we Wrocławiu (9,1) i Trzebnicy (6,5). Najniższa dostępność przychodni występuje w gminach: Wisznia Mała (1,9), Oława (gmina wiejska - 2,0) oraz Czernica (2,7). Analizując dynamikę zmiany wartości wskaźnika zaobserwować można zwiększenie się dostępności placówek w jednostkach usytuowanych w centralnej części WrOF. W miarę oddalania się od Wrocławia wartość wskaźnika maleje (w tych lokalizacjach zmniejszyła się w omawianym okresie liczba przychodni).

Badania ankietowe dały obraz dostępności lekarzy. Poza oczywistym warunkiem ilości lekarzy specjalistów, nie bez znaczenia jest ograniczona dostępność związana z brakiem infrastruktury w gminach dalej oddalonych od Wrocławia jak np. wyposażone, nowoczesne i dostosowane budynki ośrodków zdrowia.

Wykres 4 Ocena dostępności lekarzy rodzinnych i specjalistów na obszarze WrOF

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania, n=1066.

Ważnym czynnikiem powiązanim z usługami zdrowotnymi jest dostępność aptek. Okres pandemii pokazał, iż placówki te poza profesjonalnym poradnictwem, mogą też pełnić inne funkcje, np. punktów szczepień.

Opieka żłobkowa

Podając za danymi BDL GUS za rok 2021 opieka ta zapewniana jest na obszarze WrOF przez 249 żłobki, 1 oddział żłobkowy (w Trzebnicy) oraz 44 kluby dziecięce. Dla porównania, w roku 2017 funkcjonowało 185 żłobków, 4 oddziały żłobkowe (w Trzebnicy) oraz 15 klubów dziecięcych. Widoczny jest znaczny wzrost liczby placówek opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Żłobków przybyło o 25,7%, a klubów dziecięcych o 65,9%.

Z danych BDL GUS za 2021 rok wynika, że 30,2% dzieci na obszarze WrOF objętych było opieką żłobkową, przy czym w Polsce to zaledwie 15,5%, a w województwie dolnośląskim 23%. Jedyną gminą, na terenie której mieszkańcy nie mogą skorzystać z usług oferowanych przez placówki żłobkowe, jest Zawonia.

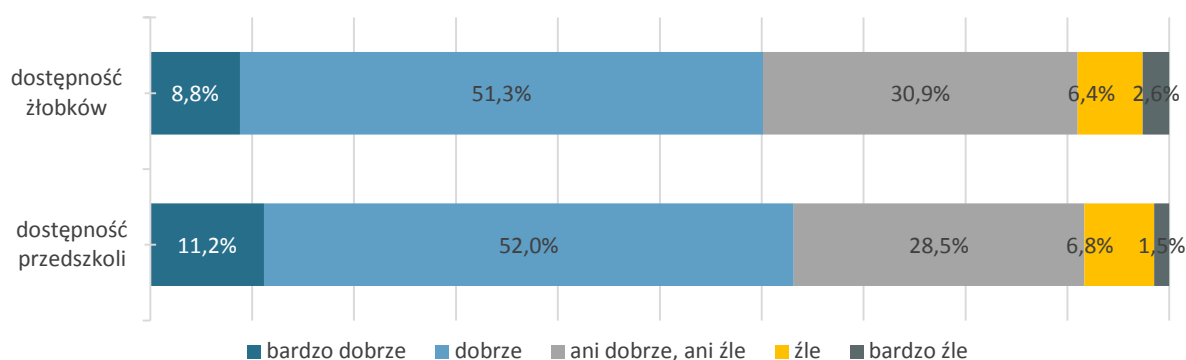
Opieka nad dziećmi do lat 3 jest ważną usługą z punktu widzenia powrotu matek i ojców na rynek pracy po urodzeniu dziecka. W skali WrOF w 2021 roku najwyższy odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach występuje w gminach: Kobierzyce (45,5%), Oleśnica (miasto 36,4%) oraz we Wrocławiu (32,7%). Najmniej dzieci korzystało ze żłobków w gminie Oleśnica (gmina wiejska 2%) oraz Oława (gmina wiejska 6,5%). Biorąc pod uwagę lata 2017-2021 nastąpił wzrost odsetka dzieci objętych opieką żłobkową. Największy wzrost w latach 2017-2021 odnotowano w Trzebnicy i wyniósł on 23,6%, przy czym opiekę żłobkową zapewnia się tam dla 32,5% dzieci w wieku do lat 3. Powołując się na zapisy Dolnośląskiej Strategii Integracji Społecznej na lata 2021-2030 w zakresie opieki nad

dziećmi do lat 3 można przewidywać systematyczny rozwój infrastruktury opieki żłobkowej, ponieważ stanowi ona obszar jeszcze nie w pełni zagospodarowany, szczególnie jeśli wzięte zostaną pod uwagę dysproporcje pomiędzy terenami miejskimi oraz wiejskimi.

Istotnych informacji w zakresie dostępności instytucjonalnych form opieki i wychowania dostarczają badania ankietowe. Pokazały one, że mieszkańcy podobnie oceniają dostępność przedszkoli (63,1% ocen „dobrze” i „bardzo dobrze”) oraz żłobków (60,1% ocen „dobrze” i „bardzo dobrze”). Jedynie blisko 1 na 10 ankietowanych negatywnie wyraża się o dostępności usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Respondenci¹⁰⁵ zostali poproszeni także o ocenę najłagodniejszych stron zamieszkiwanej gminy i jej barier rozwojowych. Więcej niż co czwarty badany wskazywał niską dostępność do świadczeń medycznych (26,9%) oraz zbyt małą liczbę miejsc w żłobkach i przedszkolach (26,0%).

Wykres 5 Ocena dostępność żłobków i przedszkoli na obszarze WrOF

Źródło: Opracowanie na podstawie wyników badania, n=1 066.

Mieszkania komunalne isocjalne

W 2020 r. ogólna liczba mieszkań na terenie WrOF kształtowała się na poziomie 487 153. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców wartość wskaźnika wyniosła 487,2 i była wyższa niż w Polsce (392,4) i województwie dolnośląskim (424,8), co może świadczyć o wysokiej atrakcyjności osiedleńczej obszaru.

Łączna liczba mieszkań komunalnych na terenie WrOF w 2020 roku wyniosła 37 634 i była niższa niż w 2018 roku (39 160) o blisko 4%. Obserwując dynamikę zmian liczby mieszkań komunalnych i lokali socjalnych można zauważyć kilka tendencji. Po pierwsze zarówno we WrOF, w województwie dolnośląskim oraz w Polsce spada wartość wskaźnika liczby mieszkań komunalnych na 1000 mieszkańców. We WrOF spadek ten jest wyższy niż w pozostałych porównywanych jednostkach. Widoczne zmiany mogą być efektem zbywania mieszkań na rzecz najemców, a także ograniczonych możliwości finansowych gmin w zakresie utrzymania komunalnego zasobu mieszkaniowego. W przypadku lokali socjalnych zmiany mają odwrotny charakter – porównując 2017 rok do 2019

¹⁰⁵Liczebność próby wyniosła 1066 pełnoletnich mieszkańców obszaru WrOF

zauważa się wzrost wartości wskaźnika lokali socjalnych na 1000 mieszkańców. We WrOF wyniósł on 3%, natomiast w województwie dolnośląskim zaledwie 1%, a w skali ogólnopolskiej nie odnotowano żadnych zmian. Spośród gmin WrOF największe spadki liczby mieszkań komunalnych odnotowano w gminach wiejskich – Czernicy, Oławie i Długotęce. Najwięcej lokali socjalnych w stosunku do liczby ludności przybyło w Oleśnicy (gmina wiejska), Oleśnicy (miasto) oraz Wrocławiu. Wzrost liczby lokali socjalnych może być związany z powiększaniem się grupy mieszkańców o niskich dochodach.

Mieszkania komunalne i lokale socjalne są przyznawane mieszkańcom o szczególnych potrzebach (np. ze względu na niskie zarobki lub trudną sytuację życiową), co więcej sąd może nakazać gminie zapewnić odpowiedni lokal socjalny. Dokumentami, które regulują przyznawanie lokali są najczęściej uchwały w sprawie zasad wynajmowania lokali mieszkalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy, wskazują jakie kryteria (najczęściej próg dochodowy) musi spełnić mieszkaniec, aby móc starać się o przyznanie mieszkania komunalnego lub lokalu socjalnego.

W kontekście mieszkalnictwa bardzo ważną kwestią jest stałe badanie popytu na mieszkania wspomagane. Jest to usługa świadczona w postaci mieszkania lub domu, przygotowującego osoby w nim przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub zapewniającego pomoc w prowadzeniu samodzielnego życia.

Kluczowe wyzwania strategiczne

Systematyczny rozwój usług społecznych, w związku z dynamicznymi zmianami, poprzez modernizację i rozbudowę placówek dziennych i całodobowych w szczególności domy pomocy społecznej, ośrodki wsparcia, dzienne domy opieki medycznej, ośrodki interwencji kryzysowej. Wsparcie w funkcjonowaniu różnych form opieki i szkoleniu kadry.

Rozwój usług w zakresie mieszkań chronionych, wytchnieniowych oraz mieszkań wspomaganych dla mieszkańców ZIT WrOF, wraz z bieżącym monitoringiem potrzeb. Konieczne środki na remonty, adaptację, wyposażenie.

Promocja i wsparcie samopomocowych form wsparcia jak np. wolontariat opiekuńczy, sąsiedzkie usługi opiekuńcze.

Budowanie spójnego i komplementarnego systemu wsparcia społecznego na terenie gmin ZIT WrOF. Tworzenie narzędzi do ułatwiania wymiany informacji między organami administracji samorządowej oraz m.in. organizacjami społecznymi, fundacjami, stowarzyszeniami działającymi w obszarze polityki społecznej. Wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej, w tym współpracy organizacji pozarządowych z instytucjami publicznymi, realizujących usługi społeczne, poprzez wypracowanie trwałego modelu współpracy.

Systematyczny rozwój usług asystenckich, usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych zarówno w miejscu zamieszkania jak i w placówkach dziennych oraz całodobowych takich jak m.in. dzienne domy pomocy, kluby seniora itp.

<p>Wsparcie i rozwój usług opieki wytchnieniowej. Wsparcie opiekunów faktycznych. Szkolenia kadr. Tworzenie miejsc świadczenia usług opieki wytchnieniowej w placówce oraz miejscu zamieszkania.</p>
<p>Konieczność nakładów inwestycyjnych na zapewnienia dostępności architektonicznej, komunikacyjnej i cyfrowo-informacyjnej wszelkich świadczonych usług.</p>
<p>Gwałtownie rosnąca liczba cudzoziemców (głównie migrantów wojennych) wyznacza nowe wyzwania dotyczące integracji społecznej dla samorządów WrOF. Zwiększająca się liczba ludności powodować będzie ponadnormatywne zapotrzebowanie na usługi społeczne. Konieczna jest zatem optymalizacja ich systemu w ten sposób aby z jednej strony wypełniał on rolę integrującą z drugiej strony natomiast był wydolny dla rosnącej populacji.</p>
<p>Rekomenduje się podejmowanie wspólnych działań samorządów WrOF w zakresie profilaktyki i przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz problematyki zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży. Położenie nacisku na zdrowie młodego pokolenia, zwłaszcza te w sferze mentalnej, stanowi wyzwanie, zwłaszcza w zakresie przeciwdziałaniu skutkom obostrzeń pandemicznych.</p>
<p>Zaleca się stałe wzmacnianie systemu pieczy zastępczej, która powinna być prowadzona przy szerokiej współpracy podmiotów publicznych z organizacjami pozarządowymi.</p>
<p>W związku ze zmieniającą się demografią mieszkańców ZIT WrOF rozwój różnych form usług społecznych oraz zdrowotnych, dostosowanych do zmieniających się potrzeb. Wsparcie klubów seniora, dziennych domów pobytu, dziennych domów opieki medycznej itp.</p>
<p>Rozwój różnych form opieki nad dziećmi do lat 3 oddziały żłobkowe, kluby dziecięce, dzienny opiekun itp.</p>
<p>Zintensyfikowanie działań na rzecz aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz ubóstwem poprzez m.in. podstawowe usługi wspierające w zakresie powrotu na rynek pracy, działania dot. wsparcia w zakresie nabycia/przywrócenia kompetencji społecznych.</p>
<p>Utworzenie i rozwój podmiotów reintegracyjnych o charakterze ponadlokalnym na obszarach gmin ZIT WrOF.</p>
<p>Sporym wyzwaniem, związanym ze zmieniającą się demografia i rynkiem pracy jest kształcenia kandydatów oraz kadr świadczących usługi społeczne, w tym opiekuńcze i asystenckie oraz opiekunów faktycznych .</p>
<p>Deinstytucjonalizacja usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych, asystenckich. Rozwój i wsparcie form wsparcia dziennego, domów rodzinnych, domów krótkiego pobytu itp.</p>
<p>Tworzenie i wsparcie funkcjonowania placówek dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, zapewniających całodienne usługi opiekuńcze specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz aktywizację w sferze fizycznej, intelektualnej oraz społecznej tj. dziennych domów opieki medycznej.</p>

II.11 Edukacja i wychowanie

W niniejszym rozdziale przeanalizowano system placówek wychowawczych i edukacyjnych, ich obciążenie, stan infrastruktury edukacyjnej, a także zapotrzebowanie na kadry oświaty. Sieć placówek oświatowych zależnych od gmin WrOF tworzona jest przez szkoły podstawowe i placówki wychowania przedszkolnego. Dodatkowo, w części jednostek terytorialnych funkcjonują szkoły ponadpodstawowe będące w zarządzie powiatów¹⁰⁶, tj.: – licea, technika, branżowe szkoły I i II stopnia¹⁰⁷

Sieć placówek oświatowych

Łączna liczba przedszkoli na terenie WrOF według danych GUS w 2020 roku wyniosła 335. Należy jednak wziąć pod uwagę, że w wielu gminach funkcjonują również podmioty prywatne, którym gminy zlecają prowadzenie miejsc opieki nad dziećmi między 3 a 6 rokiem życia. Przedszkola zlokalizowane we Wrocławiu stanowią ponad 60% wszystkich przedszkoli obszaru WrOF. W pozostałych gminach WrOF liczba przedszkoli jest zróżnicowana. Wzrost liczby placówek przedszkolnych w latach 2017-2020 na terenie WrOF wyniósł 23,2 pp. i był dwukrotnie wyższy niż w woj. dolnośląskim (11,6 pp.) i blisko trzykrotnie wyższy niż w Polsce (8,5 pp.). Najbardziej intensywne wzrosty liczby przedszkoli notuje się w gminach: Miękinia, Sobótka i Siechnice. Jediną gminą, w której zmalała liczba przedszkoli jest Oleśnica (gmina wiejska). Z uwagi na dynamiczne zmiany, zjawiska migracyjne, suburbanizację, powstawanie nowych osiedli mieszkaniowych oraz wzrost liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, potrzebne jest wsparcie rozwoju wychowania przedszkolnego we WrOF np.: w postaci rozbudowy istniejącej lub budowy nowej infrastruktury.

W 2021 roku liczba szkół podstawowych na terenie WrOF wynosiła 253. Sieć szkół podstawowych, pomimo przeprowadzonej reformy systemu oświaty w 2017 r., w większości gmin WrOF pozostała niezmienna. Wyjątek stanowią gminy: Trzebnica, gdzie o 1 placówkę zredukowano liczbę szkół podstawowych specjalnych dla dzieci i młodzieży, Oława (miasto), gdzie zmniejszono liczbę szkół podstawowych specjalnych dla dzieci i młodzieży o 2 placówki oraz Wrocław, gdzie zlikwidowano 1 placówkę specjalną. Redukcja liczby szkół na terenie WrOF (-0,4 pp.) w latach 2017-2020 miała zdecydowanie mniejszy wymiar niż w woj. dolnośląskim (-1,9 pp.) i Polsce (-1,9 pp.).

Obciążenie placówek oświatowych

¹⁰⁶ W Polsce w przeważającej większości to powiaty są organami prowadzącymi licea. Ustawodawca przewidział jednak możliwość, aby gminy wypełniały te zadania. Takim przykładem jest Długołęka, która jest organem prowadzącym dla liceum ogólnokształcącego.

¹⁰⁷ Wśród jednostek WrOF jedyną jednostką będącą miastem na prawach powiatu jest Wrocław, który prowadzi 62 placówki ponadpodstawowe (bez specjalnych) - <https://bip.um.wroc.pl/artypul/172/47745/szkoly-i-placowki-publiczne-prowadzone-przez-miasto-wroclaw>, dodatkowo wyjątek stanowi gmina Długołęka, gdzie organem prowadzącym dla liceum ogólnokształcącego jest gmina [dostęp: wrzesień 2022]

Obciążenie placówek oświatowych (zarówno przedszkoli, jak i szkół podstawowych) zmierzono wskazując odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym oraz liczbę uczniów w szkołach podstawowych przypadających na jeden oddział (klasę). Ogólna liczba dzieci w wieku przedszkolnym zamieszkujących obszar WrOF wyniosła w 2020 r. 44 167. Ponad 98% dzieci na terenie całego WrOF zostało objętych wychowaniem przedszkolnym, a wynik ten jest zdecydowanie lepszy niż odnotowany w województwie dolnośląskim (91,5%) i w Polsce (90,1%). W sześciu badanych gminach odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym przekroczył 100% (Czernica, Kąty Wrocławskie, Kobierzyce, Oleśnica – miasto, Oława – miasto oraz Siechnice), co wskazuje na największe obciążenie systemu opieki przedszkolnej w tych lokalizacjach i uczęszczanie do placówek dzieci spoza terenu gminy lub dzieci nie zameldowanych na ich terenie, a faktycznie mieszkających w tych lokalizacjach.

Z uwagi na fakt, iż dane BDL GUS dotyczą lat kalendarzowych, a nie lat szkolnych, dla lepszego zobrazowania stanu faktycznego obciążenia placówek oświatowych w gminach WrOF, przeanalizowano dane pozyskane z Systemu Informacji Oświatowej (SIO). Dane SIO agregowane na dzień 30.09 dotyczą zakończonego w czerwcu roku szkolnego. Analizą objęto dane za rok szkolny 2019/2020 oraz 2020/2021, odpowiednio wg stanu na dzień 30.09.2020 r. i 30.09.2021 r. Z najnowszych danych, tj. wg stanu na dzień 30.09.2021 r., wynika, że relatywnie najmniejszy odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym odnotowano w gminach: Czernica, Dobroszyce, Długołęka, Miękinia, Oleśnica (gmina wiejska), Sobótka, Wisznia Mała, Zawonia oraz Żórawina. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, wg stanu na 30.09.2021 r., wyniósł od 51,5% w gminie Oleśnica (gmina wiejska) do 90,9% w gminie Dobroszyce. Świadczy to o potrzebie zarówno zwiększenia liczby miejsc wychowania przedszkolnego, jak i zapewnienia odpowiedniej liczby zajęć dodatkowych.

Liczba uczniów szkół podstawowych w 2020 r. na obszarze WrOF wyniosła 82 540, z czego blisko 60% uczęszczało do szkół zlokalizowanych we Wrocławiu. Przeciętna liczba uczniów przypadająca na jeden oddział szkolny na obszarze WrOF wyniosła 18,8 i był to wynik wyższy niż w Polsce (16,7) i województwie dolnośląskim (17,5). Najbardziej obciążone oddziały szkolne, w których liczba uczniów przekroczyła 20 osób znajdują się w gminach: Długołęka, Jelcz-Laskowice, Czernica, Miękinia i Siechnice. Najmniej liczne klasy, do których uczęszczało nie więcej niż 15 uczniów, odnotowano w gminach: Kąty Wrocławskie, Oława (gmina wiejska), i Żórawina. Dodatkowo zwraca się uwagę, iż wartości wskaźnika prezentują przeciętne (średnie) obciążenie oddziałów szkolnych, przy czym realna sytuacja w poszczególnych szkołach może się znacząco różnić. W związku z postępującą suburbanizacją, procesami demograficznymi oraz gospodarczymi (w szczególności migracje związane z zatrudnieniem) największe obciążenie oddziałów szkolnych w szkołach podstawowych występuje w

gminach bezpośrednio sąsiadujących z Wrocławiem. Niejednokrotnie dochodzi tu do zjawiska tzw. dwuzmianowości czy przepełnienia oddziałów, co powoduje już dzisiaj konieczność rozbudowy infrastruktury. Należy pamiętać, że dane te nie uwzględniają okresu od rozpoczęcia agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę i wzmożonego ruchu migracyjnego. Według dostępnych danych w 2022 r. wrocławskie szkoły przyjęły 6 tysięcy ukraińskich uczniów, uruchomiono specjalne świetlice i klasy przygotowawcze. Brak aktualnych danych nie pozwala dokonać analizy tego zjawiska na całym obszarze WrOF¹⁰⁸, ale sam fakt przyjęcia tak dużej, dodatkowej liczby uczniów generuje zwiększenie wielu potrzeb w zakresie edukacji.

Zapotrzebowanie na kadry

W związku ze wzrostem zapotrzebowania na usługi edukacyjne w wyniku wzrostu liczby ludności i migracje koniecznością staje się uzupełnienie kadr oświaty. Analiza zapotrzebowania na kadry nauczycielskie na obszarze WrOF została przeprowadzona w oparciu o dane zamieszczane na bieżąco przez Kuratorium Oświaty we Wrocławiu¹⁰⁹.

Największe zapotrzebowanie na kadry nauczycielskie odnotowano we Wrocławiu, gdzie potrzeba nauczycieli 42 różnych przedmiotów. Wynika to głównie z rozbudowanej sieci szkół i jej obciążenia wysoką liczbą uczniów. Najczęściej brakuje nauczycieli następujących specjalności:

- wychowania przedszkolnego (zapotrzebowanie w 10 gminach),
- pedagogiki specjalnej (zapotrzebowanie w 9 gminach),
- psychologii (zapotrzebowanie w 5 gminach),
- nauczycieli języka angielskiego (zapotrzebowanie w 5 gminach),
- nauczycieli matematyki i przedmiotów ścisłych (zapotrzebowanie we Wrocławiu),
- nauczycieli przedmiotów zawodowych (zapotrzebowanie we Wrocławiu).

Wskazane zapotrzebowanie koreluje ze zdiagnozowanymi wcześniej problemami dotyczącymi rozbudowy sieci przedszkoli, a także wiąże się ze wzrostem liczby uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Kwerenda ofert pracy dla nauczycieli wskazuje także na sporadyczne zapotrzebowanie na nauczycieli języka polskiego władających jednocześnie językiem ukraińskim, co związane jest z migracją uchodźców w wyniku wojny w Ukrainie. W tym kontekście warto wspomnieć o szacunkowej skali zjawiska. Mianowicie raport „Miejska gościnność: wielki wzrost, wyzwania i szanse” wzmiankuje, iż we wrocławskich szkołach i przedszkolach przybyło około 6 000 uczniów. W 2021 szacunkowe dane GUS wskazują, że w szkołach podstawowych i przedszkolach we Wrocławiu uczyło się łącznie około 76 293 osób. Zatem uczniowie z Ukrainy stanowili 7,9% ogólnej liczby

---

¹⁰⁸ Miejska gościnność: wielki wzrost, wyzwania i szanse. Raport o uchodźcach z Ukrainy w największych polskich miastach, 2022, Centrum analiz i badań, Unia Metropolii Polskich.

¹⁰⁹ <https://ogloszenia.kuratorium.wroclaw.pl/praca-dla-nauczycieli/> [dostęp: 7.11.2022 r.]

uczniów. Bez względu na udział liczby dzieci z Ukrainy w ogólnej liczebności społeczności szkolnej i przedszkolnej Wrocławia należy pamiętać, że każdy wzrost liczby dzieci w tych jednostkach niesie ze sobą dodatkowe obciążenia dla samorządów: konieczność otwierania nowych placówek, zatrudnienia dodatkowej kadry nauczycielskiej oraz doposażenia infrastruktury¹¹⁰.

Jakość kształcenia

Dla zobrazowania jakości edukacji w szkołach WrOF posłużono się wynikami egzaminu ósmoklasisty (obowiązkowego dla każdej osoby kończącej szkołę podstawową). Średnie wartości wyników egzaminu ósmoklasisty z 2022 r. dla obszaru WrOF zarówno z języka polskiego, matematyki, jak i języka angielskiego przewyższają wyniki wojewódzkie i ogólnopolskie. Porównując wyniki z 2019 r. zauważa się, że rezultaty z matematyki i języka angielskiego uległy poprawie (odpowiednio z matematyki poprawa o 14 pp., z języka angielskiego poprawa o 8 pp.) Pogorszyły się natomiast wyniki z języka polskiego (-3 pp.). Zróżnicowane wyniki wskazują na konieczność rozwijania kompetencji kluczowych, zarówno miękkich, jak i językowych wśród dzieci i młodzieży, co możliwe będzie dzięki organizacji zajęć dodatkowych i zwiększeniu efektywności kształcenia w placówkach, szczególnie na obszarach wiejskich. Powyższe stwierdzenie znajduje oparcie w wynikach badań ilościowych przeprowadzonych na terenie WrOF – respondenci wskazali, iż brakuje zajęć dodatkowych w szczególności dla dzieci starszych, które byłyby prowadzone poza rdzeniem WrOF. Wynika to głównie z ograniczeń infrastrukturalnych (brak obiektów sportowych, rekreacyjnych, brak odpowiednio wyposażonych pracowni przedmiotowych) szkół zlokalizowanych poza Wrocławiem.

Z punktu widzenia WrOF oraz rozwijającej się gospodarki, ważne jest wzmocnienie współpracy szkół z lokalnymi przedsiębiorcami i instytucjami rynku pracy, w celu stopniowego wprowadzania młodzieży na rynek pracy. Zatem zasadne jest zarówno doposażenie sal dydaktycznych w nowoczesny sprzęt, zwłaszcza w kształceniu zawodowym, jak i poszerzenie oferty dodatkowych zajęć przygotowujących do egzaminów maturalnych, zawodowych oraz podnoszących kwalifikacje uczniów. Staże i stypendia mogą być czynnikiem motywującym młodzież do zdobywania wykształcenia w danym zawodzie.

---

¹¹⁰Za: Miejska gościnność: wielki wzrost, wyzwania i szanse. Raport o uchodźcach z Ukrainy w największych polskich miastach, 2022, „jeśli w mieście pojawia się 10 000 nowych dzieci, to wraz z nimi powinno pojawić się 10 nowych szkół i 500 nowych nauczycieli”.

Infrastruktura przedszkoli i szkół podstawowych¹¹¹

Zgodnie ze zgromadzonymi danymi na terenie WrOF działa łącznie 258 placówek przedszkolnych, z czego około 1/3 stanowią placówki niepubliczne i prywatne (92 placówki). Największa liczba przedszkoli zlokalizowana jest we Wrocławiu (111 placówek stanowiących 43% wszystkich placówek WrOF). Opieka przedszkolna uzupełniana jest przez oddziały przedszkolne funkcjonujące przy szkołach podstawowych.

W zakresie potrzeb infrastrukturalnych¹¹² gminy WrOF zadeklarowały potrzebę budowy/uruchomienia 21 nowych przedszkoli, 30 oddziałów przedszkolnych, które szacunkowo powinny objąć opieką około 2 897 dzieci. Zapotrzebowanie na nową infrastrukturę przedszkolną, oddziały przedszkolne, a tym samym nowe miejsca dla dzieci jest bardzo zróżnicowane.

Zgodnie z deklaracjami gmin WrOF 45% przedszkoli wymaga prac remontowych, w tym termomodernizacyjnych. Ponadto w związku z planowaną budową nowych przedszkoli lub brakami takiej infrastruktury, zgłaszano konieczność budowy nowych placów zabaw.

Ponadto gminy tworzące WrOF planują wybudować w najbliższych latach co najmniej 17 nowych obiektów na potrzeby szkół podstawowych. Głównie związane jest to z rosnącą liczbą osób w wieku przedprodukcyjnym, suburbanizacją oraz ruchami migracyjnymi, które zwiększają zapotrzebowanie na usługi edukacyjne. Dla przykładu w gminie Wisznia Mała w ciągu ostatniej dekady liczba uczniów uczęszczających do jednej ze szkół podstawowych wzrosła z 80 do 250¹¹³ natomiast w gminie Czernica (w tym samym okresie) podwoiła się liczba mieszkańców, co także w konsekwencji prowadzi do wysokiego obciążenia infrastruktury oświaty.

Gminy zadeklarowały również stosunkowo duże potrzeby remontowe istniejącej infrastruktury szkół podstawowych – w odniesieniu do danych GUS dotyczących liczby szkół podstawowych, co druga szkoła (52%) na terenie WrOF wymaga remontu.

Samorządy WrOF planują uruchomienie 25 nowych świetlic szkolnych natomiast 100 z już funkcjonujących wymaga nakładów remontowych lub modernizacji. Należy pamiętać, że świetlice stanowią ważny element infrastruktury oświatowej, ponieważ umożliwiają prowadzenie zajęć pozalekcyjnych, a także dają możliwość osobom pracującym pozostawienia dzieci pod wykwalifikowaną opieką.

---

¹¹¹ W przypadku liczby placówek przedszkolnych widoczna jest rozbieżność pomiędzy liczbą publikowaną przez GUS w 2021 r., a liczbą zgromadzoną w wyniku badań ankietowych w 2022 r. Należy pamiętać że GUS agreguje wszystkie przedszkola, bez względu na mechanizm finansowania i organ prowadzący. W ankietach samorządy uwzględniły tylko te przedszkola, którym zapewniają finansowanie.

¹¹² Dane dotyczące infrastruktury na podstawie badań ankietowych w gminach WrOF

¹¹³ Dane przekazane przez gminę Wisznia Mała

Potrzebę uruchomienia nowej biblioteki zadeklarowało 7 z 19 samorządów WrOF. Dodatkowo 89 bibliotek funkcjonujących przy szkołach podstawowych na terenie WrOF wymaga prac remontowych lub modernizacyjnych.

Stosunkowo niewielkie potrzeby samorzady WrOF zgłosiły w zakresie budowy nowych aul przy szkołach podstawowych. Należy jednak pamiętać, że szkoły podstawowe rzadko dysponują osobnymi aulami, a często na te cele przeznaczane są sale gimnastyczne. Zgodnie ze zgromadzonymi danymi na terenie WrOF potrzeba 4 nowych takich obiektów, natomiast 26 aul wymaga remontów.

W ramach przeprowadzonego badania ankietowanego 16 z 19 badanych gmin zadeklarowało potrzebę budowy nowych sal gimnastycznych przy szkołach podstawowych. Wisznia Mała zgłosiła pilną potrzebę budowy sali gimnastycznej ponieważ aktualnie korzysta z zaadaptowanej na te cele sali balowej zabytkowego pałacu. Ponadto uzyskano informacje określające potrzeby remontowe infrastruktury sportowej przy szkołach podstawowych. Wskazane dane korelują z wypowiedziami respondentów w badaniach ankietowych – 19,2% badanych wskazało, iż niedoinwestowana baza infrastruktury sportowej może stanowić poważne ograniczenie rozwojowe WrOF.

Ostatnimi analizowanymi elementami infrastruktury szkół podstawowych są stołówki i gabinety pomocy medycznej. Najwięcej nowych obiektów gastronomicznych planuje się utworzyć we Wrocławiu (3). Znacznie większe są potrzeby remontowe stołówek – łącznie na terenie WrOF zgłoszono potrzebę modernizacji lub remontu w 49 obiektach. 6 z badanych samorządów chciałoby w najbliższych latach uruchomić łącznie 10 gabinetów pomocy medycznej przy szkołach podstawowych natomiast 23 z funkcjonujących gabinetów wymaga remontu bądź modernizacji.

Infrastruktura szkół ponadpodstawowych

W obrębie WrOF 2 samorzady są organem prowadzącym dla szkół ponadpodstawowych – Wrocław oraz Długołęka. Najbardziej zróżnicowaną ofertę szkół ponadpodstawowych posiada Wrocław – funkcjonują tu branżowe szkoły, technika, licea ogólnokształcące, szkoły artystyczne oraz szkoły specjalne przysposabiające do pracy. W Długołęce natomiast funkcjonuje liceum ogólnokształcące.

Największe potrzeby związane z budową nowych obiektów dotyczą szkół specjalnych przysposabiających do pracy. Wrocław zadeklarował konieczność budowy szkoły specjalnej dla osób ze spektrum autyzmu oraz rozbudowy istniejących dwóch placówek (ZS 16 przy ul. Głogowskiej oraz SOSW 11 przy ul. Kamiennej). Wskazane zapotrzebowanie jest odpowiedzią na rosnącą liczbę uczniów o szczególnych potrzebach edukacyjnych. Ponadto wskazano na konieczność uruchomienia nowego liceum ogólnokształcącego, co z kolei wynika z przyrostu liczby osób w wieku przedprodukcyjnym oraz ruchów migracyjnych. Nie bez znaczenia jest także jakość kształcenia we

wrocławskich liceach – są one często postrzegane jako te, które gwarantują lepszy poziom edukacji niż licea w ościennych powiatach, co powoduje ich znaczne obciążenie. Jedną z konsekwencji ponadnormatywnego obciążenia tego typu placówek we Wrocławiu jest intensywna eksploatacja ich infrastruktury – aż 18 budynków liceów wymaga przeprowadzenia remontów. W obrębie Wrocławia niewiele szkół ponadpodstawowych zlokalizowanych jest w obszarach nowej zabudowy, co powoduje również wzmożony ruch do centrum Wrocławia.

Podobnie, choć w mniejszej skali zgłoszono potrzeby remontowe szkół technicznych – 17 budynków wymaga prac remontowych i modernizacyjnych. Znacznie większe potrzeby szkoły te posiadają w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych – jak wynika ze zgromadzonych danych, aż 51 pracowni w szkołach technicznych wymaga zakupu dodatkowego wyposażenia i pomocy dydaktycznych. W przypadku branżowych szkół 6 budynków oczekuje na remont. Stosunkowo duże potrzeby modernizacyjne dotyczą także infrastruktury sportowej, w szczególności boisk zewnętrznych przy szkołach ogólnokształcących (potrzeba remontu 32 boisk) oraz przy branżowych szkołach (konieczność remontu 8 boisk).

W Długołęce zgłoszono potrzebę wyposażenia w liceum ogólnokształcącym jednej pracowni przedmiotowej w dodatkowe pomoce dydaktyczne.

Kluczowe wyzwania strategiczne

Niewątpliwym wyzwaniem dla obszaru WrOF jest rozbudowa i poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej uwzględniająca budowę nowych szkół, remont istniejących, wyposażenie i modernizację sal gimnastycznych, boisk, placów zabaw, świetlic, bibliotek i stołówek.

W związku z dynamicznym wzrostem liczby ludności na obszarze WrOF i zwiększonym zapotrzebowaniem na usługi edukacyjne konieczne jest wzmocnienie kompetencji i kształcenie nowych kadr oświatowych.

Kryzys migracyjny z 2022 r. wywołany konfliktem zbrojnym na Ukrainie znacząco obciążył system oświatowy WrOF. Nie można również wykluczyć pojawiania się kolejnych tego typu zjawisk. Dlatego koniecznym jest przygotowanie i adaptacja kompetentnych kadr (w tym edukacyjnych) do elastycznego reagowania na kryzysy uchodźcze.

Rosnące potrzeby finansowe samorządów WrOF w zakresie utrzymania systemu oświaty oraz relatywnie niska oświatowa subwencja ogólna wymuszają podjęcie działań zmierzających do optymalizacji wydatków przeznaczanych na utrzymanie sieci oświatowej.

Ważne jest wzmocnienie współpracy szkół z lokalnymi przedsiębiorcami i instytucjami rynku pracy, w celu wprowadzania młodzieży na rynek pracy. Konieczne jest wyposażenie sal dydaktycznych w nowoczesny sprzęt, poszerzenie oferty dodatkowych zajęć przygotowujących do egzaminów maturalnych, zawodowych oraz podnoszących kwalifikacje uczniów.

II.12 Kapitał społeczny

Zidentyfikowanie poziomu i rozwoju kapitału społecznego obszaru WrOF jest niezbędnym elementem diagnostycznym umożliwiającym oszacowanie możliwości angażowania w realizację działań społeczności lokalnych.

Podstawowymi miernikami aktywności obywatelskiej są: frekwencja w wyborach, oraz liczba organizacji pozarządowych. Dodatkowo w przedmiotowym rozdziale poruszono kwestie dotyczące mechanizmów partycypacji na terenie WrOF, w szczególności budżetów obywatelskich.

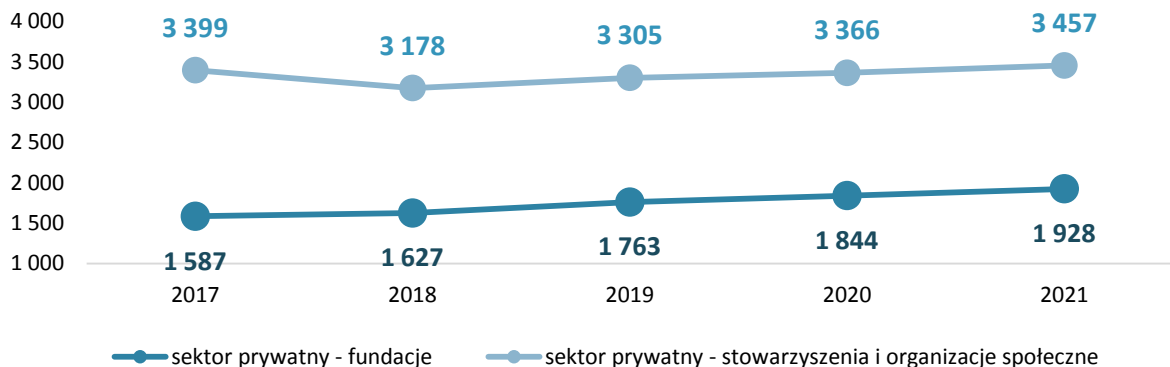
Frekwencja wyborcza

Ostatnie wybory samorządowe odbyły się w 2018 r. i dotyczyły wszystkich szczebli samorządów – wojewódzkiego, powiatowego oraz gminnego. Porównując frekwencję z 2014 i 2018 r. zauważa się jej wzrost na obszarze całego WrOF o ponad 5 pp.. W 2014 r. frekwencja w wyborach samorządowych we WrOF (49,5%) była wyższa w porównaniu do średniej dla województwa i kraju, a w 2018 r. zbliżona do średniej dla kraju (54,9%) i wyższa niż średnia wojewódzka (53,1%). W 2014 r. ani jeden z samorządów tworzących WrOF nie osiągnął frekwencji na poziomie 60%. W 2018 r. odnotowano zmianę i w 5 gminach frekwencja wyborcza wyniosła ponad 60%, a tym samym była wyższa niż średnia dla WrOF. Frekwencja na obszarze WrOF podlegała nieznacznym wahaniom w zależności od szczebla samorządu. Najwyższą frekwencję wyborczą na całym obszarze WrOF odnotowano w wyborach do rad powiatów i wyniosła ona 56,2% (przy ogólnopolskiej na poziomie 54,6%). Najniższą frekwencją odznaczały się wybory do sejmików wojewódzkich – w tych wyborach we WrOF wyniosła ona 54,7% (przy ogólnopolskiej na poziomie 54,6%). Zdecydowanie większe zróżnicowanie frekwencji widoczne jest wśród poszczególnych gmin WrOF. W przypadku wyborów na wójtów, burmistrzów i prezydentów wahania frekwencji wyniosły ponad 12%. Najwyższą w tych wyborach w 2018 r. odnotowano w Czernicy (61,3%), Długotęce (61,0%) i Siechnicach (60,6%). Najmniej uprawnionych do głosowania poszło do urn wyborczych w Dobroszycach (49,2%), Oleśnicy (miasto - 52,2%) oraz Oławie (miasto - 52,6%). Wydaje się, że wybory w mniejszych samorządach, takich jak Czernica, bardziej mobilizują mieszkańców do aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym niż w ośrodkach miejskich takich jak Oława czy Oleśnica.

Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe stanowią istotny element demokracji i społeczeństwa obywatelskiego oraz są ważne z punktu widzenia aktywności obywatelskiej.

Wykres 6 Liczba organizacji pozarządowych w funkcjonujących w latach 2017-2021 we WrOF

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS[Stan na: 31.12.2021].

Ogólna liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na terenie WrOF w 2021 r. była równa 5 385. Mimo niższej liczby bezwzględnej fundacji, wzrost liczby tego typu podmiotów wyniósł ponad 21,0% (o 341 podmiotów), w przypadku sektora stowarzyszeń i organizacji społecznych kształtował się on na poziomie niecałych 2,0% w ostatnich pięciu latach. Największy wzrost liczby organizacji społecznych w latach 2017-2021 miał miejsce w gminach: Czernica, Kąty Wrocławskie oraz Dobroszyce. Równocześnie mimo pandemii, która w skali ogólnopolskiej osłabiła sektor pozarządowy, w żadnej z lokalizacji nie odnotowano spadku liczby stowarzyszeń, fundacji i organizacji społecznych, co należy uznać za pozytywne zjawisko. Z uwagi na znaczenie i rolę tego typu podmiotów w rozwoju społeczno-gospodarczym, ważne jest prowadzenie działań mających na celu wzrost zinstytucjonalizowanej aktywności społecznej w sferze publicznej, co przekłada się często również na poziom aktywności obywatelskiej.

Ekonomia społeczna

Szczególną kategorią podmiotów ekonomii społecznej są przedsiębiorstwa społeczne (PS), które zasadniczo są organizacjami pozarządowymi prowadzącymi działalność gospodarczą i mogą przybierać różną formę prawną np. spółek non-profit, fundacji, stowarzyszeń czy spółdzielni socjalnych. Zgodnie z danymi Departamentu Ekonomii Społecznej i Solidarnej¹¹⁴ utworzonego w ramach MRPiPS, na terenie całej Polski w 2022 r. działało 2 027 przedsiębiorstw społecznych, a w województwie dolnośląskim było 101 takich podmiotów, które stanowią niespełna 5% ogólnej liczby przedsiębiorstw społecznych w Polsce. Na obszarze WrOF zidentyfikowano łącznie 33 przedsiębiorstwa społeczne, z czego 85% (28 podmiotów) we Wrocławiu. W 12 gminach nie

¹¹⁴<http://www.bazaps.ekonomiaspoleczna.gov.pl/> [dostęp: sierpień 2022 r.]

funkcjonują przedsiębiorstwa społeczne (Czernica, Dobroszyce, Kobierzyce, Miękinia, Oleśnica (gmina), Oława (gmina), Siechnice, Sobótka, Trzebnica, Wisznia Mała, Zawonia i Żórawina).

Następną analizowaną kategorią podmiotów działających w obszarze ekonomii społecznej są podmioty reintegracyjne – w szczególności Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Kluby i Centra Integracji Społecznej. Podmioty te pełnią szczególną rolę wspierającą dla osób z niepełnosprawnością (ZAZ, WTZ), ale także wspierają osoby znajdujące się w trudniej sytuacji życiowej lub wykluczone społecznie (CIS, KIS). Na terenie WrOF działa łącznie 14 podmiotów reintegracyjnych. Zauważa się, że największa ich koncentracja zlokalizowana jest we Wrocławiu (8 z 14 podmiotów), po dwa podmioty w Trzebnicy oraz Oławie (miasto) i po jednym podmiocie w Oleśnicy (miasto) i Dobroszycach. Rozmieszczenie podmiotów reintegracyjnych w zaledwie 5 lokalizacjach z 19 jednostek terytorialnych WrOF wskazuje na ich niską dostępność. O ile sektor ekonomii społecznej jest istotnym ogniwem łączącym aktywność obywatelską, reintegrację, pomoc i działalność gospodarczą, to skala jego oddziaływania na terenie WrOF jak na razie jest niewielka.

Budżet obywatelski

Partycypacja w życiu publicznym oraz zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne możliwe są dzięki prowadzonym budżetom obywatelskim (BO). Jest on narzędziem, w ramach którego mieszkańcy miast i gmin współdecydują o wydatkach publicznych jednostki terytorialnej. Zgodnie z przepisami¹¹⁵ utworzenie budżetu obywatelskiego jest obligatoryjne w gminach będących miastami na prawach powiatu, a w mniejszych gminach jego zainicjowanie pozostaje w kwestii władarzy. W związku z brakiem takiego obowiązku nie wszystkie gminy zrzeszone we WrOF prowadzą budżet obywatelski. Na przestrzeni lat 2017-2021 był on realizowany w Trzebnicy, Jelczu-Laskowicach, Oleśnicy (miasto) i Wrocławiu. W Trzebnicy w 2020 r. zorganizowano 7 edycję Budżetu Obywatelskiego. W Jelczu-Laskowicach zrealizowano do tej pory 5 edycji BO, w latach 2018-2022 r., a w 2022 r. podjęto proces konsultacji społecznych dotyczących realizacji BO w 2023 r. Miasto Oleśnica realizuje BO od 2016 r.

We Wrocławiu budżet partycypacyjny organizowany jest co roku od 2013 r. W ramach WBO 2017, zagłosowało 97 043 mieszkańców, natomiast w 2021 r. liczba głosujących zmniejszyła się i wynosiła już 89 933 mieszkańców. W Oławie (miasto) w 2022 r. ruszyła pierwsza edycja budżetu obywatelskiego, dająca możliwość mieszkańcom głosowania na projekty, których realizacja wpisana będzie w uchwałę budżetową na 2023 r.¹¹⁶ Realizacja projektów zgłoszonych w budżecie obywatelskim ma bezpośrednie przełożenie na jakość życia mieszkańców i wynika z realnych potrzeb społeczności lokalnej. Istotne jest zatem wdrażanie i wykorzystanie tego mechanizmu w gminach

¹¹⁵ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559, 583, 1005, 1079, 1561)

¹¹⁶ Uchwała nr XLIII/259/21 Rady Miejskiej w Oławie z dnia 30 listopada 2021 r. w sprawie określenia zasad i trybu przeprowadzenia konsultacji społecznych budżetu obywatelskiego z mieszkańcami Gminy Miasto Oława

tworzących WrOF oraz aktywizacja mieszkańców, zwiększenie zaangażowania i mobilizacja do zgłaszania projektów i głosowania.

Kluczowe wyzwania strategiczne

Istotne z punktu widzenia wzmocnienia poziomu kapitału społecznego i wzrostu zaangażowania obywateli w życie publiczne, jest zwiększenie możliwości partycypacji mieszkańców w procesach decyzyjnych w poszczególnych gminach m.in. poprzez prowadzenie budżetu obywatelskiego.

Wzmocnienie sektora obywatelskiego możliwe będzie dzięki ekonomizacji organizacji pozarządowych we WrOF. Wyzwanie stanowi w szczególności zwiększenie skali oddziaływania podmiotów sektora ekonomii społecznej.

Z punktu widzenia obserwowanego procesu starzenia się i możliwości jego nasilenia w najbliższych latach, istotne jest zwiększenie poziomu aktywności seniorów. Wyzwanie w tej kwestii stanowić będzie rozbudowa oferty zajęć oraz miejsc spędzania czasu wolnego, które jednocześnie sprzyjać będą integracji mieszkańców i ograniczeniu zjawiska wykluczenia społecznego.

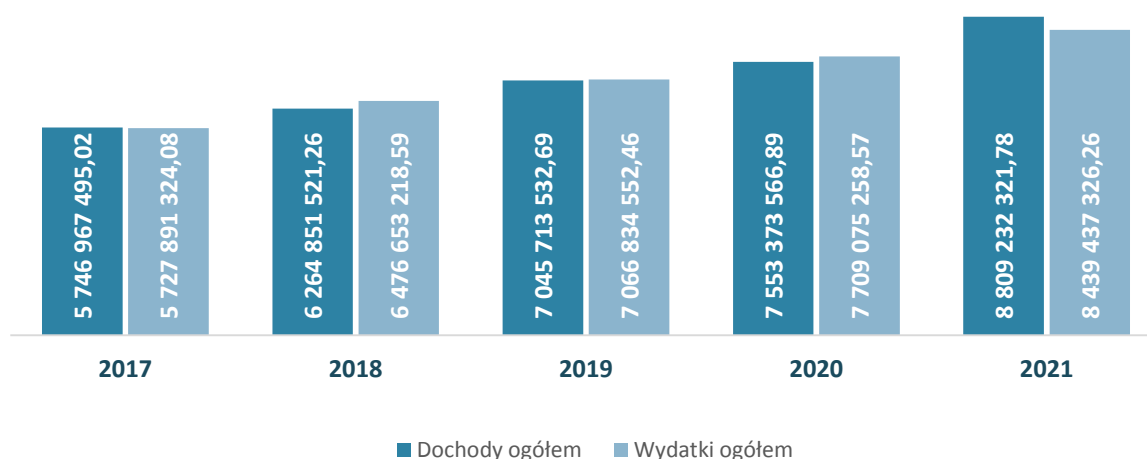
Jako wyzwanie na kolejne lata traktowana jest aktualna sieć funkcjonujących WTZ. Dostępność tych instytucji jest zbyt niska, przez co brakuje wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami, zwłaszcza dla pełnoletnich, którzy opuszczają placówki.

II.13 Finanse samorządowe

Łączna kwota dochodów uzyskanych przez gminy wchodzące w skład Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2017-2021 wyniosła 35 420 138 437,64 zł, z kolei kwota wydatków ogółem – 35 419 891 679,96 zł. Sumarycznie rok do roku dochody w badanym okresie wzrosły o 3 062 264 826,76 zł, co stanowi wzrost o 53,3%. Natomiast wydatki w badanym okresie wzrosły o 47,3%, tj. o 2 711 546 002,18 zł.

Wykres 7 Dochody i wydatki ogółem gmin tworzących Wrocławski Obszar Funkcjonalny w latach 2017-2021 [zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

Analizując dane dla całego obszaru funkcjonalnego zauważyć można, iż w latach 2018-2020 występuje nadwyżka wydatków nad dochodami, jednakże już w 2021 roku dochody znacznie przewyższyły ponoszone wydatki. Nadwyżka wydatków nad dochodami powiązana jest z dynamiką wzrostu wydatków majątkowych, zwłaszcza wydatków inwestycyjnych, gdzie w porównaniu do 2017 roku nastąpił ich wzrost o 58,0% w 2018 roku oraz o niecałe 30,0% w kolejnych latach.

W latach 2017-2019 ponad połowa samorządów WrOF generowała nadwyżkę wydatków nad dochodami, podczas gdy w 2020 roku były to już jedynie 3 JST (Długotłęka, Oleśnica (miasto) oraz Wrocław), a w 2021 roku jedynie 2 samorzady (Oleśnica (miasto) oraz Siechnice). Wyższe dochody uzyskane w 2021 roku w stosunku do 2020 roku wynikają z dodatkowych środków przekazanych w 2021 roku w ramach uzupełnienia subwencji ogólnej (ponad 273 mln zł więcej niż w 2020 roku) oraz dotacji celowych, zwłaszcza dotacji celowych inwestycyjnych (ponad 55,8 mln zł więcej niż w 2020 roku). Na trend ten miały również wpływ zmiany w prawie podatkowym oraz konsekwencje spowodowane pandemią COVID 19.

Najwyższe dochody w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2021 roku uzyskały gminy: Kobierzyce (14 213 zł), Wrocław (9 637 zł na 1 mieszkańca) oraz Kąty Wrocławskie (7 835 zł). Z kolei najniższe wartości osiągnęły Oława (miasto) (5 556 zł na 1 mieszkańca), Oleśnica (miasto) (5 752 zł) oraz Oborniki Śląskie (5 863 zł). Uwagę zwraca Wisznia Mała, która uzyskała w 2021 roku dochody w wysokości 7 665,89 zł na 1 mieszkańca i w której dynamika zmian w analizowanym okresie 2017-2021 jest jedną z najwyższych i wynosi 71,3%.

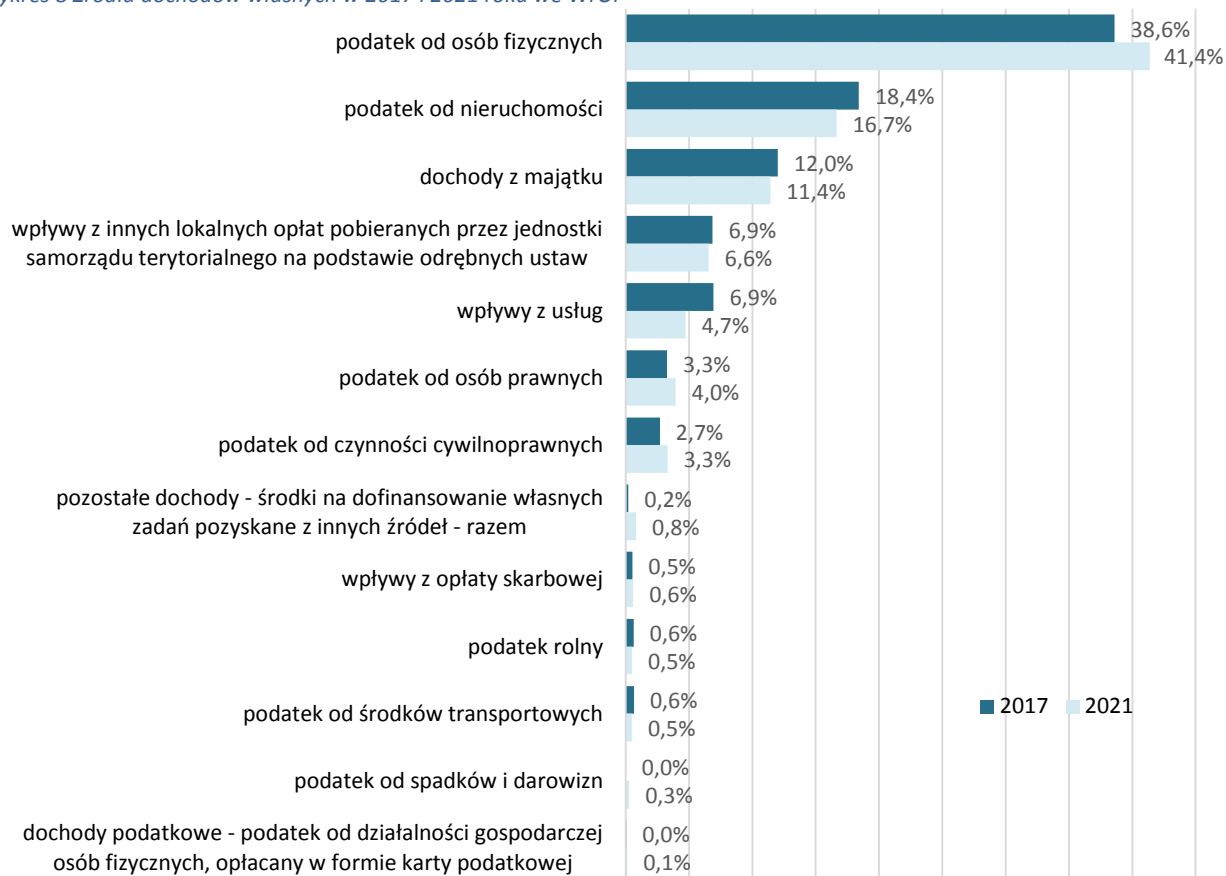
Największe wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2021 roku poniosły jednostki samorządu terytorialnego uzyskujące najwyższe dochody, tj. Kobierzyce (11 467 zł) oraz Wrocław (9 351 zł). Z

kolei najniższe wartości osiągnęły podobnie jak w przypadku dochodów: Oborniki Śląskie (5 420 zł) oraz Oława (miasto) (5 507 zł).

W 2021 roku najwyższe dochody własne uzyskał Wrocław, gmina Kobierzyce oraz Długołęka. We wskazanych JST udział dochodów własnych w dochodach ogółem również był wysoki. Z kolei budżety gmin: Dobroszyce, Oleśnica, Zawonia oraz Sobótka finansowane są głównie z subwencji i dotacji, a dochody własne w 2021 roku stanowiły mniej niż 50,0% dochodów ogółem.

Dochody własne stanowią ważne źródło finansowania planowanych inwestycji, a ich wydajność i różnorodność wpływa na niezależność samorządów. Analizując udział dochodów własnych w dochodach ogółem na przestrzeni lat 2017-2021 zauważyć można bardzo pozytywną tendencję w tym zakresie w gminach: Zawonia (wzrost o 8,0 pp.), Dobroszyce (wzrost o 6,3 pp.), Wisznia Mała (wzrost o 4,0 pp.) oraz Oława (gmina wiejska) (wzrost o 2,9 pp.). Są to również jedyne gminy, które charakteryzuje tendencja wzrostowa w tym zakresie. Pozostałe JST odnotowują spadek udziału dochodów własnych w dochodach ogółem, z czego największy spadek wystąpił w Siechnicach (spadek o 9,1 pp.), Oławie (miasto) (spadek o 8,2 pp.), Długołęce (spadek o 8,1 pp.) oraz Sobótce (spadek o 8,0 pp.).

Wykres 8 Źródła dochodów własnych w 2017 i 2021 roku we WrOF

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

Dochody własne finansowane są z różnych źródeł, wśród których dominującą kategorią są podatki od osób fizycznych. W 2021 roku stanowiły one ponad 41,0% dochodów własnych ogółem wszystkich gmin tworzących WrOF. Liderem tutaj jest gmina Długołęka, której ponad 50,0% dochodów własnych stanowi podatek od osób fizycznych. Nie we wszystkich gminach to źródło finansowania wskazane jest jako najwyższe, a w przypadku gminy Kobierzyce stanowi ono zaledwie 31% dochodów własnych. Główne źródło finansowania dochodów własnych tej gminy, bo aż 44,0%, stanowił podatek od nieruchomości i jest to wartość wyższa, niż wykazują sumarycznie wszystkie gminy tworzące WrOF (16,7%). Jedno z głównych źródeł dochodów własnych gmin stanowią również dochody z majątku, które w 2021 roku wygenerowały 11,4% dochodów własnych ogółem wszystkich gmin tworzących WrOF. Najwyższe wartości osiągały: Oleśnica (miasto) (18,7% dochodów własnych), Czernica (17,4% dochodów własnych) oraz Wrocław (13,4% dochodów własnych).

Zadłużenie

Konsekwencją aktywności inwestycyjnych gmin WrOF realizowanych obecnie i w latach poprzednich było zaciąganie zobowiązań, których wysokość na koniec 2022 roku szacuje się na kwotę ponad 5 mld zł. Największe zadłużenie posiada gmina Wrocław, który jest największym ośrodkiem miejskim skupiającym największą liczbę mieszkańców i ponoszącym znaczne koszty na zapewnienie odpowiedniego poziomu i skali usług publicznych. Najniższe zadłużenie posiada gmina Zawonia. Szczegóły przedstawia poniższa tabela.

Tabela 13 Prognoza planowanego zadłużenia poszczególnych JST na lata 2022 - 2026

Wyszczególnienie	2022	2023	2024	2025	2026
Czernica	17 986 972,00	37 173 092,00	51 578 560,00	55 019 040,00	54 359 520,00
Długołęka	98 570 669,00	148 952 169,00	158 543 269,00	167 507 269,00	151 832 269,00
Dobroszyce	13 200 000,00	14 200 000,00	12 700 000,00	11 000 000,00	9 600 000,00
Jelcz-Laskowice	23 500 000,00	22 000 000,00	18 857 140,00	15 714 280,00	12 571 420,00
Kąty Wrocławskie	89 096 320,00	112 478 200,00	132 093 400,00	121 818 400,00	108 275 000,00
Kobierzyce	40 124 247,00	34 560 007,00	28 995 767,00	23 976 992,00	19 511 824,00
Miękinia	37 007 800,00	35 000 000,00	33 000 000,00	30 000 000,00	27 000 000,00
Oborniki Śląskie	47 561 728,73	44 960 727,95	40 800 000,00	35 600 000,00	32 600 000,00
Oleśnica (miasto)	17 000 000,00	12 000 000,00	8 000 000,00	4 000 000,00	2 000 000,00
Oleśnica (gmina wiejska)	26 773 000,00	31 073 000,00	30 373 000,00	28 773 000,00	27 073 000,00
Oława (miasto)	56 393 081,00	48 644 631,00	40 449 911,00	31 200 000,00	21 750 000,00
Oława (gmina wiejska)	8 605 000,00	7 885 000,00	7 165 000,00	6 365 000,00	5 442 500,00
Siechnice	143 711 519,00	160 570 500,00	153 970 500,00	147 270 500,00	138 720 500,00
Sobótka	6 320 155,59	16 886 689,00	14 118 689,00	11 583 000,00	9 759 000,00
Trzebnica	86 783 336,01	82 932 341,65	76 281 347,29	69 117 852,93	61 954 358,57

Wyszczególnienie	2022	2023	2024	2025	2026
Wisznia Mała	34 913 160,00	32 000 960,00	29 088 760,00	26 288 760,00	23 388 760,00
Wrocław	4 434 788 078,98	4 587 228 255,49	4 536 833 579,23	4 463 410 893,23	4 282 288 964,46
Zawonia	776 800,00	801 500,00	641 200,00	480 900,00	320 600,00
Żórawina	1 000 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
WrOF	5 184 111 867,31	5 429 347 073,09	5 373 490 122,52	5 249 125 887,16	4 988 447 716,03

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wieloletnich Prognoz Finansowych gmin i miast tworzących WrOF.

Kluczowe wyzwania strategiczne

Istotne z perspektywy dalszego rozwoju WrOF jest pogłębianie współpracy między gminami w zakresie pozyskiwania dofinansowania na realizację zadań inwestycyjnych.

Wzrastający poziom wydatków samorządów wymaga realnego planowania w zakresie wyzwań inwestycyjnych na poziomie WrOF.

II.14 Analiza SWOT

Mocne strony

Słabe strony

Mobilność

S	Różnorodność środków transportu na terenie (z uwagi na obecność wielu systemów transportu: drogowego, kolejowego, tramwajowego, lotniczego i rowerowego) (poprawa/wzrost dostępności komunikacyjnej)	Niezadawalający stan infrastruktury drogowej i rowerowej	W
S	Znaczny potencjał infrastruktury kolejowej w zakresie integracji w systemie transportu zbiorowego	Niski stopień dostosowania taboru autobusowego do osób ze szczególnymi potrzebami oraz wymogów gospodarki zeroemisyjnej	W
S	Gęsta i rozbudowana siatka dróg zapewniająca wysoką dostępność transportową Wrocławia	W kontekście zrównoważonej mobilności i możliwości łączenia podróży – w wielu gminach widoczny jest brak dróg dojazdowych do punktów przesiadkowych i infrastruktury komunikacji zbiorowej	W
S	Potencjał rzeki Odry do przewozów turystycznych (Wrocław), towarowych i żeglugi pasażerskiej.	System dróg dla rowerów posiada luki, przez co problemem jest spójność tras	W
S	Wdrażanie rozwiązań multimodalnych w gminach WrOF poprzez budowę parkingów Park&Ride i Bike&Ride	W zakresie systemu kolejowego zauważa się niedostateczny rozwój infrastruktury w związku z rozwojem osadniczym oraz niedostosowanie oferty przewozowej do potrzeb i oczekiwań mieszkańców	W
S	Opracowane dokumenty dotyczące mobilności miejskiej: Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia oraz Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej Wrocławia	Niewystarczająca dostępność wewnętrzna - niewystarczający poziom skomunikowania wewnątrz WrOF	W
S		Niska liczba punktów ładowania samochodów elektrycznych na całym obszarze WrOF oraz niezadawalająca jakość powietrza będąca efektem niskiej emisji i emisji liniowej pochodzącej z transportu	W

Ludność i procesy demograficzne

S	Wzrost liczby ludności obszaru WrOF w ostatniej dekadzie o 6,2%	Starzenie się społeczności lokalnej i zmniejszający się odsetek osób w wieku produkcyjnym, wpływający na potencjał rozwoju ekonomicznego obszaru	W
S	Wysoki stopień atrakcyjności osiedleńczej terytorium WrOF	Niekontrolowana suburbanizacja – z punktu widzenia jej skutków i oddziaływania na obszar funkcjonalny	W

S	Wzrost wielkości kapitału ludzkiego w wyniku napływu imigrantów	Konieczność stworzenia polityki integracyjnej z uwagi na możliwe trudności związane z integracją ludności napływowej, których konsekwencją mogą być konflikty oraz wykluczenie społeczne	W
S	Przywiązanie mieszkańców do miejsca zamieszkania i zadowolenie z zamieszkiwania obszaru WrOF	Niedostosowanie poziomu rozwoju usług publicznych i oferty wsparcia w stosunku do potrzeb wynikających z nagłego napływu imigrantów na teren WrOF	W
Gospodarka i rynek pracy			
S	Wyższy poziom przedsiębiorczości mieszkańców WrOF w porównaniu z Polską i województwem dolnośląskim	Ograniczenia w zakresie inwestycji związane z deficytami w kwestii infrastruktury komunikacyjnej	W
S	Niższy poziom bezrobocia niż w kraju czy województwie	Niewykorzystany potencjał gospodarczy Odry	W
S	Wzrost liczby młodych przedsiębiorców w wieku 20-29 lat	Wyższy udział bezrobotnych z niepełnosprawnością cechuje jednostki oddalone od rdzenia WrOF, na co wpływ mogą mieć trudności w dotarciu do pracy oraz brak ofert na terenie poszczególnych gmin	W
Środowisko naturalne			
S	Występowanie na terenie WrOF form ochrony przyrody oraz cennych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt	Stosunkowo niski udział terenów zieleni oraz wskaźnik lesistości	W
		Niedostateczne działania na rzecz mitygacji oraz dostosowania obszaru do skutków zmian klimatu, w tym poprzez błękitną i zieloną infrastrukturę oraz rozwój obszarów naturalnych i półnaturalnych	W
S	Wykorzystywanie OZE do produkcji energii elektrycznej oraz ciepła	Niewystarczająca ochrona walorów krajobrazowych i przyrodniczych, w tym przed antropogenicznym wpływem na środowisko	W
		W produkcji energii elektrycznej i ciepłej dominują paliwa konwencjonalne w konsekwencji dochodzi do przekroczeń dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza	W
S	Realizacja działań w zakresie poprawy jakości powietrza	Wzrost zużycia wody przez mieszkańców	W

S	Wysoki udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej	Przestarzałe oraz wymagające modernizacji instalacje wodno-kanalizacyjne	W
S	Wyższy niż w województwie dolnośląskim udział odpadów zebranych selektywnie w stosunku do ogółu masy odpadów	Niski stopień skanalizowania i zgazyfikowania gmin wiejskich	W
		Wzrost masy odpadów komunalnych wytwarzanych średnio przez jednego mieszkańca oraz występowanie dzikich wysypisk	W
Kultura i dziedzictwo kulturowe			
S	Wyższy poziom uczestnictwa w życiu kulturalnym mieszkańców WrOF niż w przypadku przeciętnego mieszkańca Polski czy województwa dolnośląskiego oraz dobrze oceniana przez mieszkańców atrakcyjność i dostępność oferty kulturalnej	Stosunkowo ubogie zróżnicowanie instytucji kultury na obszarach poza Wrocławiem	W
S	Duża liczba zabytków ruchomych i nieruchomych w tym obecność unikatowych w skali Polski i świata, jak np. Hala Stulecia - wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO	Funkcjonowanie obiektów zabytkowych, będących wyrazem bogatej spuścizny kulturowej, jednak często są to obiekty (w szczególności zabytki ruchome i nieruchome), które niszczej	W
S	Bogactwo niematerialnej kultury obszaru, tzw. duch miejsca, dawne tradycje, kulinaria stanowiące potencjał dla działań prokulturowych obszaru, kreowania nowych produktów turystycznych	Brak środków finansowych na działania konserwatorskie dla zabytkowych obiektów ruchomych i nieruchomych	W
Sport, rekreacja i turystyka			
S	Dostępność infrastruktury sportowej i możliwość uprawiania różnorodnych dyscyplin	Niska jakość i stan infrastruktury sportowej oraz niska dostępność obiektów dla osób ze szczególnymi potrzebami	W
S	Wysoki poziom atrakcyjności obszaru, z uwagi na posiadane zasoby i potencjały	Nierównomierny dostęp do obiektów sportowych w gminach WrOF	W
S	Wzrost liczby ćwiczących w klubach sportowych	Oslabienie sytuacji związanej z rozwojem turystyki ze względu na wystąpienie pandemii COVID-19	W

Bezpieczeństwo i przestrzeń publiczną			
S	Trend spadkowy liczby pożarów oraz wypadków samochodowych w ostatnich latach na terenie WrOF	Zagrożenie zarówno powodzią, jak i suszą wynikające z uwarunkowań naturalnych	W
S	Posiadanie przez większość gmin monitoringu miejskiego/gminnego	Nisko oceniane bezpieczeństwo drogowe	W
Polityka społeczna			
S	Pozytywnie oceniana działalność instytucji pomocy społecznej na obszarze WrOF	Występowanie obszarów o wyższym, niż średnia wojewódzka i krajowa wskaźniku liczby osób korzystających z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	W
S	Malejąca liczba beneficjentów pomocy społecznej w przeliczeniu na liczbę mieszkańców (spadek o 24,8% w okresie 2017-2020 r.)	Występowanie obszarów o niskim odsetku dzieci objętych opieką żłobkową (w szczególności obszarów wiejskich)	W
S	Poprawiająca się sytuacja społeczno-ekonomiczna rodzin (spadek liczby rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym)	Niższy niż w regionie wskaźnik liczby placówek stacjonarnej pomocy społecznej w odniesieniu do liczby mieszkańców	W
S	Upowszechnienie opieki żłobkowej (dwukrotnie wyższy wskaźnik liczby dzieci nią objętych w porównaniu z poziomem krajowym)	Nierównomierny dostęp do usług medycznych	W
S	Silna pozycja Wrocławia jako miejsca z szeroką ofertą usług publicznych w zakresie opieki stacjonarnej oraz świadczenia usług publicznych i prywatnych w obszarze opieki szpitalnej i całodobowej	W związku z rosnącą liczbą ludności deficyty w zakresie świadczenia usług opiekuńczych, asystenckich oraz opieki wychowawczej	W
		Brak dostosowania systemu usług publicznych do gwałtownie rosnącej liczby cudzoziemców (uchodźców)	W
		Niewystarczająca liczba lub stan przestrzeni publicznych, które w szczególności przyczyniłoby się pozytywnie do rozwoju kondycji psychofizycznej mieszkańców, poprawy dostępności infrastruktury społecznej i edukacyjnej	W

Edukacja i wychowanie

S	Upowszechnienie i rozwój wychowania przedszkolnego	Ponadprzeciętne obciążenie oddziałów szkolnych oraz przepełnienie placówek edukacyjnych, w szczególności na obszarach miejskich	W
S	Wzrost liczby szkół prowadzących kształcenie zawodowe	Brak nowoczesnego wyposażenia pracowni zawodowych. Niewystarczająca ilość dodatkowych zajęć przygotowujących do egzaminów: maturalnego i zawodowego. Niewystarczająca ilość dodatkowych zajęć z przedmiotów zawodowych oraz kursów doszkalających dla młodzieży	W
		Nierównomierny dostęp do placówek edukacyjnych i rosnące zapotrzebowanie na usługi wychowania przedszkolnego	W
		Nagły napływ imigrantów i konieczność zapewnienia dodatkowych miejsc w placówkach wychowawczych i edukacyjnych	W
S	Znacznie wyższa dynamika wzrostu liczby przedszkoli na terenie WrOF w porównaniu do średniej wojewódzkiej i krajowej	Wysoki odsetek szkół podstawowych i przedszkoli wymagających remontów i modernizacji oraz ograniczone możliwości w zakresie organizacji zajęć dodatkowych poza Wrocławiem ze względu na brak dostępnej infrastruktury bądź jej zły stan	W
		Wysokie zapotrzebowanie na dodatkowe kadry, w szczególności nauczycieli wychowania przedszkolnego, pedagogów specjalnych, psychologów, nauczycieli języka angielskiego, nauczycieli matematyki, przedmiotów ścisłych oraz przedmiotów zawodowych	W

Kapitał społeczny

S	Wysoka liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców	Niski poziom aktywności seniorów, wyrażony liczbą uczestników zajęć organizowanych przez kluby i domy seniora	W
S	Silny sektor organizacji pozarządowych	Stosunkowo niska liczba przedsiębiorstw społecznych	W
S	Stopniowe wdrażanie i realizacja mechanizmu budżetu obywatelskiego w gminach	Niska dostępność podmiotów reintegracyjnych (CIS, KIS, ZAZ, WTZ)	W

Finanse samorządowe

S	Systematyczny wzrost liczby gmin generujących nadwyżkę dochodów nad wydatkami na przestrzeni lat 2017-2021	Deficyt budżetowy we wszystkich gminach współtworzących WrOF w 2022 roku	W
S	Zachowany wskaźnik obliczonych zgodnie z art. 243 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych wszystkich JST	Spadek udziału dochodów własnych w dochodach ogółem na przestrzeni lat 2017-2021	W
S	Duża liczba realizowanych projektów, zarówno z wykorzystaniem środków unijnych, jak i pozostałych źródeł finansowania	Zadłużenie na koniec 2022 roku osiąga poziom ponad 5 mld zł, z tego 85,5% stanowi zadłużenie Wrocławia	W

Szanse

O	Wzmocnienie potencjału i usprawnienie procesów administracyjnych w administracji publicznej i przedsiębiorstwach poprzez rozwój e-usług
O	Zwiększenie integracji przestrzennej obszaru poprzez kontynuację wdrażania rozwiązań P&R, B&R, uzupełnienie luk w infrastrukturze oraz wprowadzenie zintegrowanego biletu
O	Rozbudowa Odrzańskiej Drogi Wodnej i uruchomienie tramwaju na Odrze, wspomagającego komunikację publiczną
O	Korzystna sytuacja na rynku pracy
O	Zwiększenie poziomu konkurencyjności obszaru poprzez zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni, poprawa jakości życia, zwiększenie poziomu bezpieczeństwa i zabezpieczenie funkcji środowiskowych
O	Aktywna współpraca i realizacja przedsięwzięć w ramach Dolnośląskiej Doliny Wodorowej

Zagrożenia

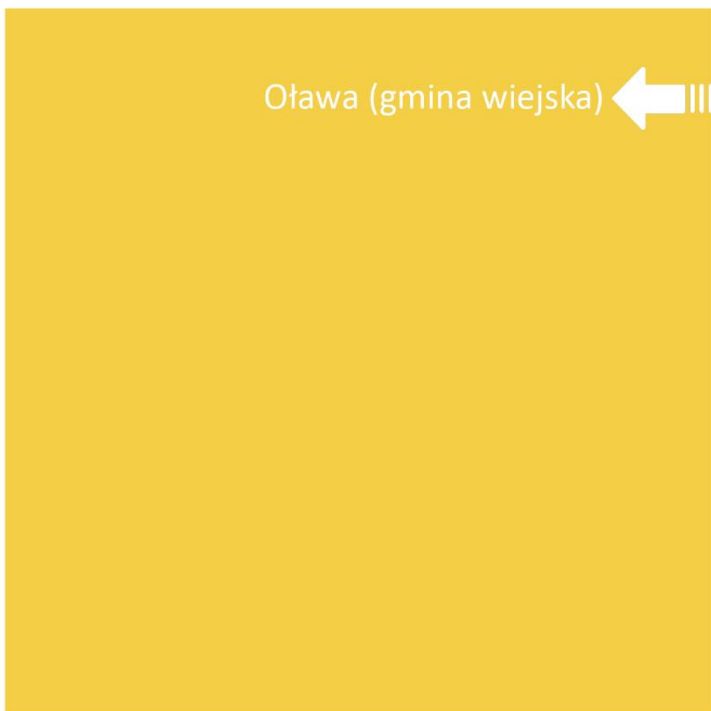
T	Dynamicznie zmieniająca się sytuacja geopolityczna w szczególności niestabilna sytuacja państw sąsiednich będąca wynikiem wojny w Ukrainie
T	Niestabilność przepisów prawa m.in. przepisów podatkowych
T	Wzrost obciążenia samorządów, związany z nowym zakresem działań i większą odpowiedzialnością, bez zapewnienia wystarczających środków, co powoduje wzrost wydatków
T	Zwiększenie poziomu inflacji oraz wzrost cen żywności i energii
T	Postępujący kryzys klimatyczny i możliwość wystąpienia ekstremalnych zjawisk pogodowych m.in. powodzi
T	Rosnąca konkurencyjność gospodarek innych obszarów funkcjonalnych krajowych i Europejskich

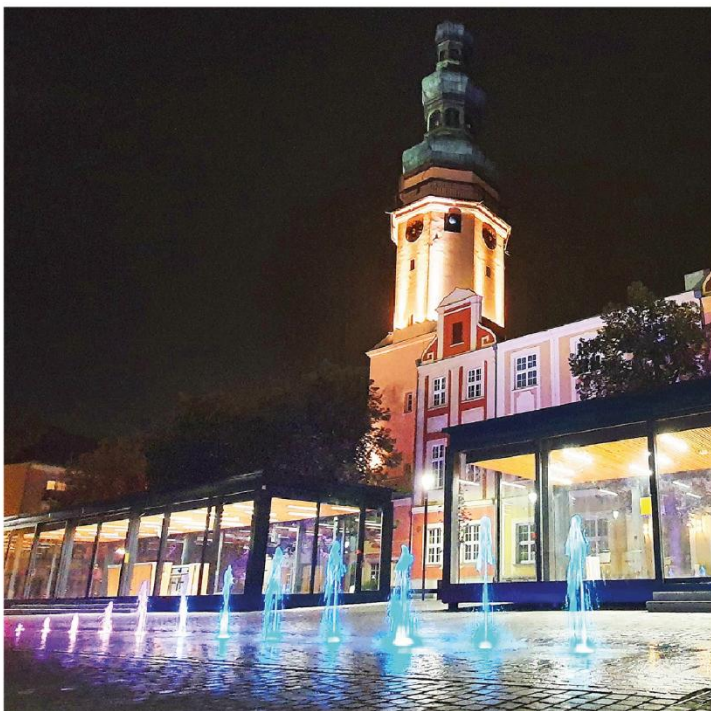
○	Zwiększenie zakresu cyfryzacji usług publicznych	Dalsze trudności w dostępie do placówek i usług edukacyjnych na obszarach rozwoju funkcji mieszkaniowych	T
○	Wzrost popularności szkodnictwa zawodowego	Niski dostęp do usług społecznych w wyniku ich centralizacji w szczególności w ośrodkach miejskich	T
○	Rozwój postaw uczenia się przez całe życie z uwzględnieniem nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych	Zbyt wolny rozwój placówek służby zdrowia w stosunku do dynamicznych zmian w rozmieszczeniu ludności	T
○	Digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego jak i informacji publicznych	Odptyw kapitału zagranicznego do krajów o stabilniejszej polityce podatkowej oraz o niższych kosztach produkcji i usług	T
○	Rozwój potencjału turystyczno-wypoczynkowego	Brak zmiany preferencji w kierunku powszechnego korzystania z transportu publicznego ze względu na jego niedostosowanie do potrzeb mieszkańców	T
○	Rewitalizacja i konserwacja elementów materialnego dziedzictwa kulturowego	Postępujące zadłużenie budżetów gmin WrOF	T
○	Poprawa jakości powietrza poprzez wprowadzenie floty nisko i zero emisyjnego do transportu publicznego systemu dostaw komunikacji indywidualnej	Wolne tempo przechodzenia na rozwiązania zero i niskoemisyjne spowodowane sytuacją ekonomiczną samorządów i sektora prywatnego	T
○	Konieczność realizacji założeń zrównoważonej mobilności miejskiej uspołni rozwój obszaru	Wolne tempo implementacji założeń polityki mobilności spowodowane niezadawalającym poziomem finansowania zewnętrznego i oporem społecznym	T

||| → Jelcz-Laskowice

Oława (gmina wiejska) ← |||

||| → Oława (miasto)

III. Założenia strategiczne – poziom strategiczny

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027 jest klasycznym dokumentem strategicznym.

W istniejących uwarunkowaniach prawnych pełni rolę strategii terytorialnej. Jednocześnie posiada strukturę, która w kolejnych latach pozwoli na jej przekształcenie w strategię ponadlokalną w rozumieniu przepisów prawa. Wskazana elastyczność niesie ważne konsekwencje, szczególnie istotne w kontekście koncepcji strategicznej opisanej i rozwiniętej w przedmiotowym rozdziale.

Po pierwsze, struktura celów i kierunków działań ma szeroki, rozbudowany charakter i nie ogranicza się do wąsko definiowanej interwencji w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych. W konsekwencji zaplanowane działania i wyszczególnione potencjalne typy przedsięwzięć nie zawężają się do znanych na ten moment programów operacyjnych i innych środków zewnętrznych. Struktura celów i kierunków działań jest wypadkową potrzeb artykułowanych na poziomie społeczności lokalnej (badania ankietowe), głosów eksperckich (badania jakościowe) oraz analiz współtworzonych z gminami tworzącymi Wrocławski Obszar Funkcjonalny. Zaprezentowane założenia strategiczne stanowią próbę kompleksowego spojrzenia na identyfikowane potrzeby rozwojowe. Stanowią one odpowiedź na szeroki katalog potrzeb, a nie tylko dostosowywanie do wąskich ram potencjalnie dostępnych źródeł finansowania.

Po drugie, następujące po sobie zagadnienia, poszczególne priorytety i szczegółowe karty zadań w obiektywny sposób przedstawiają istniejące potrzeby. Starano się w sposób jasny i klarowny przejść od deficytów, słabych stron oraz bilansu strategicznego do obiektywnego zilustrowania celów. Można stwierdzić, że struktura celów (zarówno na poziomie operacyjnym, jak i strategicznym) jest odbiciem problemów, ale też potencjałów, które należy wzmacniać.

Po trzecie, warto podkreślić, że nominalny okres obowiązywania dokumentu dotyczy roku 2027+ (zbieżny z perspektywą budżetową Unii Europejskiej), jednakże nie wyklucza to definiowania założeń wykraczających poza tę datę. Tym samym przedmiotową strategię należy odbierać jako wstęp do planowania zintegrowanego rozwoju Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego w kategoriach perspektywy 2030+ lub nawet 2040. Głębokość wykonanych na potrzeby opracowania analiz uprawnia do formułowania takich wniosków.

Koncepcja strategiczna jako optymalny scenariusz rozwoju i plan działań uwzględnia identyfikowane i piętrzące się w ostatnich latach zagrożenia zewnętrzne. Kryzys energetyczny, wojna w Ukrainie czy też pandemia to czynniki traktowane do niedawna jako zdarzenia o niskim prawdopodobieństwie wystąpienia. Ostatnie lata uczą szczególnej ostrożności w planowaniu strategicznym. Dlatego należy podkreślić, że przedstawiona koncepcja ma charakter elastyczny i powinna być aktualizowana w kontekście zmieniających się realiów. Z poziomu działań proponowanych do realizacji w strategii podstawą jest instrument ZIT i możliwości jego rozwijania na różnych płaszczyznach.

III.1 Wizja rozwoju Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Wizja rozwoju WrOF wypracowana w ramach Strategii ma dwojaki charakter. Po pierwsze odnosi się do efektu krótkoterminowego, czyli oznaczonego na okres realizacji instrumentu ZIT (perspektywa 2027). Po drugie odwołuje się do potencjalnej perspektywy wieloletniej, wskazującej na wizję w optyce tworzenia w kolejnych latach strategii ponadlokalnej.

Uwarunkowania wizji rozwoju Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego:

Wizja rozwoju WrOF stanowi kontynuację zapisów zawartych w obowiązującej dotychczas Strategii ZIT WrOF opracowanej w odpowiedzi na powołany do życia instrument ZIT w perspektywie finansowej 2014-2020.

Przedstawiony zapis, ale również rozbudowane odniesienie się do poszczególnych jego elementów, są zredagowanym i usystematyzowanym efektem przeprowadzonych prac diagnostycznych i badawczych, spośród których jako kluczowe należy uznać:

- a. Warsztaty designthinking,
- b. Zogniskowane wywiady grupowe z interesariuszami WrOF,
- c. Zrealizowany na podstawie diagnozy bilans strategiczny.

Wizja rozwoju w kontekście stanu docelowego wykracza realizacyjnie poza przyjęte ramy czasowe opracowania (rok 2027) i jest elementem szerszej długookresowej polityki rozwojowej nakreślonej dla WrOF.

Osiągnięciu wizji poświęcone są wszystkie wyznaczone w dalszej części opracowania cele strategiczne i kierunki działania. Wizję traktuje się jako czynnik integrujący podejmowane działania, w tym przede wszystkim te o zintegrowanym charakterze.

**Wizja
rozwoju
WrOF**

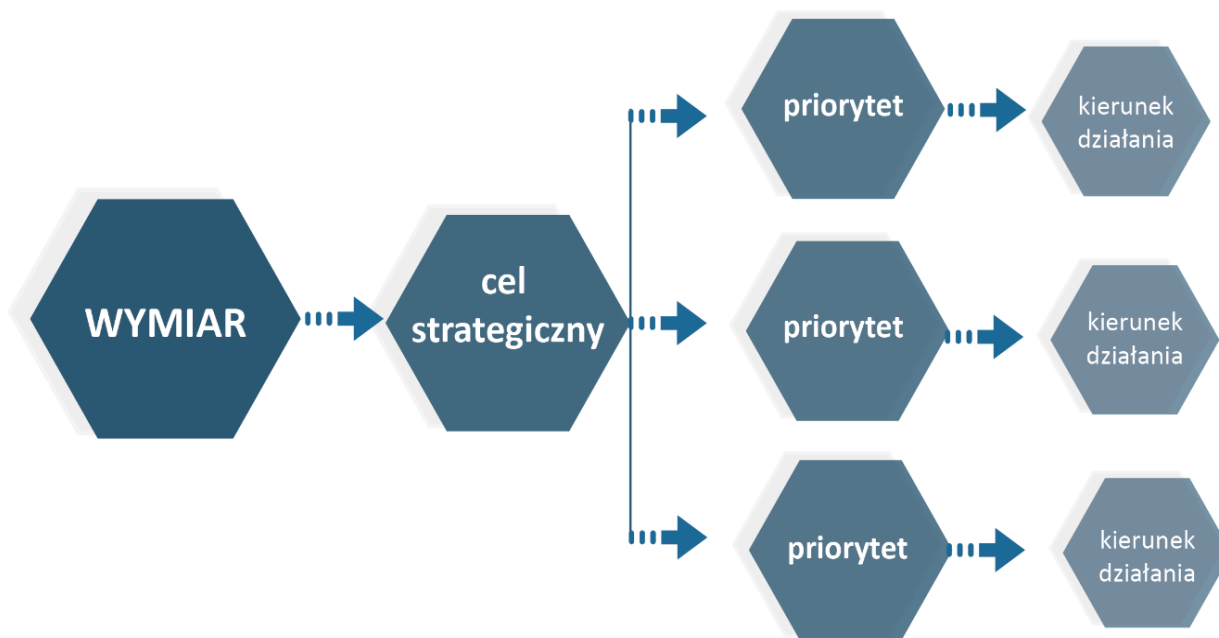
**WrOF stanowi obszar przyjazny
mieszkańcom, gwarantujący
wysoką jakość życia, gdzie
rozwój nowoczesnej gospodarki
odbywa się z dbałością o jakość
środowiska przyrodniczego.**

**WrOF charakteryzuje się
wysokim poziomem spójności
terytorialnej, przede wszystkim
w wymiarze komunikacyjnym,
przestrzennym, gospodarczym
oraz społecznym.**

III.2 Wymiar, Cele strategiczne, Priorytety i Kierunki działań

Poniższy schemat przedstawia wprowadzenie do struktury planów strategicznych i operacyjnych. Rozwinięciem tej części będą priorytety i konkretne kierunki działań. Natomiast uszczegółowieniem kierunków działania będą typy przewidzianych interwencji w ramach wdrażania Strategii ZIT WrOF 2021-2027, które zostaną zaprezentowane w formie kart działania pod każdy priorytet.

Z poziomu strategicznego mamy do czynienia z trzema wymiarami i czterema celami realizującymi jego założenia. W domenie przestrzennej wyróżniono zagadnienia infrastrukturalne oraz kwestie dotyczące zagospodarowania przestrzennego elementów ochrony środowiska naturalnego.

Opis celów strategicznych koncentruje się na wskazaniu najważniejszych wyzwań rozwojowych stojących przed WrOF. Charakterystyki te mają na celu zasygnalizowanie aspektów szczególnie ważnych dla całego obszaru funkcjonalnego traktowanego jako integralny podmiot

polityki rozwojowej. Ich rozwinięcie i uszczegółowienie zostanie natomiast umieszczone w kartach działań.

Kierunki działań zostały uszczegółowione poprzez wskazanie przykładowych typów przedsięwzięć do realizacji w ramach zaplanowanej interwencji wraz z krótką charakterystyką. Karta działania uwzględnia zarówno zaplanowane do realizacji projekty, okres ich realizacji, jak również wskazuje katalog potencjalnych interesariuszy i partnerów odpowiedzialnych za wdrażanie zaplanowanych przedsięwzięć. Ponadto wskazuje potencjalne źródła finansowania oraz wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania. Taka struktura umożliwia przedstawienie interwencji i działań zaplanowanych do realizacji w perspektywie 2027 roku w sposób przejrzysty oraz kompleksowy.

 Wymiar społeczny	 Wymiar gospodarczy	 Wymiar przestrzenny	
Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia na terenie WrOF	Cel strategiczny 2. Wzmacnianie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF	Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu	Cel strategiczny 4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF
Priorytet 1. Kultura	Priorytet 5. Innowacyjność	Priorytet 9. Gospodarka o obiegu zamkniętym	Priorytet 14. Przestrzeń publiczna
Kierunek działania 1.1 Wzmacnianie i rozwój placówek kultury oraz ochrona dziedzictwa kulturowego	Kierunek działania 5.1 Wzmacnianie potencjału sektora B+R ¹¹⁷ oraz działania na rzecz nowoczesnej reindustrializacji Kierunek działania 5.2 Rozwój e-usług	Kierunek działania 9.1 Transformacja obszaru w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym Priorytet 10. Transformacja energetyczna	Kierunek działania 14.1 Utworzenie i odnowa przestrzeni publicznych, w tym wnętrz podwórzowych, terenów zielonych, parków, skwerów i przestrzeni rekreacyjnych Kierunek działania 14.2 Infrastruktura aktywizacji i integracji społecznej mająca na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców
Priorytet 2. Zdrowie	Priorytet 6. Cyfryzacja	Kierunek działania 10.1 Wypracowanie modelu funkcjonowania energetyki	Kierunek działania 14.3 Poprawa dostępności usług publicznych
Kierunek działania 2.1 Podnoszenie jakości i dostępności systemu opieki zdrowotnej i zapewnianie równego dostępu, w tym inwestycje w infrastrukturę	Kierunek działania 6.1 Rozwój e-usług publicznych	Kierunek działania 10.2 Rozwój inteligentnych sieci energetycznych oraz systemów magazynowania energii poza transeuropejską siecią energetyczną (TEN-E)	Priorytet 15. Zintegrowane zarządzanie obszarem
Kierunek działania 2.2 Wspieranie poprawy jakości i dostępności usług społecznych, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami oraz ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego Kierunek działania 2.3 Rozwijanie zintegrowanego systemu wsparcia senioralnego	Kierunek działania 6.2 Cyfryzacja zasobów i zwiększenie dostępności danych publicznych	Priorytet 11. Gospodarka niskoemisyjna	Kierunek działania 15.1 Wdrażanie instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych
Kierunek działania 2.4 Wspieranie opieki żłobkowej i opieki nad dziećmi do lat 3	Priorytet 7. Rynek pracy Kierunek działania 7.1 Wdrażanie różnorodnych form aktywizacji zawodowej	Kierunek działania 11.1 Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych Kierunek działania 11.2 Wspieranie rozwoju energii odnawialnej	Kierunek działania 15.2 Tworzenie partnerskich projektów przez gminy WrOF poza mechanizmem ZIT Priorytet 16. Planowanie przestrzenne
Priorytet 3. Edukacja	Kierunek działania 7.2 Adaptacja do zmian na rynku pracy	Priorytet 12. Ochrona zasobów środowiska i jego bioróżnorodności	Kierunek działania 16.1 Koordynacja planowania przestrzennego
Kierunek działania 3.1 Wspieranie równego dostępu do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia Kierunek działania 3.2 Wspieranie podnoszenia kwalifikacji i uczenia się przez całe życie	Priorytet 8. Turystyka Kierunek działania 8.1 Promocja obszaru i wzmacnianie roli zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym	Kierunek działania 12.2 Ochrona różnorodności biologicznej oraz adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe	
Priorytet 4. Migranci		Priorytet 13. Zrównoważona mobilność	
Kierunek działania 4.1 Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich Kierunek działania 4.2 Tworzenie systemu skutecznej integracji migrantów		Kierunek działania 13.1 Zwiększenie konkurencyjności transportu zbiorowego i niskoemisyjnych form przemieszczania się Kierunek działania 13.2 Rozwój infrastruktury i działań wspierających osiągnięcie zrównoważonej mobilności Kierunek działania 13.3 Promowanie oraz rozwój nowych form i usług z zakresu mobilności Kierunek działania 13.4 Rozwój i wsparcie infrastruktury w ramach TEN-T Kierunek działania 13.5 Rozwój i udoskonalanie infrastruktury transportu drogowego, kolejowego oraz wodnego śródlądowego na rzecz poprawy dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	

¹¹⁷ B+R – działalność badawczo-rozwojowa

CEL STRATEGICZNY 1

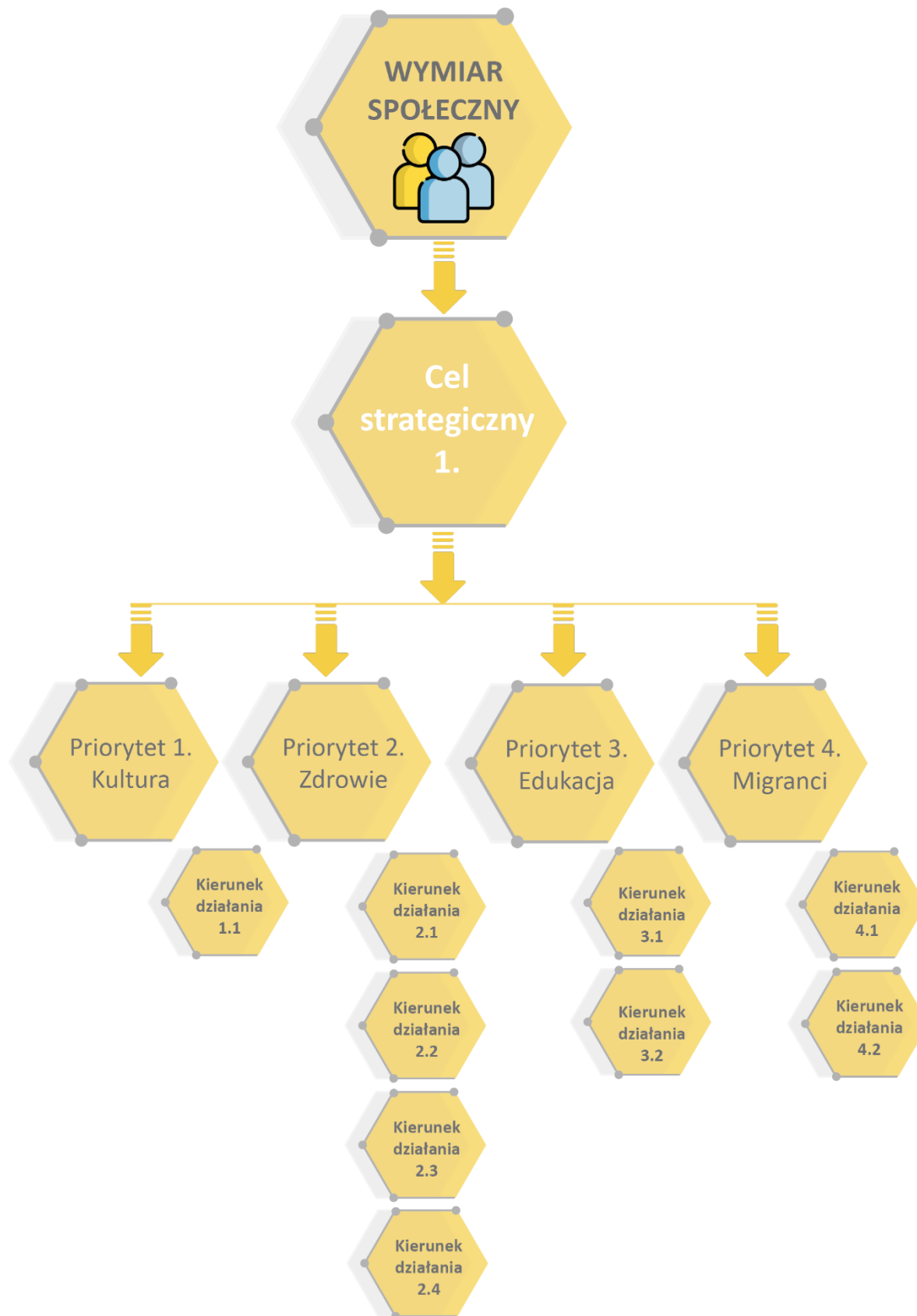
Poprawa jakości życia
na terenie WrOF

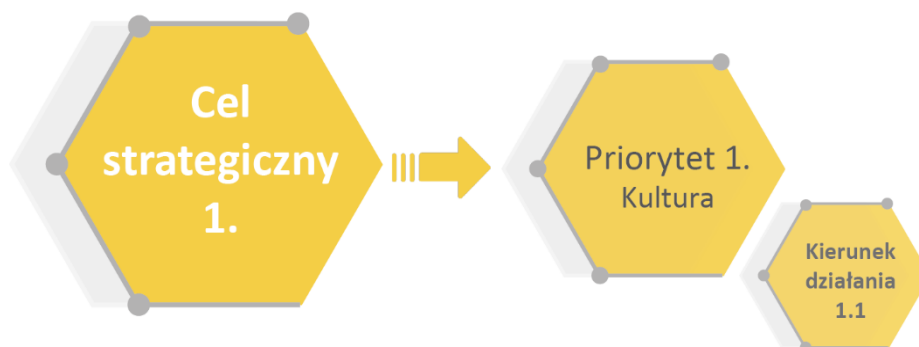
Wymiar społeczny skupiony jest na zaspokojeniu potrzeb wszystkich grup mieszkańców, jak również zapewnieniu we WrOF odpowiednich warunków do życia, a tym samym wzmocnieniu atrakcyjności osiedleńczej. W ramach celu strategicznego 1 wyróżniono cztery priorytety dotyczące szeroko rozumianej polityki społecznej. Realizacja przewidzianych w ich ramach kierunków działań pozwoli na poprawę jakości życia mieszkańców, wzrost integracji społecznej oraz zwiększenie atrakcyjności obszaru WrOF jako miejsca zamieszkania.

Wyzwania w ramach pierwszego celu strategicznego to:

1	Wyeksponowanie, ochrona i odnowa zasobów dziedzictwa kulturowego i historycznego terenu WrOF.
2	Budowa, rozbudowa, remont, konserwacja lub modernizacja budynków pełniących funkcje kulturalne, z uwzględnieniem wyposażenia oraz terenów tych budynków.
3	Poszerzanie oferty kulturalnej na obszarze WROF.
4	Budowa, rozbudowa, modernizacja i doposażenie podmiotów leczniczych, w tym szpitali i placówek podstawowej opieki zdrowotnej.
5	Poprawa jakości i dostępności usług medycznych, wspieranie oraz wdrażanie projektów profilaktycznych.
6	Umożliwianie rodzinom przezwycięzania trudnych sytuacji życiowych, szczególnie w kontekście zachodzących przemian demograficznych.
7	Modernizacja istniejących i tworzenie nowych miejsc opieki oraz podnoszenie dostępności usług dla osób starszych.
8	Realizacja projektów innowacyjnych w zakresie usług społecznych, w tym cyfryzacja.
9	Rozwój i upowszechnienie usług opieki wytchnieniowej i asystenckiej.
10	Realizacji działań związanych z aktywizacją seniorów.
11	Budowa, rozbudowa, modernizacja i doposażenie infrastruktury społecznej w powiązaniu z potrzebami wynikającymi ze świadczonych usług publicznych.
12	Kompleksowe zwiększenie dostępności usług opieki nad dziećmi do lat 3.
13	Rozbudowa i modernizacja placówek wychowania przedszkolnego i szkół podstawowych, obiektów wspomagających działania edukacyjne, a także zaplecza sportowego.
14	Doposażenie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe.
15	Prowadzenie działań społeczno-kulturalnych nakierowanych na integrację i asymilację emigrantów z lokalną społecznością.
16	Tworzenie na obszarze WrOF oferty edukacyjnej dla cudzoziemców, w tym umożliwiającej naukę „powszechnego” oraz zawodowego języka polskiego.

Schemat wymiaru społecznego wraz z celem strategicznym, priorytetami i kierunkami działań

Priorytet Kultura skupiony jest zarówno na wykorzystaniu posiadanego potencjału związanego z dziedzictwem kulturowym obszaru, jak i obiektami pełniącymi funkcje kulturalne, w tym instytucjami kultury. Działania te są istotne z uwagi na poprawę atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej, która wpłynie pozytywnie na wzrost gospodarczy oraz zachowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Zachowanie dziedzictwa realizowane będzie m.in. poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych

i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne oraz rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych. Z punktu widzenia mieszkańców ważne jest również polepszenie oferty wydarzeń kulturalnych i oferty czasu wolnego w poszczególnych gminach WrOF, przy uwzględnieniu wszystkich grup społecznych (np. osób ze szczególnymi potrzebami, migrantów).

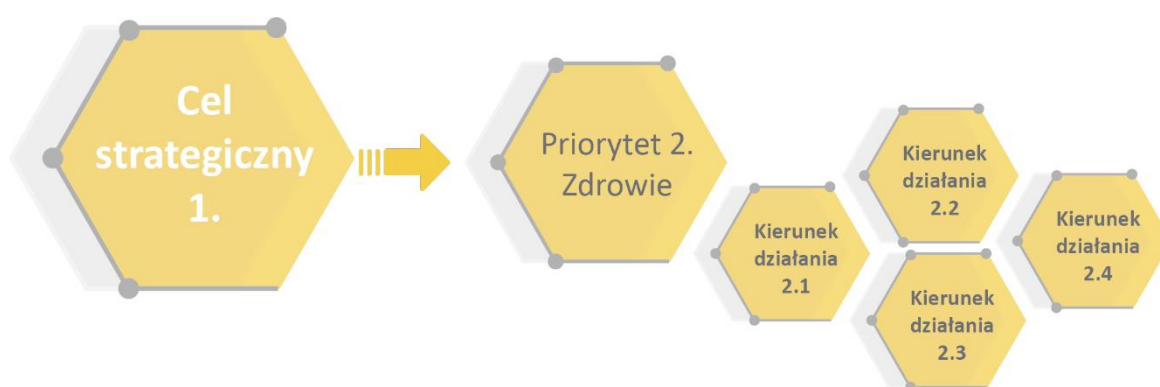

Wzmacnianie i rozwój placówek kultury
oraz ochrona dziedzictwa kulturowego

Charakterystyka działania:	Wskazane działania dotyczą zwiększenia roli kultury i jej wpływu na rozwój gospodarczy WrOF oraz wzrostu udziału mieszkańców w życiu kulturalnym. Ponadto wykorzystanie posiadanego potencjału w zakresie dziedzictwa kulturowego oraz rozwój aktualnej oferty pozwoli na zwiększenie atrakcyjności obszaru i przyciągnięcie turystów, a tym samym wzrost gospodarczy
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Poszerzenie i zwiększenie innowacyjności oferty placówek kultury poprzez wdrażanie nowoczesnych technologii • Poszerzanie istniejącej oferty kulturalnej i czasu wolnego, w tym przy współpracy z podmiotami prywatnymi i organizacjami pozarządowymi • Rozwój infrastruktury kultury w poszczególnych gminach WrOF • Doposażenie obiektów placówek kultury w nowoczesny sprzęt oraz oprogramowanie umożliwiające poszerzenie oferty i katalogu usług • Wsparcie i rozwój centrów informacji kulturalnej • Prowadzenie działań mających na celu przystosowanie obiektów zabytkowych do pełnienia nowych funkcji, np. kulturalnych, turystycznych

	<ul style="list-style-type: none"> • Umożliwienie pełnego uczestnictwa w życiu kulturalnym mieszkańcom WrOF zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób ze szczególnymi potrzebami • Zwiększenie dostępności placówek kultury poprzez dostosowanie do osób z niepełnosprawnościami, m.in. likwidując bariery architektoniczne w obiektach • Promocja turystyczna WrOF w oparciu o dziedzictwo materialne i niematerialne poszczególnych gmin • Rewaloryzacja, remont, konserwacja oraz modernizacja obiektów zabytkowych oraz obszarów zabytkowych • Utworzenie produktów turystycznych w oparciu o posiadane zasoby kulturalne
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, placówki kultury
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 (FEDS) • Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS 2021-2027) • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem [obiekty kulturalne i turystyczne] • Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem [osoby odwiedzające/rok]

Priorytet 2. Zdrowie jest jednym z kluczowych wyzwań na terenie WrOF. W dobie zmian demograficznych i społecznych ma bezpośredni wpływ na potrzeby mieszkańców WrOF. Samorzady lokalne powinny być przygotowane na proces rosnącego zapotrzebowania na miejsca opieki nad dziećmi do lat 3 oraz miejsca opieki i aktywizacji osób starszych. Rozwijanie dostępności i jakości oferty usług społecznych, opieki nad dziećmi do lat 3, opieki dziennej czy całodobowej dla osób starszych, niesamodzielnych i niepełnosprawnych wraz z rozwijaniem usług opieki wytchnieniowej i asystenckiej, w tym szeroko rozumianej infrastruktury oraz cyfryzacji

tych placówek, są jednym z kluczowych wyzwań dla kolejnej perspektywy. Istotnym elementem tego priorytetu jest zapewnienie, poprawienie dostępności i jakości usług medycznych, zarówno podstawowych, jak i specjalistycznych oraz do rozbudowy i modernizacji posiadanej infrastruktury przez samorządy lokalne. Działania w tym priorytecie będą podejmowane na poziomie ponadlokalnym i będą wpływać pośrednio i bezpośrednio na ograniczenie wykluczenia społecznego mieszkańców WrOF.

 <p>Kierunek działania 2.1</p>	<p>Podnoszenie jakości i dostępności systemu opieki zdrowotnej i zapewnianie równego dostępu, w tym inwestycje w infrastrukturę</p>	
<p>Charakterystyka działania:</p>	<p>Zaplanowane działania stanowią odpowiedź na aktualne problemy i wyzwania obserwowane we WrOF, między innymi starzenie się społeczności lokalnej, wzrost liczby ludności oraz napływ migrantów i uchodźców. Związane jest z tym konieczność podnoszenia jakości i standardów usług, a także zwiększanie dostępności placówek ochrony zdrowia.</p>	
<p>Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dostosowanie systemu ochrony zdrowia do aktualnych trendów, procesów demograficznych i epidemiologicznych • Poprawa jakości i dostępności do usług medycznych na terenie WrOF, w tym cyfryzacja usług • Dopuszanie placówek ochrony zdrowia w nowoczesny sprzęt medyczny • Promocja zdrowego stylu życia wśród mieszkańców • Wdrażanie standardów dostępności w podmiotach leczniczych • Prowadzenie i wspieranie działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej • Budowa, rozbudowa oraz modernizacja placówek ochrony zdrowia • Wdrażanie projektów i/lub programów profilaktycznych 	
<p>Interesariusze / potencjalni partnerzy</p>	<p>gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, podmioty świadczące usługi z zakresu opieki zdrowotnej</p>	
<p>Okres realizacji:</p>	<p>2021-2027 (n+2)</p>	
<p>Potencjalne źródła finansowania:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy 	
<p>Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba wdrożonych programów polityki zdrowotnej [szt.] • Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie [osoby] • Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej [szt.] • Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług [szt.] 	

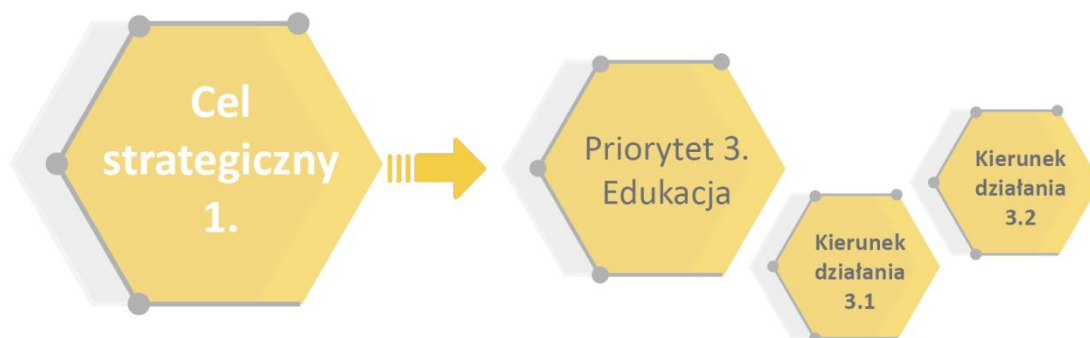
	<ul style="list-style-type: none"> Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej [szt.]
--	--

	Wspieranie poprawy jakości i dostępności usług społecznych, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami oraz ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego	
Charakterystyka działania:	Poprawa oraz rozwój dostępności do usług świadczonych na poziomie społeczności lokalnej pozwoli na zwiększenie jakości życia osób ze szczególnymi potrzebami oraz ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego, a tym samym usamodzielnienie mieszkańców.	
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> Stworzenie miejsc i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych Stworzenie miejsc i świadczenie usług asystenckich i opieki wytchnieniowej Rozwój i modernizacja obiektów służących rehabilitacji i podniesienie jakości świadczonych usług w tym zakresie Realizacja przez samorządy programu opieki wytchnieniowej dla opiekunów OzN oraz programu zapewnienia osobom z niepełnosprawnością wsparcia AON Kształcenie kandydatów oraz wzmacnianie kompetencji kadr świadczących usługi społeczne, w tym usługi opiekuńcze i asystenckie Prowadzenie działań na rzecz integracji i przeciwdziałania marginalizacji społecznej mieszkańców zagrożonych wykluczeniem Rozwój mieszkalnictwa wspomaganego i adaptacyjnego Realizacja projektów innowacyjnych w zakresie usług społecznych, w tym cyfryzacja 	
Interesariusze / potencjalni partnerzy	jednostki samorządu terytorialnego z obszaru WrOF, mieszkańcy WrOF, jednostki organizacyjne pomocy społecznej	
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)	
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) Krajowy Plan Odbudowy (KPO) inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy 	
Proponowane wskaźniki monitorujące	<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności 	

realizację kierunku działania:	<p>lokalnej</p> <ul style="list-style-type: none"> Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług
--------------------------------	--

 <p>Kierunek działania 2.3</p>	<p>Rozwijanie zintegrowanego systemu wsparcia senioralnego</p> 	
<p>Charakterystyka działania:</p>	<p>Zapewnienie odpowiedniej opieki i aktywizacja środowiska seniorów stanowi istotne wyzwanie w kontekście postępującego procesu starzenia się mieszkańców WrOF.</p>	
<p>Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> Poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego dla seniorów Prowadzenie działań na rzecz aktywizacji i integracji środowiska seniorów Rozwijanie usług asystenckich i opiekuńczych dla osób niesamodzielnych Przygotowanie i wdrożenie programów dotyczących profilaktyki zdrowia dla osób starszych Zwiększenie dostępności do usług zdrowotnych, ofert kulturalnych i rekreacyjnych we WrOF dla seniorów Rozwój usług wolontariatu działającego na rzecz seniorów Upowszechnianie informacji o prawach i uprawnieniach osób starszych 	
<p>Interesariusze / potencjalni partnerzy</p>	<p>gminy WrOF, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, mieszkańcy WrOF, organizacje pozarządowe</p>	
<p>Okres realizacji:</p>	<p>2021-2027 (n+2)</p>	
<p>Potencjalne źródła finansowania:</p>	<ul style="list-style-type: none"> Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) Krajowy Plan Odbudowy (KPO) inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy 	
<p>Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:</p>	<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób objętych wsparciem w obszarze zdrowia [osoby] Liczba wspartych podmiotów wykonujących działalność leczniczą [szt.] 	

 <p>Kierunek działania 2.4</p>	<p>Wspieranie opieki żłobkowej i opieki nad dziećmi do lat 3</p> 	
<p>Charakterystyka działania:</p>	<p>Zapewnienie odpowiedniej opieki nad najmłodszymi dziećmi stanowi istotne wyzwanie w kontekście postępującego rozwoju gospodarczego, procesu migracyjnego i zmian demograficznych na obszarze WrOF.</p>	
<p>Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie dostępności opieki żłobkowej wraz z podnoszeniem standardów i jakości opieki • Tworzenie warunków dla rozwoju opieki żłobkowej na całym obszarze WrOF • Polepszenie właściwej opieki pielęgnacyjnej oraz edukacyjnej przez prowadzenie zajęć zabawowych z elementami edukacji, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb dziecka • Poprawa wyposażenia infrastruktury • Budowa, rozbudowa oraz modernizacja placówek ochrony nad dziećmi do lat 3 	
<p>Interesariusze / potencjalni partnerzy</p>	<p>gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, instytucje publiczne, organizacje pozarządowe</p>	
<p>Okres realizacji:</p>	<p>2021-2027 (n+2)</p>	
<p>Potencjalne źródła finansowania:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy 	
<p>Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową [odsetek] • Liczba utworzonych miejsc objętych opieką żłobkową [miejsca] 	

Priorytet 3.
Edukacja

Priorytet Edukacja nie można poprawić jakości życia nie tworząc warunków do szerokorozumianego rozwoju, edukacji oraz warunków do mobilności edukacyjnej dla wszystkich mieszkańców. Dlatego wyzwaniem na terenie WrOF jest ciągle zapewnienie równego dostępu do edukacji oraz dostępu do atrakcyjnej oferty edukacyjnej. Edukacji dostępnej dla wszystkich, poczynając od edukacji przedszkolnej, a kończąc na edukacji ustawicznej osób dorosłych. Edukacji na właściwym poziomie jakościowym - merytorycznym, jak i infrastrukturalnym – wyposażeniowym, która nie

odbiega osiąganymi wynikami lub warunkami od ustalonych standardów. Kluczowe jest tworzenie miejsc w przedszkolach i szkołach, które dostępne będą dla wszystkich, w tym osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Nie mniej ważne jest zapewnienie we wszystkich przedszkolach i szkołach porównywalnych możliwości rozwoju, m.in. poprzez zapewnienie wszystkim równego dostępu do katalogu zajęć rozwijających i wspomagających. Istotne jest również wspieranie i rozwój kształcenia zawodowego i prozawodowego, które wymaga ciągłego inwestowania w sprzęt i wyposażenie dydaktyczne w celu spełnienia wymagań lokalnego rynku pracy. Nie można w dzisiejszych czasach mówić również o edukacji na właściwym poziomie bez zapewnienia w każdej placówce oświatowej i edukacyjnej dostępu do szerokopasmowego Internetu oraz pracy ze scyfryzowanymi zasobami edukacyjnymi.

Kierunek
działania
3.1

Wspieranie równego dostępu do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia

<p>Charakterystyka działania:</p>	<p>Wysokiej jakości edukacja stanowi podstawowe oczekiwanie mieszkańców WrOF. Budowa silnego kapitału ludzkiego dzięki systematycznie podnoszonym standardom nauczania jest warunkiem stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego WrOF.</p>
<p>Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej wraz z podnoszeniem standardów i jakości opieki • Tworzenie warunków dla rozwoju edukacji oraz odpowiedniej infrastruktury dojazdowej o charakterze zrównoważonym na całym obszarze WrOF • Dostosowanie programów edukacyjnych i wprowadzenie nowoczesnych metod nauczania w placówkach edukacyjnych we WrOF • Tworzenie nowych form i kierunków kształcenia oraz dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy • Wspieranie aktywnego uczestnictwa lokalnych pracodawców w procesie kształcenia uczniów oraz zwiększenie poziomu współpracy między przedsiębiorcami a szkołami • Wdrożenie systemu nauki dualnej ze szczególnym naciskiem na aspekt praktyczny • Prowadzenie działań na rzecz rozwoju kompetencji kluczowych wśród dzieci i młodzieży • Wsparcie szkół w organizowaniu staży uczniowskich, praktyk i dodatkowych form podnoszenia kompetencji i kwalifikacji uczniów (np. kursy kwalifikacyjne, szkolenia)

	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmocnienie kompetencji kadr nauczycielskich i opiekunów w zakresie technologii cyfrowych oraz kwalifikacji psychologicznych • Wzmocnienie kwalifikacji kadr nauczycielskich wraz z promocją zawodu i pozyskiwaniem nauczycieli • Wsparcie działań z zakresu edukacji ekologicznej i dotyczącej zrównoważonego rozwoju • Wsparcie kształcenia ogólnego i zawodowego w ramach szkół i oddziałów specjalnych uwzględniające potrzeby uczniów z niepełnosprawnością • Poprawa wyposażenia infrastruktury kształcenia przedszkolnego, ogólnego i zawodowego oraz kształcenia specjalnego • Dostosowanie istniejących placówek do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz zapewnienie usług asystenckich dla uczniów
Interesariusze / potencjalni partnerzy	jednostki samorządu terytorialnego z obszaru WrOF, mieszkańcy WrOF, placówki wychowania przedszkolnego, placówki edukacyjne, przedsiębiorcy
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) • Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG) • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej [osoby] • Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem [osoby] • Liczba uczniów, którzy nabyli nowe kompetencje lub umiejętności w trakcie wdrażania programu [osoby] • Liczba nowych miejsc wychowania przedszkolnego [miejsca]

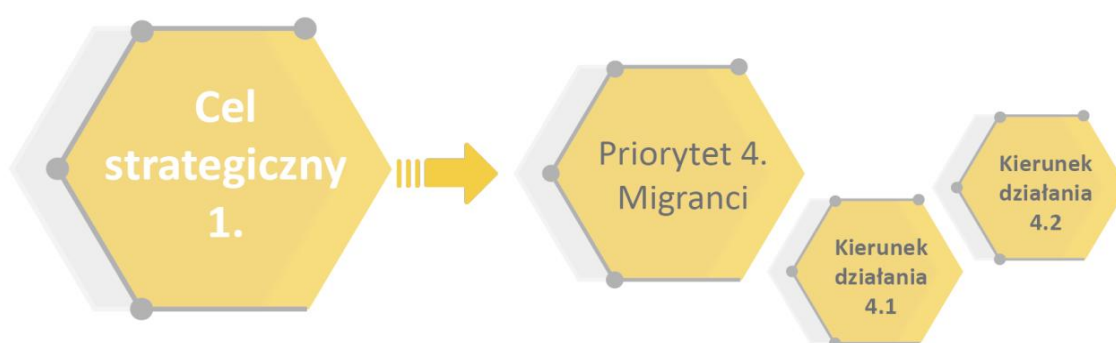
Wspieranie podnoszenia kwalifikacji i uczenia się przez całe życie

Charakterystyka działania:

Z punktu widzenia WrOF istotne jest wspieranie mieszkańców w zakresie podnoszenia kwalifikacji i nabywania nowych umiejętności. Wdrażanie i promocja koncepcji uczenia się przez całe życie we WrOF umożliwi poszerzenie kompetencji, szczególnie wśród osób zagrożonych ryzykiem wykluczenia społecznego.

Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój ofert kształcenia i uczenia się dla dorosłych mieszkańców • Wspieranie rozwoju oferty kwalifikacji szkolnictwa branżowego • Wspierania rozwoju umiejętności osób w każdym wieku i na wszystkich etapach życia • Promocja koncepcji uczenia się przez całe życie wśród mieszkańców WrOF • Wdrożenie mechanizmów rozwoju kompetencji wśród osób długotrwale bezrobotnych
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, placówki edukacyjne
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) • Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG) • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Bezrobotni, w tym długotrwale bezrobotni [osoby] • Uczestnicy pracujący po zakończeniu udziału w programie [osoby] • Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach uczniowskich [osoby] • Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem [osoby]

Priorytet 4.
Migranci

Priorytet Migranci postępujący, zwłaszcza w ostatnim okresie, proces migracyjny sprawia, że samorządy powinny na poziomie lokalnym planować działania i procesy mające sprzyjać integracji cudzoziemców w społecznościach lokalnych i na lokalnym rynku pracy. Istotne jest stworzenie wspólnej i spójnej ponadlokalnej polityki migracyjnej i asymilacyjnej. Konieczne jest prowadzenie ciągłych działań przyczyniających się do łagodzenia skutków kryzysu wywołanego konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy oraz wspierających osoby

uciekające przed wojną. Do najistotniejszych działań mających na celu wsparcie migrantów powinno należeć tworzenie otwartego dla tych osób rynku pracy, ich aktywizacja zawodowa, tworzenie warunków do podnoszenia kompetencji. Ponadto zwiększanie dostępu do polskiego systemu edukacyjnego poprzez przygotowywanie, organizację i przeprowadzanie egzaminów ósmoklasisty, maturalnych i zawodowych. W obszarze zdrowia istotne jest także wzmocnienie nadzoru sanitarno-epidemiologicznego oraz opieki zdrowotnej.

Kierunek
działania
4.1

Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej
obywateli państw trzecich

<p>Charakterystyka działania:</p>	<p>Działania są szczególnie istotne z uwagi na dynamiczny napływ ludności uchodźczej na teren WrOF w związku z wojną w Ukrainie. Zaplanowane projekty skupione są na zapewnieniu odpowiednich warunków i usług dla cudzoziemców zamieszkujących we WrOF oraz umożliwieniu im pełnego uczestnictwa w życiu społecznym.</p>
<p>Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie działań integrujących z grupą rówieśniczą i społecznością lokalną wśród dzieci i młodzieży z rodzin imigrantów oraz działań wspomagających edukację • Wsparcie w zakresie podnoszenia i potwierdzania kompetencji oraz nabywania nowych kwalifikacji zawodowych i zdobywania doświadczenia zawodowego wśród imigrantów • Zapewnienie doradztwa zawodowego dla migrantów oraz wspieranie przedsiębiorczości • Prowadzenie działań z zakresu aktywizacji zawodowej i społecznej dla cudzoziemców • Tworzenie punktów pomocowych świadczących wsparcie na rzecz obywateli państw trzecich • Zapewnienie pomocy psychologicznej, prawnej, bytowej, zdrowotnej i tłumaczeniowej dla imigrantów doświadczających wykluczenia • Prowadzenie kursów nauki języka polskiego dla imigrantów • Wsparcie udziału obywateli państw trzecich i ich rodzin w kulturze i organizowanych wydarzeniach • Upowszechnianie wśród imigrantów informacji o usługach publicznych i specjalistycznych • Podnoszenie kompetencji pracowników instytucji publicznych oraz pracowników i wolontariuszy organizacji pozarządowych w zakresie integracji imigrantów

Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> Obywatele państw trzecich [osoby] Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu [osoby]

Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich

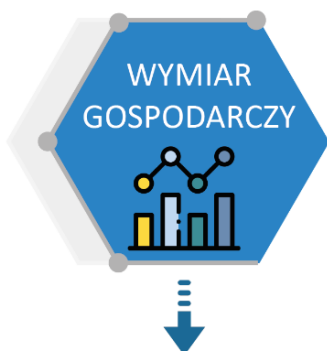

Charakterystyka działania:	Realizacja wskazanych działań skupiona jest na zapewnieniu warunków do integracji mieszkańców WrOF z ludnością napływową, a także wsparciem migrantów w celu ograniczenia zjawiska marginalizacji i wykluczenia społecznego. Pozwoli to na budowanie poczucia tożsamości lokalnej i zwiększenia poziomu kapitału społecznego WrOF.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> Prowadzenie badań i monitorowanie sytuacji związanej z liczbą imigrantów we WrOF Prowadzenie działań na rzecz budowania tożsamości lokalnej wśród mieszkańców Tworzenie warunków do przyjmowania migrantów Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji cudzoziemców Tworzenie miejsc tzw. bezpiecznego raportowania w przypadku doznania wszelkich form przemocy/wyzysku
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki	<ul style="list-style-type: none"> Obywatele państw trzecich [osoby] Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po

monitorujące
realizację kierunku
działania:

opuszczeniu programu [osoby]

CEL STRATEGICZNY 2

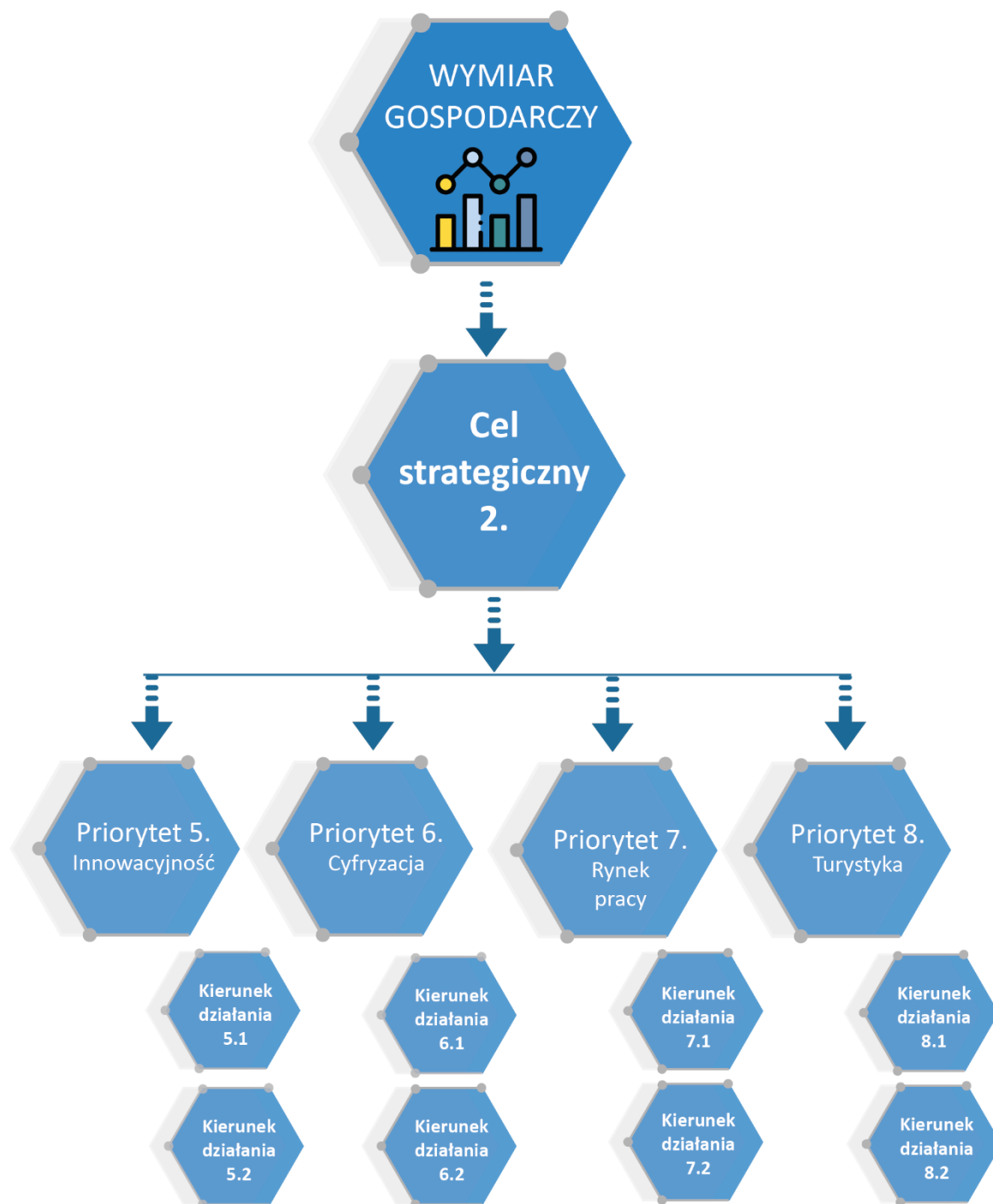
Wzmacnianie
 innowacyjności
 i konkurencyjności
 gospodarki WrOF

Wymiar gospodarczy skupia się na wykorzystaniu mocnych stron obszaru w celu wzmocnienia konkurencyjności gospodarki WrOF oraz rozwoju innowacyjności na tym obszarze. W ramach celu strategicznego 2 wyróżniono cztery priorytety.

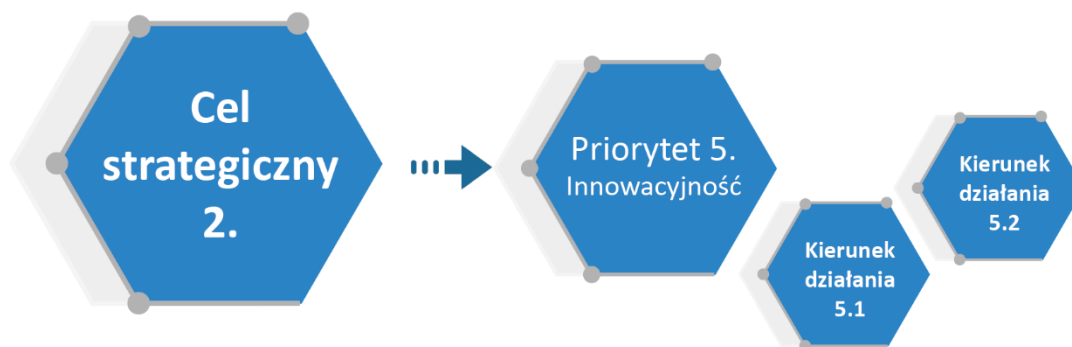
Wyzwania w ramach drugiego celu strategicznego to:

1	Tworzenie sprzyjających warunków do wzmacniania innowacyjności gospodarki WrOF i poprawiania atrakcyjności inwestycyjnej obszaru.
2	Kreowanie rozwoju gospodarczego WrOF.
3	Rozwijanie e-usług jako elementu budowania gospodarki opartej na wiedzy oraz czynnikiem kreującym atrakcyjność inwestycyjną.
4	Podejmowanie działań zmierzających do zapewnienia dostępu do rynku pracy wszystkim grupom społecznym.
5	Prowadzenie działań reintegracyjnych w wymiarze społecznym i zawodowym.
6	Wykorzystanie potencjału turystycznego całego obszaru WrOF, w tym poprzez rozwój szlaków turystycznych.
7	Zintegrowana promocja obszaru WrOF jako miejsca z szeroką ofertą kulturalną, atrakcjami turystycznymi oraz atrakcyjnego inwestycyjnie.
8	Budowa marki WrOF jako ośrodka wysoko rozwiniętej i innowacyjnej gospodarki.

Schemat wymiaru gospodarczego wraz z celem strategicznym, priorytetami i kierunkami działań

Priorytet Innowacyjność skupiony jest na wykorzystaniu posiadanego potencjału związanego z funkcjonowaniem we WrOF podmiotów prowadzących działalność profesjonalną, naukową i techniczną, jak również posiadanym zapleczem badawczo-rozwojowym i obecnością uczelni wyższych. Wdrażanie nowoczesnych technologii i wzmocnienie potencjału sektora B+R zwiększa konkurencyjność obszarudla inwestorów, atrakcyjność lokalnego rynku pracy oraz poziom konkurencyjności WrOF. Przedsiębiorczość oraz międzysektorowa współpraca nauki, biznesu

i administracji jest podstawą do komercjalizacji wiedzy. Kluczowy jest rozwój przedsiębiorczości oraz dywersyfikacja i wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, w tym szczególnie innowacyjnych start-upów. Mikro oraz małe przedsiębiorstwa, w tym w branżach kreatywnych i IT, ze względu na swoją elastyczność, a także potencjał tworzenia nowych miejsc pracy, stanowią znaczącą wartość szybko zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej. Ważnym elementem rozwoju gospodarczego WrOF jest także dostępność i uzbrojenie terenów inwestycyjnych.

Wzmacnianie potencjału sektora B+R oraz działania na rzecz nowoczesnej reindustrializacji WrOF

Charakterystyka działania:	Zaplanowane działania skupione są na wzroście innowacyjności gospodarki WrOF oraz rozwoju i wzmocnieniu poziomu przedsiębiorczości w poszczególnych gminach obszaru.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie w zakresie inwestycji w infrastrukturę B+R przedsiębiorstw • Dofinansowanie usług badawczo-rozwojowych świadczonych przez podmioty działające na terenie WrOF • Prowadzenie działań na rzecz podnoszenia kwalifikacji i kompetencji kadr z zakresu wykorzystania infrastruktury B+R lub realizacji procesu innowacyjnego • Rozwój zaplecza badawczo-rozwojowego oraz publicznej infrastruktury badawczej służącej działalności innowacyjnej publicznych jednostek naukowych i organizacji badawczych • Realizacja działań na rzecz poprawy i wzmocnienia atrakcyjności inwestycyjnej • Zwiększenie poziomu współpracy jednostek naukowych i organizacji badawczych z przedsiębiorcami • Rozwój przedsiębiorczości akademickiej • Realizacja działań zgodnie z zapisami Dolnośląskiej Strategii Innowacji

	<p>2030</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie sektora MŚP w zakresie wprowadzania na rynek nowych produktów i usług • Wdrożenie mechanizmów promowania działalności innowacyjnej • Realizacja usług proinnowacyjnych świadczonych na rzecz MŚP • Zwiększenie konkurencyjności sektora MŚP • Tworzenie i rozwoju infrastruktury dla przedsiębiorców m.in. inkubatorów, centrów rozwoju przedsiębiorczości, parków technologicznych • Budowa i wzmacnianie marki WrOF jako ośrodka innowacyjnej gospodarki
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, jednostki naukowe, organizacje badawcze, instytucje otoczenia biznesu, przedsiębiorstwa prowadzące działalność na terenie WrOF
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG) • Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC) • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże) [przedsiębiorstwa] • Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji [przedsiębiorstwa] • Liczba realizowanych projektów B+R [szt.] • Przedsiębiorstwa współpracujące z organizacjami badawczymi [przedsiębiorstwa] • Wartość nakładów na działalność B+R we wspartych przedsiębiorstwach [zł]

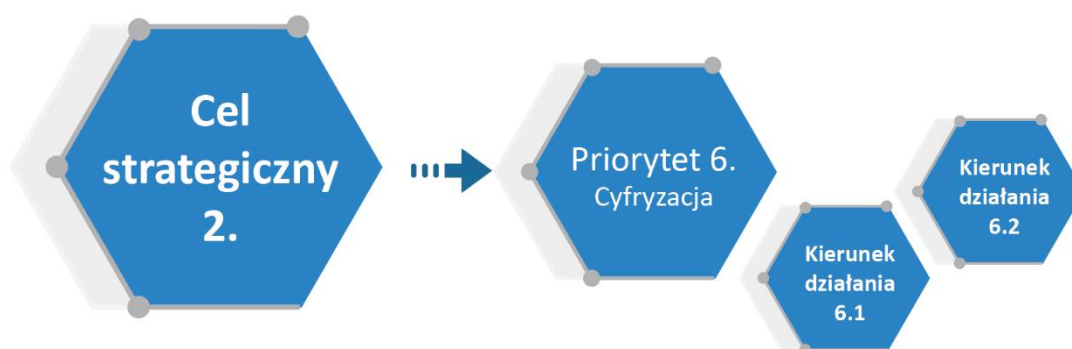

Rozwój e-usług

Charakterystyka działania:	Istotne jest wprowadzanie nowych i kontynuowanie obecnych rozwiązań w zakresie e-usług, w celu usprawnienia procesów i ułatwienia komunikacji między podmiotami oraz zwiększenia komfortu obywateli i podmiotów gospodarczych korzystających z tego rodzaju usług.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie, rozwijanie i integracja baz danych i zasobów cyfrowych wspomagających komunikację między podmiotami • Upowszechnienie komunikacji elektronicznej w instytucjach publicznych z podmiotami zewnętrznymi i obywatelami • Digitalizacja i zwiększenie dostępności danych publicznych • Standaryzacja i strukturyzacja danych publicznych
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, instytucje publiczne
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)

Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG) • Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC) • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba podmiotów, które udostępniły informacje sektora publicznego/dane prywatne on-line [szt.] • Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych [szt.] • Liczba usług publicznych udostępnionych on-line [szt.] • Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych [użytkownicy/rok]

Priorytet Cyfryzacja skupiony jest na rozwoju usług publicznych oferowanych w formie elektronicznej. Działania wiążą się również z zapewnieniem dostępu do informacji za pośrednictwem nowoczesnych technologii, a tym samym zmniejszeniem obciążenia administracyjnego i poprawy komunikacji między podmiotami publicznymi a mieszkańcami, przedsiębiorcami i organizacjami badawczymi

Rozwój e-usług publicznych

Charakterystyka działania:	Realizowane projekty z zakresu rozwoju e-usług skupione są na zwiększeniu dostępności mieszkańców WrOF do usług publicznych oferowanych w formie elektronicznej. Działania wiążą się również z zapewnieniem dostępu do informacji za pośrednictwem nowoczesnych technologii, a tym samym zmniejszeniem obciążenia administracyjnego i poprawy komunikacji między podmiotami publicznymi a mieszkańcami WrOF.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój systemu e-usług sektora publicznego w szczególności w zakresie e-administracji, e-zdrowia, e-edukacji, e-szkoły, e-kultury, e-turystyki, e-pomocy społecznej oraz systemów informacji przestrzennej • Wzmacnianie bezpieczeństwa świadczenia e-usług i systemów informatycznych poprzez budowę lub modernizację istniejących

	<p>systemów o zasięgu lokalnym i regionalnym</p> <ul style="list-style-type: none"> • Upowszechnienie komunikacji elektronicznej instytucji publicznych z podmiotami zewnętrznymi oraz mieszkańcami WrOF • Prowadzenie działań na rzecz podnoszenia kompetencji cyfrowych pracowników instytucji publicznych • Ograniczenie wykluczenia cyfrowego mieszkańców WrOF • Zapewnienie dostępności e-usług dla osób ze szczególnymi potrzebami
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, instytucje publiczne
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG) • Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC) • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych [szt.] • Liczba usług publicznych udostępnionych on-line [szt.] • Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych [użytkownicy/rok]

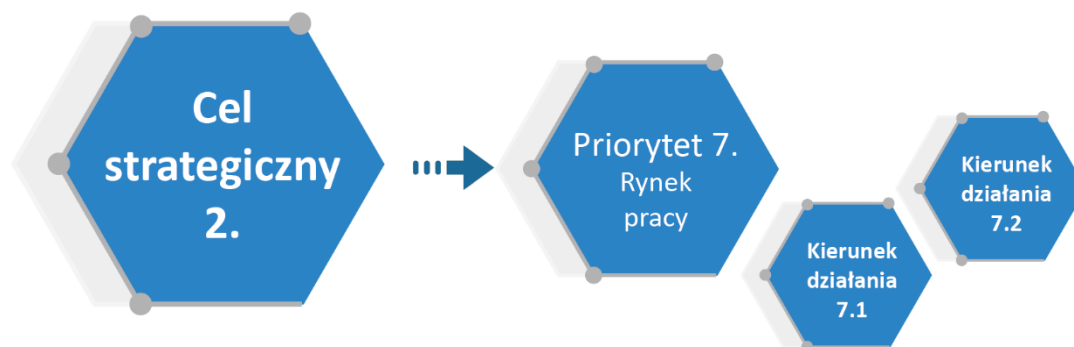

Cyfryzacja zasobów i zwiększenie dostępności danych publicznych

Charakterystyka działania:	Działania wiążą się z zapewnieniem dostępu do informacji za pośrednictwem nowoczesnych technologii, a tym samym zmniejszeniem obciążenia administracyjnego i poprawą komunikacji między podmiotami publicznymi a mieszkańcami WrOF.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie działań na rzecz cyfryzacji zasobów geodezyjnych w poszczególnych gminach WrOF • Cyfryzacja zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych w placówkach i instytucjach na terenie całego WrOF • Digitalizacja i zwiększenie dostępności danych publicznych poprzez ich standaryzację i strukturyzację • Prowadzenie działań na rzecz podnoszenia kompetencji cyfrowych pracowników instytucji publicznych • Ograniczenie wykluczenia cyfrowego mieszkańców WrOF
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, instytucje publiczne
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG) • Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC)

	<ul style="list-style-type: none"> • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba instytucji objętych wsparciem w ramach modernizacji zaplecza sprzętowego (zakup sprzętu, oprogramowania) [szt.] • Liczba osób objętych wsparciem w ramach rozwoju kompetencji cyfrowych [osoby]

Priorytet Rynek Pracy ma zwiększać szanse na zatrudnienie osób pozostających bez pracy oraz osób poszukujących pracy, w tym długotrwale bezrobotnych oraz migrantów, a szczególnie imigrantów, poprzez wykorzystanie potencjału rynku pracy Wrocławia i jego obszaru funkcjonalnego. Priorytet wynika z identyfikowanych we WrOF procesów, m.in. z napływu migrantów, którym potrzebne jest wsparcie w procesie poszukiwania pracy, podnoszenia kwalifikacji, przekwalifikowania – szeroko rozumianej adaptacji do rynku pracy.

Wdrażanie różnorodnych form aktywizacji zawodowej

Charakterystyka działania:	Mimo że sytuacja dotycząca bezrobocia we WrOF na tle województwa i kraju ulega poprawie, widoczne skutki pandemii COVID-19 determinują konieczność aktywizowania bezrobotnych mieszkańców i wsparcia ich w poszukiwaniu pracy, w szczególności na obszarach wiejskich.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie w zakresie znalezienia zatrudnienia dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy, w tym w szczególności osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy • Realizacja projektów mających na celu aktywizację osób bezrobotnych przez Powiatowe Urzędy Pracy • Promocja samozatrudnienia wśród mieszkańców WrOF • Wspieranie integracji i reintegracji zawodowej i społecznej • Wsparcie cudzoziemców na rynku pracy

Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, lokalne podmioty gospodarcze, przedsiębiorcy, powiatowe urzędy pracy
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych [osoby] Uczestnicy pracujący po zakończeniu udziału w programie [osoby]

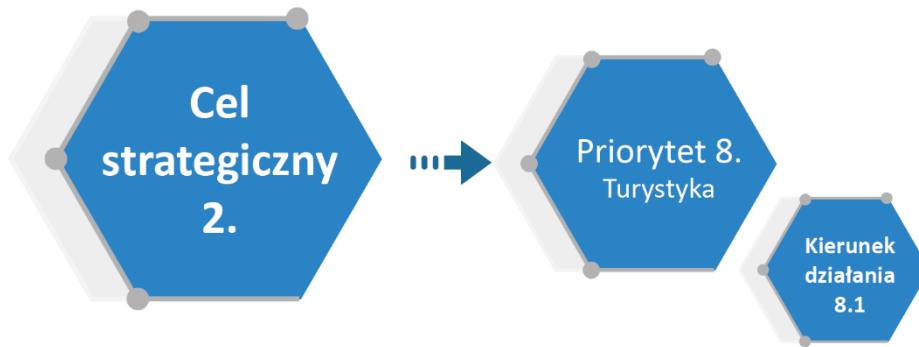
Adaptacja do zmian na rynku pracy

Charakterystyka działania:	Dynamicznie zmieniające się uwarunkowania i sytuacja gospodarcza warunkują konieczność wsparcia rozwoju oraz podnoszenia kompetencji zawodowych mieszkańców. Działania powinny skupiać się zarówno na wsparciu pracodawców, jak i pracowników w zakresie dostosowania do teraźniejszych oraz prognozowanych zmian.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> Prowadzenie działań na rzecz wydłużania aktywności zawodowej mieszkańców WrOF Rozwój elastycznych form zatrudnienia, w tym prowadzenie pracy zdalnej Wsparcie mieszkańców w zakresie rozwoju kompetencji zgodnie z wymogami rynku pracy Realizacja procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych we WrOF poprzez wsparcie typu outplacement¹¹⁸ Wdrażanie rozwiązań w zakresie work-life balance Realizacja działań promujących zdrowy styl życia wśród osób będących w wieku aktywności zawodowej Prowadzenie działań szkoleniowych i mentoringowych na rzecz edukacji i wzmacniania umiejętności liderów lokalnych, Wsparcie dialogu społecznego i obywatelskiego
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)

¹¹⁸Outplacement – program wsparcia w poszukiwaniu nowej pracy dla pracowników zwalnianych przez firmy grupowo lub indywidualnie.

	<ul style="list-style-type: none"> inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> Bezrobotni, w tym długotrwale bezrobotni [osoby] Osoby młode w wieku 18–29 lat [osoby] Liczba osób objętych wsparciem z zakresu outplacementu [osoby]

Priorytet Turystyka

ten wskazuje na konieczność podjęcia działań zmierzających do zwiększenia aktywności podmiotów z sektora okołoturystycznego, m.in. z zakresu usług gastronomicznych, usług noclegowych oraz handlowych, znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie wspieranych szlaków turystycznych. Wsparcie ma na celu podniesienie i pełne wykorzystanie potencjału turystycznego WrOF i ożywienie po pandemii COVID-19, przy uwzględnieniu koncepcji turystyki zrównoważonej. Wyzwaniem jest stworzenie kompleksowej oferty

turystycznej obszaru WrOF, obejmującej wszystkie gminy tworzące ZIT WrOF oraz promocja tej formy spędzania czasu wraz z konkretną ofertą.

Promocja obszaru i wzmocnienie roli zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym WrOF

Charakterystyka działania:	Wykorzystanie posiadanych potencjałów wraz z przygotowaniem atrakcyjnej oferty i aktywną promocją obszaru przyczyni się do dalszego wzrostu gospodarczego. Konieczna jest odbudowa oferty turystycznej po pandemii koronawirusa, m.in. poprzez prowadzenie działań promujących zrównoważoną turystykę, czy też tworzenie szlaków turystycznych.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> Zintegrowana promocja obszaru WrOF Rozwój i rozbudowa szlaków turystycznych na terenie WrOF Rozbudowa infrastruktury rowerowej (w tym pieszo-rowerowej) oraz infrastruktury towarzyszącej Tworzenie miejsc spotkań i integracji społecznej na obszarze WrOF Wzmocnienie potencjału turystycznego w oparciu o zabytki znajdujące się na różnego rodzaju listach, ewidencjach i rejestrach (np. liście UNESCO, ewidencjach zabytków ruchomych i nieruchomych)

Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, placówki kultury, podmioty świadczące usługi turystyczne
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS 2021-2027) • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem [szt.] • Długość wspartych szlaków turystycznych [km] • Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem [osoby odwiedzające/rok] • Wspierana infrastruktura rowerowa [km]

CEL STRATEGICZNY 3

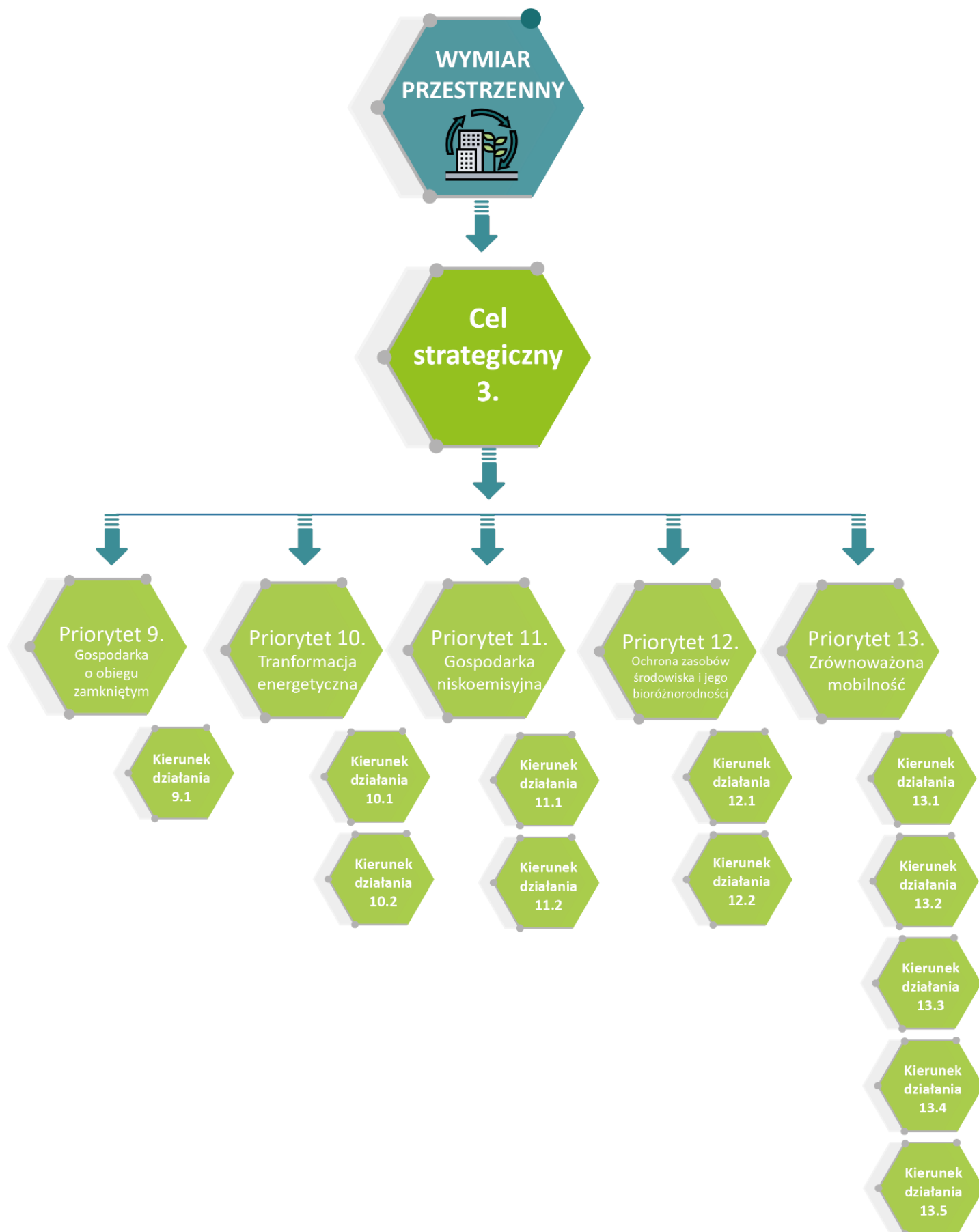
Ochrona
środowiska naturalnego
adaptacja WrOF
do zmian klimatu

Wymiar przestrzenny dotyczy kwestii związanych ze środowiskiem naturalnym oraz integracją i rozwojem terytorialnym WrOF. W ramach celu 3. wyróżniono pięć priorytetów, które skupiają się na aktywnej ochronie środowiska, poprawie jego jakości, zwiększaniu odporności na zmiany klimatu oraz podkreślają rolę zrównoważonej mobilności miejskiej w rozwoju obszaru WrOF.

Wyzwania w ramach trzeciego celu strategicznego to:

1	Transformacja obszaru w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym.
2	Wspieranie procesu transformacji energetycznej na obszarze WrOF.
3	Inwestycje w podnoszenie efektywności energetycznej budynków.
4	Poprawa jakości powietrza.
5	Zapewnienie dostępu do wody pitnej oraz poprawa jakości wód, w tym poprzez rozwój gospodarki wodno-ściekowej.
6	Dbłość o ochronę zasobów przyrodniczych i bioróżnorodność, w tym w szczególności wzmocnienie ochrony gatunków oraz siedlisk rzadkich i chronionych oraz przeciwdziałanie antropopresji i negatywnym skutkom oddziaływania człowieka na zasoby przyrodnicze.
7	Racjonalne udostępnianie terenów przyrodniczych w celach edukacyjnych, turystycznych i rekreacyjnych.
8	Rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury, z uwzględnieniem małej retencji, w tym na obszarach miejskich.
9	Działania adaptacyjne do zmian klimatu, wraz z uwzględnieniem działań edukacyjnych.
10	Ograniczanie ryzyka wystąpienia klęsk żywiołowych wraz z systemami monitoringu oraz ostrzegania.
11	Stworzenie warunków dla zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej opartej na zintegrowanych rozwiązaniach komunikacyjnych.
12	Optymalizowanie rozwiązań transportowych, jako kluczowych w kontekście niskoemisyjności gospodarki, wdrażania paliw alternatywnych.

Schemat wymiaru przestrzennego wraz z celem strategicznym, priorytetami i kierunkami działań

Priorytet Gospodarka o obiegu zamkniętym

wynika z potrzeb gmin ZIT WrOF oraz ich mieszkańców, dla których kwestie ochrony środowiska są niezwykle istotne. Priorytet związany jest z działaniami zmierzającymi w kierunku gospodarki cyrkularnej, której celem jest zminimalizowanie zużycia surowców, a przede wszystkim zapobieganie powstawaniu odpadów. Poprzez gospodarkę o obiegu zamkniętym dąży się do racjonalnego wykorzystania zasobów i ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych oraz redukcji produkcji odpadów i energii. Priorytet jest zgodny z komunikatem Komisji Europejskiej z 2015 r. pn. „Zamknięcie obiegu – plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym”, w którym wskazuje się na odejście od tradycyjnego modelu gospodarki liniowej”. W ramach priorytetu uwzględnia się działania związane np. z zapobieganiem powstawaniu odpadów, rozwijaniem systemów zagospodarowania i przetwarzania odpadów, prowadzeniem działań edukacyjnych w zakresie GOZ.

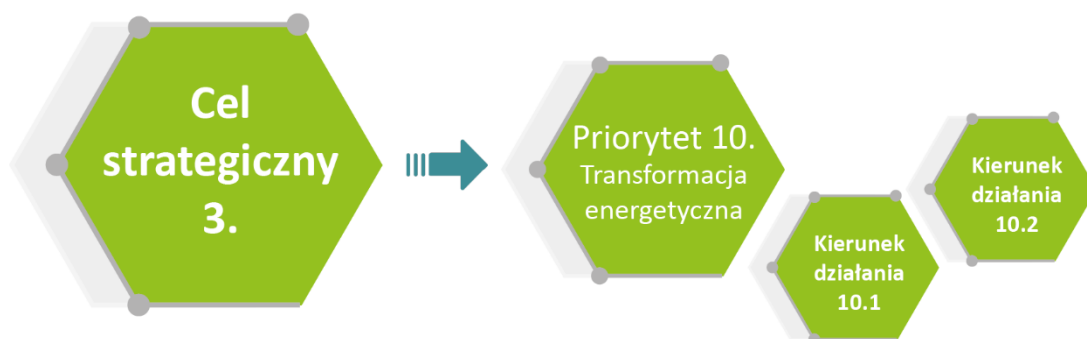

Transformacja obszaru w kierunku Gospodarki o obiegu zamkniętym

Charakterystyka działania:	Minimalizacja zużycia surowców i ilości odpadów oraz emisji gazów cieplarnianych stanowi wyzwanie w dobie pogłębiającego się kryzysu klimatycznego. Przechodzenie na model GOZ stanowi cel Unii Europejskiej i jest również istotne dla samorządów WrOF.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwijanie systemów zagospodarowania odpadów • Analiza w zakresie systemu wytwarzania energii z odpadów • Podejmowanie działań zapobiegających powstawaniu odpadów, przygotowania ich do ponownego użycia i recyklingu • Tworzenie instalacji do odzysku i recyklingu odpadów, a także sortowania i mechanicznego przetwarzania • Realizacja projektów inwestycyjnych dotyczących instalacji OZE do produkcji energii elektrycznej przez klastry energetyczne, spółdzielnie energetyczne • Prowadzenie działań edukacyjnych i wzmacnianie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców w zakresie gospodarowania odpadami • Wsparcie przedsiębiorstw w procesie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym

Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, przedsiębiorcy
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 Krajowy Plan Odbudowy (KPO) inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> Dodatkowe zdolności w zakresie recyklingu odpadów [tony/rok] Odpady zbierane selektywnie [tony/rok] Odpady poddane recyklingowi [tony/rok]

Priorytet Transformacja energetyczna wyzwania klimatyczne i energetyczne, jakie stoją przed państwami członkowskimi UE w zakresie dekarbonizacji wymuszają podjęcie działań mających na celu zmniejszenie zużycia paliw kopalnych w procesach produkcji energii. W ramach priorytetu wskazane jest wspieranie przedsięwzięć mających na celu produkcję czystej energii, zwiększanie liczby i mocy źródeł OZE oraz inicjowanie i wspieranie rozwoju lokalnych społeczności i inicjatyw energetycznych. Jednocześnie należy pamiętać o rozwoju infrastruktury elektroenergetycznej wraz

z rozwiązaniami do magazynowania energii, inteligentnych systemach zarządzania energią oraz działaniach edukacyjnych skierowanych do wszystkich grup społecznych. Istotne jest też włączenie w proces rozwoju technologii wodorowej.

Wypracowanie modelu funkcjonowania energetyki

Charakterystyka działania:	Wzmocnienie bezpieczeństwa energetycznego i dążenie do samowystarczalności energetycznej stanowi istotne wyzwanie dla WrOF.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie rozwoju OZE Aktywny udział w procesie rozwoju Dolnośląskiej Doliny Wodorowej Wzmacnianie współpracy transgranicznej i regionalnej w zakresie

potencjalnie do realizacji	przechodzenia na czystą energię <ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii w lokalnym bilansie energetycznym
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, podmioty działające w sektorze energetycznym
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 Krajowy Plan Odbudowy (KPO) inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, energii cieplnej) [MW] Dodatkowa moc zainstalowana odnawialnych źródeł energii [MW]

Rozwój inteligentnych sieci energetycznych oraz systemów magazynowania energii poza transeuropejską siecią energetyczną (TEN-E)

Charakterystyka działania:	Postępujące zmiany klimatu i degradacja środowiska stanowią zagrożenie dla obszaru WrOF. Kluczowe w tym zakresie jest przekształcenie gospodarki i transformacja energetyczna oraz modernizacja, dekarbonizacja źródeł energii w celu osiągnięcia neutralności klimatycznej.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> Zastosowanie rozwiązań technicznych oraz cyfrowych umożliwiających rozwijanie inteligentnych systemów elektroenergetycznych Rozbudowywanie infrastruktury elektroenergetycznej wraz z systematyczną modernizacją Zwiększanie zdolności magazynowania energii elektrycznej Prowadzenie działań edukacyjno-promocyjnych Rozbudowa, przebudowa, przekształcenie oraz modernizacja sieci przesyłowych i dystrybucyjnych
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, podmioty działające w sektorze energetycznym
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 Krajowy Plan Odbudowy (KPO) inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację	<ul style="list-style-type: none"> Nowo wybudowane lub modernizowane linie przesyłowe i dystrybucyjnego gazu [km] Rozwiązania w zakresie magazynowania energii elektrycznej [MWh]

kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Cyfrowe systemy zarządzania inteligentnymi systemami energetycznymi [szt.] • Realizacja projektów systemów energetycznych [szt.]
---------------------	---

Priorytet Gospodarka niskoemisyjna

W procesie redukcji emisji gazów cieplarnianych ważnym działaniem obok zwiększenia wykorzystania energii odnawialnej jest wzrost efektywności energetycznej we wszystkich sektorach gospodarki. Należy dążyć do zmniejszenia zużycia energii poprzez modernizację lub wymianę jednostek wytwarzających energię elektryczną i ciepłą, poprawę efektywności energetycznej budynków, zwiększanie wykorzystania energii z OZE wśród mieszkańców i przedsiębiorców, budowę magazynów energii oraz inteligentne zarządzanie

energiami. Należy też dążyć do zmniejszenia zapotrzebowania na energię w budynkach i przestrzeniach publicznych przez samorządy, poprzez m.in. budowę budynków demonstracyjnych.

Wspieranie efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych

Charakterystyka działania:	Poprawa efektywności energetycznej wraz z redukcją emisji gazów cieplarnianych m.in. poprzez kompleksową termomodernizację i wymianę systemów grzewczych przyczyni się do poprawy jakości powietrza, a tym samym pozytywnie wpłynie na zdrowie i jakość życia mieszkańców WrOF.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej • Modernizacja energetyczna budynków zakładowych wraz z podnoszeniem efektywności energetycznej procesów technologicznych • Wsparcie mieszkańców WrOF w zakresie wymiany systemów grzewczych • Prowadzenie działań na rzecz wymiany oświetlenia na bardziej energooszczędne • Wdrożenie nowoczesnych technologii, w tym wodorowych w energetyce i ciepłownictwie • Budowa lub modernizacja budynków użyteczności publicznej • Działania edukacyjne i informacyjne z zakresu adaptacji do zmian klimatu oraz ekologii

Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, podmioty działające w sektorze energetycznym
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Lokale mieszkalne o lepszej charakterystyce energetycznej [szt.] • Budynki publiczne o lepszej charakterystyce energetycznej [m²] • Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła [szt.] • Redukcja emisji gazów cieplarnianych [Mg/rok]

Wspieranie rozwoju energii odnawialnej

Charakterystyka działania:	Rozwój energii odnawialnej wraz z poprawą efektywności energetycznej stanowią podstawy do budowy gospodarki niskoemisyjnej we WrOF, a tym samym poprawy stanu środowiska przyrodniczego, ze szczególnym wskazaniem na jakość powietrza.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja projektów inwestycyjnych dotyczących instalacji OZE do produkcji energii elektrycznej/ ciepłej wraz z infrastrukturą towarzyszącą • Budowa źródeł OZE wraz z infrastrukturą • Budowa magazynów energii • Wsparcie mieszkańców w zakresie wdrażania rozwiązań z zakresu odnawialnych źródeł energii • Projekty grantowe OZE dla mieszkańców
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia ciepła) [MWh/rok] • Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, energii ciepłej) [MW]

Priorytet Ochrona zasobów środowiska i jego Bioróżnorodności

wskazuje się działania związane z zapewnieniem i rozwojem oraz modernizacją infrastruktury wodno-ściekowej, w tym wynikające z KPOŚK, co umożliwi spełnienie wymogów zawartych w dyrektywie ściekowej. Zaplanowane przedsięwzięcia dotyczą m.in. budowy, rozbudowy i modernizacji sieci wodno-kanalizacyjnej oraz oczyszczalni ścieków i instalacji do przetwarzania osadów ściekowych, budowy i modernizacji infrastruktury niezbędnej do ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji wody, realizacji działań mających na celu ograniczanie strat wody, jej odzyskiwanie, zarządzanie oraz zapewnienie bezpieczeństwa jej dostarczenia. Z uwagi na różnorodność przyrodniczą obszaru istotne jest dbanie o stan jego środowiska oraz racjonalne wykorzystanie i udostępnianie zasobów, w tym turystyczne. Kluczowe jest dbanie o zasoby przyrodnicze, ochrona gatunkowa oraz siedliskowa oraz zmniejszenie antropopresji na środowisko naturalne. Kolejną kwestią w ramach Priorytetu są działania związane z adaptacją obszaru do zmian klimatycznych, w tym zapobieganie ryzyku występowania klęsk żywiołowych. Działania obejmują m.in. rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury, zapobieganie zagrożeniom oraz zwiększanie odporności na klęski żywiołowe, wdrażanie systemów mających na celu zapobieganie podtopieniom i zalaniom, retencjonowanie wody wraz z systemami jej zagospodarowania, systemy zarządzania wodami opadowymi, prowadzenie działań w zakresie ostrzegania i monitoringu w sytuacjach kryzysowych oraz edukacji ekologicznej i budowania świadomości dotyczącej adaptacji do zmian klimatu.

Rozwijanie gospodarki wodno-ściekowej

Charakterystyka działania:

Rozwój i zapewnienie dostępności infrastruktury wodno-kanalizacyjnej jest podstawowym oczekiwaniem mieszkańców w zakresie infrastruktury. Zaplanowane przedsięwzięcia pozwolą na spełnienie wymogów zawartych w dyrektywie ściekowej¹¹⁹.

Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji

- Budowa i modernizacja infrastruktury niezbędnej do ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji wody do spożycia
- Budowa, rozbudowa i modernizacja sieci wodno-kanalizacyjnej
- Budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków oraz instalacji do przetwarzania osadów
- Zwiększenia dostępności usług związanych z oczyszczaniem ścieków w gminach WrOF

¹¹⁹ Dyrektywa 91/271/EWG

	<ul style="list-style-type: none"> • Zastosowanie nowoczesnych i energooszczędnych technologii w procesie oczyszczania ścieków • Realizacja działań mających na celu ograniczanie strat wody, jej odzyskiwanie, zarządzanie oraz zapewnianie bezpieczeństwa jej dostarczenia • Prowadzenie działań wśród mieszkańców WrOF w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej w kwestii oszczędzania wody
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, podmioty świadczące usługi wodno-ściekowe
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzania ścieków [km] • Wydajność nowo wybudowanych lub zmodernizowanych instalacji oczyszczania ścieków [równoważna liczba mieszkańców] • Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia [osoby]

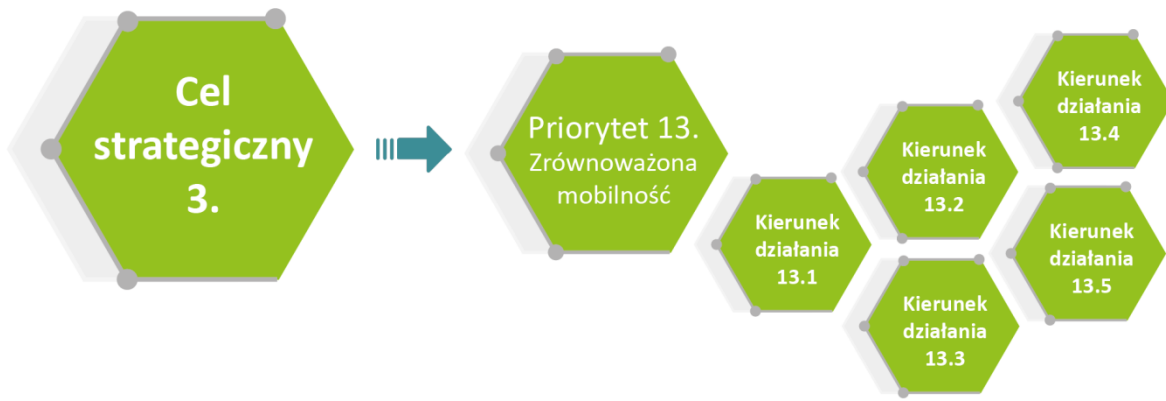

Ochrona różnorodności biologicznej oraz adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe

Charakterystyka działania:	<p>Obszar WrOF charakteryzuje się różnorodnością biologiczną, w tym wieloma rodzajami form ochrony przyrody, które stanowią szczególną wartość obszaru. Kluczowe jest dbanie o stan środowiska naturalnego oraz ochrona bioróżnorodności wraz z racjonalnym wykorzystaniem i udostępnianiem zasobów w tym np. w celach edukacyjnych, turystycznych, czy rekreacyjnych.</p> <p>W celu ochrony środowiska i bioróżnorodności oraz łagodzenia zachodzących zmian klimatycznych istotne znaczenie mają działania mające na celu wzmocnienie ochrony przyrody, mitygację i adaptację do zmian klimatu. W ramach działania niezwykle ważne są zadania dotyczące realizacji przedsięwzięć mających na celu retencję, ograniczanie strat wody, jej odzyskiwanie, zarządzanie oraz zapewnianie bezpieczeństwa jej dostarczenia, ponadto działania w zakresie zielonej i niebieskiej infrastruktury oraz różnorodności biologicznej, dziedzictwa naturalnego i zasobów naturalnych, zapobieganie zagrożeniom oraz zwiększaniu odporności na klęski żywiołowe, w tym systemy ostrzegania i monitorowania oraz reagowania w sytuacjach kryzysowych.</p>
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa jakości powietrza oraz stanu gleby i wód, w szczególności rzeki Odry • Ochrona zasobów przyrodniczych, w tym form ochrony przyrody zlokalizowanych na terenie WrOF • Wsparcie ochrony gatunków i siedlisk występujących na obszarach

	<p>chronionych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Realizacja działań mających na celu odtwarzanie zdegradowanych siedlisk oraz ochrona siedlisk przed degradacją • Racjonalne udostępnianie obszarów atrakcyjnych przyrodniczo np. w celach edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych • Stworzenie zagospodarowanych terenów zielonych połączonych z funkcjami edukacyjnymi, rekreacyjnymi • Zmniejszenie antropopresji na środowisko naturalne • Realizacja projektów zgodnie z planami zazieleniania • Rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich np. zielone dachy, przystanki, ściany i fasady, rozwój terenów zielonych, w tym parki i lasy, naturalne zbiorniki wodne, stawy, niecki, rowy, likwidacja powierzchni nieprzepuszczalnych • Wdrażanie systemów mających na celu zapobieganie podtopieniom i zalaniom • Prowadzenie działań z zakresu retencjonowania wody wraz z systemami jej zagospodarowania oraz wykorzystania • Wdrażanie inteligentnych systemów zarządzania wodami opadowymi • Prowadzenie działań w zakresie edukacji ekologicznej i budowania świadomości dotyczącej adaptacji do zmian klimatu i możliwych skutków • Realizacja zapisów Planu adaptacji miasta Wrocławia do zmian klimatu • Wdrażanie systemów ostrzegania i monitorowania oraz reagowania w sytuacjach kryzysowych • Zapobieganie i minimalizowanie skutków zagrożeń antropogenicznych i naturalnych • Zwiększenie efektywności energetycznej infrastruktury publicznej
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba wspartych form ochrony przyrody [szt.] • Powierzchnia wspartych obszarów chronionych [ha] • Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu [ha] • Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury [osoby]

Priorytet Zrównoważona mobilność Stworzenie warunków dla zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej tj. sprawnego, zintegrowanego, efektywnego, inteligentnego i bezpiecznego nisko i zeroemisyjnego systemu transportowego jest ważnym kierunkiem rozwoju obszaru ZIT WrOF. Priorytet skupiony jest na działaniach zmniejszających szkodliwe oddziaływanie transportu na środowisko naturalne, poprawiających mobilność i zintegrowanie transportowe oraz wpływających na zwiększenie bezpieczeństwa niechronionych uczestników ruchu. Ponadto wszystkie

inwestycje podniosą komfort pasażerów komunikacji zbiorowej oraz osób przemieszczających się po obszarze pieszo, rowerami i UTO. Realizacja powyższych działań zostanie zrealizowana za pomocą zintegrowanych inwestycji z zakresu m.in.: budowy i rozbudowy centrów/węzłów przesiadkowych wraz z P&R, B&R, budowy i rozbudowy sieci dróg dla rowerów, ciągów pieszo-rowerowych, inwestycji w zero i niskoemisyjny tabor komunikacji zbiorowej wraz z niezbędną infrastrukturą, w tym ładowania oraz wdrażania paliw alternatywnych oraz rozbudowy systemu ITS. Całości podejmowanych działań dopełni rozwój systemu transportu szynowego na terenie WrOF (m.in. budowa nowych tras tramwajowych i rozwój połączeń kolejowych) oraz aktualizacja i przygotowanie dokumentów wspierających osiągnięcie zrównoważonej mobilności miejskiej. Wszystkie inwestycje z zakresu mobilności realizują założenia Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia.

Zwiększenie konkurencyjności transportu zbiorowego i niskoemisyjnych form przemieszczania się

Charakterystyka działania:

Podejmowane działania zapewnią rozwój sieci transportu publicznego poprzez inwestycje w sieć tras tramwajowych i autobusowych, co stworzy faktyczną alternatywę dla indywidualnych podróży samochodowych na obszarze WrOF. Ponadto zaproponowane działania przyczynią się do upłynnienia ruchu oraz zmniejszenia emisji zanieczyszczeń z sektora transportu.

Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji

- Inwestycje w infrastrukturę i tabor szynowy publicznego transportu zbiorowego, w tym nowe trasy tramwajowe
- Inwestycje w tabor niskoemisyjny i zeroemisyjny publicznego transportu zbiorowego wraz z niezbędną infrastrukturą
- Budowa dróg dla rowerów, ścieżek rowerowych, ciągów pieszo-rowerowych, tras rowerowych itp. wraz z niezbędną infrastrukturą, integracja (połączenia) ważnych ciągów komunikacyjnych, które aktualnie ograniczone są przez naturalne bariery np. w postaci rzek.

Interesariusze / potencjalni partnerzy	Zarządcy dróg, mieszkańcy WrOF, spółki miejskie, przewoźnicy transportu publicznego, samorządy gminne i powiatowe, związki powiatowo-gminne w zakresie organizacji transportu zbiorowego
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 Krajowy Plan Odbudowy (KPO) inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> Wspierana infrastruktura rowerowa [km] Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego [pasażerowie] Długość wybudowanych linii tramwajowych [km]

Rozwój infrastruktury i działań wspierających osiągnięcie zrównoważonej mobilności

Charakterystyka działania:	Działania mają na celu wsparcie rozwoju zrównoważonej mobilności we WrOF.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> Przebudowa i budowa infrastruktury transportu publicznego (infrastruktura punktowa: przystanki, pętle, zatoki także na drogach lokalnych) Inwestycje w centra przesiadkowe, węzły przesiadkowe, dworce intermodalne, obiekty P&R, B&R Budowa punktów ładowania samochodów elektrycznych i wodorowych Podnoszenie standardu bezpieczeństwa niechronionych użytkowników dróg, dróg dla rowerów, ciągów pieszo-rowerowych Budowa, rozbudowa i poprawa jakości systemów inteligentnego transportu publicznego Rozwój oraz dostosowanie systemu sprzedaży biletów i systemu informacji pasażerskiej do potrzeb różnych użytkowników (w tym osób z niepełnosprawnościami) Aktualizacja i przygotowanie dokumentów wspierających osiągnięcie zrównoważonej mobilności miejskiej Inwestycje w infrastrukturę drogową m.in. lokalną, gminną, powiatową (oprócz dróg w TEN-T)
Interesariusze / potencjalni partnerzy	Zarządcy dróg, mieszkańcy WrOF, spółki miejskie, przewoźnicy transportu publicznego, samorządy gminne i powiatowe, związki powiatowo-gminne w zakresie organizacji transportu zbiorowego
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027

	<ul style="list-style-type: none"> • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba utworzonych lub zmodernizowanych centrów przesiadkowych, obiektów P&R, B&R [szt.] • Liczba nowo wybudowanych punktów ładowania samochodów elektrycznych i wodorowych [szt.] • Wspierana infrastruktura rowerowa [km] • Liczba opracowanych dokumentów i analiz dotyczących zrównoważonej mobilności miejskiej

Promowanie oraz rozwój nowych form i usług z zakresu mobilności

Charakterystyka działania:	Realizowane działania w ramach kierunku powinny skupić się na rozwoju nowych form i możliwości przemieszczania (w tym korzystania z urządzeń transportu osobistego), a także rozwoju alternatywnych sposobów realizowania dostaw, ograniczając tym samym konieczność przemieszczania się.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Badania i analizy dotyczące możliwości usprawnień w poruszaniu się urządzeniami transportu osobistego • Wspieranie inicjatyw związanych z innowacyjnymi formami dostaw • Budowa stacji ładowania UTO/rowerów elektrycznych
Interesariusze / potencjalni partnerzy	przedsiębiorcy z obszaru WrOF, gminy WrOF, mieszkańcy WrOF,
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • brak możliwości oszacowania wskaźników

 <p>Kierunek działania 13.4</p>	<p>Rozwój i wsparcie infrastruktury w ramach TEN-T</p>	
<p>Charakterystyka działania:</p>	<p>Działania poświęcone poprawie jakości infrastruktury TEN-T powinny doprowadzić do zwiększenia bezpieczeństwa i konkurencyjności WrOF. Realizowane projekty przełożą się na poprawę warunków otoczenia biznesowego i rozwój turystyki.</p>	
<p>Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa i przebudowa dróg w sieci TEN-T • Udoskonalanie i rozwój infrastruktury transportu kolejowego • Budowa i modernizacja infrastruktury transportu śródlądowego • Usprawnienie połączeń między siecią bazową a sieciami transportowymi państw trzecich, wdrożenie efektywnych systemów zarządzania ruchem na tych sieciach • Budowa/unowocześnienie rozjazdów i przejazdów drogowo-kolejowych, stacji, urządzenia dotyczące ochrony środowiska • Wdrożenie innowacyjnych systemów mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa przejazdów kolejowo-drogowych 	
<p>Interesariusze / potencjalni partnerzy</p>	<p>gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, przedsiębiorcy korzystający z dofinansowanej infrastruktury, Zarządcy dróg, GDDKiA, PKP S.A, PKP Polskie Linie Kolejowe, samorządy gminne i powiatowe</p>	
<p>Okres realizacji:</p>	<p>2021-2027 (n+2)</p>	
<p>Potencjalne źródła finansowania:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy 	
<p>Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • brak możliwości oszacowania wskaźników 	

 <p>Kierunek działania 13.5</p>	<p>Rozwój i udoskonalanie infrastruktury transportu drogowego, kolejowego oraz wodnego śródlądowego na rzecz poprawy dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej</p>	
<p>Charakterystyka działania:</p>	<p>Działania przewidują wsparcie dla infrastruktury transportu drogowego, kolejowego, wodnego śródlądowego poza TEN-T. Działanie przyczyniać się będzie do budowy i odtwarzania połączeń na kierunkach dotąd zmarginalizowanych lub nieobsługiwanych.</p>	
<p>Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie połączeń drogowych do sieci TEN-T • Inwestycje na rzecz poprawy bezpieczeństwa na drogach polegające na wyposażeniu służb drogowych • Budowa i modernizacja linii kolejowych i węzłów transportowych dla przewozów o charakterze ponadregionalnym (poza siecią TEN-T) • Wdrażanie systemów sterowania dotyczące realizacji systemów 	

---

	dynamicznej informacji pasażerskiej na kolei oraz systemów służących jej integracji z innymi rodzajami transportu i osiągnięciu multimodalności
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, przedsiębiorcy korzystający z dofinansowanej infrastruktury, Zarządcy dróg, GDDKiA, PKP S.A, PKP Polskie Linie Kolejowe
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 • Krajowy Plan Odbudowy (KPO) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki:	<ul style="list-style-type: none"> • brak możliwości oszacowania wskaźników

---

CEL STRATEGICZNY 4

Integracja
i rozwój terytorialny
WrOF

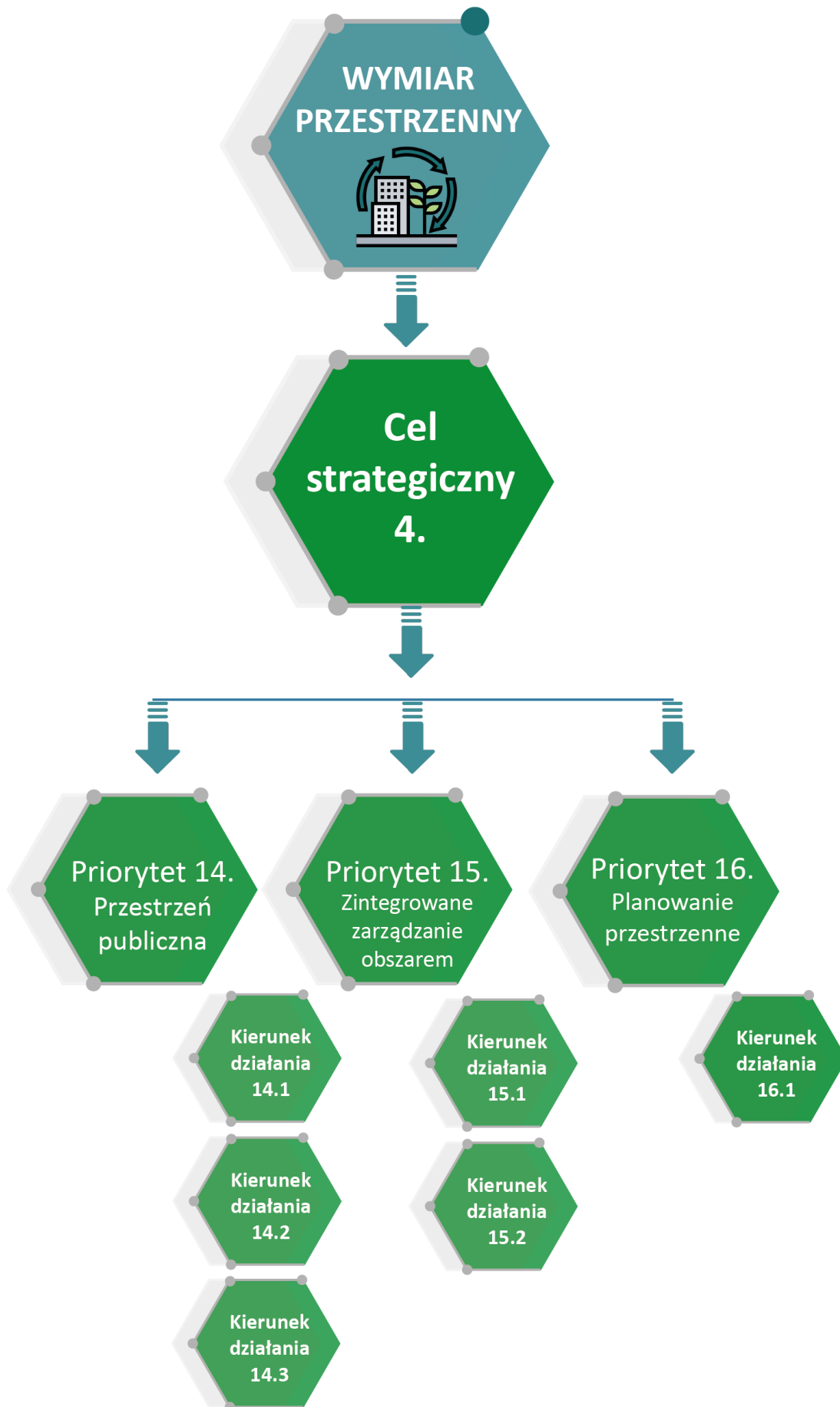
Wymiar przestrzenny oprócz kwestii związanych z ochroną środowiska, w wymiarze przestrzennym istotną rolę odgrywa również infrastruktura, planowanie przestrzenne oraz integracja na poziomie zarządczym. W ten sposób tytułowy rozwój terytorialny określają trzy priorytety: przestrzeń publiczna, zintegrowane zarządzanie WrOF i planowanie przestrzenne.

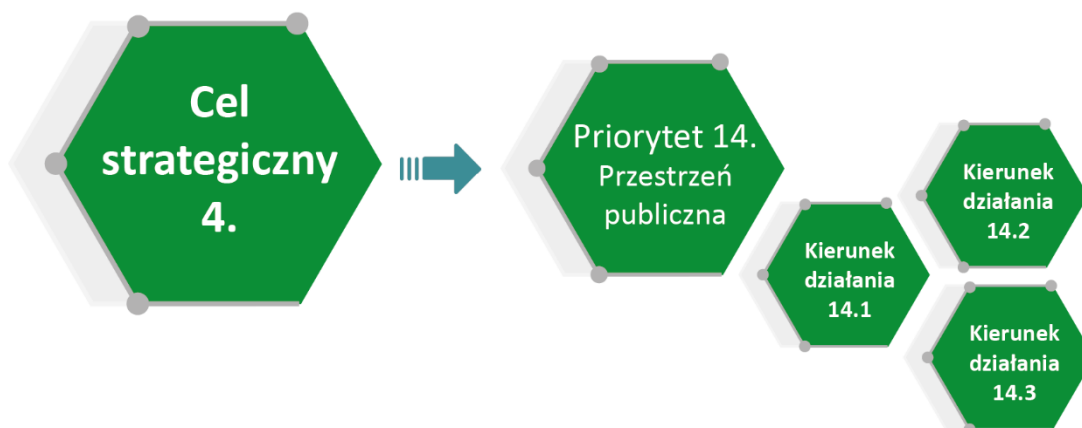
Wyzwania w ramach czwartego celu strategicznego to:

1	Realizacja instrumentu ZIT w nadchodzącej perspektywie finansowej Unii Europejskiej.
2	Budowanie wspólnoty pomiędzy samorządami skupionymi we WrOF, jako jednorodnej grupy interesu w ramach prowadzenia działań lobbingowych.
3	Poprawa jakości, funkcjonalności i dostępności przestrzeni publicznych, z uwzględnieniem zadań mających na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców
4	Rozszerzenie zakresu współpracy międzygminnej oraz instytucjonalnej na rzecz budowania spójności komunikacyjnej i zintegrowanej mobilności WrOF.

Schemat wymiaru przestrzennego wraz z celem strategicznym, priorytetami i kierunkami działań

Priorytet Przestrzeń publiczna

ma na celu utworzenie i fizyczną odnowę publicznych obszarów miejskich i wiejskich, poprawę ich funkcjonalności i bezpieczeństwa oraz doposażenie, co ma przełożyć się na poprawę jakości życia mieszkańców. W przedsięwzięciach utworzenia i fizycznej odnowy i bezpieczeństwa przestrzeni publicznej zwraca się uwagę m.in. na zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Innym aspektem, na który kładziony jest nacisk

w przedmiotowych przedsięwzięciach jest poprawa kondycji psychofizycznej mieszkańców, w szczególności poprzez rozwój infrastruktury, np. kultury, społecznej i edukacyjnej. Dodatkowo pozytywnym aspektem przedsięwzięcia będzie również dążenie do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikanie tworzenia powierzchni uszczelnionych. Przewidziane działania to m.in. rozwój i zagospodarowanie terenów zielonych, wewnątrz podwórzowych, parków, skwerów, infrastruktura aktywizacji i integracji społecznej, poprawa dostępności usług publicznych.

Utworzenie i odnowa przestrzeni publicznych, w tym wewnątrz podwórzowych, terenów zielonych, parków, skwerów i przestrzeni rekreacyjnych

Charakterystyka działania:	Zaplanowane działania pozwolą na zwiększenie poziomu bezpieczeństwa w przestrzeniach publicznych oraz stworzenie atrakcyjnych przestrzeni sprzyjających integracji mieszkańców.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Odnowa zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich • Utworzenie, estetyzacja, poprawa funkcjonalności i doposażenie przestrzeni publicznych, terenów zielonych, parków, skwerów, przestrzeni rekreacyjnych itp. • Poprawa bezpieczeństwa ww. przestrzeni publicznych • Rozwój i zagospodarowanie terenów zielonych • Estetyzacja, poprawa funkcjonalności wewnątrz podwórzowych • Poprawa bezpieczeństwa wewnątrz podwórzowych • Poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznych wraz z rozbudową monitoringu na terenie gmin WrOF
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF

Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich i wiejskich [ha] Poprawa przestrzeni publicznych [ha] Liczba osób, które zamieszkują obszar objęty realizacją instrumentu rozwoju terytorialnego [osoby]

Infrastruktura aktywizacji i integracji społecznej mająca na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców

Charakterystyka działania:	Zaplanowane działania pozwolą na poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców i jednocześnie będzie miejscem szeroko pojętej edukacji kulturalnej i spotkań.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> Tworzenie nowej infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców, z uwzględnieniem szeroko pojętej edukacji kulturalnej, w szczególności poprzez budowę budynków Działania mające na celu rozbudowę, remont lub modernizację infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców, z uwzględnieniem szeroko pojętej edukacji kulturalnej Rozwój pozostałej infrastruktury kulturalnej
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem [liczba obiektów] Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem [osoby]

Kierunek działania 14.3	Poprawa dostępności usług publicznych		
Charakterystyka działania:	Zaplanowane działania zapewnią zrównoważony rozwoju obszaru WrOF, w szczególności większą dostępność do usług publicznych wśród mieszkańców terenów wiejskich i miejskich. Działania wpłyną na poprawę jakości nauczania i poprawę warunków życia na tych terenach, pozwolą na poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców.		
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa dostępności usług publicznych poprzez budowę budynków mających wpływ, w szczególności na poprawę dostępności lub jakości edukacji, poprawę zdrowia i kondycji psychofizycznej mieszkańców • Działania mające na celu rozbudowę, remont lub modernizację obiektów mających wpływ, w szczególności na poprawę dostępności lub jakości edukacji, poprawę zdrowia i kondycji psychofizycznej mieszkańców • Rozwój infrastruktury dodatkowej 		
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF		
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)		
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy 		
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Całkowita liczba osób objętych wsparciem [osoby] • Liczba przebudowanych lub rozbudowanych szkół [liczba obiektów] 		

Priorytet 15. Zintegrowane zarządzanie obszarem

Priorytet Zintegrowane zarządzanie obszarem Zintegrowane zarządzanie obszarem oraz zacieśnienie i podniesienie jakości i efektywności współpracy w ramach WrOF pozwoli na dalszy rozwój obszaru. Realizacja zintegrowanych projektów i wzmocnienie współpracy pozwoli na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych, dotyczących całego obszaru.

Wdrażanie instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych

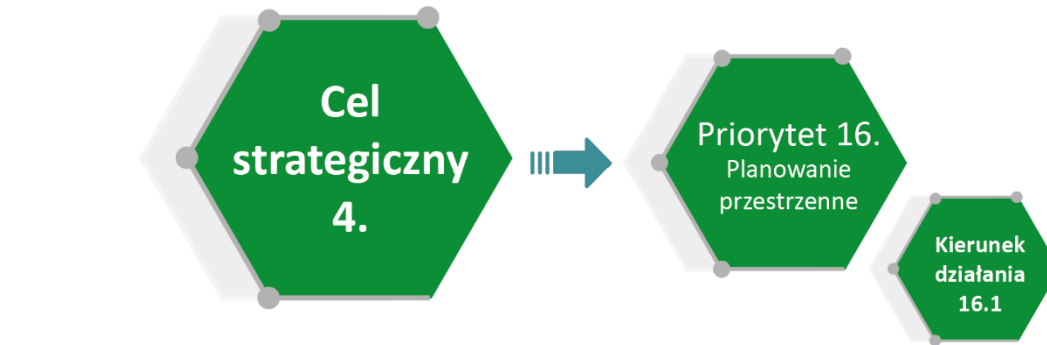
Charakterystyka działania:	Kierunek działania odpowiada za wdrażanie instrumentu ZIT na poziomie operacyjnym
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Typologia projektów zintegrowanych oraz ich charakterystyka zostały szczegółowo opisane w rozdziale IV Instrument ZIT – poziom operacyjny • Przygotowanie i monitorowanie strategii, w szczególności ich aktualizacja • Działania na rzecz zwiększenia zdolności kreowania polityki rozwoju obszaru oraz koordynacyjnych Biura ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 • Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich (PTFE) • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba zrealizowanych projektów zintegrowanych [szt.] • Pozyskana kwota dofinansowania na realizację zadań w trybie niekonkurencyjnym [zł]

Tworzenie partnerskich projektów przez gminy WrOF poza mechanizmem ZIT

Charakterystyka działania:	Działania planowane do realizacji zakładają wzmocnienie współpracy członków WrOF, zarówno pomiędzy poszczególnymi gminami WrOF, jak i podmiotami zewnętrznymi, takimi jak organizacje pozarządowe lub inni partnerzy społeczno-gospodarczy.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Działania na rzecz wspólnej gospodarki odpadami • Wspólna promocja, marketing i działalność lobbingowa • Współpraca na rzecz decentralizacji usług • Tworzenie wspólnych produktów turystycznych, w tym szlaków turystycznych
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF, organizacje pozarządowe , gminy Porozumienia dot. PZM MOFW
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 • Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 • Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba podpisanych umów partnerskich pomiędzy gminami WrOF na rzecz realizacji projektów zintegrowanych [szt.] • Liczba projektów zintegrowanych zrealizowanych we współpracy z organizacjami pozarządowymi [szt.] • Liczba projektów zintegrowanych zrealizowana z innymi podmiotami społeczno-gospodarczymi [szt.]

osadniczych.

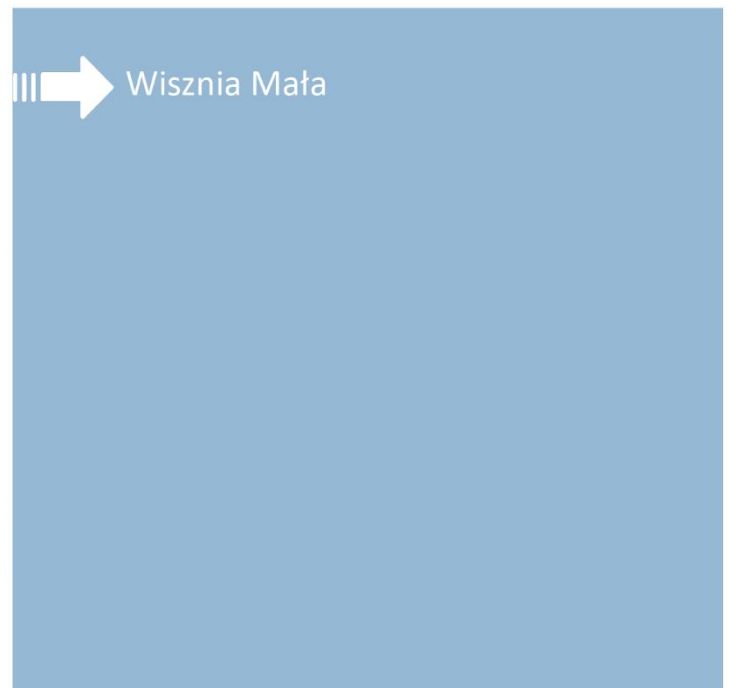
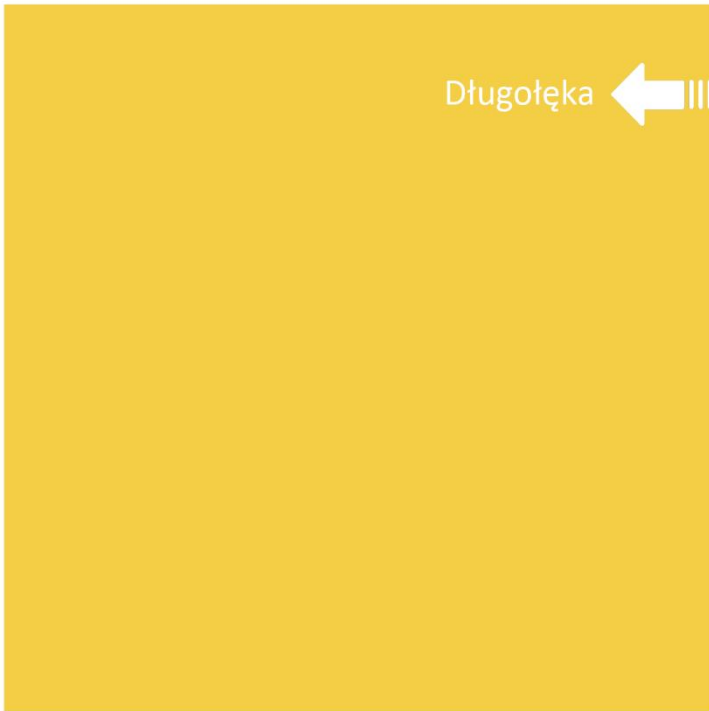
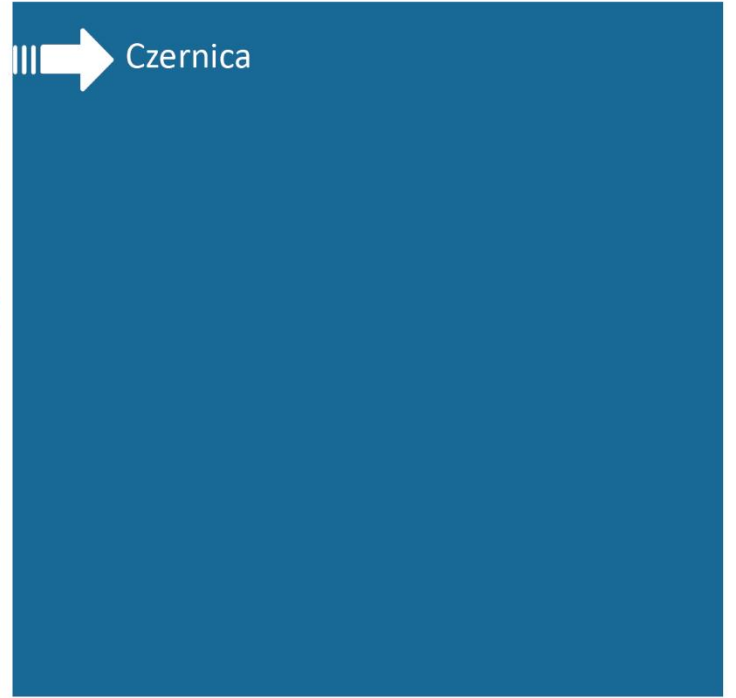
Priorytet Planowanie przestrzenne kompleksowe planowanie przestrzenne jest jednym z elementów wpływających na poziom spójności przestrzennej obszaru. Z uwagi na zachodzące we WrOF procesy, istotne jest minimalizowanie skutków niekontrolowanej suburbanizacji, która wiąże się m.in. ze wzrostem zużycia i zapotrzebowania na energię. Dzięki prowadzonym działaniom zwiększy się również funkcjonalność i dostępność przestrzeni, co przełoży się na wzmocnienie atrakcyjności osiedleńczej obszaru, a także podniesienie efektywności energetycznej struktur

Koordinacja planowania przestrzennego

Charakterystyka działania:	Proponowane działania mają za zadanie wzmocnić koordynację planowania przestrzennego na obszarze WrOF, co pozwoli lepiej wykorzystać posiadane zasoby w postaci terenów inwestycyjnych.
Przykładowe typy przedsięwzięć / projektów / zadań przewidzianych potencjalnie do realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie poziomu pokrycia gmin miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego • Powoływanie ciał doradczych (komitetów, komisji) w celu zapewnienia spójności planowania przestrzennego • Tworzenie wspólnych platform informatycznych integrujących działania związane z planowaniem przestrzennym w gminach • Przygotowanie Masterplanu dla WrOF w porozumieniu z międzynarodowymi ciałami doradczymi (np. Grupa Banku Światowego)
Interesariusze / potencjalni partnerzy	gminy WrOF, mieszkańcy WrOF,
Okres realizacji:	2021-2027 (n+2)
Potencjalne źródła finansowania:	<ul style="list-style-type: none"> • inne środki zewnętrzne, budżet państwa, środki własne gminy
Proponowane wskaźniki monitorujące realizację kierunku działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego [projekty]

IV Instrument ZIT – poziom operacyjny

IV.1 Założenia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych

Poziom operacyjny w Strategii ZIT WrOF 2021-2027 odnosi się do instrumentu ZIT oraz możliwości finansowania projektów z programów FEDS 2021-2027 oraz FEnIKS 2021-2027.

Projekty ujęte w Strategii ZIT WrOF 2021-2027 będą wybierane do dofinansowania w trybie pozakonkursowym w obszarach interwencji (Priorytetach i Celach szczegółowych) i dla kodów interwencji wskazanych przez odpowiednie Instytucje Zarządzające programów FEDS 2021-2027 oraz FEnIKS 2021-2027.

Przyznana, dedykowana alokacja dla ZIT WrOF¹²⁰ w poszczególnych programach wynosi:

- FEDS 2021-2027 - 54 337 636 EUR
- FEnIKS 2021-2027- 450 000 000 PLN.

W ramach programu FEDS 2021-2027 wskazano następujący podział przyznanej alokacji:

- obszar Efektywność energetyczna (CP2) – kod interwencji 045 - 2 590 000 EUR
- obszar Gospodarka wodno-ściekowa (CP2) – 13 557 254 EUR
- obszar Ochrona przyrody i klimatu (CP2) – 2 966 747 EUR
- obszar Mobilność miejska i aglomeracyjna (CP2)- 9 655 092 EUR
- obszar Zrównoważony rozwój terytorialny (CP5) – 17 140 829 EUR
- obszar Dostęp do edukacji (CP4 EFS+) - w zakresie przedszkoli – 1 700 000 EUR
- obszar Dostęp do edukacji (CP4 EFS+) - w zakresie szkół zawodowych – 1 500 000 EUR
- obszar Usługi społeczne (CP4 EFS+) – 4 800 000 EUR
- Pomoc techniczna EFS+– 427 714 EUR.

W ramach programu FEnIKS 2021-2027 wskazano, że dedykowana alokacja jest przyznana wyłącznie w ramach CP2, Priorytet III. Transport miejski.¹²¹

Należy nadmienić, że Dolny Śląsk jest w okresie programowania 2021-2027 klasyfikowany jako region w okresie przejściowym. Przedkłada się to m.in. na maksymalnie 70% stopę dofinansowania

¹²⁰ dane na dzień przekazania Strategii do zatwierdzenia przez IZ FEDS 2021-2027 i IZ FENIKS 2021-2027. W okresie realizacji Strategii kwoty mogą ulec zmianie.

¹²¹FEnIKS 2021-2027, Priorytet III. Transport Miejski, zawiera tylko Cel szczegółowy 2.8Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zero emisyjnej.

projektów planowanych do realizacji w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Maksymalna stopa dofinansowania dla Funduszu Spójności wynosi 85%.

Szczegółowy plan podziału wykorzystania przyznanych alokacji jest przedstawiony w rozdziale IV.4 Plan finansowy ZIT.

Poniżej przedstawiono tabelę , w której zaprezentowano zidentyfikowane wiązki i projekty zintegrowane, w odniesieniu do schematu interwencji strategicznej niniejszego dokumentu oraz celów szczegółowych w programach FEDS2021-2027 i FENIKS 2021-2027.

Strategia ZIT WrOF 2021-2027					FEDS 2021-2027
Cel strategiczny	Priorytet	Kierunek działania	Wiązka projektów/projekt zintegrowany	⇒	Cel szczegółowy
1. Poprawa jakości życia na terenie WrOF	2. Zdrowie	2.2 Wspieranie poprawy jakości i dostępności usług społecznych, w tym osób ze szczególnymi potrzebami oraz ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego	Wiązka projektów 1: Rozwój usług społecznych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego	⇒	ESO4.11. Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej
	3. Edukacja	3.1 Wspieranie równego dostępu do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia	Wiązka projektów 2: Upowszechnienie dostępu do edukacji przedszkolnej oraz wsparcie kształcenia zawodowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego	⇒	ESO4.6. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu	11. Gospodarka niskoemisyjna	11.1 Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	Wiązka projektów 3: Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym	⇒	RSO2.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych
	12. Ochrona zasobów środowiska i jego bioróżnorodności	12.1 Rozwijanie gospodarki wodno-ściekowej	Wiązka projektów 4: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym	⇒	RSO2.5. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej
			Wiązka projektów 5: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 2 do poniżej 10 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym		
		12.2 Ochrona różnorodności biologicznej oraz adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe	Wiązka projektów 6: Rozwój terenów zielonych i adaptacja do zmian klimatu we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym	⇒	RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia
	13. Zrównoważona mobilność	13.1 Zwiększenie konkurencyjności transportu zbiorowego i niskoemisyjnych form przemieszczania się	Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa dróg, ścieżek, tras rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego	⇒	RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej
			Wiązka projektów 8: Budowa infrastruktury rowerowej lub pieszo-rowerowej na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego	⇒	RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
	13.2 Rozwój infrastruktury i działań wspierających osiągnięcie zrównoważonej mobilności	Wiązka projektów 9: Budowa lub rozbudowa centrów, węzłów przesiadkowych, P&R oraz B&R na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego	⇒	RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	
		Projekt zintegrowany: Realizacja i aktualizacja Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia			

4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF	14. Przestrzeń publiczna	14.1 Utworzenie i odnowa przestrzeni publicznych, w tym wnętrz podwórzowych, terenów zielonych, parków, skwerów i przestrzeni rekreacyjnych	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej	⇒	RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
		14.2 Infrastruktura aktywizacji i integracji społecznej mająca na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców	Wiązka projektów 11: Rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, ze szczególnym uwzględnieniem kultury		
		14.3 Poprawa dostępności usług publicznych	Wiązka projektów 12: Poprawa dostępności usług publicznych, w szczególności poprzez budowę lub rozbudowę infrastruktury społecznej i edukacyjnej		
	15. Zintegrowane zarządzanie obszarem	15.1 Wdrażanie instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych	Wiązka projektów 13 : Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT kreowanie polityki rozwoju obszaru		

Strategia ZIT WrOF 2021-2027					FEnIKS 2021-2027
Cel strategiczny	Priorytet	Kierunek działania	Wiązka projektów	⇒	Cel szczegółowy
3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu	13. Zrównoważona mobilność	13.1 Zwiększenie konkurencyjności transportu zbiorowego i niskoemisyjnych form przemieszczania się	Wiązka projektów 1: Poprawa jakości powietrza we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez zakup taboru szynowego i autobusowego	⇒	2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej
		13.2 Rozwój infrastruktury i działań wspierających osiągnięcie zrównoważonej mobilności	Wiązka projektów 3: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę, rozbudowę i przebudowę infrastruktury transportowej oraz rozwój zintegrowanego systemu zarządzania ruchem ITS		
			Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych		

IV.2 Opis zintegrowanego podejścia służącego zaspokojeniu zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych i wykorzystaniu potencjału obszaru

W niniejszym rozdziale przedstawiono uzasadnienia dla poszczególnych wiązek projektów, które przewidziane są do realizacji w ramach Strategii ZIT WrOF 2021-2027. Przedstawiono projekty, które realizowane będą w ramach każdej ze zidentyfikowanych wiązek w ramach FEDS 2021-2027 oraz FEnIKS 2021-2027.

Wiązki projektów spełniają zasady zawarte w *Zasadach realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej na lata 2021-2027*, gdzie wskazano, że **projekt zintegrowany** to projekt, który wpisuje się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem i jest ukierunkowany na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych – oznacza to, że projekt ten ma wpływ na więcej niż 1 gminę w MOF oraz jego realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej strategii. Projekt zintegrowany powinien spełniać przynajmniej jeden z dwóch warunków:

- a) jest **projektem partnerskim** w rozumieniu art. 39 ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027;
- b) deklarowany jest **wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu**, tj. wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF;

i/lub dodatkowo definicję wskazaną w *Porozumieniu Terytorialnym w sprawie określenia zasad realizacji projektów strategicznych w ramach instrumentu terytorialnego Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*, gdzie określono, że projekt strategiczny wpisuje się w wiązkę projektów. Przez wiązkę projektów rozumiana jest grupa projektów powiązanych ze sobą merytorycznie lub funkcjonalnie w sposób na tyle bezpośredni i istotny, że ich planowanie, wdrażanie lub późniejsza eksploatacja wymaga skoordynowania. Wiązka to grupa projektów, które spełniają co najmniej jeden z trzech warunków:

- 1) Na etapie przygotowania muszą być opracowywane równoległe i w sposób skoordynowany, z uwzględnieniem merytorycznej spójności między nimi lub synchroniczności późniejszego wdrażania;
- 2) Na etapie realizacji wymagają wdrażania skoordynowanego z uwagi na ścisłe powiązanie merytoryczne lub funkcjonalne;
- 3) Na etapie eksploatacji wymagają skoordynowanego zarządzania.

Projekty w ramach danej wiązki powinny więc wykazywać wzajemną komplementarność i synergię. Projekt strategiczny wpisujący się w wiązkę projektów, spełniającą jeden z wyżej wskazanych warunków, również rozumiany jest jako projekt zintegrowany.

Zarówno wiązki projektów jak i projekty zintegrowane realizują jeden lub kilka z następujących priorytetów:

1. wspierać rozwój gospodarczy;
2. dążyć do neutralności klimatycznej;
3. wpływać na zwiększenie dostępności do usług publicznych;
4. realnie przekładać się na poprawę jakości życia mieszkańców;
5. opierać się na inteligentnym zarządzaniu.

IV.2.1 Wiązki projektów FEDS 2021-2027

Wiązka projektów 1: Rozwój usług społecznych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Projekty w wiązce	<p>Projekty podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razem łatwiej. Wrocławski asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością • Usługi społeczne w Gminie Kąty Wrocławskie i Gminie Sobótka • Usługi społeczne w gminach Długołęka, Dobroszyce, Kobierzyce, Miękinia, Oborniki Śląskie, Oleśnica (miasto), Wisznia Mała, Zawonia • Usługi społeczne w formie opiekuńczej, wytchnieniowej i asystenckiej na rzecz społeczności lokalnej <p>Projekty rezerwowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój usług społecznych na terenie ZIT WrOF w Powiecie Wrocławskim
Cel szczegółowy FEDS 2021-2027	<p>ESO4.11. Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej</p>
Uzasadnienie realizacji wiązki projektów	<p>Projekty są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze rozwoju usług społecznych. Gminy WrOF powinny zwrócić szczególną uwagę na wzmocnienie działań nastawionych na zapewnienie dziennej opieki dla osób starszych, schorowanych, niepełnosprawnych oraz wsparcia dla ich opiekunów. Kluczowe jest zapewnienie usług opiekuńczych, asystenckich oraz opieki wytchnieniowej. Aktualny poziom rozwoju oraz dostępność usług społecznych jest nieadekwatna do wyzwań, z jakimi mierzy się WrOF, które dotyczą zmian w strukturze demograficznej, m.in. wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym czy napływu imigrantów. Poszerzenie oferty tego rodzaju usług jest kluczowym wyzwaniem i oczekiwaniem mieszkańców, a realizacja zaplanowanych projektów wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców oraz poprawi atrakcyjność obszaruWrOF.</p>

Wszystkie projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi projektów zintegrowanych poprzez to, iż obejmują wsparciem mieszkańców co najmniej 2 gmin WrOF, z wyjątkiem projektu gminy Wrocław, który obejmuje wsparciem mieszkańców jednej gminy. Projekt gminy Wrocław natomiast spełnia wymogi projektu zintegrowanego, przez to iż jest projektem partnerskim w rozumieniu art. 39 ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027. Zidentyfikowane problemy, na które odpowiadają projekty są tożsame i występują na różnych obszarach.

Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii ZIT WrOF i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów w obszarze pn. „wspieranie poprawy jakości i dostępności usług społecznych, w tym osób ze szczególnymi potrzebami oraz ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego”. Ponadto ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii ZIT WrOF.

Realizacja projektów stanowiących wiązkę wynika z części kierunkowej Strategii ZIT WrOF tj. **Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia na terenie WrOF, Priorytet 2. Zdrowie, Kierunek działania 2.2 Wspieranie poprawy jakości i dostępności usług społecznych, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami oraz ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego**

Wspólnym efektem planowanych działań jest rozwój usług społecznych w społeczności lokalnej mieszkańców gmin WrOF tj. objęcie wsparciem mieszkańców 15 gmin WrOF.

Wiązka projektów 2: Upowszechnienie dostępu do edukacji przedszkolnej oraz wsparcie kształcenia zawodowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Projekty w wiązce	<p>Projekty podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój edukacji przedszkolnej w gminach Czernica, Długołęka, Oleśnica (gmina wiejska), Sobótka, Wisznia Mała, Zawonia i Żórawina • Wsparcie kształcenia zawodowego na terenie ZIT WrOF w Powiecie Wrocławskim • Zespół Szkół Zawodowych im. Marii Skłodowskiej-Curie w Oleśnicy stawia na rozwój! • Bliżej rynku pracy. Wsparcie rozwoju edukacji zawodowej we Wrocławiu
Cel szczegółowy FEDS 2021-2027	<p>ESO4.6. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami</p>
Uzasadnienie realizacji wiązki projektów	<p>Z uwagi na dynamiczne zmiany, m.in. zjawiska migracyjne, suburbanizację czy wzrost liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, potrzebne jest wsparcie rozwoju wychowania przedszkolnego we WrOF, w szczególności w postaci rozbudowy istniejącej lub budowy nowej infrastruktury. Wpłynie to na rozwiązanie wspólnych problemów obszaru, związanych z nierównomiernym dostępem do</p>

tego rodzaju usług ma terenie WrOF. Zwiększenie liczby miejsc opieki przedszkolnej wraz z zapewnieniem odpowiedniej liczby zajęć dodatkowych wpłynie pozytywnie na zwiększenie atrakcyjności gmin obszaru WrOF.

W związku z przekształceniami struktury demograficznej istotne jest również uzupełnienie kadr oświaty w placówkach kształcenia zawodowego, wraz z ich szkoleniem i poprawą kompetencji. We WrOF konieczna jest nie tylko rozbudowa infrastruktury i powstawanie nowych placówek edukacyjnych, ale również wyposażenie sal czy zakup sprzętu i pomocy dydaktycznej. Ważne jest również systematyczne podnoszenie jakości nauczania, organizacja dodatkowych zajęć oraz staży dla uczniów branżowych szkół.

Wszystkie projekty wchodzące w skład wiązki obejmują wsparciem mieszkańców co najmniej 2 gmin WrOF, ponieważ uczniowie szkół, które są planowane do objęcia wsparciem w ramach projektów dotyczących kształcenia zawodowego, są mieszkańcami różnych gmin. Natomiast projekt dotyczący rozwoju edukacji przedszkolnej jest projektem partnerskimi jednostek samorządu terytorialnego oraz będzie realizowany w więcej niż jednej gminie WrOF. Zidentyfikowane problemy, na które odpowiadają projekty są tożsame i występują na różnych obszarach.

Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii ZIT WrOF i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów w obszarze pn. „Wspieranie równego dostępu do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia. Ponadto ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii ZIT WrOF.

Wiązka projektów spełnia warunki projektu zintegrowanego tj. stanowi grupę projektów powiązanych ze sobą merytorycznie (zawiera podobne typy projektów) oraz funkcjonalnie (zintegrowany wpływ realizacji projektów na obszar ZIT). Na etapie przygotowania projekty tworzące wiązkę były opracowywane równolegle i w sposób skoordynowany, tj. ich opisy merytoryczne były przygotowywane przez gminy ZIT WrOF i przekazywane do Biura ZIT WrOF w celu wstępnej oceny komplementarności, merytorycznej spójności między nimi oraz realizacji przez nie określonych w Strategii Celów. Na etapie realizacji projekty będą synergiczne w ramach: okresu programowania i wdrażane w sposób skoordynowany w ramach obszaru ZIT WrOF, dla którego została opracowana Strategia oraz powiązań w zakresie rzeczowym, które przełożą się na realizację zidentyfikowanych w strategii celów, priorytetów i kierunków działań, a docelowo realizację wskaźników produktu i rezultatu przewidzianych w Strategii.

Realizacja projektów wynika z części kierunkowej Strategii ZIT WrOF tj. **Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia na terenie WrOF, Priorytet 3. Edukacja, Kierunek działania 3.1 Wspieranie dostępu do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia.**

Wspólnym efektem planowanych działań jest wsparcie równego dostępu do dobrej jakości kształcenia zawodowego oraz wczesnej edukacji mieszkańców gmin WrOF.

Wiązka projektów 3: Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

Projektów w wiązce	<p>Projekty podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych w Gminie Wisznia Mała • Termomodernizacja budynku znajdującego się na terenie Gminy Oborniki Śląskie • Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Żórawinie i Polakowicach • Termomodernizacja placówek oświatowych na terenie Gminy Miasta Oleśnicy • Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Gminie Oleśnica • Termomodernizacja istniejącego budynku UG Dobroszyce wraz z przebudową na inne cele publiczne • Ograniczenie niskiej emisji w budynku użyteczności publicznej (Szkoła Podstawowa w Boleszynie) w Gminie Trzebnica <p>Projekty rezerwowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ograniczenie niskiej emisji w zabytkowym budynku użyteczności publicznej w Gminie Trzebnica
Cel szczegółowy FEDS 2021-2027	<p>RSO2.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych</p>
Uzasadnienie realizacji wiązki projektów	<p>Kompleksowa termomodernizacja jest istotna z punktu widzenia adaptacji do zmian klimatu ze względu na możliwość realnego ograniczenia bądź nawet eliminacji zużycia paliw kopalnych. Ich wykorzystywanie, a także wydobycie generuje znaczne ilości substancji zanieczyszczających. Dzięki termomodernizacji zmniejszy się zapotrzebowanie na energię oraz jej zużycie w budynkach użyteczności publicznej. Realizowane projekty przyczyniają się do poprawienia efektywności energetycznej oraz ograniczenia niskiej emisji na obszarze WrOF. Przyniesienie to zarówno korzyści ekonomiczne, jak i pozytywnie wpłynie na stan i jakość środowiska, w szczególności powietrza.</p> <p>Projekty wchodzące w skład wiązki „Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym” mają wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF, gdyż przyczyniają się do poprawienia efektywności energetycznej oraz ograniczenia niskiej emisji obszaru WrOF. Wsparcie tych działań uzyska nie tylko efekt ekonomiczny, ale także środowiskowy. Wiązka projektów wykazuje pełną wewnętrzną komplementarność i synergię w zakresie tematycznym, ponieważ przedmiotem projektów jest termomodernizacja oraz w zakresie obszarowym, gdyż rzeczowa realizacja projektów zaplanowana jest na terenie gmin ZIT WrOF.</p> <p>Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii ZIT WrOF, i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze efektywności energetycznej i ograniczenia niskiej emisji. Ponadto ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii ZIT WrOF.</p> <p>Wiązka projektów spełnia warunki projektu zintegrowanego tj. stanowi grupę projektów powiązanych ze sobą merytorycznie (zawiera podobne typy</p>

projektów) oraz funkcjonalnie (zintegrowany wpływ realizacji projektów na obszar ZIT). Na etapie przygotowania projekty tworzące wiązkę były opracowywane równolegle i w sposób skoordynowany, tj. ich opisy merytoryczne były przygotowywane przez gminy ZIT WrOF i przekazywane do Biura ZIT WrOF w celu wstępnej oceny komplementarności, merytorycznej spójności między nimi oraz realizacji przez nie określonych w Strategii Celów. Na etapie realizacji projekty będą synergiczne w ramach: okresu programowania i wdrażane w sposób skoordynowany w ramach obszaru ZIT WrOF, dla którego została opracowana Strategia oraz powiązań w zakresie rzeczowym, które przełożą się na realizację zidentyfikowanych w strategii celów, priorytetów i kierunków działań, a docelowo realizację wskaźników produktu i rezultatu przewidzianych w Strategii.

Realizacja projektów stanowiących wiązkę wynika z części kierunkowej Strategii ZIT WrOF, tj.

Cel strategiczny: 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu, Priorytet: 11. Gospodarka niskoemisyjna, Kierunek działania: 11.1 Wspieranie efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych.

Adaptacja do zmian klimatycznych, poprawa jakości środowiska i jego ochrona stanowią niektóre z kluczowych problemów strategicznych. Ma to związek m.in. z występującymi przekroczeniami dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza w województwie dolnośląskim (a zarazem na obszarze WrOF). Jednak nie bez znaczenia jest również konieczność podejmowania działań z celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego i samowystarczalności energetycznej, czy wsparcia efektywności energetycznej. Coraz bardziej widać, że problemy w obszarze energii termicznej i elektrycznej potęgują czynniki ekonomiczne, tj. wzrost cen gazu ziemnego oraz węgla energetycznego.

Priorytet 11 stanowi istotne wyzwanie dla WrOF z uwagi na konieczność dążenia do neutralności klimatycznej. Kluczowe jest m.in. wdrażanie energooszczędnych rozwiązań, co pozwoli zarówno na poprawę efektywności energetycznej, jak i poprawę jakości powietrza poprzez zmniejszenie emisyjności. Wdrażanie takich działań może nastąpić, np. poprzez kompleksową termomodernizację.

Efektym wspólnym projektów będzie poprawa jakości powietrza w gminach, która nie byłaby możliwa bez przeprowadzenia termomodernizacji w budynkach użyteczności publicznej.

Wiązka projektów 4: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

Projekty w wiązce	<p>Projekty podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa kanalizacji sanitarnej w Będkowicach ul. Bukowa • Budowa kanalizacji sanitarnej w Księginicach Małych ul. Zbożowa • Rozbudowa gospodarki wodno-ściekowej na terenie aglomeracji Siechnice • Budowa kanalizacji sanitarnej w rejonie ul. Grzybowej w Obornikach Śląskich <p>Projekty rezerwowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przebudowa oczyszczalni ścieków w Sobótce
Cel szczegółowy	RSO2.5. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej

FEDS 2021-2027	<p>Zgodnie z zapisami FEDS 2021-2027 rozwój infrastruktury komunalnej zapewniającej zbieranie, odprowadzanie i efektywne oczyszczanie ścieków komunalnych stanowi jeden z ważniejszych elementów poprawy stanu środowiska, warunków życia mieszkańców oraz wzrostu gospodarczego. Ponadto dopuszczono realizację projektów dotyczących infrastruktury wodociągowej. Zidentyfikowane w wiązce „Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym” projekty, np. uzbrojenie terenów, inwestycje związane z rozbudową sieci kanalizacyjnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, przebudowa oczyszczalni ścieków, mają służyć osiągnięciu wspomnianych na wstępie celów. Wszystkie konieczne inwestycje wynikają z aktualnej KPOŚK (marzec 2022). Projekty wchodzące w skład wiązki mają wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF, gdyż przyczyniają się do poprawy sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM obszaru WrOF.</p> <p>Zaproponowana wiązka projektów wykazuje pełną wewnętrzną komplementarność i synergię w zakresie tematycznym, ponieważ przedmiotem projektów jest gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM oraz w zakresie obszarowym, gdyż rzeczowa realizacja projektów zaplanowana jest na terenie gmin ZIT WrOF.</p> <p>Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii ZIT WrOF, i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze gospodarki wodno-ściekowej. Ponadto ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii ZIT WrOF.</p> <p>Wiązka projektów spełnia warunki projektu zintegrowanego tj. stanowi grupę projektów powiązanych ze sobą merytorycznie (zawiera podobne typy projektów) oraz funkcjonalnie (zintegrowany wpływ realizacji projektów na obszar ZIT). Na etapie przygotowania projekty tworzące wiązkę były opracowywane równolegle i w sposób skoordynowany, tj. ich opisy merytoryczne były przygotowywane przez gminy ZIT WrOF i przekazywane do Biura ZIT WrOF w celu wstępnej oceny komplementarności, merytorycznej spójności między nimi oraz realizacji przez nie określonych w Strategii Celów. Na etapie realizacji projekty będą synergiczne w ramach: okresu programowania i wdrażane w sposób skoordynowany w ramach obszaru ZIT WrOF, dla którego została opracowana Strategia oraz powiązań w zakresie rzeczowym, które przełożą się na realizację zidentyfikowanych w strategii celów, priorytetów i kierunków działań, a docelowo realizację wskaźników produktu i rezultatu przewidzianych w Strategii.</p> <p>Realizacja projektów stanowiących wiązkę wynika z części diagnostycznej i kierunkowej Strategii ZIT WrOF, tj.:</p> <p>Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu</p> <p>Priorytet 12. Ochrona zasobów środowiska i jego bioróżnorodności</p> <p>Kierunek działania 12.1 Rozwijanie gospodarki wodno-ściekowej</p> <p>W części diagnostycznej wskazane zostały gminy, w których istnieje potrzeba realizacji inwestycji dotyczących gospodarki wodno-ściekowej.</p>
Uzasadnienie realizacji wiązki projektów	

Priorytet 12 wskazuje m.in. działania związane z zapewnieniem i rozwojem oraz modernizacją infrastruktury wodno-ściekowej, w tym wynikające z KPOŚK, co umożliwi spełnienie wymogów zawartych w dyrektywie ściekowej. Zaplanowane przedsięwzięcia dotyczą, np. budowy, rozbudowy i modernizacji sieci wodno-kanalizacyjnej oraz oczyszczalni ścieków i instalacji do przetwarzania osadów ściekowych.

Wiązka projektów 5: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 2 do poniżej 10 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

Projekty w wiązce	<p>Projekty podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Instalacja do odbioru i utylizacji osadów usuwanych z kanalizacji- 1-szy etap systemu docelowego zagospodarowania osadów • Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej w aglomeracji Wisznia Mała • Kompleksowa rozbudowa systemu oczyszczania ścieków w Żórawinie • Budowa kanalizacji sanitarnej w aglomeracji Zawonia • Instalacja do kompostowania osadów ściekowych - 2-gi etap systemu docelowego zagospodarowania osadów <p>Projekty rezerwowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa nowego SUW w Kolonii Strzelce oraz rozbudowa sieci wodociągowej
Cel szczegółowy FEDS 2021-2027	<p>RSO2.5. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej</p>
Uzasadnienie realizacji wiązki projektów	<p>Zgodnie z zapisami FEDS 2021-2027 rozwój infrastruktury komunalnej zapewniającej zbieranie, odprowadzanie i efektywne oczyszczanie ścieków komunalnych stanowi jeden z ważniejszych elementów poprawy stanu środowiska, warunków życia mieszkańców oraz wzrostu gospodarczego. Ponadto dopuszczono realizację projektów dotyczących infrastruktury wodociągowej. Zidentyfikowane w wiązce „Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 2 do poniżej 10 tys. RLM znajdujących się na Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym” projekty, np. budowa instalacji do kompostowania osadów ściekowych, rozbudowa systemu oczyszczania ścieków, rozbudowa lub budowa sieci kanalizacji sanitarnej, mają służyć osiągnięciu wspomnianych na wstępie celów. Wszystkie konieczne inwestycje wynikają z aktualnej KPOŚK (marzec 2022). Projekty wchodzące w skład wiązki mają wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF, gdyż przyczyniają się do poprawy sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 2 do poniżej 10 tys. RLM obszaru WrOF. Ponadto w programie regionalnym dopuszcza się finansowanie samodzielnych jak i uzupełniających projektów dotyczących infrastruktury wodociągowej.</p> <p>Zaproponowana wiązka projektów wykazuje pełną wewnętrzną komplementarność i synergii w zakresie tematycznym, ponieważ przedmiotem projektów jest gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach od 2 do poniżej 10 tys. RLM znajdujących się na obszarze WrOF oraz w zakresie obszarowym, gdyż rzeczowa realizacja projektów zaplanowana jest na terenie gmin ZIT WrOF.</p> <p>Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu</p>

zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii ZIT WrOF, i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze gospodarki wodno-ściekowej. Ponadto ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii ZIT WrOF.

Wiązka projektów spełnia warunki projektu zintegrowanego tj. stanowi grupę projektów powiązanych ze sobą merytorycznie (zawiera podobne typy projektów) oraz funkcjonalnie (zintegrowany wpływ realizacji projektów na obszar ZIT). Na etapie przygotowania projekty tworzące wiązkę były opracowywane równolegle i w sposób skoordynowany, tj. ich opisy merytoryczne były przygotowywane przez gminy ZIT WrOF i przekazywane do Biura ZIT WrOF w celu wstępnej oceny komplementarności, merytorycznej spójności między nimi oraz realizacji przez nie określonych w Strategii Celów. Na etapie realizacji projekty będą synergiczne w ramach: okresu programowania i wdrażane w sposób skoordynowany w ramach obszaru ZIT WrOF, dla którego została opracowana Strategia oraz powiązań w zakresie rzeczowym, które przełożą się na realizację zidentyfikowanych w strategii celów, priorytetów i kierunków działań, a docelowo realizację wskaźników produktu i rezultatu przewidzianych w Strategii.

Realizacja projektów stanowiących wiązkę wynika z części diagnostycznej i kierunkowej Strategii ZIT WrOF, tj.:

Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu

Priorytet 12. Ochrona zasobów środowiska i jego bioróżnorodności

Kierunek działania 12.1 Rozwijanie gospodarki wodno-ściekowej

W części diagnostycznej wskazane zostały gminy, w których istnieje potrzeba realizacji inwestycji dotyczących gospodarki wodno-ściekowej. Ponadto zwraca się uwagę, że na terenie WrOF w niektórych miejscowościach z uwagi na brak sieci wodociągowej, zaopatrzenie w wodę mieszkańców odbywa się przez studnie (w tym indywidualne). Dlatego też, niezwykle ważne są zadania dotyczące inwestycji w zakresie dostępu do wody poprzez modernizacje, budowę wodociągów, studni, czy systemów uzdatniania wody.

Priorytet 12 wskazuje m.in. działania związane z zapewnieniem i rozwojem oraz modernizacją infrastruktury wodno-ściekowej, w tym wynikające z KPOŚK, co umożliwi spełnienie wymogów zawartych w dyrektywie ściekowej. Zaplanowane przedsięwzięcia dotyczą, np. budowy, rozbudowy i modernizacji sieci wodno-kanalizacyjnej oraz oczyszczalni ścieków i instalacji do przetwarzania osadów ściekowych, budowy i modernizacji infrastruktury niezbędnej do ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji wody, realizacji działań mających na celu ograniczenie strat wody, jej odzyskiwanie, zarządzanie oraz zapewnienie bezpieczeństwa jej dostarczania.

Wiązka projektów 6: Rozwój terenów zielonych i adaptacja do zmian klimatu we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

Projekty w
wiązce

Projekty podstawowe:

- Pola Osobowickie - utrzymanie terenów podmokłych i związanej z nimi bioróżnorodności oraz utworzenie atrakcyjnego obszaru edukacyjno-rekreacyjnego dla mieszkańców Wrocławia, Dolnego Śląska i turystów

	<ul style="list-style-type: none"> • Park przy ul. Idzikowskiego - rekultywacja terenów zdegradowanych działalnością gospodarczą i przemysłową we Wrocławiu • Żernicki Park Sportu i Rekreacji - Etap II - rekultywacja terenów zdegradowanych działalnością poprzemysłową we Wrocławiu <p>Projekty rezerwowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przebudowa stawów w Gminie Żórawina • Park przy ul. Chałupniczej "Smocze uroczysko" we Wrocławiu
<p>Cel szczegółowy FEDS 2021-2027</p>	<p>RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia</p>
<p>Uzasadnienie realizacji wiązki projektów</p>	<p>Z uwagi na postępujący kryzys klimatyczny, we WrOF kluczowe jest podjęcie działań z zakresu dostosowania obszaru do możliwych skutków zmian klimatu, wraz z działaniami w zakresie ochrony i jednoczesnego racjonalnego udostępniania zasobów przyrodniczych. Ze względu na rozwój osadnictwa i wzrost oczekiwań mieszkańców, istotne jest zwiększenie dostępności mieszkańców do terenów zieleni. Tereny zieleni pomagają w oczyszczaniu powietrza z zanieczyszczeń oraz tworzą miejsca do bytowania dla licznych zwierząt. Przeznaczanie obszarów pod użytki zielone bezpośrednio wpływa na zwiększenie powierzchni biologicznie czynnej, która ma istotne znaczenie z punktu widzenia retencji oraz minimalizacji zagrożenia suszą. Do najistotniejszych działań technicznych należą te związane z budową i rozwojem błękitnej i zielonej infrastruktury, w tym z rozwojem form zieleni urządzonej i nieurządzonej, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów mikroretencji (które pozwalają ograniczyć skutki suszy, zwiększyć różnorodność biologiczną).</p> <p>Zaproponowane w wiązce działania są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze środowiska na terenie WrOF.</p> <p>Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem tj. Strategii ZIT WrOF (Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu, Priorytet 12. Ochrona zasobów środowiska i jego bioróżnorodności, Kierunek działania 12.2 Ochrona różnorodności biologicznej oraz adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe) i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze środowiska. Realizacja projektów jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii ZIT WrOF. Efektem wspólnym projektów będzie rozwój terenów zielonych i obszarów cennych przyrodniczo.</p> <p>Zgodnie z częścią diagnostyczną Strategii adaptacja do zmian klimatycznych, poprawa jakości środowiska i jego ochrona są kluczowymi problemami strategicznymi Obszaru. Ma to związek m.in. z koniecznością ochrony terenów cennych przyrodniczo (w tym ochroną różnorodności biologicznej, dziedzictwa naturalnego i zasobów naturalnych), zapewnieniem racjonalnego udostępniania terenów atrakcyjnych przyrodniczo, w tym kanalizacją ruchu turystycznego. Wiązka projektów spełnia warunki projektu zintegrowanego tj. stanowi grupę projektów powiązanych ze sobą merytorycznie (zawiera podobne typy projektów) oraz funkcjonalnie (zintegrowany wpływ realizacji projektów na obszar ZIT). Na etapie przygotowania projekty tworzące wiązkę były</p>

opracowywane równolegle i w sposób skoordynowany, tj. ich opisy merytoryczne były przygotowywane przez gminy ZIT WrOF i przekazywane do Biura ZIT WrOF w celu wstępnej oceny komplementarności, merytorycznej spójności między nimi oraz realizacji przez nie określonych w Strategii Celów. Na etapie realizacji projekty będą synergiczne w ramach: okresu programowania i wdrażane w sposób skoordynowany w ramach obszaru ZIT WrOF, dla którego została opracowana Strategia oraz powiązań w zakresie rzeczowym, które przełożą się na realizację zidentyfikowanych w strategii celów, priorytetów i kierunków działań, a docelowo realizację wskaźników produktu i rezultatu przewidzianych w Strategii.

Projekty wchodzące w skład wiązki będą realizować założenia **Celu strategicznego 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu, Priorytet 12. Ochrona zasobów środowiska i jego bioróżnorodności, Kierunek działania 12.2 Ochrona różnorodności biologicznej oraz adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe**

W Kierunku działania 12.2 kładzie się szczególny nacisk na ochronę różnorodności biologicznej, w tym wszelkich występujących na obszarze form ochrony przyrody, które stanowią szczególną wartość obszaru. Kluczowe jest dbanie o stan środowiska naturalnego oraz ochrona bioróżnorodności wraz z racjonalnym wykorzystaniem i udostępnianiem zasobów np. w celach edukacyjnych, turystycznych, czy rekreacyjnych. Niezwykle istotne jest dbanie o zasoby przyrodnicze, ochrona gatunkowa oraz siedliskowa oraz zmniejszenie antropopresji na środowisko naturalne. Realizacja działań powinna mieć na celu dbałość o walory przyrodnicze, ale również odtwarzanie zdegradowanych siedlisk oraz ochrona siedlisk przed degradacją.

Zdefiniowane w wiązce „Rozwój terenów zielonych we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym” projekty związane są m.in. z działaniami w zakresie ochrony i udostępniania zasobów przyrodniczych, działaniami ograniczającymi antropopresję. Projekty wchodzące w skład wiązki mają wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF, gdyż przyczyniają się do poprawy stanu środowiska (w tym mają ograniczać antropopresję) obszaru WrOF.

Zaproponowana wiązka projektów wykazuje pełną wewnętrzną komplementarność i synergię w zakresie tematycznym, ponieważ przedmiotem projektów jest poprawa stanu środowiska oraz w zakresie obszarowym, gdyż rzeczowa realizacja projektów zaplanowana jest na terenie gmin ZIT WrOF.

Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa dróg, ścieżek, tras rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Projektów w wiązce	<p>Projekty podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa ciągu pieszo-rowerowego przy drodze powiatowej nr 1368D relacji Malin – Ligota Piękna, gm. Wisznia Mała • Budowa i oznakowanie tras rowerowych, dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych na terenie Gminy Kobierzyce • Spójna sieć tras rowerowych we Wrocławiu dla mieszkańców miasta i aglomeracji wraz z budową systemu badania natężenia ruchu na drogach dla rowerów – etap I • Budowa dróg pieszo-rowerowych na terenie Gminy Zawonia – etap I (odcinek Zawonia-Złotówek) • Budowa i oznakowanie dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych na terenie Gminy Długołęka <p>Projekty rezerwowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa sieci dróg dla rowerów wraz z infrastrukturą towarzyszącą w Gminie Mieście Oleśnicy • Budowa chodników i ścieżki rowerowej w ramach rozbudowy drogi gminnej nr 107184D (od przejazdu kolejowego w Smolcu do drogi wojewódzkiej) • Budowa ścieżki rowerowej Mrozów – Błonie • Budowa dróg pieszo-rowerowych na terenie Gminy Zawonia -etap II (odcinek Złotówek-Czeszów oraz Zawonia-Pstrzejowice) • Budowa dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych na terenie miasta i gminy Jelcz-Laskowice
Cel szczegółowy FEDS 2021-2027	<p>RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej</p>
Uzasadnienie realizacji wiązki projektów	<p>Budowa nowych i modernizacja już istniejących tras rowerowych i pieszo-rowerowych wraz z towarzyszącą im infrastrukturą, w tym m.in. B&R, oświetleniem, kanalizacją deszczową, oraz, w niektórych lokalizacjach, punktami pomiarowymi automatycznie zliczającymi ruch rowerowy na wskazanych odcinkach tras rowerowych i pieszo-rowerowych, zapewni spójność tych tras na terenie WrOF. Ponadto wzrost znaczenia podróży wykonywanych pieszo, rowerem, czy też urządzeniami transportu osobistego (UTO) przekłada się na ciągły rozwój infrastruktury związanej z tymi środkami transportu. Tworzenie jednolitej i powszechnie dostępnej na terenie całego obszaru WrOF sieci połączeń rowerowych przyczyni się do obniżenia niskiej emisji oraz rozwiązania aglomeracyjnych problemów komunikacyjnych. Projekty wchodzące w skład wiązki mają wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF, ponieważ budowa infrastruktury rowerowej oraz pieszo-rowerowej, w tym kładek pieszo – rowerowych, budowa wielu tras rowerowych zapewniających połączenie tras w centrum Wrocławia i poza nim, podłączenie osiedli do sieci tras, podłączenie gmin sąsiednich do sieci tras i inwestycje w ich wewnętrzną spójność, modernizację istniejących tras, w tym przy dworcach i przystankach PKP, przystankach komunikacji autobusowej, umożliwi mieszkańcom WrOF korzystanie z multimodalnych połączeń na obszarze ZIT i podniesie poziom wewnętrznego skomunikowania gmin.</p> <p>Zaproponowana wiązka projektów wykazuje pełną wewnętrzną komplementarność i</p>

synergii w zakresie tematycznym, gdyż przedmiotem projektów jest budowa lub modernizacja tras rowerowych i pieszo-rowerowych wraz z inną niezbędną infrastrukturą **oraz w zakresie obszarowym**, ponieważ rzeczowa realizacja projektów zaplanowana jest na terenie gmin ZIT WrOF oraz obszarze, dla którego opracowano PZM MOFW.

Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem tj. Strategii ZIT WrOF, i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze mobilności. Ponadto ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii ZIT WrOF.

Wiązka projektów spełnia warunki projektu zintegrowanego tj. stanowi grupę projektów powiązanych ze sobą merytorycznie (zawiera podobne typy projektów) oraz funkcjonalnie (zintegrowany wpływ realizacji projektów na obszar ZIT). Na etapie przygotowania projekty tworzące wiązkę były opracowywane równolegle i w sposób skoordynowany, tj. ich opisy merytoryczne były przygotowywane przez gminy ZIT WrOF i przekazywane do Biura ZIT WrOF w celu wstępnej oceny komplementarności, merytorycznej spójności między nimi oraz realizacji przez nie określonych w Strategii Celów. Na etapie realizacji projekty będą synergiczne w ramach: okresu programowania i wdrażane w sposób skoordynowany w ramach obszaru ZIT WrOF, dla którego została opracowana Strategia oraz powiązań w zakresie rzeczowym, które przełożą się na realizację zidentyfikowanych w strategii celów, priorytetów i kierunków działań, a docelowo realizację wskaźników produktu i rezultatu przewidzianych w Strategii.

Realizacja projektów stanowiących wiązkę wynika z części kierunkowej Strategii ZIT WrOF, tj.:

Cel strategiczny 3- Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu

Priorytet 13. Zrównoważona mobilność

Kierunek działania 13.1 Zwiększenie konkurencyjności transportu zbiorowego i niskoemisyjnych form przemieszczania się

Natomiast w części **II.Synteza diagnozy strategicznej obszaru WrOF**, w opisie analizy **mobilności** wskazano, iż mimo dostępności komunikacyjnej obszaru (z uwagi na obecność wielu systemów transportu: drogowego, kolejowego, tramwajowego, lotniczego i rowerowego) nadal występuje problem niedostatecznego poziomu skomunikowania wewnątrz gmin WrOF. W granicach WrOF wciąż funkcjonują jednostki, do których dotarcie za pośrednictwem komunikacji zbiorowej jest utrudnione.

W części **Kluczowe wyzwania strategiczne wpisano**: Wzrost znaczenia podróży wykonywanych pieszo, rowerem, czy też urządzeniami transportu osobistego (UTO) w celach rekreacyjnych i komunikacyjnych. Konieczne jest rozwijanie infrastruktury dedykowanej tym formom przemieszczenia (drogi dla rowerów, ciągi pieszo-rowerowe, chodniki, mosty kolejowe, przeprawy przez rzeki, punkty naprawcze, poprawa nawierzchni istniejącej infrastruktury, rozwój infrastruktury itd.)

Ponadto wiązka realizuje zapisy PZM MOFW.

Zaproponowane w powyższej wiązce projekty wprost odpowiadają na wyzwania i cele zwarte w PZM MOFW, który integruje wszystkie działania dotyczące

mobilności na terenie MOFW.

Budowa infrastruktury rowerowej i pieszo-rowerowej wpisuje się w Cel nadrzędny PZM MOFW tj. **Poprawa dostępności transportowej**. Ponadto jest ona wprost ujęta w Celu szczegółowym 2. **Zwiększenie konkurencyjności transportu niesamochodowego w codziennych przemieszczeniach w obszarze MOFW**, gdzie jednym z **pakietów działań** o średnim priorytecie realizacji jest „Aglomeracyjna sieć dróg rowerowych”.

W **Rekomendacjach** wykazana jest konieczność budowy m.in. ciągów pieszo-rowerowych i rowerowych, tak by podróże rowerem stały się realną alternatywą dla krótkich podróży samochodem osobowym.

W PZM MOFW wskazano, że jako podstawowy kierunek w rozwoju systemu rowerowego powinno zostać przyjęte założenie utworzenia powiązań rowerowych pomiędzy miastem rdzeniem a sąsiednimi gminami, miastami powiatowymi a sąsiednimi gminami oraz jednej trasy rowerowej łączącej gminy Ringu I. Istotne dla promowania ruchu rowerowego byłoby także tworzenie bezpiecznych tras rowerowych dojazdowych do placówek oświatowych oraz do węzłów przesiadkowych, zwłaszcza tych z dostępem do transportu kolejowego.

Wiązka projektów 8: Budowa infrastruktury rowerowej lub pieszo-rowerowej na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Projekt w wiązce	<p>Projekty podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa dróg rowerowych na terenie Gminy Oborniki Śląskie • Zielone trasy pieszo – rowerowe we Wrocławiu • Budowa kładek pieszo-rowerowych we Wrocławiu – etap I
Cel szczegółowy FEDS 2021-2027	<p>RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich</p>
Uzasadnienie realizacji wiązki projektów	<p>Budowa nowych i modernizacja już istniejących tras rowerowych i pieszo-rowerowych, budowa komunikacyjnych tras rowerowych biegnących w sąsiedztwie terenów zielonych, integracja (połączenia) brakujących odcinków tras rowerowych i pieszo-rowerowych, ciągów komunikacyjnych i rekreacyjnych, które aktualnie ograniczone są przez naturalne bariery np. w postaci rzek wraz z towarzyszącą im infrastrukturą, w tym m.in. B&R, oświetleniem, kanalizacją deszczową, oraz, w niektórych lokalizacjach, punktami pomiarowymi automatycznie zliczającymi ruch rowerowy na wskazanych odcinkach tras rowerowych i pieszo-rowerowych, stworzenie alternatywnych korytarzy rowerowych biegnących niezależnie od istniejącej sieci drogowej – w ciągu rzek (trasy na wałach), linii kolejowych oraz przez ogrody działkowe zapewni spójność tych tras na terenie WrOF. Przełoży się ona również na przewagę konkurencyjną transportu publicznego nad indywidualnym transportem samochodowym umożliwiając bezpieczny dojazd do przystanków komunikacji zbiorowej. Tworzenie jednolitej i powszechnie dostępnej na terenie całego obszaru WrOF sieci połączeń rowerowych przyczyni się do obniżenia niskiej emisji oraz rozwiązania aglomeracyjnych problemów komunikacyjnych. Projekty wchodzące w skład wiązki mają wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF ponieważ budowa wielu tras rowerowych zapewniających połączenie tras w centrum Wrocławia i poza nim, podłączenie osiedli do sieci</p>

tras, podłączenie gmin sąsiednich do sieci tras, modernizację istniejących tras., w tym przy dworcach PKP, przystankach komunikacji autobusowej, umożliwi mieszkańcom WrOF korzystanie z multimodalnych połączeń na obszarze ZIT i podniesie poziom wewnętrznego skomunikowania gmin.

Zaproponowana **wiązka projektów** wykazuje pełną **wewnętrzną komplementarność i synergię w zakresie tematycznym**, gdyż przedmiotem projektów jest budowa lub modernizacja tras rowerowych i pieszo-rowerowych wraz z inną niezbędną infrastrukturą **oraz w zakresie obszarowym**, ponieważ rzeczowa realizacja projektów zaplanowana jest na terenie gmin ZIT WrOF oraz obszarze, dla którego opracowano PZM MOFW.

Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem tj. Strategii ZIT WrOF, i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze mobilności. Ponadto ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii ZIT WrOF.

Wiązka projektów spełnia warunki projektu zintegrowanego tj. stanowi grupę projektów powiązanych ze sobą merytorycznie (zawiera podobne typy projektów) oraz funkcjonalnie (zintegrowany wpływ realizacji projektów na obszar ZIT). Na etapie przygotowania projekty tworzące wiązkę były opracowywane równolegle i w sposób skoordynowany, tj. ich opisy merytoryczne były przygotowywane przez gminy ZIT WrOF i przekazywane do Biura ZIT WrOF w celu wstępnej oceny komplementarności, merytorycznej spójności między nimi oraz realizacji przez nie określonych w Strategii Celów. Na etapie realizacji projekty będą synergiczne w ramach: okresu programowania i wdrażane w sposób skoordynowany w ramach obszaru ZIT WrOF, dla którego została opracowana Strategia oraz powiązań w zakresie rzeczowym, które przełożą się na realizację zidentyfikowanych w strategii celów, priorytetów i kierunków działań, a docelowo realizację wskaźników produktu i rezultatu przewidzianych w Strategii.

Realizacja projektów stanowiących wiązkę wynika z części kierunkowej Strategii ZIT WrOF, tj.:

Cel strategiczny 3- Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu

Priorytet 13. Zrównoważona mobilność

Kierunek działania 13.1 Zwiększenie konkurencyjności transportu zbiorowego i niskoemisyjnych form przemieszczania się

Natomiast w **części II.Synteza diagnozy strategicznej obszaru WrOF**, w opisie analizy **mobilności** wskazano, iż mimo dostępności komunikacyjnej obszaru (z uwagi na obecność wielu systemów transportu: drogowego, kolejowego, tramwajowego, lotniczego i rowerowego) nadal występuje problem niedostatecznego poziomu skomunikowania wewnątrz gmin WrOF. W granicach WrOF wciąż funkcjonują jednostki, do których dotarcie za pośrednictwem komunikacji zbiorowej jest utrudnione.

W części **Kluczowe wyzwania strategiczne wpisano**: Wzrost znaczenia podróży wykonywanych pieszo, rowerem, czy też urządzeniami transportu osobistego (UTO) w celach rekreacyjnych i komunikacyjnych. Konieczne jest rozwijanie

infrastruktury dedykowanej tym formom przemieszczenia (drogi dla rowerów, ciągi pieszo-rowerowe, chodniki, mosty kolejowe, przeprawy przez rzeki, punkty naprawcze, poprawa nawierzchni istniejącej infrastruktury, rozwój infrastruktury itd.)

Ponadto wiązka realizuje zapisy PZM MOFW.

Zaproponowane w powyższej wiązce projekty wprost odpowiadają na wyzwania i cele zwarte w PZM MOFW, który integruje wszystkie działania dotyczące mobilności na terenie MOFW.

Budowa infrastruktury rowerowej i pocieszko-rowerowej, wpisuje się w Cel nadrzędny PZM MOFW tj. **Poprawa dostępności transportowej**. Ponadto jestona wprost ujęta w Celu szczegółowym 2: **Zwiększenie konkurencyjności transportu niesamochodowego w codziennych przemieszczeniach w obszarze MOFW**, gdzie jednym z **pakietów działań** o średnim priorytecie realizacji jest „Aglomeracyjna sieć dróg rowerowych”.

W **Rekomendacjach** wykazana jest konieczność budowy m.in. ciągów pieszo-rowerowych i rowerowych, tak by podróże rowerem stały się realną alternatywą dla krótkich podróży samochodem osobowym .

W PZM MOFW wskazano, że jako podstawowy kierunek w rozwoju systemu rowerowego powinno zostać przyjęte założenie utworzenia powiązań rowerowych pomiędzy miastem rdzeniem a sąsiednimi gminami, miastami powiatowymi a sąsiednimi gminami oraz jednej trasy rowerowej łączącej gminy Ringu I. Istotne dla promowania ruchu rowerowego byłoby także tworzenie bezpiecznych tras rowerowych dojazdowych do placówek oświatowych oraz do węzłów przesiadkowych, zwłaszcza tych z dostępem do transportu kolejowego.

Wiązka projektów 9: Budowa lub rozbudowa centrów, węzłów przesiadkowych, P&R oraz B&R na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Projekty w wiązce	<p>Projekty podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój rowerowego systemu parkingowego we Wrocławiu • Budowa centrum przesiadkowego przy nowym przystanku kolejowym Oława Zachodnia • Rozbudowa systemu Parkuj i jedź we Wrocławiu - Etap III • Budowa Parkingu Park & Drive (Parkuj i Jedź) na terenie Gminy Oborniki Śląskie • Budowa węzła przesiadkowego P&R i B&R w Lizawicach przy stacji kolejowej oraz utworzenie ścieżki rowerowej • Aglomeracyjno – miejskie centrum przesiadkowe w gminie Czernica (Łany - Wojnów) <p>Projekty rezerwowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa infrastruktury przesiadkowej P&R oraz B&R przy Dworcu Kolejowym w Oławie
Cel szczegółowy FEDS 2021-	RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

2027

Budowa centrów przystankowych obejmujących parkingi P&R i towarzyszącą im infrastrukturę, w tym m.in. B&R, oświetlenie, kanalizację deszczową, budowę infrastruktury drogowej (drogi, ciągi pieszo - rowerowe) oraz, w niektórych lokalizacjach, elementy informacji, monitoringu i nadzoru, zapewni przewagę konkurencyjną transportu publicznego nad indywidualnym transportem samochodowym. Tworzenie jednolitej i powszechnie dostępnej na terenie całego obszaru WrOF sieci centrów przesiadkowych integrujących różne środki transportu staje się obecnie priorytetem w walce z niską emisją oraz aglomeracyjnymi problemami komunikacyjnymi. Projekty wchodzące w skład wiązki mają wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF ponieważ budowa centrów/węzłów przesiadkowych, w tym przy dworcach PKP, przystankach komunikacji autobusowej, umożliwi mieszkańcom WrOF korzystanie ze zintegrowanych form transportu na obszarze ZIT i podniesie poziom wewnętrznego skomunikowania gmin. Ponadto przyczyni się do zatrzymania potoku osób chcących przemieszczać się do innej miejscowości, poprzez umożliwienie podróżnym pozostawienia pojazdu: samochodu, roweru w miejscowości zamieszkania na P&R lub B&R skorzystania z połączeń komunikacji publicznej.

Zaproponowana **wiązka projektów** wykazuje pełną **wewnętrzną komplementarność i synergę w zakresie tematycznym**, gdyż przedmiotem projektów jest budowa centrów przesiadkowych wraz z m.in. P&R, B&R, odwodnieniem, oświetleniem i inną niezbędną infrastrukturą **oraz w zakresie obszarowym**, ponieważ rzeczowa realizacja projektów zaplanowana jest na terenie gmin ZIT WrOF oraz obszarze, dla którego opracowano PZM MOFW.

Uzasadnienie
realizacji
wiązki
projektów

Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem tj. Strategii ZIT WrOF, i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze mobilności. Ponadto ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii ZIT WrOF.

Wiązka projektów spełnia warunki projektu zintegrowanego tj. stanowi grupę projektów powiązanych ze sobą merytorycznie (zawiera podobne typy projektów) oraz funkcjonalnie (zintegrowany wpływ realizacji projektów na obszar ZIT). Na etapie przygotowania projekty tworzące wiązkę były opracowywane równolegle i w sposób skoordynowany, tj. ich opisy merytoryczne były przygotowywane przez gminy ZIT WrOF i przekazywane do Biura ZIT WrOF w celu wstępnej oceny komplementarności, merytorycznej spójności między nimi oraz realizacji przez nie określonych w Strategii Celów. Na etapie realizacji projekty będą synergiczne w ramach: okresu programowania i wdrażane w sposób skoordynowany w ramach obszaru ZIT WrOF, dla którego została opracowana Strategia oraz powiązań w zakresie rzeczowym, które przełożą się na realizację zidentyfikowanych w strategii celów, priorytetów i kierunków działań, a docelowo realizację wskaźników produktu i rezultatu przewidzianych w Strategii.

Realizacja projektów stanowiących wiązkę wynika z części kierunkowej Strategii ZIT WrOF, tj.:

Cel strategiczny 3- Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do

zmian klimatu**Priorytet 13. Zrównoważona mobilność****Kierunek działania 13.2 Rozwój infrastruktury i działań wspierających osiągnięcie zrównoważonej mobilności**

Natomiast w części II. Synteza diagnozy strategicznej obszaru WrOF, w opisie analizy mobilności wskazano, iż mimo dostępności komunikacyjnej obszaru (z uwagi na obecność wielu systemów transportu: drogowego, kolejowego, tramwajowego, lotniczego i rowerowego) nadal występuje problem niedostatecznego poziomu skomunikowania wewnątrz gmin WrOF.

Kluczowe wyzwania strategiczne

Rozwój infrastruktury przesiadkowej, parkingów Park&Ride oraz Bike&Ride uwzględniający łączenie podróży realizowanych środkami transportu indywidualnego (samochód, rower) z komunikacją zbiorową

Ponadto wiązka realizuje zapisy PZM MOFW.

Zaproponowane w powyższej wiązce projekty wprost odpowiadają na wyzwania i cele zwarte w PZM MOFW, który integruje wszystkie działania dotyczące mobilności na terenie MOFW.

Budowa parkingów P&R wpisuje się w Cel nadrzędny PZM MOFW tj. **Poprawa dostępności transportowej.** Ponadto jest ona wprost ujęta w Celu szczegółowym 2: **Zwiększenie konkurencyjności transportu niesamochodowego w codziennych przemieszczeniach w obszarze MOFW,** gdzie jednym z **pakietów działań** o wysokim priorytecie realizacji jest „Sieć parkingów Park&Ride”.

W **Rekomendacjach** wykazana jest konieczność budowy węzłów przesiadkowych w powiązaniu z główną stacją kolejową w miastach satelickich oraz, w pozostałych gminach, budowa parkingów w systemie P&R przy węźle głównym oraz w formie parkingów przesiadkowych towarzyszących przy węzłach pomocniczych, zależnie od potrzeb.

W PZM MOFW wskazano, że Parkingi Park&Ride zapewnią przewagę konkurencyjną nad samochodem, dlatego tworzenie jednolitej i powszechnie dostępnej sieci parkingów P&R na terenie całego obszaru MOFW powinno być wprowadzane w pełnej integracji taryfowej z systemem transportu publicznego na terenie MOFW. Przedmiotowe parkingi powinny być także wyposażone w zadane miejsca postojowe dla rowerów (Bike&Ride). Takie parkingi powinny być integralną częścią węzłów przesiadkowych nadrzędnych oraz głównych jako element integrujący transport indywidualny i zbiorowy oraz stanowić ważne punkty stykowe dla innych systemów, w szczególności rowerowego. Dojazd rowerowy do miejsc węzłowych należałoby umożliwić, łącząc węzeł przesiadkowy z przebiegającą w pobliżu główną trasą rowerową.

Projekt zintegrowany z listy rezerwowej: Realizacja i aktualizacja Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia

Cel szczegółowy	RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej
-----------------	--

FEDS 2021-2027	<p>Projekt jest projektem zintegrowanym, gdyż wpisuje się w jego definicję, tj. wpisuje się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii ZIT WrOF, i jest ukierunkowany na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych. Ponadto jego realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii ZIT WrOF. Projekty ma wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF, ponieważ PZM MOFW obejmuje obszar 38 Gmin, w tym wszystkich w obszarze ZIT WrOF .</p> <p>Zaproponowany projekt wykazuje pełną wewnętrzną komplementarność i synergię w zakresie tematycznym, gdyż przedmiotem projektu jest realizacja analiz i opracowań wynikających z m.in. rekomendacji dla obszaru PZM MOFW, planowanej aktualizacji wytycznych oraz rozporządzeń UE dotyczących PZM MOFW, które finalnie przyczynią się do zaktualizowania PZM MOFW. Dodatkowo w celu wsparcia gmin w opracowaniu danych do corocznie raportowanego wykonania wskaźników oraz ujednoczenia metodyki pozyskiwania danych, planowane jest wykonanie pomiarów niektórych wartości wskaźników z PZM MOFW dla każdej z gmin.</p> <p>Uzasadnienie realizacji projektu Projekt wynika z części kierunkowej Strategii ZIT WrOF, tj.: Cel strategiczny 3- Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu Priorytet 13. Zrównoważona mobilność Kierunek działania 13.2 Rozwój infrastruktury i działań wspierających osiągnięcie zrównoważonej mobilności</p> <p>Natomiast w części II.Synteza diagnozy strategicznej obszaru WrOF, w opisie analizy obszaru mobilności wskazano, że na obszarze ZIT obowiązują dwa dokumenty: Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Wrocławia oraz Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia. Są one względem siebie komplementarne oraz wskazują kierunki rozwoju oraz działania, które zostaną podjęte w celu osiągnięcia zrównoważonej mobilności miejskiej. Niniejszy projekt dotyczy zapisów i aktualizacji Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia</p> <p>Kluczowe wyzwania strategiczne Aktualizacja i przygotowanie dokumentów wspierających osiągnięcie zrównoważonej mobilności miejskiej</p> <p>Ponadto projekt realizuje zapisy PZM MOFW, zapewniając realizację zawartych w nim rekomendacji i monitoringu wykonania Planu.</p>
----------------	---

Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej

Projekty w wiązce	<p>Projekty podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zagospodarowanie terenu przy ul. Ludwikowskiej – Park Południowy w Oleśnicy • Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego w obrębie ulic Rozbrat, Sępa Szarzyńskiego, Prusa we Wrocławiu • Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Benedyktyńska, Sępa-Szarzyńskiego, Górnickiego, Sienkiewicza we Wrocławiu • Odnowa przestrzeni publicznej w celu stworzenie miejsc do wypoczynku i
-------------------	---

	<p>rekreacji na terenie gminy Kąty Wrocławskie w tym poprzez rewitalizację parku gminnego w Smolcu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej w gminie Miękinia • Renowacja Parku w Żórawinie • Budowa obiektów małej architektury na terenie Szkoły Podstawowej w Małkowicach – Stworzenie miejsc do wypoczynku i rekreacji na terenie gminy Kąty Wrocławskie • Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Jaracza- Orzeszkowej- Wyszyńskiego - Nowowiejska (JOWN) we Wrocławiu • Zagospodarowanie centrum miasta jako teren zielony – Park Miejski w Jelczu-Laskowicach • Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Wyszyńskiego – Prusa-Sępa-Szarzyńskiego- Sienkiewicza we Wrocławiu • Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Piastowska - Sienkiewicza - Reja – Nowowiejska we Wrocławiu • Zagospodarowanie skweru im. Stanisława Dunajewskiego w Sobótce • Zagospodarowanie terenu Promenady Staromiejskiej – obszaru cennego historycznie i przyrodniczo we Wrocławiu • Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Struga -Kraszewskiego- Zegadłowicza –Kleczkowska we Wrocławiu • Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Kromera - Bydgoska - Łąka Mazurska we Wrocławiu • Gmina Oleśnica bliżej obywateli • Odnowa Parku Szczytnickiego - obszar cenny historycznie i przyrodniczo we Wrocławiu • Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Komuny Paryskiej- Zgodna- pl. Zgody we Wrocławiu • Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego w obrębie ulic Wapienna, Gajowa, Kamienna, Przestrzenna we Wrocławiu <p>Projekty rezerwowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zagospodarowanie terenu Wzgórza Polskiego -Bastion Ceglarski we Wrocławiu • Zagospodarowanie parków w Malinie i Psarach, gmina Wisznia Mała • Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego w kwartale ulic: Trzebnicka, Kleczkowska, Lucjana Siemieńskiego oraz Ignacego Józefa Kraszewskiego we Wrocławiu • Zagospodarowanie Parku w Kobierzycach • Park Mieszczański - rekultywacja dawnych terenów powojkowych we Wrocławiu • Ścieżki przyrodniczo-edukacyjne na terenie Gminy Oława (zaprojektowanie i wykonanie) • Zagospodarowanie parku w Sobótce Górze
Cel szczegółowy FEDS 2021-2027	<p>RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich</p>
Uzasadnienie realizacji wiązki projektów	<p>Zgodnie z zapisami FEDS 2021-2027 środki w ramach programu przeznacza się na realizację kluczowych przedsięwzięć wynikających ze Strategii ZIT istotnych z punktu widzenia rozwoju miast, gmin, powiatów oraz ich obszarów funkcjonalnych. Interwencja w ramach celu szczegółowego RSO5.1 skupia się na poprawie jakości życia mieszkańców, promowaniu i ochronie materialnego dziedzictwa kulturowego i</p>

rozwoju instytucji kultury, jak również rozwoju i promowaniu publicznych walorów turystycznych, działaniach mających na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców. Zidentyfikowane w wiązce projekty w większości dotyczą fizycznej kwestii związanych z zagospodarowaniem przestrzeni publicznych (np. w sposób zapewniający poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców, uwzględniający zachowanie i rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury, zachowanie powierzchni czynnych biologicznie), poprawny bezpieczeństwa takich przestrzeni, a wszystkie z nich służą m.in. poprawie jakości życia mieszkańców. **Projekty wchodzące w skład wiązki mają wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF, gdyż przyczyniają się m.in. do poprawy jakości życia mieszkańców obszaru WrOF oraz stanowią będą zachętę do poznania sąsiadujących miejscowości.**

Zaproponowana **wiązka projektów** wykazuje pełną **wewnętrzną komplementarność i synergię w zakresie tematycznym**, ponieważ przedmiotem projektów jest fizyczna odnowa przestrzeni publicznych **oraz w zakresie obszarowym**, gdyż rzeczowa realizacja projektów zaplanowana jest na terenie gmin ZIT WrOF.

Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii ZIT WrOF, i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze zagospodarowania przestrzeni publicznych. Ponadto ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii ZIT WrOF.

Wiązka projektów spełnia warunki projektu zintegrowanego tj. stanowi grupę projektów powiązanych ze sobą merytorycznie (zawiera podobne typy projektów) oraz funkcjonalnie (zintegrowany wpływ realizacji projektów na obszar ZIT). Na etapie przygotowania projekty tworzące wiązkę były opracowywane równolegle i w sposób skoordynowany, tj. ich opisy merytoryczne były przygotowywane przez gminy ZIT WrOF i przekazywane do Biura ZIT WrOF w celu wstępnej oceny komplementarności, merytorycznej spójności między nimi oraz realizacji przez nie określonych w Strategii Celów. Na etapie realizacji projekty będą synergiczne w ramach: okresu programowania i wdrażane w sposób skoordynowany w ramach obszaru ZIT WrOF, dla którego została opracowana Strategia oraz powiązań w zakresie rzeczowym, które przełożą się na realizację zidentyfikowanych w strategii celów, priorytetów i kierunków działań, a docelowo realizację wskaźników produktu i rezultatu przewidzianych w Strategii.

Realizacja projektów stanowiących wiązkę wynika z części diagnostycznej i kierunkowej Strategii ZIT WrOF, tj.:

Cel strategiczny 4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF

Priorytet 14 Przestrzeń publiczną

Kierunek działania 14.1 Utworzenie i odnowa przestrzeni publicznych, w tym wewnątrz podwórzowych, terenów zielonych, parków, skwerów i przestrzeni rekreacyjnych

Z punktu widzenia strategicznego kluczowy jest rozwój terytorialny. Rozwój ten ma związek m.in. na zwiększenie dostępności przestrzeni publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami (np. poprzez likwidację barier architektonicznych - ma to szczególne znaczenie, gdyż jedną ze słanych stron obszaru WrOF są występujące bariery architektoniczne i niska jakość przestrzeni publicznej), stworzenie

	<p>atrakcyjnych i funkcjonalnych przestrzeni publicznych i poprawa ich bezpieczeństwa.</p> <p>Priorytet 14 ma na celu utworzenie i fizyczną odnowę publicznych obszarów miejskich i wiejskich, poprawę ich funkcjonalności i bezpieczeństwa oraz doposażenie, co ma przełożyć się na poprawę jakości życia mieszkańców. W przedsięwzięciach utworzenia i fizycznej odnowy i bezpieczeństwa przestrzeni publicznej zwraca się uwagę na zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Innym aspektem, na który kładziony jest nacisk w przedmiotowych przedsięwzięciach jest poprawa kondycji psychofizycznej mieszkańców. Dodatkowo pozytywnym aspektem przedsięwzięcia będzie również dążenie do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikanie tworzenia powierzchni uszczelnionych. Przewidziane działania to m.in. rozwój i zagospodarowanie terenów zielonych, wewnątrz podwórzowych, parków, skwerów, infrastruktura aktywizacji i integracji społecznej.</p>
--	---

Wiązka projektów 11: Rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, ze szczególnym uwzględnieniem kultury

Projekty w wiązce	<p>Projekty podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa świetlicy wiejskiej wraz z kuźnią talentów w Sadkowie • Rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców - budowa systemu świetlic wiejskich na obszarze gminy Siechnice • Remont i przebudowa świetlicy wiejskiej w Michałowicach <p>Projekty rezerwowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa Budynku Świetlicy wiejskiej na terenie Gminy • Stworzenie centrów integracyjno-edukacyjnych dla mieszkańców gminy Długołęka wraz z zagospodarowaniem terenów zielonych
Cel szczegółowy FEDS 2021-2027	<p>RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich</p>
Uzasadnienie realizacji wiązki projektów	<p>Zgodnie z zapisami FEDS 2021-2027 środki w ramach programu przeznacza się na realizację kluczowych przedsięwzięć wynikających ze Strategii ZIT istotnych z punktu widzenia rozwoju miast, gmin, powiatów oraz ich obszarów funkcjonalnych. Interwencja w ramach celu szczegółowego RSO5.1 skupia się na poprawie jakości życia mieszkańców, promowaniu i ochronie materialnego dziedzictwa kulturowego i rozwoju instytucji kultury, jak również rozwoju i promowaniu publicznych walorów turystycznych, działaniach mających na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców, w tym edukacji kulturalnej. Zidentyfikowane w wiązce projekty służą poprawie kondycji psychofizycznej mieszkańców i edukacji kulturalnej, co przekłada się również na poprawę jakości życia mieszkańców. Projekty wchodzące w skład wiązki mają wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF, gdyż przyczyniają się m.in. do poprawy jakości życia mieszkańców obszaru WrOF oraz stanowią będą zachętę do poznania sąsiadujących miejscowości.</p> <p>Zaproponowana wiązka projektów wykazuje pełną wewnętrzną komplementarność i synergii w zakresie tematycznym, ponieważ przedmiotem projektów jest fizyczna</p>

odnowa przestrzeni publicznych **oraz w zakresie obszarowym**, gdyż rzeczowa realizacja projektów zaplanowana jest na terenie gmin ZIT WrOF.

Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii ZIT WrOF, i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze zagospodarowania przestrzeni publicznych. Ponadto ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii ZIT WrOF.

Wiązka projektów spełnia warunki projektu zintegrowanego tj. stanowi grupę projektów powiązanych ze sobą merytorycznie (zawiera podobne typy projektów) oraz funkcjonalnie (zintegrowany wpływ realizacji projektów na obszar ZIT). Na etapie przygotowania projekty tworzące wiązkę były opracowywane równolegle i w sposób skoordynowany, tj. ich opisy merytoryczne były przygotowywane przez gminy ZIT WrOF i przekazywane do Biura ZIT WrOF w celu wstępnej oceny komplementarności, merytorycznej spójności między nimi oraz realizacji przez nie określonych w Strategii Celów. Na etapie realizacji projekty będą synergiczne w ramach: okresu programowania i wdrażane w sposób skoordynowany w ramach obszaru ZIT WrOF, dla którego została opracowana Strategia oraz powiązań w zakresie rzeczowym, które przełożą się na realizację zidentyfikowanych w strategii celów, priorytetów i kierunków działań, a docelowo realizację wskaźników produktu i rezultatu przewidzianych w Strategii.

Realizacja projektów stanowiących wiązkę wynika z części diagnostycznej i kierunkowej Strategii ZIT WrOF, tj.:

Cel strategiczny 4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF

Priorytet 14 Przestrzeń publiczną

Kierunek działania 14.2 Infrastruktura aktywizacji i integracji społecznej mająca na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców

Z punktu widzenia strategicznego kluczowy jest rozwój terytorialny. Przestrzeń publiczną są niezwykle istotnym elementem. Duży nacisk powinien zostać położony na utworzenie i fizyczną odnowę publicznych obszarów miejskich i wiejskich oraz uwzględnienie w przedmiotowych przedsięwzięciach poprawy kondycji psychofizycznej mieszkańców, w szczególności poprzez rozwój infrastruktury, np. kultury. Tym samym wykorzystany zostanie potencjał kulturalny obszaru oraz wsparcie takich działań po pandemii COVID-19.

W priorytecie 14 jednym z istotnych aspektów, na który kładziony jest nacisk jest poprawa kondycji psychofizycznej mieszkańców, w szczególności poprzez rozwój infrastruktury, np. kultury.

Wiązka projektów 12: Poprawa dostępności usług publicznych, w szczególności poprzez budowę lub rozbudowę infrastruktury społecznej i edukacyjnej

Projekty w wiązce

Projekty podstawowe:

- Budowa budynku edukacyjnego na terenie Gminy Trzebnica
- Poprawa dostępności do usług publicznych na terenach wiejskich Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego – Gmina Czernica etap I

Projekty rezerwowe:

- Rozbudowa obiektu świadczącego usługi publiczne – Szkoły Podstawowej w Żernikach Wrocławskich

	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa dostępności do usług publicznych na terenach wiejskich Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego – Gmina Czernica etap II
<p>Cel szczegółowy FEDS 2021-2027</p>	<p>RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich</p>
<p>Uzasadnienie realizacji wiązki projektów</p>	<p>Zgodnie z zapisami FEDS 2021-2027 środki w ramach programu przeznacza się na realizację kluczowych przedsięwzięć wynikających ze Strategii ZIT istotnych z punktu widzenia rozwoju miast, gmin, powiatów oraz ich obszarów funkcjonalnych. Interwencja w ramach celu szczegółowego RSO5.1 skupia się na poprawie jakości życia mieszkańców, promowaniu i ochronie materialnego dziedzictwa kulturowego i rozwoju instytucji kultury, jak również rozwoju i promowaniu publicznych walorów turystycznych, działaniach mających na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców. Zidentyfikowane w wiązce projekty skupiają się na rozwoju infrastruktury co przekłada się na poprawę jakości życia mieszkańców. Projekty wchodzące w skład wiązki mają wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF, gdyż przyczyniają się m.in. do poprawy jakości życia mieszkańców obszaru WrOF.</p> <p>Zaproponowana wiązka projektów wykazuje pełną wewnętrzną komplementarność i synergii w zakresie tematycznym, ponieważ przedmiotem projektów jest poprawa dostępności usług publicznych poprzez rozwój infrastruktury oraz w zakresie obszarowym, gdyż rzeczowa realizacja projektów zaplanowana jest na terenie gmin ZIT WrOF.</p> <p>Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii ZIT WrOF, i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze zagospodarowania przestrzeni publicznych. Ponadto ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii ZIT WrOF.</p> <p>Wiązka projektów spełnia warunki projektu zintegrowanego tj. stanowi grupę projektów powiązanych ze sobą merytorycznie (zawiera podobne typy projektów) oraz funkcjonalnie (zintegrowany wpływ realizacji projektów na obszar ZIT). Na etapie przygotowania projekty tworzące wiązkę były opracowywane równolegle i w sposób skoordynowany, tj. ich opisy merytoryczne były przygotowywane przez gminy ZIT WrOF i przekazywane do Biura ZIT WrOF w celu wstępnej oceny komplementarności, merytorycznej spójności między nimi oraz realizacji przez nie określonych w Strategii Celów. Na etapie realizacji projekty będą synergiczne w ramach: okresu programowania i wdrażane w sposób skoordynowany w ramach obszaru ZIT WrOF, dla którego została opracowana Strategia oraz powiązań w zakresie rzeczowym, które przełożą się na realizację zidentyfikowanych w strategii celów, priorytetów i kierunków działań, a docelowo realizację wskaźników produktu i rezultatu przewidzianych w Strategii.</p> <p>Realizacja projektów stanowiących wiązkę wynika z części diagnostycznej i kierunkowej Strategii ZIT WrOF, tj.:</p> <p>Cel strategiczny 4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF Priorytet 14 Przestrzeń publiczną Kierunek działania 14.3 Poprawa dostępności usług publicznych</p> <p>Z punktu widzenia strategicznego kluczowy jest rozwój terytorialny, w tym rozwój</p>

infrastruktury, np. infrastruktury społecznej i edukacyjnej.

W ramach priorytetu 14 zwraca się uwagę m.in. na tak istotny aspekt jak poprawa dostępności usług publicznych.

Ponadto w ślad za zapisami FEDS 2021-2027 w ramach celu szczegółowego RSO5.1 mogą być finansowane także projekty wpisujące się w pozostałe cele polityki spójności.

Wiązka projektów 13: Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT, kreowanie polityki rozwoju obszaru

Projekty zintegrowane	<p>Projekty podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT oraz działania na rzecz zwiększenia zdolności kreowania polityki rozwoju obszaru oraz koordynacyjnych Biura ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego - Etap I Wsparcie podmiotu realizującego ZIT ze środków FEDS PT EFS + w latach 2021-2027 <p>Projekty rezerwowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT oraz działania na rzecz zwiększenia zdolności kreowania polityki rozwoju obszaru oraz koordynacyjnych Biura ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego - Etap II
Cel szczegółowy FEDS 2021-2027	<p>RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich oraz</p> <p>2.2.1. Priorytet pomocy technicznej na podstawie art. 36 ust. 4 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów: 11. Pomoc Techniczna EFS+</p>
Uzasadnienie realizacji projektu	<p>Zgodnie z zapisami FEDS 2021-2027 w ramach CP5 jak również w 11. Pomoc Techniczna EFS+ możliwe będzie wsparcie instrumentów terytorialnych w zakresie przygotowania i monitorowania strategii/planów działań ZIT/IIT dla podmiotów reprezentujących i koordynujących prace poszczególnych ZIT/IIT oraz działania na rzecz zwiększenia zdolności podmiotów reprezentujących i koordynujących prace ZIT/IIT. W ramach wsparcia możliwe będzie współfinansowanie, np. kosztów zatrudnienia, sporządzania analiz służących koordynacji oraz monitoringu realizacji strategii ZIT/ITT. Ponadto będzie możliwe wsparcie eksperckie, w doradztwie niezbędnego do przygotowania/aktualizacji strategii ZIT/rozwoju ponadlokalnego, aktualizacji SUMP, ewaluacji, szkoleń, wymiany doświadczeń, zarządzania projektami i ich monitorowania, w tym budowy systemów i aplikacji, oraz działań informacyjno-promocyjnych.</p> <p>Obecnie gminy wchodzące w skład Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego łączy porozumienie, w którym na lidera wyznaczona została Gmina Wrocław, natomiast sygnatariuszami porozumienia są: Gmina Czernica, Gmina Długota, Gmina Dobroszyce, Gmina Jelcz-Laskowice, Gmina Kąty Wrocławskie, Gmina Kobierzyce, Gmina Miasto Oleśnica, Gmina Miasto Oława, Gmina Miękinia, Gmina Oborniki Śląskie, Gmina Oleśnica, Gmina Oława, Gmina Siechnice, Gmina</p>

Sobótka, Gmina Trzebnica, Gmina Wisznia Mała, Gmina Zawonia, Gmina Żórawina. Każda z gmin wniosła m.in. zasoby ludzkie. Za współpracę lidera z sygnatariuszami porozumienia odpowiada Biuro Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, którego zadaniem jest m.in. przygotowanie, a następnie monitorowanie strategii ZIT oraz działania na rzecz zwiększenia zdolności kreowania polityki rozwoju obszaru. Ww. biuro jest koordynatorem wspólnych prac prowadzonych przez 19 gmin oraz pozyskiwanie środków zewnętrznych oraz realizację, wdrażanie, ewaluację przedsięwzięć zaplanowanych z ich udziałem, a także prowadzenia sprawozdawczości w tym zakresie.

Projekt jest projektem zintegrowanym, gdyż realizuje jego definicję, tj. wpisuje się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii ZIT WrOF, i jest ukierunkowany na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych. Ponadto jego realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii ZIT WrOF. Projekty ma wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF, ponieważ działania realizowane przez Biuro będzie dotyczyło wszystkich Gmin z obszaru ZIT WrOF .

Wiązka projektów spełnia warunki projektu zintegrowanego tj. stanowi grupę projektów powiązanych ze sobą merytorycznie (zawiera podobne typy projektów) oraz funkcjonalnie (zintegrowany wpływ realizacji projektów na obszar ZIT). Zaproponowane projekty wykazuje pełną wewnętrzną komplementarność i synergię w zakresie tematycznym, gdyż przedmiotem projektu jest realizacja analiz i opracowań opisanych, działania informacyjno-promocyjne, organizacja wydarzeń, konferencji, spotkań.

Jak wynika z części diagnostycznej Zintegrowane Inwestycje Terytorialne są narzędziem pobudzającym rozwój lokalny. Jest to forma współpracy jednostek samorządu terytorialnego mi, które mogą realizować wspólne cele. Już w zeszłej perspektywie finansowej (tj. do 2014) w ramach omawianego instrumentu udało się zrealizować projekty, które w istotny sposób przyczyniły się do poprawy życia mieszkańców obszaru w wielu istotnych sferach (np. w zakresie: e-usług, edukacji, infrastruktury technicznej i społecznej, atrakcyjności inwestycyjnej i turystyczno-rekreacyjnej, rewitalizacji, ochrony środowiska, otoczenia biznesu oraz infrastruktury dostosowanej do potrzeb osób starszych).

Realizacja wspólnych inicjatyw przyczynia się do budowy coraz silniejszego potencjału oraz przyciąga zarówno inwestorów, jak i nowych mieszkańców. Tak szeroko zakrojone inwestycje i projekty wykraczające poza obszar jednej gminy możliwe były tylko dzięki współpracy i współdziałaniu. Zgodnie z zapisami części diagnostycznej „ZIT WrOF stał się platformą współpracy, wymiany doświadczeń oraz konsultacji, pozwalającą w nowy sposób postrzegać politykę wspierania rozwoju subregionalnego pomiędzy beneficjentami”.

Realizacja projektu wynika również z części kierunkowej Strategii ZIT WrOF, tj.:

Celu strategicznego 4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF

Priorytetu 15. Zintegrowane zarządzanie obszarem

Kierunek działania 15.1 Wdrażanie instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych

Priorytet 15 skupia się na zintegrowanym zarządzaniu obszarem oraz zacieśnieniu i podniesieniu jakości

oraz efektywności współpracy w ramach Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, które pozwoli na dalszy rozwój obszaru. Realizacja zintegrowanych projektów i wzmocnienie współpracy pozwoli na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych, dotyczących całego obszaru.

Istotnymi typami przedsięwzięć będzie m.in. przygotowanie i monitorowanie strategii, w szczególności ich aktualizacja oraz działania na rzecz zwiększenia zdolności kreowania polityki rozwoju obszaru oraz koordynacyjnych Biura ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego.

IV.2.2 Wiązki projektów FEnIKS2021-2027

Wiązka projektów 1: Poprawa jakości powietrza we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez zakup taboru szynowego i autobusowego

Projekty w wiązce	<p>Projekty podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zakup elektrycznych autobusów oraz instalacji do dystrybucji nośników energii dla zeroemisyjnego transportu na potrzeby obsługi publicznego transportu zbiorowego Oławskich Przewozów Gminno – Powiatowych • Zakup ekologicznych autobusów dla Gminy Miękinia • Zakup taboru tramwajowego dla Wrocławia – etap I <p>Projekty rezerwowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zakup autobusów niskoemisyjnych w ramach rozbudowy sieci połączeń komunikacyjnych w Gminie Kobierzyce • Zakup taboru tramwajowego dla Wrocławia – etap II • Zakup taboru zeroemisyjnego – wodorowego wraz z budową infrastruktury do obsługi taboru • EKOLinia z Portu Lotniczego do Dworca Głównego PKP we Wrocławiu
Cel szczegółowy FEnIKS 2021-2027	<p>2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej</p>
Uzasadnienie realizacji wiązki projektów	<p>Zakupu nowego taboru tramwajowego - nowoczesnego, niskopodłogowego oraz posiadającego szereg udogodnień dla osób niepełnosprawnych. oraz autobusowego z zasilaniem elektrycznym i wodorowym(lub, opcjonalnie w jednym z projektów, części taboru hybrydowego lub z wykorzystaniem LNG/CNG/LPG) wraz z realizacją zaplecza technicznego – w tym infrastrukturą do ładowania, dostosowaniem infrastruktury miejskiej do obsługi transportu publicznego i pasażerów itd. przyczyni się do zwiększenia konkurencyjności transportu publicznego nad indywidualnym transportem samochodowym na terenie WrOF. Ponadto przełoży się na zmniejszenie emisyjności komunikacji zbiorowej, unowocześni tabor komunikacji miejskiej i pozamiejskiej oraz zapewni dostępność transportu publicznego osobom z niepełnosprawnościami.</p> <p>Projekty wchodzące w skład wiązki mają wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF ponieważ zakupiony tabor autobusowy będzie użytkowany do realizacji połączeń zarówno w ramach gmin jak i połączeń międzygminnych. Tramwaje dzięki zastosowanym rozwiązaniom np. systemowi odzyskiwania energii, bateriom umożliwiającym jazdę w przypadku braku zasilania z sieci przyczynia się do podniesienia skomunikowania wewnętrznego gmin WrOF. Ponadto przyczyni się do zatrzymania potoku osób chcących przemieszczać się swoim samochodem, do innej miejscowości, poprzez umożliwienie podróżnym skorzystania z nowoczesnego, pewnego i nieawaryjnego taboru.</p> <p>Zaproponowana wiązka projektów wykazuje pełną wewnętrzną komplementarność i synergii w zakresie tematycznym: zakupu taboru szynowego i/lub autobusowego (zero emisyjnego, hybrydowego, lub z wykorzystaniem LNG/CNG/LPG) wraz budową/zakupem niezbędnej infrastruktury na potrzeby obsługi transportu publicznego i w zakresie obszarowym: ponieważ rzeczowa realizacja projektów zaplanowana jest na terenie gmin ZIT WrOF, które są również objęte opracowanym PZM MOFW.</p>

Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem tj. Strategii ZIT WrOF, i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze mobilności. Ponadto ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii ZIT WrOF.

Realizacja projektów stanowiących wiązkę wynika z części kierunkowej Strategii ZIT WrOF, tj.:

Cel strategiczny 3- Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu

Priorytet 13. Zrównoważona mobilność

Kierunek działania 13.1 Zwiększenie konkurencyjności transportu zbiorowego i niskoemisyjnych form przemieszczania się

Natomiast w części II. **Synteza diagnozy strategicznej obszaru WrOF**, w opisie analizy **mobilności wskazano, że** dostępność spójnej sieci komunikacyjnej, zapewniającej zrównoważoną mobilność, jest jednym z czynników wpływających na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru ZIT, przyczyniając się do rozwoju i wzmacniania powiązań między gminami. Nadmienić należy, że pomimo dostępności komunikacyjnej obszaru (z uwagi na obecność wielu systemów transportu: drogowego, kolejowego, tramwajowego, lotniczego i rowerowego) nadal występuje problem niedostatecznego poziomu skomunikowania wewnątrz gmin WrOF.

W części **Kluczowe wyzwania strategiczne** wskazano, że zarówno Wrocław jak i pozostałe jednostki terytorialne powinny dążyć do modernizacji taborów komunikacji zbiorowej, aby zmniejszać emisyjność pojazdów koncentrując się na rozwoju zero i nisko emisyjnej floty pojazdów i jej zaplecza technicznego.

Ponadto wiązka **realizuje zapisy PZM MOFW**

Zaproponowane w powyższej wiązce projekty wprost odpowiadają na wyzwania i cele zwarte w PZM MOFW, który integruje wszystkie działania dotyczące mobilności na terenie MOFW.

Zakup taboru szynowego i/lub autobusowego (zero emisyjnego, hybrydowego, lub z wykorzystaniem LNG/CNG/LPG) wraz budową/zakupem niezbędnej infrastruktury na potrzeby obsługi transportu publicznego wpisuje się w Cel nadrzędny PZM MOFW tj. **Poprawa dostępności transportowej**. Ponadto jest wprost ujęty w Celu szczegółowym 4: **Zmniejszenie uciążliwości transportowej dla ludzi i środowiska wraz z poprawą bezpieczeństwa i jakości infrastruktury**, gdzie jednym z **pakietów działań** o wysokim priorytecie realizacji jest „**Nisko lub zeroemisyjność w transporcie**”.

W **Rekomendacjach** wskazany jest rozwój floty taboru szynowego (we Wrocławiu) oraz promowanie wykorzystywania w przewozach pasażerskich zeroemisyjnego taboru (wodorowego lub elektrycznego).

W PZM MOFW wskazano, że transformacja energetyczna istotnie wpłynie na system transportowy, dlatego ujęto zapisy dotyczące wpływu zeroemisyjności transportu pod kątem poprawy jakości środowiska i odporności regionu. Na terenie MOFW będą wspierane m.in. inwestycje w zeroemisyjny tabor transportu publicznego wraz z budową infrastruktury do obsługi pojazdów o takim napędzie.

Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych

Projekty w wiązce	<p>Projekty podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa i rozbudowa parkingów P&R na terenie Gminy Miasta Oleśnicy • Budowa Parkingu Parkuj i Jedź w Pęgowie – etap 2 • Budowa Park&Ride i Bike&Ride w Krynicznie wraz z ciągiem pieszo-rowerowym przy drodze powiatowej nr 1368D relacji Kryniczno-Malin, gm. Wisznia Mała • Budowa infrastruktury przesiadkowej P&R oraz B&R przy Dworcu Kolejowym w Oławie • Budowa parkingów typu Park&Ride oraz Bike&Ride wraz z ciągami pieszo-rowerowymi i infrastrukturą towarzyszącą na terenie Gminy Kobierzyce • Rozbudowa systemu przesiadkowego P&R na terenie Gminy Żórawina • Budowa P&R na terenie gminy Sobótka - etap II • Budowa obiektów Park&Ride przy dworcach kolejowych na trasie Wrocław – Oleśnica w miejscowościach Długołęka i Borowa - Integracja systemu parkingów z systemami transportu kolejowego, drogowego i publicznego • II etap rozbudowy multimodalnych centrów przesiadkowych oraz budowy systemu parkingów P&R wraz z dostosowaniem infrastruktury na terenie gminy Siechnice <p>Projekty rezerwowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa punktu Park&Ride przy dworcu kolejowym w Dobroszyczach
Cel szczegółowy FEnIKS 2021-2027	<p>2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej</p>
Uzasadnienie realizacji wiązki projektów	<p>Budowa lub rozbudowa węzłów przesiadkowych obejmujących parkingi P&R i towarzyszącą im infrastrukturę, oraz, w wybranych projektach, B&R, skorelowanie z systemem ITS, system wypożyczalni rowerów, budowę dróg rowerowych itp., zapewni przewagę konkurencyjną transportu publicznego nad indywidualnym transportem samochodowym. Tworzenie jednolitej i powszechnie dostępnej sieci węzłów przesiadkowych na terenie całego obszaru WrOF staje się obecnie priorytetem w walce z niską emisją oraz aglomeracyjnymi problemami komunikacyjnymi. Projekty wchodzące w skład wiązki mają wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF ponieważ budowa węzłów przesiadkowych, w tym przy dworcach PKP, umożliwi mieszkańcom WrOF korzystanie z multimodalnych połączeń na obszarze ZIT i podniesie poziom wewnętrznego skomunikowania gmin. Ponadto przyczyni się do zatrzymania potoku osób chcących przemieszczać się do innej miejscowości, poprzez umożliwienie podróżnym pozostawienia pojazdu: samochodu, roweru w miejscowości zamieszkania na P&R lub B&R i skorzystania z połączeń komunikacji publicznej.</p> <p>Zaproponowana wiązka projektów wykazuje pełną wewnętrzną komplementarność i synergię w zakresie tematycznym, gdyż przedmiotem projektów jest budowa parkingów P&R wraz z m.in. B&R, odwodnieniem, oświetleniem i inną niezbędną infrastrukturą oraz w zakresie obszarowym, ponieważ rzeczowa realizacja projektów zaplanowana jest na terenie gmin ZIT WrOF, które są również objęte opracowanym PZM MOFW.</p>

Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem tj. Strategii ZIT WrOF, i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze mobilności. Ponadto ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii ZIT WrOF.

Realizacja projektów stanowiących wiązkę wynika z części kierunkowej Strategii ZIT WrOF, tj.:

Cel strategiczny 3- Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu

Priorytet 13. Zrównoważona mobilność

Kierunek działania 13.2 Rozwój infrastruktury i działań wspierających osiągnięcie zrównoważonej mobilności.

Natomiast w części II. **Synteza diagnozy strategicznej obszaru WrOF**, w opisie analizy **mobilności** wskazano, iż mimo dostępności komunikacyjnej obszaru (z uwagi na obecność wielu systemów transportu: drogowego, kolejowego, tramwajowego, lotniczego i rowerowego) nadal występuje problem niedostatecznego poziomu skomunikowania wewnątrz gmin WrOF.

Kluczowe wyzwania strategiczne

Rozwój infrastruktury przesiadkowej, parkingów Park&Ride oraz Bike&Ride uwzględniający łączenie podróży realizowanych środkami transportu indywidualnego (samochód, rower) z komunikacją zbiorową.

Realizacja projektu pozwoli przeciwdziałać zdiagnozowanym problemom obszaru WrOF w kwestii mobilności i negatywnemu wpływowi transportu prywatnego na klimat i jakość powietrza. Projekt wpisuje się w założenia priorytetu 13 „Zrównoważona mobilność”, pozwalając na wdrożenie zakładanego celu strategicznego jakim jest aktywna ochrona środowiska naturalnego i adaptacja obszaru do skutków kryzysu klimatycznego. Projekt jest elementem wiązki projektów Budowa lub rozbudowa centrów, węzłów przesiadkowych, P&R oraz B&R na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego odpowiadającej na zdiagnozowane problemy w obszarze mobilności.

System parkingów P&R, B&R, węzłów i centrów przesiadkowych ma zachęcać do korzystania z transportu zbiorowego, co przełoży się na ograniczenie ruchu samochodowego oraz zmniejszenie nadmiernej emisji zanieczyszczeń do atmosfery. Jednym ze zidentyfikowanych wyzwań komunikacyjnych obszaru ZIT jest zmniejszenie codziennej, samochodowej migracji mieszkańców gmin ościennych do Wrocławia w godzinach porannych i popołudniowych związana z dojazdem do i z pracy i placówek edukacyjnych. Ponadto, wzrost znaczenia podróży wykonywanych pieszo, rowerem, czy też urządzeniami transportu osobistego (UTO), przekłada się na ciągły rozwój i doskonalenie infrastruktury związanej z tymi środkami transportu. Mając na uwadze powyższe kluczowe dla WRoF jest zwiększenie liczby miejsc B&R oraz P&R oraz budowa i rozbudowa centrów/węzłów przesiadkowych. Kierunek ten jest zgodny z *Rekomendacjami zawartymi w Planem Zrównoważonej Mobilności dla MOFW (SUMP)*.

Ponadto wiązka realizuje zapisy PZM MOFW.

	<p>Zaproponowane w powyższej wiązce projekty wprost odpowiadają na wyzwania i cele zwarte w <u>PZM MOFW, który integruje wszystkie działania dotyczące mobilności na terenie MOFW.</u></p> <p>Budowa parkingów P&R wpisuje się w Cel nadrzędny PZM MOFW tj. Poprawa dostępności transportowej. Ponadto jestona wprost ujęta w Celu szczegółowym 2: Zwiększenie konkurencyjności transportu niesamochodowego w codziennych przemieszczeniach w obszarze MOFW, gdzie jednym z pakietów działań o wysokim priorytecie realizacji jest „Sieć parkingów Park&Ride”.</p> <p>W Rekomendacjach wykazana jest konieczność budowy węzłów przesiadkowych w powiązaniu z główną stacją kolejową w miastach satelickich oraz, w pozostałych gminach, budowa parkingów w systemie P&R przy węźle głównym oraz w formie parkingów przesiadkowych towarzyszących przy węzłach pomocniczych, zależnie od potrzeb.</p> <p>W PZM MOFW wskazano, że Parkingi Park&Ride zapewnią przewagę konkurencyjną nad samochodem, dlatego tworzenie jednolitej i powszechnie dostępnej sieci parkingów P&R na terenie całego obszaru MOFW powinno być wprowadzane w pełnej integracji taryfowej z systemem transportu publicznego na terenie MOFW. Przedmiotowe parkingi powinny być także wyposażone w zadane miejsca postojowe dla rowerów (Bike&Ride). Takie parkingi powinny być integralną częścią węzłów przesiadkowych nadrzędnych oraz głównych jako element integrujący transport indywidualny i zbiorowy oraz stanowić ważne punkty styczne dla innych systemów, w szczególności rowerowego. Dojazd rowerowy do miejsc węzłowych należałoby umożliwić, łącząc węzeł przesiadkowy z przebiegającą w pobliżu główną trasą rowerową.</p>
--	---

Wiązka projektów 3: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę, rozbudowę i przebudowę infrastruktury transportowej oraz rozwój zintegrowanego systemu zarządzania ruchem ITS

Projekty w wiązce	<p>Projekty podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa trasy tramwajowej na osiedle Swojczyce wraz z budową nowych mostów Chrobrego we Wrocławiu • Rozwój zrównoważonego systemu transportowego we Wrocławiu – etap I <p>Projekty rezerwowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa wydzielonej trasy komunikacji zbiorowej we Wrocławiu prowadzącej na osiedle Maślice • Rozwój zrównoważonego systemu transportowego we Wrocławiu – etap II • Rozwój zintegrowanego systemu zarządzania ruchem ITS
Cel szczegółowy FEnKS 2021-2027	2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej
Uzasadnienie realizacji wiązki projektów	Budowa nowych tras tramwajowych, węzłów przystankowych, mijanki tramwajowej wraz z infrastrukturą tj. parkingami P&R, w tym w rejonie planowanego przystanku kolejowego, zapewni przewagę konkurencyjną transportu publicznego nad indywidualnym transportem samochodowym.

Utworzenie nowych tras wraz z węzłami przesiadkowymi wpisują się w działania obniżenia niskiej emisji oraz aglomeracyjnymi problemami komunikacyjnymi. Ponadto rozwój systemu ITS pozwoli zwiększyć efektywność transportu z uwzględnieniem aspektu ochrony środowiska.

Projekty mają wpływ na więcej niż jedną gminę we WrOF ponieważ trasa i planowane inwestycje infrastrukturalne przyczyną się do odciążenia dróg od indywidualnego ruchu samochodowego umożliwiając mieszkańcom Wrocławia oraz gmin ościennych pozostanie samochodów na dedykowanych P&R na obrzeżach Wrocławia oraz kontynuację podróży komunikacją zbiorową lub odbycia całej podróży komunikacją publiczną. Ponadto zmodernizowany system ITS przyczyni się do zwiększenia korzystania przez mieszkańców komunikacji zbiorowej np. nadanie priorytetu przejazdom : tramwajom i autobusowym w istotny sposób zwiększy szybkość podróży i wprowadzi konkurencyjność transportu zbiorowego.

Zaproponowana **wiązka projektów** wykazuje pełną **wewnętrzną komplementarność i synergii w zakresie tematycznym**, tj. zawiera: budowę nowych tras tramwajowych, węzłów przystankowych, mijanki tramwajowej wraz z infrastrukturą np. pętlami, P&R oraz rozbudowa systemu zarządzania ruchem itd. Ponadto projekty są zintegrowane w **zakresie obszarowym**: inwestycje realizowane na terenie Wrocławia mają bezpośrednie przełożenie na zintegrowanie transportu publicznego oraz poszerzenie oferty przesiadkowej na obszarze całego MOFW i są ukierunkowane na zidentyfikowane wektory przemieszczania się mieszkańców MOFW.

Projekty wchodzące w skład wiązki spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem tj. Strategii ZIT WrOF, i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych w obszarze mobilności. Ponadto ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii ZIT WrOF.

Realizacja projektów stanowiących wiązkę wynika z części kierunkowej Strategii ZIT WrOF, tj.:

Cel strategiczny 3- Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu

Priorytet 13. Zrównoważona mobilność

Kierunek działania 13.1 Zwiększenie konkurencyjności transportu zbiorowego i niskoemisyjnych form przemieszczania się

Kierunek działania 13.2 Rozwój infrastruktury i działań wspierających osiągnięcie zrównoważonej mobilności.

Natomiast w **części II. Synteza diagnozy strategicznej obszaru WrOF**, w opisie analizy **mobilności** wskazano, że dostępność spójnej sieci komunikacyjnej, zapewniającej zrównoważoną mobilność, jest jednym z czynników wpływających na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru ZIT, przyczyniając się do rozwoju i wzmocnienia powiązań między gminami (...).Nadmienić należy, że pomimo dostępności komunikacyjnej obszaru (z uwagi na obecność wielu systemów transportu: drogowego, kolejowego, tramwajowego, lotniczego i rowerowego) nadal występuje problem niedostatecznego poziomu skomunikowania wewnątrz gmin WrOF. Cyfryzacja pozwoli zoptymalizować poziom wykorzystania transportu publicznego oraz pomoże w identyfikacji obszarów problemowych i preferencji

mieszkańców, co przełoży się na sprawne zarządzanie ruchem. Ponadto w opisie analizy obszaru mobilności wskazano, że na obszarze ZIT obowiązują dwa dokumenty: Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Wrocławia oraz Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia. Są one względem siebie komplementarne oraz wskazują kierunki rozwoju oraz działania, które zostaną podjęte w celu osiągnięcia zrównoważonej mobilności miejskiej.

W części Kluczowe Wyzwania Strategiczne wskazano:

- Rozwój transportu zbiorowego oraz jego integracja systemowa w ramach obszaru funkcjonalnego . Takie działanie znacząco wpłynie na poprawę spójności przestrzennej we WrOF oraz podniesie jakości życia mieszkańców. Należy zintegrować transport kolejowy i tramwajowy z transportem autobusowym (także z uwzględnieniem integracji w zakresie rozkładów jazdy)

Ponadto wiązka realizuje zapisy PZM MOFW.

Zaproponowane projekt wprost odpowiadają na wyzwania i cele zwarte w PZM MOFW, który integruje wszystkie działania dotyczące mobilności na terenie MOFW.

Budowa nowych tras tramwajowych wraz z infrastrukturą np. pętlami, P&R itd. oraz rozwój zintegrowanego systemu ITS wpisują się w Cel nadrzędny PZM MOFW tj. **Poprawa dostępności transportowej**. Ponadto jest ujęta w Celu szczegółowym 2: **Zwiększenie konkurencyjności transportu niesamochodowego w codziennych przemieszczeniach w obszarze MOFW**, gdzie ujęto pakiety działań: „Integracja transportu publicznego” oraz „Cyfryzacja transportu, otwarte dane, informacja w czasie rzeczywistym”.

W **Rekomendacjach** dla Miasta rdzenia (Wrocław) ujęto rozszerzenie zasięgu obsługi szynowej – wydłużanie sieci tras tramwajowych oraz rozwijanie Inteligentnego Systemu Transportowego. W PZM MOFW wskazano, że kluczowym aspektem są działania prowadzące do zintegrowania transportu szynowego na obszarze MOFW z innymi podsystemami transportowymi. Kręgosłupem transportu publicznego w MOFW powinny być połączenia szynowe, tj. kolejowe w przypadku połączeń o charakterze lokalnym oraz tramwajowe w przypadku Wrocławia wydłużone do granic miasta.

IV.3 Lista projektów wybieranych w trybie niekonkurencyjnym

W rozdziale przedstawiono w formie tabelarycznej wszystkie projekty realizowane w ramach poszczególnych przedsięwzięć zintegrowanych przewidzianych do realizacji w ramach Strategii ZIT WrOF 2021-2027.

IV.3.1 Lista projektów podstawowych wybieranych w trybie niekonkurencyjnym finansowanych z FEDS 2021-2027

Wiązka projektów 1: Rozwój usług społecznych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

- Razem łatwiej. Wrocławski asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością.
- Usługi społeczne w Gminie Kąty Wrocławskie i Gminie Sobótka.
- Usługi społeczne w gminach Długołęka, Dobroszyce, Kobierzyce, Miękinia, Oborniki Śląskie, Oleśnica (miasto), Wisznia Mała, Zawonia
- Usługi społeczne w formie opiekuńczej, wytchnieniowej i asystenckiej na rzecz społeczności lokalnej

Wiązka projektów 2: Upowszechnienie dostępu do edukacji przedszkolnej oraz wsparcie kształcenia zawodowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

- Rozwój edukacji przedszkolnej w gminach Czernica, Długołęka, Oleśnica (gmina wiejska), Sobótka, Wisznia Mała, Zawonia i Żórawina.
- Wsparcie kształcenia zawodowego na terenie ZIT WrOF w Powiecie Wrocławskim
- Zespół Szkół Zawodowych im. Marii Skłodowskiej-Curie w Oleśnicy stawia na rozwój!
- Bliżej rynku pracy. Wsparcie rozwoju edukacji zawodowej we Wrocławiu.

Wiązka projektów 3: Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

- Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych w Gminie Wisznia Mała
- Termomodernizacja budynku znajdującego się na terenie Gminy Oborniki Śląskie
- Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Żórawinie
- Termomodernizacja placówek oświatowych na terenie Gminy Miasta Oleśnicy
- Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Gminie Oleśnica
- Termomodernizacja istniejącego budynku UG Dobroszyce wraz z przebudową na inne cele publiczne
- Ograniczenie niskiej emisji w budynku użyteczności publicznej (Szkoła Podstawowa w Boleścinie) w Gminie Trzebnica

Wiązka projektów 4: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

- Budowa kanalizacji sanitarnej w Będkowicach ul. Bukowa
- Budowa kanalizacji sanitarnej w Księginicach Małych ul. Zbożowa
- Rozbudowa gospodarki wodno-ściekowej na terenie aglomeracji Siechnice
- Budowa kanalizacji sanitarnej w rejonie ul. Grzybowej w Obornikach Śląskich

Wiązka projektów 5: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 2 do poniżej 10 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

- Instalacja do odbioru i utylizacji osadów usuwanych z kanalizacji- 1-szy etap systemu docelowego zagospodarowania osadów
- Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej w aglomeracji Wisznia Mała
- Kompleksowa rozbudowa systemu oczyszczania ścieków w Żórawinie
- Budowa kanalizacji sanitarnej w aglomeracji Zawonia
- Instalacja do kompostowania osadów ściekowych - 2-gi etap systemu docelowego zagospodarowania osadów

Wiązka projektów 6: Rozwój terenów zielonych i adaptacja do zmian klimatu we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

- Pola Osobowickie - utrzymanie terenów podmokłych i związanej z nimi bioróżnorodności oraz utworzenie atrakcyjnego obszaru edukacyjno-rekreacyjnego dla mieszkańców Wrocławia, Dolnego Śląska i turystów
- Park przy ul. Idzikowskiego - rekultywacja terenów zdegradowanych działalnością gospodarczą i przemysłową we Wrocławiu
- Żernicki Park Sportu i Rekreacji - Etap II - rekultywacja terenów zdegradowanych działalnością poprzemysłową we Wrocławiu

Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa dróg, ścieżek, tras rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

- Budowa ciągu pieszo-rowerowego przy drodze powiatowej nr 1368D relacji Malin – Ligota Piękna, gm. Wisznia Mała
- Budowa i oznakowanie tras rowerowych, dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych na terenie Gminy Kobierzyce
- Spójna sieć tras rowerowych we Wrocławiu dla mieszkańców miasta i aglomeracji wraz z budową systemu badania natężenia ruchu na drogach dla rowerów – etap I
- Budowa dróg pieszo-rowerowych na terenie Gminy Zawonia – etap I (odcinek Zawonia-Złotówek)
- Budowa i oznakowanie dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych na terenie Gminy Długołęka

Wiązka projektów 8: Budowa infrastruktury rowerowej lub pieszo-rowerowej na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

- Budowa dróg rowerowych na terenie Gminy Oborniki Śląskie
- Zielone trasy pieszo – rowerowe we Wrocławiu
- Budowa kładek pieszo-rowerowych we Wrocławiu – etap I

Wiązka projektów 9: Budowa lub rozbudowa centrów, węzłów przesiadkowych, P&R oraz B&R na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

- Rozwój rowerowego systemu parkingowego we Wrocławiu
- Budowa centrum przesiadkowego przy nowym przystanku kolejowym Oława Zachodnia
- Rozbudowa systemu Parkuj i jedź we Wrocławiu - Etap III
- Budowa Parkingu Park & Drive (Parkuj i Jedź) na terenie Gminy Oborniki Śląskie
- Budowa węzła przesiadkowego P&R i B&R w Lizawicach przy stacji kolejowej oraz utworzenie ścieżki rowerowej
- Aglomeracyjno – miejskie centrum przesiadkowe w gminie Czernica (Łany - Wojnów)

Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej

- Zagospodarowanie terenu przy ul. Ludwikowskiej – Park Południowy w Oleśnicy
- Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego w obrębie ulic Rozbrat, Sępa Szarzyńskiego, Prusa we Wrocławiu
- Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Benedyktyńska, Sępa-Szarzyńskiego, Górnickiego, Sienkiewicza we Wrocławiu
- Odnowa przestrzeni publicznej w celu stworzenie miejsc do wypoczynku i rekreacji na terenie gminy Kąty Wrocławskie w tym poprzez rewitalizację parku gminnego w Smolcu
- Rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej w gminie Miękinia
- Renowacja Parku w Żórawinie
- Budowa obiektów małej architektury na terenie Szkoły Podstawowej w Małkowicach – Stworzenie miejsc do wypoczynku i rekreacji na terenie gminy Kąty Wrocławskie
- Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Jaracza- Orzeszkowej-Wyszyńskiego - Nowowiejska (JOWN) we Wrocławiu
- Zagospodarowanie centrum miasta jako teren zielony – Park Miejski w Jelczu-Laskowicach
- Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Wyszyńskiego – Prusa-Sępa-Szarzyńskiego- Sienkiewicza we Wrocławiu
- Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Piastowska - Sienkiewicza - Reja – Nowowiejska we Wrocławiu
- Zagospodarowanie skweru im. Stanisława Dunajewskiego w Sobótce
- Zagospodarowanie terenu Promenady Staromiejskiej – obszaru cennego historycznie i przyrodniczo we Wrocławiu
- Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Struga -Kraszewskiego- Zegadłowicza –Kleczkowska we Wrocławiu
- Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Kromera - Bydgoska - łąka Mazurska we Wrocławiu
- Gmina Oleśnica bliżej obywateli
- Odnowa Parku Szczytnickiego - obszar cenny historycznie i przyrodniczo we Wrocławiu
- Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Komuny Paryskiej- Zgodna- pl. Zgody we Wrocławiu
- Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego w obrębie ulic Wapienna, Gajowa, Kamienna, Przestrzenna we Wrocławiu

Wiązka projektów 11: Rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, ze szczególnym uwzględnieniem kultury

- Budowa świetlicy wiejskiej wraz z kuźnią talentów w Sadkowie
- Rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców - budowa systemu świetlic wiejskich na obszarze gminy Siechnice
- Remont i przebudowa świetlicy wiejskiej w Michałowicach

Wiązka projektów 12: Poprawa dostępności usług publicznych, w szczególności poprzez budowę lub rozbudowę infrastruktury społecznej i edukacyjnej

- Budowa budynku edukacyjnego na terenie Gminy Trzebnica
- Poprawa dostępności do usług publicznych na terenach wiejskich Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego – Gmina Czernica etap I

Wiązka projektów 13: Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT, kreowanie polityki rozwoju obszaru

- Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT oraz działania na rzecz zwiększenia zdolności kreowania polityki rozwoju obszaru oraz koordynacyjnych Biura ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego - Etap I

- Wsparcie podmiotu realizującego ZIT ze środków FEDS PT EFS + w latach 2021-2027
-

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
Cel szczegółowy: ESO4.11. Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej										
1	FEDS.07 Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku / FEDS.07.10 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych - ZIT	Razem łatwiej. Wrocławski asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością.	Gmina Wrocław	Zwiększenie dostępności, jakości i trwałości usług świadczonych w społeczności lokalnej poprzez zwiększenie liczby osób świadczących w społeczności lokalnej usługi asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością, poprzez realizację szkoleń dla kandydatów do pracy w tym zawodzie. Zwiększenie liczby miejsc świadczenia usług asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością poprzez objęcie wsparciem asystentów osób z niepełnosprawnością.	8 382 110,00	5 867 477,00	IV kw. 2023	I kw. 2026	lipiec 2023 r.	Wiązka projektów 1: Rozwój usług społecznych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
2	FEDS.07 Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku / FEDS.07.10 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych - ZIT	Usługi społeczne w Gminie Kąty Wrocławskie i Gminie Sobótka.	Gmina Kąty Wrocławskie	Zapewnienie usług społecznych osobom z niepełnosprawnościami, mieszkańcom, w celu zwiększenia samodzielności i zakresu uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym osób z niepełnosprawnością.	3 998 522,00	2 798 965,40	I kw. 2024	II kw. 2026	listopad-grudzień 2023 r.	Wiązka projektów 1: Rozwój usług społecznych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
3	FEDS.07 Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku / FEDS.07.10 Rozwój usług społecznych i	Usługi społeczne w gminach Długotłęka, Dobroszyce, Kobierzyce, Miękinia, Oborniki Śląskie, Oleśnica (miasto), Wisznia Mała, Zawonia	Gmina Wisznia Mała	Rozwój usług asystenckich i opiekuńczych nad osobami niesamodzielnymi obejmujące in. następujące formy wsparcia: usługi opiekuńcze, usługi asystenckie świadczone na rzecz osób z niepełnosprawnościami, oraz opiekę wytchnieniową. szkolenia kadry realizującej	13 636 568,00	9 545 597,60	I kw. 2024	IV kw. 2027	grudzień 2023 r.	Wiązka projektów 1: Rozwój usług społecznych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
	zdrowotnych - ZIT			usługi społeczne						
4	FEDS.07 Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku / FEDS.07.10 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych - ZIT	Usługi społeczne w formie opiekuńczej, wytchnieniowej i asystenckiej na rzecz społeczności lokalnej	Gmina Siechnice	Udzielenie wsparcia w postaci usług opiekuńczych osobom, które ze względu na stan zdrowia i wiek potrzebują pomocy innych osób. Udzielenie wsparcia dla członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad dziećmi lub osoba dorosłą z orzeczeniem w postaci opieki wytchnieniowej. Wsparcie osób z niepełnosprawnością w formie asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością. Podniesienie wiedzy i kompetencji osób świadczących usługi opiekuńcze, opieki wytchnieniowej i asystentury.	4 423 320,00	3 096 324,00	IV kw. 2024	I kw. 2027	luty 2024 r.	Wiązka projektów 1: Rozwój usług społecznych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM ESO4.11:					30 400 520,00	21 308 364,00				
Cel szczegółowy: ESO4.6. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami										
	FEDS.08 Fundusze Europejskie dla edukacji na Dolnym Śląsku / FEDS.08.03 Dostęp do edukacji - ZIT	Rozwój edukacji przedszkolnej w gminach Czernica, Długołęka, Oleśnica (gmina wiejska), Sobótka, Wisznia Mała, Zawonia i Żórawina.	Gmina Wisznia Mała	Rozwój edukacji przedszkolnej poprzez: zwiększenie liczby miejsc przedszkolnych, zwiększenie liczby zajęć dodatkowych dla dzieci przedszkolnych. Poprawa jakości edukacji przedszkolnej poprzez doposażenie nowych i istniejących przedszkoli w sprzęt edukacyjny, w tym wyposażenie placów zabaw oraz zwiększenie możliwości obsługi gastronomicznej dzięki zakupowi wyposażenia. Zwiększenie efektywności	10 815 885,70	7 571 120,00	III kw. 2023	IV kw. 2026	wrzesień 2023 r.	Wiązka projektów 2: Upowszechnienie dostępu do edukacji przedszkolnej oraz wsparcie kształcenia zawodowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
				edukacji przedszkolnej dzięki szkoleniom kadry.						
1	FEDS.08 Fundusze Europejskie dla edukacji na Dolnym Śląsku / FEDS.08.03 Dostęp do edukacji - ZIT	Wsparcie kształcenia zawodowego na terenie ZIT WrOF w Powiecie Wrocławskim.	Powiat Wrocławski	Objęcie kompleksowym wsparciem uczniów kształcenia zawodowego w Powiecie Wrocławskim i zapewnienie im równego dostępu do wysokiej jakości edukacji kształcenia zawodowego oraz dopasowanie systemów kształcenia do uwarunkowań rynku pracy.	3 433 854,20	2 403 697,94	I kw. 2024	IV kw. 2026	sierpień 2023 r.	Wiązka projektów 2: Upowszechnienie dostępu do edukacji przedszkolnej oraz wsparcie kształcenia zawodowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
2	FEDS.08 Fundusze Europejskie dla edukacji na Dolnym Śląsku / FEDS.08.03 Dostęp do edukacji - ZIT	Zespół Szkół Zawodowych im. Marii Skłodowskiej-Curie w Oleśnicy stawia na rozwój!	Powiat Oleśnicki/ Zespół Szkół Zawodowych im. Marii Skłodowskiej-Curie w Oleśnicy	Poprawa jakości kształcenia dzięki kursom i szkoleniom kadry nauczycielskiej oraz doposażenia sal dydaktycznych. Wsparcie uczniów w postaci stypendiów i staży uczniowskich. Wsparcie uczniów w zakresie nabywania kompetencji i kwalifikacji w postaci dodatkowych zajęć oraz kursów.	1 522 128,86	1 065 490,20	II kw.2024	IV kw. 2026	styczeń 2024 r.	Wiązka projektów 2: Upowszechnienie dostępu do edukacji przedszkolnej oraz wsparcie kształcenia zawodowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
3	FEDS.08 Fundusze Europejskie dla edukacji na Dolnym Śląsku / FEDS.08.03 Dostęp do edukacji - ZIT	Bliżej rynku pracy. Wsparcie rozwoju edukacji zawodowej we Wrocławiu.	Gmina Wrocław	Zwiększenie umiejętności zawodowych oraz wyposażenie w doświadczenie nabyte w realiach rynkowych i uprawnienia poszukiwane na rynku pracy uczniów wrocławskich szkół prowadzących kształcenie zawodowe w kluczowych dla Dolnego Śląska i Wrocławia branżach, a także podniesienie jakości kształcenia zawodowego poprzez nabywanie dodatkowych kompetencji i kwalifikacji przez kadre pedagogiczną oraz	4 573 328,57	3 201 330,00	II kw. 2024	IV kw. 2026	luty 2024 r.	Wiązka projektów 2: Upowszechnienie dostępu do edukacji przedszkolnej oraz wsparcie kształcenia zawodowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przydzielono projekt
				doposażenie pracowni nauki zawodu, w tym w sprzęt TIK.						
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM ESO4.6:					20 345 197,33	14 241 638,14				
2.2.1. Priorytet pomocy technicznej na podstawie art. 36 ust. 4 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów: 11. Pomoc Techniczna EFS+										
1	FEDS.11 Pomoc Techniczna EFS+ / FEDS.11.01 Pomoc Techniczna EFS+	Wsparcie podmiotu realizującego ZIT ze środków FEDS PT EFS + w latach 2021-2027	Gmina Wrocław, Biuro ZIT WrOF	Głównym celem projektu będzie wspieranie wdrażania programu FEDS w ramach priorytetu PT EFS +.	2 721 238,63	1 904 867,04	I kw. 2024	II kw. 2029	październik 2023 r.	Wiązka projektów 13: Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT, kreowanie polityki rozwoju obszaru
SUMA PROJEKTÓW W 2.2.1:					2 721 238,63	1 904 867,04				
Cel szczegółowy: RSO2.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych										
1	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych w Gminie Wisznia Mała	Gmina Wisznia Mała	Projekt dotyczy zwiększenia efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej znajdującymi się na obszarze funkcjonalnym ZIT WrOF (gmina wiejska w ramach aglomeracji wrocławskiej).	1 611 400,00	1 127 980,00	II kw. 2024	III kw. 2025	październik 2023 r.	Wiązka projektów 3: Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
2	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT	Termomodernizacja budynku znajdującego się na terenie Gminy Oborniki Śląskie	Gmina Oborniki Śląskie	Celem projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej budynku użyteczności publicznej na obszarze Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, poprzez kompleksową modernizację obiektu na terenie Gminy Oborniki Śląskie.	600 000,00	420 000,00	II kw. 2024	IV kw. 2025	marzec 2024 r.	Wiązka projektów 3: Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
3	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.08 Efektywność	Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Żórawinie	Gmina Żórawina	Celem projektu jest zwiększenie parametrów cieplnych i energooszczędnych obiektów publicznych (obiekt zabytkowy nr 1 - urząd gminy – obiekt willowy oraz obiekt zabytkowy nr 2 – Szkoła	2 602 468,11	1 821 727,67	I kw. 2024	IV kw. 2026	marzec 2024 r.	Wiązka projektów 3: Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
	energetyczna w budynkach publicznych - ZIT			Podstawowa im. J. Kusocińskiego w Polakowicach.)						
4	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT	Termomodernizacja placówek oświatowych na terenie Gminy Miasta Oleśnicy	Gmina Miasto Oleśnica	Projekt ma na celu poprawę efektywności energetycznej i redukcję emisji gazów cieplarnianych.	4 142 857,00	2 900 000,00	IV kw. 2024	IV kw. 2026	maj 2024 r.	Wiązka projektów 3: Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
5	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT	Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Gminie Oleśnica	Gmina Oleśnica	Projekt ma na celu poprawę efektywności energetycznej i redukcję emisji gazów cieplarnianych.	827 000,00	578 968,00	II kw. 2025	II kw. 2026	czerwiec 2024 r.	Wiązka projektów 3: Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
6	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT	Termomodernizacja istniejącego budynku UG Dobroszyce wraz z przebudową na inne cele publiczne	Gmina Dobroszyce	Ograniczenie zapotrzebowania na energię obiektów użyteczności publicznej, a co za tym idzie znaczna redukcja niskiej emisji co będzie miało bezpośredni wpływ na poprawę standardu życia mieszkańców a także na rozwój branży turystycznej.	4 205 058,29	2 310 602,28	I kw. 2025	IV kw. 2027	sierpień 2024 r.	Wiązka projektów 3: Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
7	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.08	Ograniczenie niskiej emisji w budynku użyteczności publicznej (Szkoła Podstawowa w Boleścinie) w Gminie Trzebnica	Gmina Trzebnica	Celem projektu jest ograniczenie niskiej emisji poprzez wykonanie kompleksowej modernizacji energetycznej budynku użyteczności publicznej - SP w Boleścinie.	3 392 414,60	2 374 690,22	III kw. 2025	IV kw. 2027	luty 2025 r.	Wiązka projektów 3: Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przydzielono projekt
	Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT									
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM RSO2.1:					17 381 198,00	11 533 968,17				
Cel szczegółowy: RSO2.5. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej										
1	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT	Budowa kanalizacji sanitarnej w Będkowicach ul. Bukowa	Gmina Sobótka	Celami projektu są: poprawa wyposażenia w niezbędną infrastrukturę, zmniejszenie kosztów oczyszczania ścieków likwidacja szamb, wzrost liczby mieszkańców korzystających ze zbiorowego systemu odprowadzania ścieków, zwiększenie przepustowości oczyszczalni ścieków poprzez odprowadzanie do oczyszczalni wyłącznie ścieków komunalnych.	1 845 000,00	1 050 000,00	IV kw. 2023	IV kw. 2024	październik 2023 r.	Wiązka projektów 4: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
2	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT	Budowa kanalizacji sanitarnej w Księginicach Małych ul. Zbożowa	Gmina Sobótka	Celami projektu są: poprawa wyposażenia w niezbędną infrastrukturę, zmniejszenie kosztów oczyszczania ścieków likwidacja szamb, wzrost liczby mieszkańców korzystających ze zbiorowego systemu odprowadzania ścieków, zwiększenie przepustowości oczyszczalni ścieków poprzez odprowadzanie do oczyszczalni wyłącznie ścieków komunalnych.	1 476 000,00	840 000,00	IV kw. 2023	IV kw. 2024	październik 2023 r.	Wiązka projektów 4: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
3	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.06 Gospodarka	Rozbudowa gospodarki wodno-ściekowej na terenie aglomeracji Siechnice	Zakład Gospodarki Komunalnej sp. z o.o.	Celem projektu jest kompleksowe rozwiązanie problemów gospodarki wodno-ściekowej wynikających z czynników zewnętrznych (rozwój gminy) oraz czynników wewnętrznych (przeprowadzona	37 467 557,14	21 323 000,00	II kw. 2023	IV kw. 2026	grudzień 2023 r.	Wiązka projektów 4: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
	ściekowa - ZIT			inwentaryzacji sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, pogorszenie stanu technicznego elementów systemu).						Funkcjonalnym
4	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT	Budowa kanalizacji sanitarnej w rejonie ul. Grzybowej w Obornikach Śląskich	Gmina Oborniki Śląskie	Celem projektu jest rozwój infrastruktury komunalnej zapewniającej zbieranie, odprowadzanie i efektywne oczyszczanie ścieków komunalnych na terenie Gminy Oborniki Śląskie.	6 000 000,00	3 414 634,15	I kw. 2024	II kw. 2025	styczeń 2024 r.	Wiązka projektów 4: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
SUMA					46 788 557,14	26 627 634,15				
1	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT	Instalacja do odbioru i utylizacji osadów usuwanych z kanalizacji- 1-szy etap systemu docelowego zagospodarowania osadów	Kobierzyckie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.	Celem budowy instalacji do utylizacji osadów z czyszczenia kanalizacji jest poprawa efektywności gospodarki osadowej na OŚ Kobierzyce.	8 610 000,00	4 550 000,00	I kw. 2024	II kw. 2025	październik 2023 r.	Wiązka projektów 5: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 2 do poniżej 10 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
2	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT	Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej w aglomeracji Wisznia Mała	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Wiszni Małej	Wzrost stopnia wyposażenia aglomeracji Wisznia Mała w zbiorczą sieć kanalizacji sanitarnej Osiągnięcie przez aglomerację zgodności z wymaganiami Dyrektywy 91/271/EWG dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych. Poprawa warunków życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury kanalizacyjnej i wodociągowej.	6 726 984,00	2 351 709,99	II kw. 2023	IV kw. 2026	październik 2023 r.	Wiązka projektów 5: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 2 do poniżej 10 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
3	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku /	Kompleksowa rozbudowa systemu oczyszczania ścieków w Żórawinie	Gmina Żórawina	Celem projektu jest rozbudowa systemu oczyszczania ścieków, wybudowanie odpowiedniej infrastruktury technicznej dla zapewnienia odbioru	32 000 000,00	11 186 991,87	III kw. 2023	IV kw. 2027	kwiecień 2024 r.	Wiązka projektów 5: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 2 do poniżej 10 tys. RLM

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
	FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT			nieczystości od mieszkańców podłączonych do sieci kanalizacyjnej, jak również od mieszkańców niepodłączonych za pośrednictwem wozów asenizacyjnych.						znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
4	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT	Budowa kanalizacji sanitarnej w aglomeracji Zawonia	Gmina Zawonia	Celem jest modernizacja procesu biologicznego oczyszczania ścieków, stwarzająca zdolności zwiększonego odbioru i skutecznego oczyszczania ścieków z terenu aglomeracji z perspektywą pozostałych miejscowości gminy Zawonia.	41 820 000,00	14 620 000,00	II kw. 2023	IV kw. 2027	październik 2024 r.	Wiązka projektów 5: Poprawa sytuacji gospodarki wodno- ściekowej w aglomeracjach od 2 do poniżej 10 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
5	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT	Instalacja do kompostowania osadów ściekowych - 2-gi etap systemu docelowego zagospodarowania osadów	Kobierzyckie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.	Celem realizacji inwestycji polegającej na budowie instalacji do kompostowania osadów jest stworzenie produktu, który po kompostowaniu będzie mógł być wykorzystywany rolniczo.	9 840 000,00	1 000 000,00	I kw. 2026	IV kw. 2027	październik 2025 r.	Wiązka projektów 5: Poprawa sytuacji gospodarki wodno- ściekowej w aglomeracjach od 2 do poniżej 10 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
SUMA					98 996 984,00	33 708 701,86				
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM RSO2.5:					145 785 541,14	60 336 336,01				
Cel szczegółowy: RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia										
1	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu - ZIT	Pola Osobowickie - utrzymanie terenów podmokłych i związanej z nimi bioróżnorodności oraz utworzenie atrakcyjnego obszaru edukacyjno-rekreacyjnego dla mieszkańców Wrocławia, Dolnego Śląska i turystów	Gmina Wrocław	Celem projektu jest: odtworzenie terenów podmokłych i/lub zbiorników z otwartym lustrem wody w celu zachowania i odtworzenia siedlisk przyrodniczych i populacji gatunków (w tym gatunków chronionych i zagrożonych) głównie ptaków, płazów i gadów poprzez przywrócenie reżimu hydrologicznego (budowa zastawek na Trzcianie i Mokrzycy,	5 700 000,00	3 961 500,00	III kw. 2023	IV kw. 2027	marzec 2024 r.	Wiązka projektów 6: Rozwój terenów zielonych i adaptacja do zmian klimatu we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przydzielono projekt
				ograniczenie drenażu.						
2	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu - ZIT	Park przy ul. Idzikowskiego - rekultywacja terenów zdegradowanych działalnością gospodarczą i przemysłową we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Celem projektu jest wzmocnienie ochrony i zachowania przyrody na terenach zdegradowanych działalnością gospodarczą i przemysłową, oraz ograniczanie wszelkich zanieczyszczeń. Realizacja projektu ukierunkowana jest również na wzmocnienie różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury na obszarze miejskim.	11 800 000,00	5 817 053,54	III kw. 2024	IV kw. 2027	marzec 2024 r.	Wiązka projektów 6: Rozwój terenów zielonych i adaptacja do zmian klimatu we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
3	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu - ZIT	Żernicki Park Sportu i Rekreacji - Etap II - rekultywacja terenów zdegradowanych działalnością poprzemysłową we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Celem projektu jest wzmocnienie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury na obszarach miejskich, oraz ograniczenie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia.	6 750 000,00	3 434 149,70	II kw. 2023	IV kw. 2027	październik 2024 r.	Wiązka projektów 6: Rozwój terenów zielonych i adaptacja do zmian klimatu we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM RSO2.7:					24 250 000,00	13 212 703,24				
Cel szczegółowy: RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej										
1	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Budowa ciągu pieszo- rowerowego przy drodze powiatowej nr 1368D relacji Malin – Ligota Piękna, gm. Wisznia Mała	Gmina Wisznia Mała	Rozbudowa sieci dróg rowerowych na obszarze funkcjonalnym ZIT WrOF.	2 852 000,00	1 595 620,40	I kw. 2024	IV kw. 2025	październik 2023 r.	Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa dróg, ścieżek, tras rowerowych oraz ciągów pieszo- rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
2	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej	Rozwój rowerowego systemu parkingowego we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Celem głównym Projektu jest redukcja niskiej emisji transportowej oraz poprawa transportowej mobilności mieszkańców w ramach	1 500 000,00	500 000,00	I kw. 2022	II kw. 2024	listopad 2023 r.	Wiązka projektów 9: Budowa lub rozbudowa centrów, węzłów przesiadkowych, P&R oraz B&R na terenie

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
	Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT			kompleksowej strategii promowania i rozwoju transportu rowerowego na terenie Wrocławia oraz obszaru ZIT WrOF.						Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
3	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Budowa centrum przesiadkowego przy nowym przystanku kolejowym Oława Zachodnia	Gmina Miasto Oława	Zakładane cele projektu: szersze wykorzystanie bardziej efektywnego transportu publicznego i niezmotoryzowanego indywidualnego, ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza, ograniczenie emisji hałasu, ograniczenie zjawiska zatłoczenia drogowego, zmniejszenie wykorzystania samochodów osobowych, lepszą integrację gałęzi transportu.	7 616 286,00	5 283 417,60	I kw. 2024	II kw. 2025	styczeń 2024 r.	Wiązka projektów 9: Budowa lub rozbudowa centrów, węzłów przesiadkowych, P&R oraz B&R na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
4	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Budowa i oznakowanie tras rowerowych, dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych na terenie Gminy Kobierzyce	Gmina Kobierzyce	Realizacja inwestycji zrealizuje cele w obszarze poprawy mobilności, komfortu życia mieszkańców, a także dbałości o środowisko naturalne, działania związane z budową ciągów pieszo- rowerowych pozwolą bowiem na zmniejszenie poziomu niskiej emisji pochodzącej z transportu samochodowego oraz pozwolą na ograniczenie indywidualnego roku zmotoryzowanego, na rzecz ruchu rowerowego. Realizacja inwestycji na przedmiotowych odcinkach umożliwi dogodną komunikację rowerem do przystanków komunikacji publicznej, w tym do stacji na linii kolejowej nr 285 w Wierzbicach).	6 840 000,00	4 026 908,00	I kw. 2024	III kw. 2026	luty 2024 r.	Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa dróg, ścieżek, tras rowerowych oraz ciągów pieszo- rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
5	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Rozbudowa systemu Parkuj i jedź we Wrocławiu - Etap III	Gmina Wrocław	Głównym celem projektu jest redukcja niskiej emisji transportowej w Gminie Wrocław poprzez usprawnienie systemu miejskiego transportu zbiorowego.	20 000 000,00	10 000 000,00	III kw. 2022	IV kw. 2026	luty 2024 r.	Wiązka projektów 9: Budowa lub rozbudowa centrów, węzłów przesiadkowych, P&R oraz B&R na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
6	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Budowa Parkingu Park & Drive (Parkuj i Jedź) na ternie Gminy Oborniki Śląskie	Gmina Oborniki Śląskie	Celem głównym Projektu jest redukcja emisji transportowej oraz poprawa transportowej mobilności mieszkańców w ramach kompleksowej strategii promowania i rozwoju transportu kolejowego na terenie gminy Oborniki Śląskie.	1 915 000,00	1 328 435,50	I kw. 2024	IV kw. 2025	marzec 2024 r.	Wiązka projektów 9: Budowa lub rozbudowa centrów, węzłów przesiadkowych, P&R oraz B&R na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
7	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Spójna sieć tras rowerowych we Wrocławiu dla mieszkańców miasta i aglomeracji wraz z budową systemu badania natężenia ruchu na drogach dla rowerów – etap I	Gmina Wrocław	Celem głównym Projektu jest redukcja niskiej emisji transportowej oraz poprawa transportowej mobilności mieszkańców w ramach kompleksowej strategii promowania i rozwoju transportu rowerowego na terenie Wrocławia oraz obszaru ZIT WrOF.	31 000 000,00	7 977 885,00	I kw. 2021	IV kw. 2027	marzec 2024 r.	Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa dróg, ścieżek, tras rowerowych oraz ciągów pieszo- rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
8	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Budowa węzła przesiadkowego P&R i B&R w Lizawicach przy stacji kolejowej oraz utworzenie ścieżki rowerowej	Gmina Oława	Cele projektu: stworzenie bezpiecznego i odpowiednio zagospodarowanego miejsca przesiadkowego, zwiększenie wykorzystania usług transportu publicznego poprzez umożliwienie użytkownikom transportu indywidualnego pozostawienia samochodu lub roweru i kontynuacji podróży środkami komunikacji publicznej, poprawa jakości powietrza	7 000 000,00	3 227 125,45	I kw. 2025	I kw. 2028	grudzień 2024 r.	Wiązka projektów 9: Budowa lub rozbudowa centrów, węzłów przesiadkowych, P&R oraz B&R na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przydzielono projekt
				poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń oraz gazów cieplarnianych spowodowanych przez zwiększony ruch drogowy, zmniejszenie natężenia ruchu na uczęszczanych trasach łączących mniejsze miejscowości z miastami, ułatwienie dostępu do transportu zbiorowego osobom ze szczególnymi potrzebami.						
9	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Budowa dróg pieszo-rowerowych na terenie Gminy Zawonia – etap I (odcinek Zawonia-Złotówek)	Gmina Zawonia	Celem głównym Projektu jest poprawa transportowej mobilności mieszkańców Gminy Zawonia, podniesienie poziomu wewnętrznego skomunikowania gminy oraz redukcja niskiej emisji transportowej w ramach kompleksowej strategii promowania i rozwoju transportu rowerowego, co jest spójne z ideą wspierania działań na rzecz poprawy jakości życia jego mieszkańców i gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku.	3 140 602,80	2 178 636,16	III kw. 2023	III kw. 2026	luty 2025 r.	Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa dróg, ścieżek, tras rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
10	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Algomeracyjno – miejskie centrum przesiadkowe w gminie Czernica (Łany - Wojnów)	Gmina Czernica	Celem jest zapewnienie odpowiedniego rozwoju systemu komunikacji publicznej, zwiększenie zainteresowania mieszkańców ofertą różnych środków transportu publicznego, poprzez stworzenie nowego centrum przesiadkowego graniczącego z miastem Wrocławiem.	2 500 000,00	1 363 430,12	IV kw. 2025	IV kw. 2026	marzec 2025 r.	Wiązka projektów 9: Budowa lub rozbudowa centrów, węzłów przesiadkowych, P&R oraz B&R na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
11	FEDS.03 Fundusze	Budowa i oznakowanie dróg rowerowych i ciągów	Gmina Długołęka	Realizacja inwestycji zrealizuje cele w obszarze	7 955 082,00	5 518 440,98	I kw. 2025	IV kw. 2027	marzec 2025 r.	Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przydzielono projekt
	Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	pieszo-rowerowych na terenie Gminy Długołęka		poprawy mobilności, komfortu życia mieszkańców, a także dbałości o środowisko naturalne, działania związane z budową ciągów pieszo-rowerowych pozwolą bowiem na zmniejszenie poziomu niskiej emisji pochodzącej z transportu samochodowego oraz pozwolą na ograniczenie indywidualnego roku zmotoryzowanego, na rzecz ruchu rowerowego. Realizacja inwestycji na przedmiotowych odcinkach umożliwi dogodną komunikację rowerem do przystanków komunikacji publicznej.						dróg, ścieżek, tras rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM RSO2.8:					92 318 970,80	42 999 899,21				
Cel szczegółowy: RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich										
1	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Zagospodarowanie terenu przy ul. Ludwikowskiej – Park Południowy w Oleśnicy	Gmina Miasto Oleśnica	Projekt ma na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz ich integrację poprzez stworzenie atrakcyjnej i bezpiecznej przestrzeni publicznej.	5 820 000,00	2 880 000,00	IV kw. 2021	IV kw. 2023	październik 2023 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
2	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego w obrębie ulic Rozbrat, Sępa Szarzyńskiego, Prusa we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Cel główny projektu, to poprawa jakości życia mieszkańców Wrocławia, w tym w szczególności mieszkańców wnętrza Rozbrat, Sępa Szarzyńskiego, Prusa.	557 400,00	167 220,00	I kw. 2023	IV kw. 2023	październik 2023 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
3	FEDS.06 Fundusze	Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego	Gmina Wrocław	Cel główny projektu, to poprawa jakości życia	5 139 300,00	2 097 658,78	IV kw. 2021	I kw. 2024	październik 2023 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
	Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT	Benedyktyńska, Sępa- Szarzyńskiego, Górnickiego, Sienkiewicza we Wrocławiu		mieszkańców wewnątrz kwateronowych zlokalizowanych na obszarze Wrocławia.						bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
4	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT	Odnowa przestrzeni publicznej w celu stworzenie miejsc do wypoczynku i rekreacji na terenie gminy Kąty Wrocławskie w tym poprzez rewitalizację parku gminnego w Smolcu	Gmina Kąty Wrocławskie	Celem projektu będzie poprawa jakości życia mieszkańców na terenie ZIT WrOF. Realizacja projektu będzie odpowiedzią na potrzeby mieszkańców poprzez stworzenie atrakcyjnej i bezpiecznej przestrzeni publicznej, umożliwiającej integrację mieszkańców.	1 954 285,00	1 367 999,50	IV kw. 2023	III kw. 2024	październik 2023 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
5	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT	Rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej w gminie Miękinia	Gmina Miękinia	Podstawowym celem realizowanego projektu będzie wdrożenie działań na rzecz poprawy kondycji psychofizycznej mieszkańców gminy poprzez budowę obiektów infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.	5 067 976,21	3 547 583,35	IV kw. 2023	IV kw. 2024	październik 2023 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
6	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT	Budowa świetlicy wiejskiej wraz z kuźnią talentów w Sadkowie	Gmina Kąty Wrocławskie	Celami projektu są: rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców – np. tworzenie przestrzeni dla aktywności fizycznej oraz do organizacji m.in. spotkań, warsztatów, wspólnych działań, edukacji kulturalnej i artystycznej, służących odpoczynkowi czy też przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu, znacząca poprawa dostępności do kultury.	4 000 000,00	2 800 000,00	IV kw. 2023	IV kw. 2024	październik 2023 r.	Wiązka projektów 11: Rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, ze szczególnym uwzględnieniem kultury

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
7	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT	Remont i przebudowa świetlicy wiejskiej w Michałowicach	Gmina Sobótka	Celami projektu są: rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej; poprawa dostępność do kultury w wymiarze fizycznym; zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń; podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu; utworzenie nowej przestrzeni do prowadzenia działalności kulturalnej; wzrost atrakcyjności kulturalnej i pielęgnacja kultury słowiańskiej w Masywie Śląży, wzbogacenie oferty imprez kulturalnych.	1 750 000,00	1 200 000,00	IV kw. 2023	IV kw. 2024	październik 2023 r.	Wiązka projektów 11: Rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, ze szczególnym uwzględnieniem kultury
8	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT	Renowacja Parku w Żórawinie	Gmina Żórawina	Celem projektu jest przebudowa przestrzeni parku o powierzchni 2,5 ha. przy zachowaniu istniejących drzew, wykonanie alejek o nawierzchni wskazanej przez konserwatora zabytków, oświetlenia energooszczędnego, wykonanie ławek, cichych miejsc odpoczynku w postaci pergoli, a także ławek, siłowni plenerowej, placu zabaw w różnych częściach parku, tworząc odpowiednie strefy.	1 442 857,15	1 010 000,01	I kw. 2024	IV kw. 2024	październik 2023 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
9	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT	Budowa obiektów małej architektury na terenie Szkoły Podstawowej w Małkowicach – Stworzenie miejsc do wypoczynku i rekreacji na terenie gminy Kąty Wrocławskie	Gmina Kąty Wrocławskie	Celem projektu będzie poprawa jakości życia mieszkańców na terenie ZIT WrOF. Realizacja projektu będzie odpowiedzią na potrzeby mieszkańców poprzez stworzenie atrakcyjnej i bezpiecznej przestrzeni publicznej, umożliwiającej integrację	600 000,00	350 000,00	II kw. 2024	IV kw. 2024	październik 2023 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
				mieszkańców.						
10	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Jaracza- Orzeszkowej-Wyszyńskiego - Nowowiejska (JOWN) we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Cel główny projektu to poprawa jakości życia mieszkańców Wrocławia w szczególności wnętrza Stefana Jaracza, Elizy Orzeszkowej, Kardynała Stefana Wyszyńskiego i Nowowiejskiej.	5 000 000,00	2 050 524,18	III kw. 2022	I kw. 2025	październik 2023 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
11	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców - budowa systemu świetlic wiejskich na obszarze gminy Siechnice	Gmina Siechnice	Celem przedsięwzięcia będzie poprawa jakości życia mieszkańców, promowanie i ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego, a także rozwój instytucji kultury. Działania te przyczynią się do poprawy kondycji psychofizycznej mieszkańców, poprzez stworzenie przestrzeni dla aktywności fizycznej oraz do organizacji m.in. spotkań, warsztatów, wspólnych działań, edukacji kulturalnej i artystycznej, służących odpoczynkowi czy też przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu.	6 200 000,00	4 300 102,28	III kw. 2023	I kw. 2025	październik 2023 r.	Wiązka projektów 11: Rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, ze szczególnym uwzględnieniem kultury
12	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT oraz działania na rzecz zwiększenia zdolności kreowania polityki rozwoju obszaru oraz koordynacyjnych Biura ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego - Etap I	Gmina Wrocław	Ideą Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (a tym samym celem przedmiotowego projektu) jest współpraca samorządów na rzecz maksymalnego wykorzystania atutów samorządów i wspólnego rozwiązywania problemów.	1 070 000,00	578 967,85	IV kw. 2023	IV kw. 2025	październik 2023 r.	Wiązka projektów 13: Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT, kreowanie polityki rozwoju obszaru
13	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców	Zagospodarowanie centrum miasta jako teren zielony – Park Miejski w Jelczu-Laskowicach	Gmina Jelcz-Laskowice	Celem projektu jest poprawa jakości życia mieszkańców poprzez adaptację i stworzenie bezpiecznej przestrzeni publicznej.	6 200 000,00	4 202 564,20	IV kw. 2023	IV kw. 2025	grudzień 2023 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
	Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT									Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
14	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT	Budowa dróg rowerowych na terenie Gminy Oborniki Śląskie	Gmina Oborniki Śląskie	Głównym celem projektu jest zwiększenie mobilności mieszkańców obszaru ZIT WrOF poprzez rozwój turystyki rowerowej.	2 992 875,00	2 095 000,00	I kw. 2024	IV kw. 2025	luty 2024 r.	Wiązka projektów 8: Budowa infrastruktury rowerowej lub pieszo- rowerowej na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
15	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT	Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Wyszyńskiego – Prusa- Sępa-Szarzyńskiego- Sienkiewicza we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Cel główny projektu, to poprawa jakości życia mieszkańców Wrocławia, w szczególności zaś wnętrza Wyszyńskiego- Prusa-Sępa- Szarzyńskiego – Sienkiewicza.	3 000 000,00	900 000,00	II kw. 2022	I kw. 2025	marzec 2024 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
16	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT	Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Piastowska - Sienkiewicza - Reja – Nowowiejska we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Cel główny projektu to poprawa jakości życia mieszkańców Wrocławia, w szczególności wnętrza w obrębie ulic Piastowska - Sienkiewicza - Reja – Nowowiejska.	6 000 000,00	1 800 000,00	IV kw. 2022	II kw. 2025	marzec 2024 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
17	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT	Zagospodarowanie skweru im. Stanisława Dunajewskiego w Sobótce	Gmina Sobótka	Celami projektu będą: zwiększenie świadomości w kwestii problematyki zmian klimatycznych, zwiększenie odporności Gminy Sobótka na negatywne zjawiska i adaptacja do ich skutków oraz znaczące zwiększenie świadomości społeczeństwa w kwestii konieczności podejmowania działań na rzecz klimatu, poprawa	2 700 000,00	1 800 747,56	II kw. 2024	IV kw. 2025	marzec 2024 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
				kondycji psychofizycznej mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej.						
18	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Zielone trasy pieszo – rowerowe we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Celem głównym Projektu jest redukcja niskiej emisji transportowej oraz poprawa transportowej mobilności mieszkańców w ramach kompleksowej strategii promowania i rozwoju transportu rowerowego na terenie Wrocławia oraz obszaru ZIT WROF oraz promocja zrównoważonej turystyki.	28 759 000,00	17 482 019,01	I kw. 2021	IV kw. 2027	marzec 2024 r.	Wiązka projektów 8: Budowa infrastruktury rowerowej lub pieszo-rowerowej na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
19	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Zagospodarowanie terenu Promenady Staromiejskiej – obszaru cennego historycznie i przyrodniczo we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Cel główny projektu, to poprawa jakości życia mieszkańców Wrocławia oraz podniesienie jego walorów turystycznych.	15 000 000,00	5 075 512,95	III kw. 2024	III kw. 2027	kwiecień 2024 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
20	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Struga -Kraszewskiego-Zegadłowicza – Kleczkowska we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Cel główny projektu, to poprawa jakości życia mieszkańców Wrocławia, w szczególności mieszkańców wnętrza Struga Kraszewskiego- Zegadłowicza –Kleczkowska we Wrocławiu.	2 500 000,00	750 000,00	III kw. 2022	IV kw. 2025	czerwiec 2024 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
21	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Kromera - Bydgoska - Łąka Mazurska we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Cel główny projektu, to poprawa jakości życia mieszkańców Wrocławia, w tym w szczególności mieszkańców wnętrza Kromera - Bydgoska - Łąka Mazurska.	4 500 000,00	1 350 000,00	III kw. 2022	II kw. 2026	czerwiec 2024 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przydzielono projekt
22	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Gmina Oleśnica bliżej obywateli	Gmina Oleśnica	Celem projektu jest integrowanie społeczne WrOF i poprawa jakości życia mieszkańców i spójność społeczna na terenie WrOF. Nowo powstała infrastruktura będzie ogólnodostępna.	3 773 000,00	2 566 126,00	II kw. 2025	II kw. 2026	czerwiec 2024 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
23	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Budowa kładek pieszo-rowerowych we Wrocławiu – etap I	Gmina Wrocław	Celem projektu jest usprawnienie komunikacji pieszo – rowerowej na terenie Wrocławia dzięki likwidacji naturalnych barier komunikacyjnych.	8 000 000,00	5 600 000,00	II kw. 2024	IV kw. 2027	czerwiec 2024 r.	Wiązka projektów 8: Budowa infrastruktury rowerowej lub pieszo-rowerowej na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
24	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Odnowa Parku Szczytnickiego - obszar cenny historycznie i przyrodniczo we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Celem projektu jest odnowa i poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznej poprzez zagospodarowanie terenu zaniedbanego przyrodniczo. Działanie to wpłynie pozytywnie na rozwój walorów turystycznych i rekreacyjnych oraz poprawę bezpieczeństwa obecnie nieprzychylnego dla spotkań miejsca.	20 000 000,00	5 674 370,36	III kw. 2025	IV kw. 2027	lipiec 2024 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
25	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego Komuny Paryskiej-Zgodna- pl. Zgody we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Celem ogólnym projektu jest poprawa jakości życia mieszkańców Wrocławia, w tym w szczególności mieszkańców kwartału podwórzowego objętego zakresem projektu.	1 200 000,00	360 000,00	II kw. 2023	II kw. 2025	wrzesień 2024 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
26	FEDS.06 Fundusze Europejskie	Budowa budynku edukacyjnego na terenie Gminy Trzebnica	Gmina Trzebnica	Głównym celem projektu będzie rozbudowa infrastruktury edukacyjnej na	2 800 000,00	1 960 000,00	I kw. 2025	IV kw. 2027	wrzesień 2024 r.	Wiązka projektów 12: Poprawa dostępności usług publicznych, w

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (miesiąc/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
	bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategia ZIT			terenie Gminy Trzebnica poprzez budowę punktu przedszkolnego w miejscowości wiejskiej.						szczegółności poprzez budowę lub rozbudowę infrastruktury społecznej i edukacyjnej
27	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategia ZIT	Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego w obrębie ulic Wapienna, Gajowa, Kamienna, Przestrzenna we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Cel główny projekt to poprawa jakości życia mieszkańców Wrocławia, w szczegółności zaś mieszkańców wnętrza w obrębie ulic Wapienna, Gajowa, Kamienna.	940 000,00	282 000,00	II kw. 2023	I kw. 2025	październik 2024 r.	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
28	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategia ZIT	Poprawa dostępności do usług publicznych na terenach wiejskich Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego – Gmina Czernica etap I	Gmina Czernica	Głównym celem projektu jest zwiększenie i poprawa dostępności do usług publicznych na terenie gminy wiejskiej Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego.	40 000 000,00	2 090 000,00	I kw. 2025	IV kw. 2027	grudzień 2024 r.	Wiązka projektów 12: Poprawa dostępności usług publicznych, w szczegółności poprzez budowę lub rozbudowę infrastruktury społecznej i edukacyjnej
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM RSO5.1:					186 966 693,36	76 338 396,03				
SUMA PROJEKTÓW WE WSZYSTKICH CELACH SZCZEGÓŁOWYCH:					520 169 359,26	241 876 171,84				

* Zastrzega się możliwość zwiększenia Szacowanego wkładu UE (PLN) do 70% wartości kosztów kwalifikowalnych projektu

IV.3.2 Lista projektów rezerwowych wybieranych w trybie niekonkurencyjnym finansowanych z FEDS 2021-2027

Wiązka projektów 1: Rozwój usług społecznych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

- Rozwój usług społecznych na terenie ZIT WrOF w Powiecie Wrocławskim

Wiązka projektów 2: Upowszechnienie dostępu do edukacji przedszkolnej oraz wsparcie kształcenia zawodowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

-

Wiązka projektów 3: Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

- Ograniczenie niskiej emisji w zabytkowym budynku użyteczności publicznej w Gminie Trzebnica

Wiązka projektów 4: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

- Przebudowa oczyszczalni ścieków w Sobótce

Wiązka projektów 5: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 2 do poniżej 10 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

- Budowa nowego SUW w Kolonii Strzelce oraz rozbudowa sieci wodociągowej

Wiązka projektów 6: Rozwój terenów zielonych i adaptacja do zmian klimatu we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

- Przebudowa stawów w Gminie Żórawina
- Park przy ul. Chałupniczej "Smocze uroczysko" we Wrocławiu

Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa dróg, ścieżek, tras rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

- Budowa sieci dróg dla rowerów wraz z infrastrukturą towarzyszącą w Gminie Mieście Oleśnicy
- Budowa chodników i ścieżki rowerowej w ramach rozbudowy drogi gminnej nr 107184D (od przejazdu kolejowego w Smolcu do drogi wojewódzkiej)
- Budowa ścieżki rowerowej Mrozów – Błonie
- Budowa dróg pieszo-rowerowych na terenie Gminy Zawonia -etap II (odcinek Złotówek-Czeszów oraz Zawonia-Pstrzejowice)
- Budowa dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych na terenie miasta i gminy Jelcz-Laskowice

Wiązka projektów 8: Budowa infrastruktury rowerowej lub pieszo-rowerowej na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

-

Wiązka projektów 9: Budowa lub rozbudowa centrów, węzłów przesiadkowych, P&R oraz B&R na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

- Budowa infrastruktury przesiadkowej P&R oraz B&R przy Dworcu Kolejowym w Oławie

Projekt zintegrowany: Realizacja i aktualizacja Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia

Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej

- Zagospodarowanie terenu Wzgórza Polskiego -Bastion Ceglarski we Wrocławiu
- Zagospodarowanie parków w Malinie i Psarach, gmina Wisznia Mała
- Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego w kwartale ulic: Trzebnicka, Kleczkowska, Lucjana Siemieńskiego oraz Ignacego Józefa Kraszewskiego we Wrocławiu
- Zagospodarowanie Parku w Kobierzycach
- Park Mieszczański - rekultywacja dawnych terenów powojkowych we Wrocławiu
- Ścieżki przyrodniczo-edukacyjne na terenie Gminy Oława (zaprojektowanie i wykonanie)
- Zagospodarowanie parku w Sobótce Górze

Wiązka projektów 11: Rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, ze szczególnym uwzględnieniem kultury

- Budowa Budynku Świetlicy wiejskiej na terenie Gminy
- Stworzenie centrów integracyjno-edukacyjnych dla mieszkańców gminy Długołęka wraz z zagospodarowaniem terenów zielonych

Wiązka projektów 12: Poprawa dostępności usług publicznych, w szczególności poprzez budowę lub rozbudowę infrastruktury społecznej i edukacyjnej

- Rozbudowa obiektu świadczącego usługi publiczne – Szkoły Podstawowej w Żernikach Wrocławskich
- Poprawa dostępności do usług publicznych na terenach wiejskich Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego – Gmina Czernica etap II

Wiązka projektów 13: Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT, kreowanie polityki rozwoju obszaru

- Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT oraz działania na rzecz zwiększenia zdolności kreowania polityki rozwoju obszaru oraz koordynacyjnych Biura ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego - Etap II

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
Cel szczegółowy: ESO4.11. Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej									
	FEDS.07 Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku / FEDS.07.10 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych - ZIT	Rozwój usług społecznych na terenie ZIT WrOF w Powiecie Wrocławskim	Powiat Wrocławski	Zapewnienie usług asystencji osobistej jako wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz w funkcjonowaniu w życiu społecznym na rzecz osób z umiarkowanym lub znacznym stopniem niepełnosprawności, w tym osób z trudnościami związanymi z mobilnością. Utworzenie nowej stacjonarnej formy całodobowej opieki wytchnieniowej w jednej z gmin powiatu wrocławskiego.	2 326 370,00	1 628 459,00	III kw. 2023	I kw. 2026	Wiązka projektów 1: Rozwój usług społecznych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM ESO4.11:					2 326 370,00	1 628 459,00			
Cel szczegółowy: RSO2.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych									
1	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT	Ograniczenie niskiej emisji w zabytkowym budynku użyteczności publicznej w Gminie Trzebnica	Gmina Trzebnica	Celem projektu jest ograniczenie niskiej emisji w zabytkowym budynku użyteczności publicznej poprzez wykonanie pogłębionej termomodernizacji.	3 915 546,07	2 740 882,25	III kw. 2025	IV kw. 2027	Wiązka projektów 3: Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM RSO2.1:					3 915 546,07	2 740 882,25			
Cel szczegółowy: RSO2.5. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej									
1	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT	Przebudowa oczyszczalni ścieków w Sobótce	Gmina Sobótka	Celami projektu są: poprawa wyposażenia w niezbędną infrastrukturę do oczyszczania ścieków, zwiększenie efektywności procesu oczyszczania ścieków pod kątem podwyższonego usuwania substancji biogenych.	10 086 000,00	5 740 000,00	IV kw. 2025	IV kw. 2027	Wiązka projektów 4: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
SUMA					10 086 000,00	5 740 000,00			
1	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na	Budowa nowego SUW w Kolonii Strzelce oraz rozbudowa sieci	Gmina Dobroszyce	Celem projektu jest lepsza jakość usług publicznych poprzez zwiększenie możliwości korzystania	5 169 564,35	2 740 882,25	II kw. 2025	IV kw. 2027	Wiązka projektów 5: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 2 do poniżej 10 tys.

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
	Dolnym Śląsku / FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT	wodociągowej		ze zbiorczej komunalnej sieci wodociągowej.					RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
SUMA					5 169 564,35	2 740 882,25			
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM RSO2.5:					15 255 564,35	8 480 882,25			
Cel szczegółowy: RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia									
1	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu - ZIT	Przebudowa stawów w Gminie Żórawina	Gmina Żórawina	Celem projektu jest poprawa bilansu wód powierzchniowych (w szczególności poprawa ekosystemu dorzecza rzeki Ślęza), przywrócenie/polepszenie właściwych warunków hydrologicznych siedlisk przyrodniczych.	3 915 546,07	2 740 882,25	II kw. 2024	III kw. 2026	Wiązka projektów 6: Rozwój terenów zielonych i adaptacja do zmian klimatu we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
2	FEDS.02 Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku / FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu - ZIT	Park przy ul. Chałupniczej "Smocze uroczysko" we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Celem realizacji projektu jest ochrona terenu cennego przyrodniczo a jednocześnie stworzenie przyjaznej mieszkańcom przestrzeni, z uwzględnieniem i pielęgnacją walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Jednocześnie zagospodarowanie opuszczonego terenu przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa okolicy. Zachowanie naturalnego charakteru Parku pozwoli na zachowanie miejsc cennych przyrodniczo, siedlisk ptaków oraz zamieszkujących tam zwierząt.	5 850 000,00	2 113 266,78	I kw. 2024	IV kw. 2027	Wiązka projektów 6: Rozwój terenów zielonych i adaptacja do zmian klimatu we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM RSO2.7:					9 765 546,07	4 854 149,03			
Cel szczegółowy: RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej									
1	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Budowa sieci dróg dla rowerów wraz z infrastrukturą towarzyszącą w Gminie Mieście Oleśnica	Gmina Miasto Oleśnica	Celem projektu jest wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej (EFRR) gdyż stworzenie sieci połączeń rowerowych przyczyni się do obniżenia niskiej emisji.	3 900 000,00	2 730 000,00	IV kw. 2023	IV kw. 2024	Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa dróg, ścieżek, tras rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
2	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz	Budowa chodników i ścieżki rowerowej w ramach	Gmina Kąty	Głównym celem projektu jest rozwój sieci dróg rowerowych na obszarach	14 702 737,67	1 750 000,00	I kw. 2024	IV kw. 2025	Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa dróg, ścieżek, tras

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
	mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	rozbudowy drogi gminnej nr 107184D (od przejazdu kolejowego w Smolcu do drogi wojewódzkiej)	Wrocławskie	funkcjonalnych miast co przyczyni się do ograniczenia emisji zanieczyszczeń powietrza.					rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
3	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Budowa infrastrukturyprzesiadkowej P&R oraz B&R przy Dworcu Kolejowym w Oławie	Gmina Miasto Oława	Zakładane cele projektu: szersze wykorzystanie bardziej efektywnego transportu publicznego i niezmotoryzowanego indywidualnego, ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza, ograniczenie emisji hałasu, ograniczenie zjawiska zatłoczenia drogowego, zmniejszenie wykorzystania samochodów osobowych, lepszą integrację gałęzi transportu.	4 000 000,00	2 740 882,25	II kw. 2024	IV kw. 2025	Wiązka projektów 9: Budowa lub rozbudowa centrów, węzłów przesiadkowych, P&R oraz B&R na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
4	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Budowa ścieżki rowerowej Mrozów - Błonie	Gmina Miękinia	Cele projektu: poprawa dostępności do obiektów transportu publicznego poprzez stworzenie infrastruktury rowerowej ułatwiającej mobilność mieszkańców; rozwój sieci dróg rowerowych zapewniających spójny system komunikacji w ramach gminy i z miastem Wrocław; ograniczenie indywidualnego ruchu zmotoryzowanego na terenie miast i ich obszarów funkcjonalnych.	5 000 000,00	2 740 882,25	I kw. 2025	IV kw. 2025	Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa dróg, ścieżek, tras rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
5	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Budowa dróg pieszo-rowerowych na terenie Gminy Zawonia -etap II (odcinek Złotówek-Czeszów oraz Zawonia-Pstrzejowice)	Gmina Zawonia	Celem głównym projektu jest poprawa transportowej mobilności mieszkańców Gminy Zawonia, podniesie poziomu wewnętrznego skomunikowania gminy oraz redukcja niskiej emisji transportowej w ramach kompleksowej strategii promowania i rozwoju transportu rowerowego, co jest spójne z ideą wspierania działań na rzecz poprawy jakości życia jego mieszkańców i gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku.	3 915 546,07	2 740 882,25	IV kw. 2023	IV kw. 2026	Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa dróg, ścieżek, tras rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
6	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska /	Realizacja i aktualizacja Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia	Gmina Wrocław	Celem projektu jest wdrożenie założeń zrównoważonej mobilności na obszarze funkcjonalnym Wrocławia, w tym na obszarze ZIT WrOF.	700 000,00	490 000,00	II kw. 2024	IV kw. 2026	Projekt zintegrowany: Realizacja i aktualizacja Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
	FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT								
7	FEDS.03 Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska / FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Budowa dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych na terenie miasta i gminy Jelcz-Laskowice	Gmina Jelcz-Laskowice	Projekt zakłada wsparcie transportu niskoemisyjnego poprzez rozbudowę infrastruktury rowerowej w celu utworzenia spójnej sieci dróg rowerowych oraz ograniczenia indywidualnego ruchu samochodowego na terenie miasta i gminy Jelcz-Laskowice.	6 000 000,00	2 740 882,25	IV kw. 2023	II kw. 2027	Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa dróg, ścieżek, tras rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM RSO2.8:					38 218 283,74	15 933 529,00			
Cel szczegółowy: RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich									
1	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Rozbudowa obiektu świadczącego usługi publiczne – Szkoły Podstawowej w Żernikach Wrocławskich	Gmina Siechnice	Celem projektu będzie stworzenie obiektu zapewniającego komfortowy mikroklimat wymagającym użytkownikom, jakimi są dzieci, przy jednoczesnym zminimalizowaniu kosztów eksploatacji budynku.	17 734 066,65	2 740 882,25	II kw. 2023	IV kw. 2024	Wiązka projektów 12: Poprawa dostępności usług publicznych, w szczególności poprzez budowę lub rozbudowę infrastruktury społecznej i edukacyjnej
2	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Zagospodarowanie terenu Wzgórza Polskiego - Bastion Ceglarski we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Realizacja projektu będzie miała na celu: zachowanie dziedzictwa kulturowego na obszarze zabytkowego centrum Wrocławia; wzmocnienie walorów turystycznych Wrocławia a co za tym idzie ZIT WrOF.	5 000 000,00	1 806 182,72	III kw. 2023	IV kw. 2024	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
3	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Zagospodarowanie parków w Malinie i Psarach, gmina Wisznia Mała	Gmina Wisznia Mała	Celem projektu jest zagospodarowanie zabytkowych parków na terenie gminy Wisznia Mała w miejscowościach Malin i Psary.	2 730 000,00	1 911 000,00	I kw. 2024	IV kw. 2025	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
4	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego w kwartale ulic: Trzebnicka, Kleczkowska, Lucjana Siemieńskiego oraz Ignacego Józefa Kraszewskiego we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Cel główny projektu to poprawa jakości życia mieszkańców Wrocławia, w tym w szczególności mieszkańców wnętrza podwórzowego zlokalizowanego w obrębie ulic Trzebnicka, Kleczkowska, Lucjana Siemieńskiego oraz Ignacego Józefa	6 000 000,00	2 167 419,26	II kw. 2023	I kw. 2026	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
	ZIT			Kraszewskiego we Wrocławiu.					
5	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Budowa Budynku Świetlicy wiejskiej na terenie Gminy	Gmina Oborniki Śląskie	Głównym celem projektu jest poprawa jakości życia mieszkańców Osolina, wzmocnienie kapitału społecznego oraz zaspokajanie potrzeb kulturalno-integracyjnych i edukacyjnych poprzez budowę miejsca spotkań.	2 992 875,00	2 095 000,00	II kw. 2024	III kw. 2026	Wiązka projektów 11: Rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, ze szczególnym uwzględnieniem kultury
6	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Zagospodarowanie Parku w Kobierzycach	Gmina Kobierzyce	Celem projektu jest poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rewitalizację parku oraz poprawę jakości przestrzeni publicznej.	8 000 000,00	2 740 882,25	I kw. 2024	IV kw. 2026	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
7	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT oraz działania na rzecz zwiększenia zdolności kreowania polityki rozwoju obszaru oraz koordynacyjnych Biura ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego - Etap II	Gmina Wrocław	Ideą Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (a tym samym celem przedmiotowego projektu) jest współpraca samorządów na rzecz maksymalnego wykorzystania atutów samorządów i wspólnego rozwiązywania problemów.	1 070 000,00	749 000,00	IV kw. 2025	III kw. 2027	Wiązka projektów 13: Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT, kreowanie polityki rozwoju obszaru
8	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Stworzenie centrów integracyjno-edukacyjnych dla mieszkańców gminy Długołęka wraz z zagospodarowaniem terenów zielonych	Gmina Długołęka	Celem projektu będzie nadanie nowych funkcjonalności w istniejącej przestrzeni publicznej.	6 366 000,00	2 740 882,00	II kw. 2023	IV kw. 2027	Wiązka projektów 11: Rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, ze szczególnym uwzględnieniem kultury
9	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Park Mieszkański - rekultywacja dawnych terenów powojennych we Wrocławiu	Gmina Wrocław	Celem projektu jest rekultywacja terenów zdegradowanych działalnością gospodarczą i przemysłową oraz tworzenie na nich funkcji przyrodniczych i rekreacyjnych. Realizacja projektu ukierunkowana jest ponadto na wzmocnienie istniejącej bioróżnorodności na tym obszarze, a także stworzenie lepszych warunków dla rozwoju funkcji przyrodniczych.	13 500 000,00	4 876 693,34	III kw. 2023	IV kw. 2027	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
10	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców	Ścieżki przyrodniczo-edukacyjne na terenie Gminy Oława (zaprojektowanie i	Gmina Oława	Cele projektu: wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych na potrzeby rozwoju społecznego,	3 915 546,07	2 740 882,25	I kw. 2025	IV kw. 2027	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEDS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem w PLN	Szacowany wkład UE w PLN*	Termin rozpoczęcia projektu	Termin zakończenia projektu	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
	Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	wykonanie)		promocja publicznych walorów turystycznych poprzez budowę infrastruktury dla lokalnej turystyki, ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego.					Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
11	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Zagospodarowanie parku w Sobótce Górze	Gmina Sobótka	Celami projektu będą: zwiększenie świadomości w kwestii problematyki zmian klimatycznych, zwiększenie odporności Gminy Sobótka na negatywne zjawiska i adaptacja do ich skutków oraz znaczące zwiększenie świadomości społeczeństwa w kwestii konieczności podejmowania działań na rzecz klimatu, poprawa kondycji psychofizycznej mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej.	3 900 000,00	2 730 000,00	II kw. 2025	IV kw. 2027	Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, w tym sprzyjająca aktywności fizycznej
12	FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska / FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Poprawa dostępności do usług publicznych na terenach wiejskich Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego – Gmina Czernica etap II	Gmina Czernica	Głównym celem projektu jest zwiększenie i poprawa dostępności do usług publicznych na terenie gminy wiejskiej Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego.	40 000 000,00	3 500 000,00	I kw. 2025	I kw. 2029	Wiązka projektów 12: Poprawa dostępności usług publicznych, w szczególności poprzez budowę lub rozbudowę infrastruktury społecznej i edukacyjnej
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM RSO5.1:					111 208 487,72	30 798 824,07			
SUMA PROJEKTÓW WE WSZYSTKICH CELACH SZCZEGÓŁOWYCH:					180 689 797,95	64 436 725,60			

* Zastrzega się możliwość zwiększenia Szacowanego wkładu UE (PLN) do 70% wartości kosztów kwalifikowalnych projektu

---

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS 2021-2027) stanowi kontynuację dwóch wcześniejszych programów Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 oraz 2014-2020. Celem nadrzędnym programu jest poprawienie warunków rozwoju kraju dzięki budowie infrastruktury społecznej i technicznej, przy zastosowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Możliwe to będzie m.in. dzięki obniżeniu emisyjności gospodarki oraz transformację w szczególności w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym, budowie systemu transportowego, którego wpływ na środowisko naturalne będzie ograniczony, poprawie bezpieczeństwa transportu, zapewnieniu równego dostępu do opieki zdrowotnej i poprawę odporności systemu ochrony zdrowia. Dodatkowo poprawa warunków rozwoju kraju możliwa będzie dzięki wzmocnieniu roli kultury w rozwoju społecznym i gospodarczym. W programie w stronę obszarów ZIT kierowane jest wsparcie w ramach Priorytetu III: Transport miejski, Cel szczegółowy 2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej. W ramach tego celu dopuszcza się możliwość realizacji inwestycji infrastrukturalnych, w tym: infrastruktury szynowej (tramwajowa, metro), węzły przesiadkowe (w tym: parkingi P&R poza centrami miast), miejskie systemy ITS, rozwiązania IT czy systemy sprzedaży biletów i informacji pasażerskiej. Ponadto typy projektów dotyczyć mogą taboru szynowego, autobusowego i trolejbusowego oraz Planów Zrównoważonej Mobilności Miejskiej. Podstawowym celem interwencji będzie dążenie do stworzenia warunków dla zrównoważonej mobilności dzięki zapewnieniu sprawnego, efektywnego, inteligentnego i bezpiecznego nisko oraz zeroemisyjnego systemu transportu publicznego w miastach dostępnego dla wszystkich użytkowników (w tym również osób ze szczególnymi potrzebami).

IV.3.3 Lista projektów podstawowych wybieranych w trybie niekonkurencyjnym finansowanych z FEnIKS 2021-2027

Wiązka projektów 1: Poprawa jakości powietrza we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez zakup taboru szynowego i autobusowego

- Zakup elektrycznych autobusów oraz instalacji do dystrybucji nośników energii dla zeroemisyjnego transportu na potrzeby obsługi publicznego transportu zbiorowego Oławskich Przewozów Gminno – Powiatowych
- Zakup ekologicznych autobusów dla Gminy Miękinia
- Zakup taboru tramwajowego dla Wrocławia – etap I

Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych

- Budowa i rozbudowa parkingów P&R na terenie Gminy Miasta Oleśnicy
- Budowa Parkingu Parkuj i Jedź w Pęgowie – etap 2
- Budowa Park&Ride i Bike&Ride w Krynicznie wraz z ciągiem pieszo-rowerowym przy drodze powiatowej nr 1368D relacji Kryniczno-Malin, gm. Wisznia Mała
- Budowa infrastruktury przesiadkowej P&R oraz B&R przy Dworcu Kolejowym w Oławie
- Budowa parkingów typu Park&Ride oraz Bike&Ride wraz z ciągami pieszo-rowerowymi i infrastrukturą towarzyszącą na terenie Gminy Kobierzyce
- Rozbudowa systemu przesiadkowego P&R na terenie Gminy Żórawina
- Budowa P&R na terenie gminy Sobótka - etap II
- Budowa obiektów Park&Ride przy dworcach kolejowych na trasie Wrocław – Oleśnica w miejscowościach Długołęka i Borowa - Integracja systemu parkingów z systemami transportu kolejowego, drogowego i publicznego
- II etap rozbudowy multimodalnych centrów przesiadkowych oraz budowy systemu parkingów P&R wraz z dostosowaniem infrastruktury na terenie gminy Siechnice

Wiązka projektów 3: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę, rozbudowę i przebudowę infrastruktury transportowej oraz rozwój zintegrowanego systemu zarządzania ruchem ITS

- Budowa trasy tramwajowej na osiedle Swojczyce wraz z budową nowych mostów Chrobrego we Wrocławiu
  - Rozwój zrównoważonego systemu transportowego we Wrocławiu – etap I
-

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEnIKS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu*	Szacunkowy koszt całkowity w mln PLN	Szacunkowy kwota dofinansowania w mln PLN**	Przewidywany termin rozpoczęcia projektu	Przewidywany termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
Cel szczegółowy: 2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej										
1	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Budowa i rozbudowa parkingów P&R na terenie Gminy Miasta Oleśnicy	Gmina Miasto Oleśnica	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	3 690 000,00	2 073 170,73	III kw. 2022	II kw. 2024	do 30.06.2024 r.	Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych
2	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Budowa Parkingu Parkuj i Jedź w Pęgowie – etap 2	Gmina Oborniki Śląskie	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	1 915 000,00	1 323 373,98	II kw. 2024	II kw. 2025	do 30.06.2024 r.	Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych
3	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Budowa Park&Ride i Bike&Ride w Krynicznie wraz z ciągiem pieszo-rowerowym przy drodze powiatowej nr 1368D relacji Kryniczno-Malin, gm. Wisznia Mała	Gmina Wisznia Mała	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	6 918 750,00	4 781 250,00	IV kw. 2023	III kw. 2025	do 30.06.2024 r.	Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEnIKS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu*	Szacunkowy koszt całkowity w mln PLN	Szacunkowy kwota dofinansowania w mln PLN**	Przewidywany termin rozpoczęcia projektu	Przewidywany termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
4	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Budowa infrastruktury przesiadkowej P&R oraz B&R przy Dworcu Kolejowym w Oławie	Gmina Miasto Oława	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	7 380 000,00	5 100 000,00	I kw. 2025	I kw. 2026	do 30.06.2024 r.	Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych
5	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Zakup elektrycznych autobusów oraz instalacji do dystrybucji nośników energii dla zeroemisyjnego transportu na potrzeby obsługi publicznego transportu zbiorowego Oławskich Przewozów Gminno – Powiatowych	Związek Powiatowo – Gminny „Oławskie Przewozy Gminno-Powiatowe”	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	24 000 000,00	16 000 000,00	II kw. 2025	II kw. 2026	do 30.06.2024 r.	Wiązka projektów 1: Poprawa jakości powietrza we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez zakup taboru szynowego i autobusowego
6	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Zakup ekologicznych autobusów dla Gminy Miękinia	Gmina Miękinia	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	15 094 553,80	10 431 195,72	I kw. 2026	IV kw. 2026	do 30.06.2024 r.	Wiązka projektów 1: Poprawa jakości powietrza we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez zakup taboru szynowego i autobusowego

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FENIKS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu*	Szacunkowy koszt całkowity w mln PLN	Szacunkowy kwota dofinansowania w mln PLN**	Przewidywany termin rozpoczęcia projektu	Przewidywany termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
7	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Budowa parkingów typu Park&Ride oraz Bike&Ride wraz z ciągami pieszo- rowerowymi i infrastrukturą towarzystwą na terenie Gminy Kobierzycy	Gmina Kobierzycy	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	7 300 000,00	5 044 715,45	I kw. 2025	II kw. 2027	do 30.06.2024 r.	Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych
8	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Rozbudowa systemu przesiadkowego P&R na terenie Gminy Żórawina	Gmina Żórawina	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	6 500 000,00	4 491 869,92	II kw. 2024	III kw. 2027	do 30.06.2024 r.	Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych
9	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Budowa P&R na terenie gminy Sobótka - etap II	Gmina Sobótka	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	3 000 000,00	2 073 170,73	III kw. 2025	III kw. 2027	do 30.06.2024 r.	Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FENIKS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu*	Szacunkowy koszt całkowity w mln PLN	Szacunkowy kwota dofinansowania w mln PLN**	Przewidywany termin rozpoczęcia projektu	Przewidywany termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
10	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Budowa trasy tramwajowej na osiedle Swojczyce wraz z budową nowych mostów Chrobrego we Wrocławiu	Gmina Wrocław	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	221 700 000,00	153 207 317,07	I kw. 2021	IV kw. 2027	do 30.06.2024 r.	Wiązka projektów 3: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę, rozbudowę i przebudowę infrastruktury transportowej oraz rozwój zintegrowanego systemu zarządzania ruchem ITS
11	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Zakup taboru tramwajowego dla Wrocławia – etap I	MPK Sp. z o.o.	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	247 147 959,00	166 183 699,77	IV kw. 2021	IV kw. 2027	do 30.06.2024 r.	Wiązka projektów 1: Poprawa jakości powietrza we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez zakup taboru szynowego i autobusowego
12	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Rozwój zrównoważonego systemu transportowego we Wrocławiu – etap I	Gmina Wrocław	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	87 900 000,00	60 743 902,44	I kw. 2022	IV kw. 2027	do 30.06.2024 r.	Wiązka projektów 3: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę, rozbudowę i przebudowę infrastruktury transportowej oraz rozwój zintegrowanego systemu zarządzania ruchem ITS

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FENIKS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu*	Szacunkowy koszt całkowity w mln PLN	Szacunkowy kwota dofinansowania w mln PLN**	Przewidywany termin rozpoczęcia projektu	Przewidywany termin zakończenia projektu	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
13	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Budowa obiektów Park&Ride przy dworcach kolejowych na trasie Wrocław – Oleśnica w miejscowościach Długołęka i Borowa - Integracja systemu parkingów z systemami transportu kolejowego, drogowego i publicznego	Gmina Długołęka	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	6 150 000,00	4 250 000,00	IV kw. 2025	IV kw. 2027	do 30.06.2024 r.	Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych
14	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	II etap rozbudowy multimodalnych centrów przesiadkowych oraz budowy systemu parkingów P&R wraz z dostosowaniem infrastruktury na terenie gminy Siechnice	Gmina Siechnice	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	20 800 000,00	14 296 334,19	II kw. 2024	I kw. 2029	do 30.06.2024 r.	Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM 2.8:					659 496 262,80	450 000 000,00				

*Projekt realizuje jeden lub więcej z wymienionych celów

**Istnieje możliwość zwiększenia Szacunkowej kwoty dofinansowania w mln PLN do 85% wartości kosztów kwalifikowalnych projektu

IV.3.4 Lista projektów rezerwowych wybieranych w trybie niekonkurencyjnym finansowanych z FEnIKS 2021-2027

Wiązka projektów 1: Poprawa jakości powietrza we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez zakup taboru szynowego i autobusowego

- Zakup autobusów niskoemisyjnych w ramach rozbudowy sieci połączeń komunikacyjnych w Gminie Kobierzyce
- Zakup taboru tramwajowego dla Wrocławia – etap II
- Zakup taboru zeroemisyjnego – wodorowego wraz z budową infrastruktury do obsługi taboru
- EKOLinia z Portu Lotniczego do Dworca Głównego PKP we Wrocławiu

Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych

- Budowa punktu Park&Ride przy dworcu kolejowym w Dobroszycach

Wiązka projektów 3: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę, rozbudowę i przebudowę infrastruktury transportowej oraz rozwój zintegrowanego systemu zarządzania ruchem ITS

- Budowa wydzielonej trasy komunikacji zbiorowej we Wrocławiu prowadzącej na osiedle Maślice
- Rozwój zrównoważonego systemu transportowego we Wrocławiu – etap II
- Rozwój zintegrowanego systemu zarządzania ruchem ITS

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEnIKS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu*	Szacunkowy koszt całkowity w mln PLN	Szacunkowy kwota dofinansowania w mln PLN**	Przewidywany termin rozpoczęcia projektu	Przewidywany termin zakończenia projektu	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
Cel szczegółowy: 2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej									
1	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Zakup autobusów niskoemisyjnych w ramach rozbudowy sieci połączeń komunikacyjnych w Gminie Kobierzyce	Gmina Kobierzyce	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	7 820 000,00	5 404 065,04	I kw. 2025	II kw. 2027	Wiązka projektów 1: Poprawa jakości powietrza we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez zakup taboru szynowego i autobusowego
2	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Budowa wydzielonej trasy komunikacji zbiorowej we Wrocławiu prowadzącej na osiedle Maślice	Gmina Wrocław	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	202 950 000,00	140 250 000,00	III kw. 2023	IV kw. 2027	Wiązka projektów 3: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę, rozbudowę i przebudowę infrastruktury transportowej oraz rozwój zintegrowanego systemu zarządzania ruchem ITS
3	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Zakup taboru tramwajowego dla Wrocławia – etap II	MPK Sp. z o. o.	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	90 577 200,00	62 594 000,00	IV kw. 2023	IV kw. 2027	Wiązka projektów 1: Poprawa jakości powietrza we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez zakup taboru szynowego i autobusowego

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEnIKS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu*	Szacunkowy koszt całkowity w mln PLN	Szacunkowy kwota dofinansowania w mln PLN**	Przewidywany termin rozpoczęcia projektu	Przewidywany termin zakończenia projektu	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
4	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Zakup taboru zeroemisyjnego – wodorowego wraz z budową infrastruktury do obsługi taboru	MPK Sp. z o. o.	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	123 000 000,00	85 000 000,00	IV kw. 2023	IV kw. 2027	Wiązka projektów 1: Poprawa jakości powietrza we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez zakup taboru szynowego i autobusowego
5	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Rozwój zrównoważonego systemu transportowego we Wrocławiu – etap II	Gmina Wrocław	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	50 000 000,00	34 552 845,53	IV kw. 2023	IV kw. 2027	Wiązka projektów 3: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę, rozbudowę i przebudowę infrastruktury transportowej oraz rozwój zintegrowanego systemu zarządzania ruchem ITS
6	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Rozwój zintegrowanego systemu zarządzania ruchem ITS	Gmina Wrocław	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	10 600 000,00	7 325 203,10	IV kw. 2023	IV kw. 2027	Wiązka projektów 3: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę, rozbudowę i przebudowę infrastruktury transportowej oraz rozwój zintegrowanego systemu zarządzania ruchem ITS

L.p.	Priorytet/ Działanie zgodnie z SZOP FEnIKS 2021-2027	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu*	Szacunkowy koszt całkowity w mln PLN	Szacunkowy kwota dofinansowania w mln PLN**	Przewidywany termin rozpoczęcia projektu	Przewidywany termin zakończenia projektu	Numer i nazwa wiązki, do której przyporządkowano projekt
7	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	EKOlinia z Portu Lotniczego do Dworca Głównego PKP we Wrocławiu	MPK Sp. z o. o.	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	44 895 000,00	31 025 000,00	I/II kw.2024	IV kw. 2027	Wiązka projektów 1: Poprawa jakości powietrza we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez zakup taboru szynowego i autobusowego
8	FENX.03 Transport miejski / FENX.03.01 Transport miejski	Budowa punktu Park&Ride przy dworcu kolejowym w Dobroszycach	Gmina Dobroszyce	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne <ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami na zasadzie równości z innymi użytkownikami podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez podejście zorientowane na możliwości podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa 	9 840 000,00	6 000 000,00	III kw. 2025	IV kw. 2027	Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych
SUMA PROJEKTÓW W CELU SZCZEGÓŁOWYM 2.8:					539 682 200,00	372 151 113,67			

*Projekt realizuje jeden lub więcej z wymienionych celów

**Istnieje możliwość zwiększenia Szacunkowej kwoty dofinansowania w mln PLN do 85% wartości kosztów kwalifikowalnych projektu

IV.4 Plan finansowy ZIT

W niniejszym rozdziale przedstawiono plan finansowy ZIT wskazujący wartość przedsięwzięć wpisujących się we wskazany priorytet oraz cel szczegółowy FEDS 2021-2027 oraz FEnIKS 2021-2027

ALOKACJA ZIT WROF Z PROGRAMU FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA DOLNEGO ŚLĄSKA 2021-2027

<p align="center">CP2 Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca ku gospodarce zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej KWOTA ALOKACJI ZIT WroF: 28 769 093,00 EUR KWOTA ALOKACJI ZIT WROF : 128 126 032,84 PLN (kurs 4,4536)</p>							
Nazwa obszaru	Podział alokacji na cele szczegółowe w EUR	Podział alokacji na cele szczegółowe w PLN (kurs 4,4536)	Cel szczegółowy z alokacji którego finansowane będą zidentyfikowane projekty zintegrowane planowane do realizacji w trybie pozakonkursowym w ramach strategii ZIT WroF	Cel szczegółowy w którym zidentyfikowano projekty zintegrowane planowane do realizacji w trybie pozakonkursowym w ramach strategii ZIT WroF	Planowany poziom wykorzystania alokacji w PLN	Nazwy wiązek projektowych	Szacowane wartości dofinansowania UE w planowanych wiązkach projektowych w PLN (kurs: 4,4536)
Efektywność energetyczna	2 590 000,00	11 534 824,00	RSO2.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	RSO2.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	11 533 968,17	Wiązka projektów 3: Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym	11 533 968,17
Gospodarka wodno-ściekowa	13 557 254,00	60 378 586,41	RSO2.5. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	RSO2.5. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	60 336 336,01	Wiązka projektów 4: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym	26 627 634,15
						Wiązka projektów 5: Poprawa sytuacji gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach od 2 do poniżej 10 tys. RLM znajdujących się we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym	33 708 701,86
Ochrona przyrody i klimatu	2 966 747,00	13 212 704,44	RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	13 212 703,24	Wiązka projektów 6: Rozwój terenów zielonych i adaptacja do zmian klimatu we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym	13 212 703,24
Mobilność miejska i aglomeracyjna	9 655 092,00	42 999 917,73	RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	42 999 899,21	Wiązka projektów 9: Budowa lub rozbudowa centrów, węzłów przesiadkowych, P&R oraz B&R na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego	21 702 408,67
						Wiązka projektów 7: Budowa lub rozbudowa dróg, ścieżek, tras rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego	21 297 409,54

<p align="center">CP4 EFS + Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych KWOTA ALOKACJI ZIT WroF: 8 000 000,00 EUR KWOTA ALOKACJI ZIT WROF : 35 628 800 PLN (kurs 4,4536)</p>							
Nazwa obszaru	Podział alokacji na cele szczegółowe w EUR	Podział alokacji na cele szczegółowe w PLN (kurs 4,4536)	Cel szczegółowy z alokacji którego finansowane będą zidentyfikowane projekty zintegrowane planowane do realizacji w trybie pozakonkursowym w ramach strategii ZIT WroF	Cel szczegółowy w którym zidentyfikowane projekty zintegrowane planowane do realizacji w trybie pozakonkursowym w ramach strategii ZIT WroF	Planowany poziom wykorzystania alokacji w PLN	Nazwy wiązek projektowych	Szacowane wartości dofinansowania UE w planowanych wiązkach projektowych w PLN (kurs 4,4536)
Usługi społeczne	4 800 000,00	21 377 280,00	ESO4.11. Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej	ESO4.11. Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej	21 308 364,00	Wiązka projektów 1: Rozwój usług społecznych na terenie ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego	21 308 364,00
Dostęp do edukacji w zakresie przedszkoli	1 700 000,00	7 571 120,00	ESO4.6. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnościami	ESO4.6. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnościami	7 571 120,00	Wiązka projektów 2: Upowszechnienie dostępu do edukacji przedszkolnej oraz wsparcie kształcenia zawodowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego	14 241 638,14
Dostęp do edukacji w zakresie szkół zawodowych	1 500 000,00	6 680 400,00			6 670 518,14		
<p align="center">Pomoc techniczna EFS + KWOTA ALOKACJI ZIT WroF: 427 714,00 EUR KWOTA ALOKACJI ZIT WROF : 1 904 867,07 PLN (kurs 4,4536)</p>							
Pomoc Techniczna EFS+	427 714,00	1 904 867,07	2.2.1. Priorytet pomocy technicznej na podstawie art. 36 ust. 4 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów: 11. Pomoc Techniczna EFS+	2.2.1. Priorytet pomocy technicznej na podstawie art. 36 ust. 4 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów: 11. Pomoc Techniczna EFS+	1 904 867,07	Wiązka projektów 13 : Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT, kreowanie polityki rozwoju obszaru	1 904 867,07

CP5 RSO5.1. Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich KWOTA ALOKACJI ZIT WroF: 17 140 829 EUR KWOTA ALOKACJI ZIT WROF : 76 338 396,03 PLN (kurs 4,4536)							
Nazwa obszaru	Podział alokacji na cele szczegółowe w EUR	Podział alokacji na cele szczegółowe w PLN (kurs 4,4536)	Cel szczegółowy załokacji którego finansowane będą zidentyfikowano projekty zintegrowane planowane do realizacji w trybie pozakonkursowym w ramach strategii ZIT WroF	Cel szczegółowy w którym zidentyfikowano projekty zintegrowane planowane do realizacji w trybie pozakonkursowym w ramach strategii ZIT WroF	Planowany poziom wykorzystania alokacji w PLN	Nazwy wiązek projektowych	Szacowane wartości dofinansowania UE w planowanych wiązkach projektowych w PLN (kurs 4,4536)
Zrównoważony rozwój terytorialny	17 140 829,00	76 338 396,03	RSO5.1. Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	RSO5.1. Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	76 338 396,03	Wiązka projektów 11: Rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym, ze szczególnym uwzględnieniem kultury	8 300 102,28
			RSO5.1. Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	RSO5.1. Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich		Wiązka projektów 10: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej, w tym zadania mające na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej	38 232 306,89
			RSO5.1. Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	RSO5.1. Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich		Wiązka projektów 12: Poprawa dostępności usług publicznych, w szczególności poprzez budowę lub rozbudowę infrastruktury społecznej i edukacyjnej	4 050 000
			RSO5.1. Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	RSO5.1. Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich		Wiązka projektów 8: Budowa infrastruktury rowerowej lub pieszo-rowerowej na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego	25 177 019,01
			RSO5.1. Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	RSO5.1. Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich		Wiązka projektów 13 : Przygotowanie i monitorowanie strategii ZIT, kreowanie polityki rozwoju obszaru	578 967,85

ALOKACJA ZIT WROF Z PROGRAMU FUNDUSZE EUROPEJSKIE NA INFRASTRUKTURĘ, KLIMAT, ŚRODOWISKO 2021-2027

Alokacja ZIT WroF w PLN	Planowany poziom wykorzystania alokacji w PLN	Nazwy wiązek projektowych	Szacowane wartości dofinansowania UE w planowanych wiązkach projektowych w PLN
450 000 000,00	450 000 000,00	Wiązka projektów 1: Poprawa jakości powietrza we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez zakup taboru szynowego i autobusowego	192 614 895,49
		Wiązka projektów 2: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę węzłów przesiadkowych	43 433 885,00
		Wiązka projektów 3: Rozwój zrównoważonego systemu transportowego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę, rozbudowę i przebudowę infrastruktury transportowej oraz rozwój zintegrowanego systemu zarządzania ruchem ITS	213 951 219,51

III → Oleśnica (miasto)

Oleśnica (gmina wiejska) ← III

III → Dobroszyce

V System realizacji

V.1 Warunki i procedury obowiązujące w realizacji instrumentu ZIT

V.1.1 Warunki realizacji instrumentu ZIT

Instrument ZIT może być realizowany zarówno w oparciu o strategię ZIT, jak i strategię rozwoju ponadlokalnego. Przedmiotowy dokument jest Strategią ZIT i zgodnie z zapisami Rozporządzenia Ogólnego pełni rolę strategii terytorialnej, której działania realizowane będą jako zintegrowana inwestycja terytorialna z uwagi na wsparcie z różnych źródeł – co najmniej jednego funduszu, więcej niż jednego programu i więcej niż jednego priorytetu w ramach tego samego programu (art. 29 i art. 30 Rozporządzenia Ogólnego).

Warunki realizacji ZIT wynikają z zapisów Ustawy Wdrożeniowej, w szczególności z art. 34 ust. 6. w którym wskazuje, że warunkami realizacji ZIT jest:

- 1) powołanie związku ZIT, o którym mowa w ust. 5¹²²;
- 2) opracowanie i uchwalenie przez podmioty, o których mowa w ust. 5, strategii terytorialnej, o której mowa w art. 29 Rozporządzenia Ogólnego, zwanej dalej „strategią ZIT”, z zastrzeżeniem ust. 9 oraz jej pozytywne zaopiniowanie przez właściwą instytucję zarządzającą programem w terminie 60 dni od dnia otrzymania – w zakresie możliwości finansowania strategii ZIT w ramach tego programu;
- 3) opracowanie i uchwalenie do dnia 31 grudnia 2025 r. strategii rozwoju ponadlokalnego, o której mowa w art. 10 g ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, w przypadku miejskiego obszaru funkcjonalnego, o którym mowa w ust. 2, miasta będącego siedzibą władz samorządowych województwa lub wojewody, a do czasu jej uchwalenia opracowanie i uchwalenie strategii ZIT.

W nawiązaniu do pkt 3) celem dopełnienia warunków wskazanych w Ustawie Wdrożeniowej, planuje się opracowanie i uchwalenie do dnia 31 grudnia 2025 r. strategii rozwoju ponadlokalnego dla gmin ZIT WrOF, o której mowa w art. 10 g ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.

Zgodnie z zapisami Ustawy Wdrożeniowej oraz Umowy Partnerstwa, zawiązanie zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa (powołanie Związku ZIT) możliwe jest w czterech formach:

¹²² Art. 34. ust. 5 Ustawy Wdrożeniowej: ZIT są zarządzane przez związek ZIT utworzony w jednej z form współpracy jednostek samorządu terytorialnego, o których mowa w art. 64, art. 74 i art. 84 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559, 583 i 1005) albo w ustawie z dnia 9 marca 2017 r. o związku metropolitalnym w województwie śląskim (Dz. U. z 2022 r. poz. 439 i 583), a w przypadku udziału w związku ZIT powiatu stosuje się również przepisy art. 5 ust. 2, art. 72a, art. 73 i art. 75 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 528 i 583).

stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, porozumienia międzygminnego, związku międzygminnego, powiatowego lub powiatowo-gminnego lub związku metropolitalnego województwa śląskiego. Prawną formą współpracy samorządów WrOF jest porozumienie międzygminne. Związki ZIT wobec władz krajowych i regionalnych reprezentują władze miast oraz obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie. Ich podstawowym zadaniem jest kreowanie polityki rozwoju w obszarze funkcjonalnym oraz koordynacja realizowanych projektów, które wynikają z opracowanej strategii ZIT.

Zgodnie z zapisami Porozumienia z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie zasad współpracy Stron Porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji i koordynowaniu wspólnych przedsięwzięć, bieżącej obsłudze i rozliczeniach ZIT WrOF liderem porozumienia międzygminnego jest Gmina Wrocław. Ponadto funkcje administracyjne pełni wydzielona w strukturach Urzędu Miejskiego Wrocławia komórka organizacyjna- Biuro Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych WrOF. Funkcję programowo-opiniotwórczą w systemie wdrażania ZIT WrOF pełni Komitet Sterujący ZIT WrOF, natomiast funkcję konsultacyjno-opiniotwórczą – Rada ZIT WrOF.

Poniżej przedstawiono najważniejsze informacje dotyczące podmiotów zaangażowanych we wdrażanie ZIT WrOF.

Tabela 14 Podmioty zaangażowane w realizację Strategii ZIT WrOF 2021-2027

Podmiot	Funkcja	Przykładowe zadania	Członkowie
Komitet Sterujący ZIT WrOF	programowo-opiniotwórcza	<ul style="list-style-type: none"> • zatwierdzenie Strategii ZIT WrOF 2021-2027 i jej zmian • zatwierdzanie budżetu ZIT WrOF, • powołanie składu Rady ZIT WrOF i Przewodniczącego Rady ZIT WrOF • rozpatrywanie innych spraw oraz opiniowanie dokumentów niezbędnych do realizacji ZIT WrOF 	Przedstawiciele stron Porozumienia.
Rada ZIT WrOF	konsultacyjno-opiniotwórcza	<ul style="list-style-type: none"> • opiniowanie dokumentów niezbędnych do realizacji zadań ZIT WrOF 	Przedstawiciele władz regionalnych, lokalnych i miejskich oraz innych instytucji publicznych, partnerów gospodarczych i społecznych, właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, takich jak partnerzy działający na rzecz środowiska, organizacji pozarządowych oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia

Podmiot	Funkcja	Przykładowe zadania	Członkowie
			społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i niedyskryminacji w stosownych przypadkach, jednostki badawcze i uczelnie wyższe.
Biuro Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych WrOF	administracyjna, koordynacyjna, monitorująca	<ul style="list-style-type: none"> ● kreowanie polityki rozwoju na obszarze realizacji ZIT WrOF ● przygotowanie projektu i aktualizacja Strategii ZIT WrOF 2021-2027 ● przygotowanie projektu, ewaluacja i aktualizacja Strategii rozwoju ponadlokalnego dla obszaru ZIT WrOF ● koordynowanie realizacji projektów wynikających ze Strategii ZIT WrOF 2021-2027 ● przygotowanie i zarządzanie budżetem ZIT WrOF ● wykonywanie czynności administracyjnych wynikających z obsługi Komitetu Sterującego, Rady ZIT WrOF oraz innych czynności związanych z Porozumieniem ● pozyskiwanie i zarządzanie projektami finansowanymi ze środków zewnętrznych oraz realizację, wdrażanie, ewaluację przedsięwzięć zaplanowanych z ich udziałem, a także prowadzenia sprawozdawczości w tym zakresie 	Pracownicy Biura ZIT WrOF.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Porozumienia z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie zasad współpracy Stron Porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji i koordynowaniu wspólnych przedsięwzięć, bieżącej obsłudze i rozliczeniach ZIT WrOF.

Biuro ZIT WrOF

Funkcje administracyjne w ramach Porozumienia ZIT WrOF pełni Biuro Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (Biuro ZIT WrOF) funkcjonujące w strukturach Urzędu Miejskiego Wrocławia. Pracodawcą dla osób zatrudnionych w Biurze ZIT WrOF jest Prezydent Wrocławia. W zakresie realizacji zadań Biuro ZIT WrOF stosuje regulaminy wewnętrzne Urzędu Miejskiego Wrocławia.

Komitet Sterujący ZIT WrOF (Komitet Sterujący)

W skład Komitetu Sterującego wchodzi po jednym przedstawicielu gmin tworzących Wrocławski Obszar Funkcjonalny. Przewodniczącym Komitetu Sterującego jest Prezydent Wrocławia (lub upoważniony przez niego wiceprezydent). Szczegółowe zasady funkcjonowania Komitetu Sterującego określa jego regulamin.

Rada ZIT WrOF (Rada)

W celu włączenia partnerów społeczno-gospodarczych w przygotowania oraz realizację Strategii ZIT WrOF 2021-2027 powołano Radę ZIT WrOF. Rada ZIT WrOF pełni funkcję konsultacyjno-opiniotwórczą.

Zgodnie z art. 8 rozporządzenia ogólnego, w celu powołania Rady ZIT przeprowadzono otwarty nabór na partnerów społeczno-gospodarczych. Prowadzony był on od 01.08.2022 r. do 16.08.2022 r., a jego celem było wyłonienie członków Rady ZIT WrOF.

Zgodnie z wymogami w naborze, podmioty zgłaszające swoją kandydaturę do udziału w Radzie ZIT WrOF powinny posiadać:

- doświadczenie w zakresie środków unijnych,
- doświadczenie w zakresie projektów unijnych, w szczególności z udziałem partnerów i projektów zintegrowanych,
- znajomość obszaru wsparcia programu regionalnego, jak również obszaru i specyfiki gmin tworzących ZIT WrOF,
- specjalistyczną wiedzę w zakresie poszczególnych dziedzin społecznych i gospodarczych diagnozowanych w ramach Strategii ZIT i Strategii Rozwoju Ponadlokalnego.

W ramach naboru wyłoniono 21 członków Rady ZIT WrOF. Przewodniczącą Rady wybiera Komitet Sterujący.

W ramach procesu opracowywania, a następnie realizacji dokumentu niezwykle istotne jest zaangażowanie szerokiego katalogu podmiotów oraz instytucji, który obejmuje trzy sektory: publiczny, społeczny i gospodarczy. Ich włączenie jest możliwe dzięki prowadzonym w trakcie prac nad dokumentami warsztatom i spotkaniom, jak również badaniom ankietowym, a następnie procesom konsultacji i opiniowania dokumentu.

Skład Rady ZIT WrOF jest szeroki i uwzględnia przedstawicieli władz regionalnych, lokalnych i miejskich oraz innych instytucji publicznych, partnerów gospodarczych i społecznych, podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, takich jak partnerzy działający na rzecz środowiska, organizacji pozarządowych, oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia

społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i niedyskryminacji w stosownych przypadkach, jednostki badawcze i uczelnie wyższe.

Zasady funkcjonowania Rady ZIT WrOF określa Regulamin Rady ZIT WrOF. Wśród zadań Rady zgodnie z regulaminem wskazuje się m.in.:

- a) opiniowanie projektu Strategii ZIT WrOF oraz Strategii Rozwoju Ponadlokalnego,
- b) opiniowanie zmian do Strategii ZIT WrOF oraz Strategii Rozwoju Ponadlokalnego,
- c) udział w procesie monitorowania postępów wdrażania Strategii ZIT WrOF oraz Strategii Rozwoju Ponadlokalnego.

Rada ZIT WrOF bierze udział w pracach nad opracowaniem dokumentów poprzez warsztaty, spotkania oraz procesy konsultacji i opiniowania dokumentów.

Kadencja Rady ZIT WrOF trwa od dnia jej powołania do końca obowiązywania Programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027.

Skład Rady ZIT WrOF został przedstawiony poniżej w tabeli:

Tabela 15 Skład Rady ZIT WrOF

Organizacja	Obszar działalności
Gmina Wrocław	sport, edukacja, kultura, ochrona zdrowia, usługi socjalne, rynek pracy, środowisko, mobilność, gospodarka wodno-kanalizacyjna, energia, mobilność, odpady komunalne, bezpieczeństwo
Dolnośląska Izba Gospodarcza	rynek pracy, biznes
Powiat Wrocławski	sport, edukacja, kultura, ochrona zdrowia, usługi socjalne, rynek pracy, środowisko, mobilność, gospodarka wodna, energia,
Dolnośląski Urząd Wojewódzki	kultura, gospodarka wodna, energia, infrastruktura
Powiat Średzki	ochrona zdrowia, ochrona środowiska, edukacja i wychowanie
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości Politechniki Wrocławskiej	edukacja, przedsiębiorczość
Biuro Wrocław Bez Barrier	usługi socjalne i pomoc społeczna, niepełnosprawność
Wrocławskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie BONITUM	sport, turystyka, rekreacja, usługi socjalne, pomoc społeczna
A.F.O. Kancelaria Doradztwa Podatkowego. System rachunkowości Waldemar Szewc	edukacja, wychowanie, doradztwo podatkowe
Łoża Dolnośląska BCC	sport, edukacja, kultura, ochrona zdrowia, usługi socjalne, rynek pracy, środowisko, mobilność, gospodarka wodna, energia, odpady komunalne, bezpieczeństwo, IT, telekomunikacja
Fundacja "Potrafię Pomóc" na rzecz dzieci niepełnosprawnych z wadami rozwojowymi	edukacja, ochrona zdrowia, usługi socjalne, rynek pracy
Solid Solutions Sp. z o.o.	mobilność, informatyka

Organizacja	Obszar działalności
Neurosoft sp. z o.o.	mobilność, bezpieczeństwo inteligentne systemy transportowe, smart city
Dolnośląska Federacja Organizacji Pozarządowych	podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, Wsparcie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego, działania na rzecz rozwoju III sektora i usług społecznych, ekonomia społeczna, działania rzecznicze
Fundacja Imago	usługi socjalne, rynek pracy
Dolnośląscy Pracodawcy	podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, rynek pracy, prawa pracodawców, działalność gospodarcza, legislacja
Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego	sport, edukacja, kultura, ochrona zdrowia, usługi socjalne, rynek pracy, środowisko, mobilność, gospodarka wodno-kanalizacyjna, energia, mobilność, odpady komunalne, bezpieczeństwo
Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej	ekonomia społeczna, usługi społeczne
Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy	rynek pracy
Wrocławska rada ds. Równego traktowania	równe traktowanie, przeciwdziałanie dyskryminacji, promowanie zasad równego traktowania
WIN TECH Consulting sp. z o.o.	rynek pracy, ochrona środowiska, gospodarka wodna, energia
Instytut Rozwoju Terytorialnego	ochrona środowiska, energia, odpady

Źródło: opracowanie własne.

Zmiana w składzie Rady ZIT WrOF- przy zachowaniu reprezentatywności środowisk partnerów społeczno- gospodarczych nie wpływa na konieczność aktualizacji Strategii ZIT WrOF 2021-2027.

ZIT WrOF – a IZ FEDS 2021-2027

Podstawą realizacji Instrumentu ZIT WrOF oraz realizacji projektów w ramach Funduszy Europejskich dla Dolnego Śląska 2021-2027, jest Porozumienie w sprawie określenia zasad, trybu i warunków realizacji Instrumentu Terytorialnego: Zintegrowane Inwestycje Terytorialnego Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, w tym realizacji projektów strategicznych w ramach Funduszy Europejskich dla Dolnego Śląska 2021-2027, zawarte pomiędzy Zarządem Województwa Dolnośląskiego, a Prezydentem Wrocławia (Liderem Porozumienia ZIT WrOF). Porozumienie jest zawarte na okres od dnia jego podpisania do zakończenia i rozliczenia realizacji zadań w ramach FEDS 2021-2027 oraz wygaśnięcia wszelkich zobowiązań wynikających z jego postanowień dla Stron.

Zgodnie z zapisami porozumienia między Zarządem Województwa Dolnośląskiego a Prezydentem Wrocławia, zadania realizowane przez Gminę Wrocław (Instytucję reprezentującą ZIT WrOF) to w szczególności:

- przedłożenie do zaopiniowania przez Instytucję Zarządzającą FEDS Strategii ZIT 2021-2027 w zakresie możliwości finansowania strategii w ramach 2021-2027 wraz z innymi dokumentami wymaganymi przepisami prawa i/lub Wytocznymi krajowymi;
- sporządzenie w ramach Strategii ZIT 2021-2027 listy projektów strategicznych ZIT (zgodnie z Wytocznymi krajowymi dot. wyboru projektów 2021-2027);
- zaangażowanie w proces przyjęcia i zmiany listy projektów strategicznych ZIT ujętej w Strategii ZIT 2021-2027 partnerów społecznych;
- osiągnięcie programowych wskaźników (wskaźniki produktu i rezultatu z projektów strategicznych ZIT);
- monitoring postępu realizacji postanowień Porozumienia oraz postępu realizacji projektów strategicznych ZIT wskazanych w Strategii ZIT 2021-2027 ;
- koordynacja realizacji Strategii ZIT 2021-2027 oraz realizacji projektów strategicznych ZIT;
- współpraca z IZ FEDS przy realizacji badań ewaluacyjnych, analiz, ekspertyz prowadzonych lub zleczanych przez np. Instytucje Zarządzające innymi Programami, ministerstwo właściwe ds. rozwoju regionalnego, Komisję Europejską;
- współorganizacja działań informacyjnych i promocyjnych na wniosek IZ FEDS i/lub Ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, wydarzeń medialnych (np. briefingu prasowego, konferencji prasowej) wspólnie z przedstawicielami Ministra/IZ FEDS w przypadku np. otwarcia projektów;
- konsultacja dokumentów wdrożeniowych służących realizacji FEDS w zakresie realizacji projektów strategicznych wskazanych w Strategii ZIT 2021-2027;
- konsultacja i uzgadnianie z IZ FEDS harmonogramów naborów, w zakresie naborów dedykowanych ZIT;
- wstępna konsultacja z IZ FEDS kryteriów wyboru projektów dla projektów strategicznych ZIT w ramach prac Komitetu Monitorującego FEDS 2021-2027;
- uczestnictwo w wyborze do dofinansowania projektów wynikających ze Strategii ZIT 2021-2027 w ramach FEDS 2021-2027 poprzez umieszczenie oraz zmianę w Strategii ZIT 2021-2027 listy projektów strategicznych;
- archiwizacja dokumentów związanych z realizacją Strategii ZIT 2021-2027 zgodnie z przepisami krajowymi.

Funkcje administracyjne Lidera Porozumienia międzygminnego ZIT WrOF pełni Biuro Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (Biuro ZIT WrOF) funkcjonujące w strukturach Urzędu Miejskiego Wrocławia. Pracodawcą dla osób zatrudnionych w

Biurze ZIT WrOF jest Prezydent Wrocławia. W zakresie realizacji zadań Lidera Biuro ZIT WrOF będzie stosować regulaminy wewnętrzne Urzędu Miejskiego Wrocławia.

Przykładowe zadania Biura ZIT WrOF to:

- kreowanie polityki rozwoju na obszarze realizacji ZIT WrOF;
- przygotowanie projektu i aktualizacja Strategii ZIT WrOF 2021-2027;
- przygotowanie projektu, ewaluacja i aktualizacja Strategii rozwoju ponadlokalnego dla obszaru ZIT WrOF;
- koordynowanie realizacji projektów wynikających ze Strategii ZIT WrOF 2021-2027;
- przygotowanie i zarządzanie budżetem ZIT WrOF;
- wykonywanie czynności administracyjnych wynikających z obsługi Komitetu Sterującego, Rady ZIT WrOF oraz innych czynności związanych z Porozumieniem;
- pozyskiwanie i zarządzanie projektami finansowanymi ze środków zewnętrznych oraz realizacja, wdrażanie, ewaluacja przedsięwzięć zaplanowanych z ich udziałem, a także prowadzenia sprawozdawczości w tym zakresie (w tym ramach środków Pomocy Technicznej).

V.1.2 Procedury obowiązujące w realizacji Strategii ZIT WrOF 2021-2027

Zarys procedury przygotowania i zatwierdzenia Strategii ZIT WrOF oraz jej zmian

Projekt Strategii ZIT WrOF 2021-2027 jest przygotowywany przez Biuro ZIT WrOF i konsultowany przez Radę ZIT WrOF oraz Komitet Sterujący ZIT WrOF. Dokument jest poddawany Strategicznej Ocenie Oddziaływania na Środowisko. Rekomendacje z SOOS są uwzględniane w dokumencie.

Dokument podlega konsultacjom społecznym, które mają na celu uzyskanie opinii na temat opracowanego projektu Strategii ZIT WrOF 2021-2027. W konsultacje i opiniowanie dokumentu zaangażowany jest szeroki katalog interesariuszy. Proces konsultacji powinien być zgodny z zasadą partnerstwa opisaną w art. 8 Rozporządzenia Ogólnego.

Następnie dokument jest przyjmowany w formie uchwały przez Komitet Sterujący. Ponadto zgodnie z art. 34 ust. 6 oraz 7. Ustawy Wdrożeniowej Strategia ZIT WrOF 2021-2027 podlega opiniowaniu przez właściwą instytucję zarządzającą programem oraz Ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego w terminie 60 dni od dnia jej otrzymania. Pozytywne opinie ww. podmiotów są warunkiem realizacji ZIT WrOF.

Aktualizacja dokumentu odbywa się w tym samym trybie, co pierwsze opracowanie strategii i przyjęcie jej przez Związek ZIT. Za aktualizację i wprowadzenie zmian w dokumencie odpowiada Biuro ZIT WrOF, następnie dokument jest opiniowany przez Radę ZIT WrOF oraz zatwierdzany przez

Komitet Sterujący w formie uchwały. Aktualizacja dokumentu podlega opiniowaniu przez właściwą instytucję zarządzającą programem oraz Ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego.

Zaangażowanie partnerów z obszaru funkcjonalnego we wdrażanie Strategii ZIT WrOF 2021-2027

Partnerzy z Wrocławskiego obszaru funkcjonalnego, biorą udział we wdrażaniu niniejszej Strategii poprzez aktywne uczestnictwo w pracach Rady ZIT WrOF. Rada ZIT WrOF, reprezentując różne środowiska w tym społeczne, naukowe, środowiskowe, pełni funkcję konsultacyjno- opiniodawczą, pracuje zgodnie z regulaminem Rady.

Wśród zadań Rady zgodnie z regulaminem wskazuje się:

- opiniowanie projektu Strategii ZIT WrOF2021-2027 oraz Strategii Rozwoju Ponadlokalnego,
- opiniowanie zmian do Strategii ZIT WrOF2021-2027 oraz Strategii Rozwoju Ponadlokalnego,
- udział w procesie monitorowania postępów wdrażania Strategii ZIT WrOF2021-2027 oraz Strategii Rozwoju Ponadlokalnego.

Rada ZIT WrOF wyraża stanowisko w sprawach należących do jej kompetencji. Ostateczne stanowisko Rady w sprawie opiniowanych dokumentów zapada zwykłą większością głosów. Za każdym razem Biuro przedstawia stanowisko Rady członkom Komitetu Sterującego na posiedzeniu, na którym planowane jest omówienie przekazanych do opinii dokumentów.

Ponadto obowiązkiem członka Rady ZIT WrOF jest:

- a) Systematyczny i aktywny udział w spotkaniach Rady ZIT WrOF.
- b) Przekazywanie informacji organizacjom i podmiotom, które reprezentują.
- c) Konsultowanie swoich stanowisk z właściwymi organizacjami/podmiotami, które reprezentują.
- d) Współpraca z innymi członkami Rady ZIT WrOF oraz instytucjami wdrażającymi programy.
- e) Wspomaganie i branie czynnego udziału w tworzeniu dokumentów programowych oraz zintegrowanych projektach w szczególności udzielanie porad, sugestii oraz wskazówek.
- f) Współpraca z pracownikami Biura Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego.
- g) Inicjowanie i wspomaganie działalności na rzecz społeczności lokalnej w zakresie projektów zintegrowanych.

Dodatkowo, przedstawiciele Rady angażowali się w prace nad Strategią ZIT WrOF 2021-2027 poprzez aktywne uczestnictwo w warsztatach i zogniskowanych wywiadach grupowych, celem spotkań było zdiagnozowanie możliwości rozwoju współpracy instytucji i podmiotów funkcjonujących na terenie

WrOF. Zakres poruszanych tematów na warsztatach i podczas wywiadów dotyczył m.in.: gospodarki, infrastruktury i środowiska, kultury, sportu, turystyki oraz spraw społecznych.

Partnerzy biorą czynny udział w konsultacjach społecznych Projektu Strategii ZIT WrOF 2021-2027, które mają na celu uzyskanie opinii na temat opracowanego projektu dokumentu. W konsultacje i opiniowanie dokumentu zaangażowany jest szeroki katalog interesariuszy. Proces konsultacji jest zgodny z zasadą partnerstwa opisaną w art. 8 Rozporządzenia Ogólnego.

Zasady wyboru projektów finansowanych z FEDS 2021-2027 oraz FEnIKS 2021-2027 w ramach instrumentu ZIT

Zgodnie z założeniami FEDS 2021-2027 oraz FEnIKS 2021-2027 w ramach instrumentu ZIT przewiduje się niekonkurencyjny tryb wyboru projektów przeznaczonych do dofinansowania w ramach przyznanych na dany cel alokacji.

W celu identyfikacji projektów rekomendowanych do dofinansowania w pierwszej kolejności odbyło się szereg spotkań z przedstawicielami Gmin tworzących Związek ZIT WrOF, jak również z członkami Rady ZIT WrOF oraz organami prowadzącymi szkoły zawodowe (w przypadku tych organów prowadzących dyskutowano o możliwości wsparcia w zakresie dofinansowania CP4 EFS+ Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych, Priorytet 8 Fundusze Europejskie dla edukacji na Dolnym Śląsku programu FEDS 2021-2027). Po dokładnym omówieniu zakresu możliwego wsparcia w zakresie dofinansowania w ramach programu FEDS 2021-2027 oraz FEnIKS 2021-2027, przekazaniu wszelkich informacji warunkujących wybór projektów, w szczególności:

- warunków realizacji projektów,
- obowiązujących uregulowań (Rozporządzenia KE, UP itp.),

został przeprowadzony nabór na listy projektów. W odpowiedzi, Gminy ZIT WrOF oraz organy prowadzące zgłaszały projekty rekomendowane do dofinansowania zgodnie warunkami programów.

W efekcie zostały stworzone listy projektów rekomendowanych do dofinansowania w ramach FEDS 2021-2027 oraz FEnIKS 2021-2027 z podziałem na cele szczegółowe. Do list projektów podstawowych zostały stworzone również listy projektów rezerwowych, a ponadto w ramach listy projektów programu regionalnego wyszczególnione zostały zadania dotyczące EFRR lub EFS. Wyboru projektów do dofinansowania będzie dokonywać odpowiednia dla danego Programu IZ. Strategia ZIT WrOF wraz z listami projektów uzyskała pozytywną opinię Rady ZIT WrOF, a ponadto została przyjęta w drodze Uchwały przez Komitet Sterujący ZIT WrOF. Rekomendowane projekty do dofinansowania wskazane

są według kolejności podanej na ww. listach do wysokości alokacji przeznaczonej na dany obszar tematyczny.

Z uwagi na sprawne i szybkie wykorzystanie środków UE oraz osiągnięcie zakładanych wskaźników projekty na listach ułożono w oparciu o poziom zaawansowania prac w projekcie, czyli możliwość jak najwcześniejszego terminu jego realizacji biorąc pod uwagę:

- w pierwszej kolejności: gotowość aplikacyjną projektu
- w drugiej kolejności planowany, deklarowany na etapie przyjmowania Strategii ZIT termin zakończenia rzeczowej realizacji projektu¹²³,
- na końcu: planowany termin rozpoczęcia rzeczowej realizacji projektu.

W sytuacji pojawienia się wolnych środków w ramach Działania rekomendowany do dofinansowania będzie projekt wskazany na liście rezerwowej wg stopnia zaawansowania prac w projekcie. Opinię w tej sprawie będzie wydawało Biuro ZIT WrOF.

Dopuszcza się także możliwość zwiększenia dofinansowania projektom wybranym do dofinansowania, np. w sytuacji zwiększenia wartości całkowitej projektów na skutek rozstrzygnięcia procedury przetargowej.

W przypadku projektów dotyczących inwestycji wodno-kanalizacyjnych lista została przygotowana w oparciu o zapisy FEDS 2021-2027. W pierwszej kolejności rekomendowane do dofinansowania są projekty realizowane w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM, następnie w aglomeracjach od 2 tys. do poniżej 10 tys. RLM. Wszystkie projekty muszą wynikać z VI Aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (z późniejszymi zmianami).

Ponadto zastrzega się, że w przypadku, w którym rekomendowany projekt danego wnioskodawcy zostanie usunięty z listy podstawowej w wyniku nieuwzględnienia po negocjacjach z KE zmiany Programu FEDS 2021-2027 zgodnie z potrzebami ZIT wówczas wnioskodawca ten ma prawo do zgłoszenia innego projektu do dofinansowania w miejsce powyższego.

Biorąc pod uwagę powyższe zapisy należy uznać, że wybór projektów do dofinansowania jest zgodny z art. 8 Rozporządzenia Ogólnego.

---

¹²³ Przy czym na etapie realizacji jest możliwe przesunięcie terminu realizacji projektu w uzasadnionych przypadkach

V.2 Monitoring i ewaluacja

V.2.1 Monitoring i rezultaty planowanych działań

Monitoring ma na celu zapewnienie prawidłowego i efektywnego wdrażania zaplanowanej interwencji. Pozwala wykrywać na wczesnym etapie zagrożenia oraz ewentualną konieczność wprowadzenia korekt w dokumencie z uwagi na zmieniające się uwarunkowania i sytuację, zarówno w poszczególnych gminach, jak i w województwie, kraju czy na świecie. Umożliwia dokonaniemodyfikacji zakresu działań czy zmian podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację. W odniesieniu do niniejszego dokumentu, monitoring będzie prowadzony na dwóch poziomach: strategicznym – w odniesieniu do planowanych kierunków działań oraz operacyjnym – uwzględniającym przedsięwzięcia zintegrowane w ramach instrumentu ZIT.

W ramach monitoringu poziomu strategicznego ocenie podlegać będzie katalog wskaźników przyporządkowanych do poszczególnych kierunków działania.

Monitoring prowadzony na poziomie operacyjnym dotyczyć będzie wskaźników rezultatu i produktów zdefiniowanych w niniejszej Strategii.

Monitoring jest procesem ciągłym, a analiza wskaźnikowa prowadzona jest minimum raz w roku. Jego prowadzenie ma na celu uzyskanie informacji o stopniu realizacji zaplanowanych przedsięwzięć oraz dokonywanie korekt podczas wdrażania interwencji.

Systematyczny monitoring powinien przyczynić się do zapewnienia stałej kontroli jakości zarządzania środowiskiem i realizacji Kierunków działań przewidzianych w Strategii ZIT WrOF na lata 2021-2027. Ocena skuteczności przedsięwzięć realizowanych w ramach Kierunków działań określonych w Strategii odbywa się w odniesieniu do potrzeb obszaru ZIT WrOF oraz wpływu zaplanowanych działań na środowisko przyrodnicze.

Podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie procesu monitorowania (zarówno na poziomie strategicznym, jak i operacyjnym) jest Biuro ZIT WrOF. Podmiot ten odpowiedzialny będzie za zbieranie i gromadzenie w postaci baz danych zmian poszczególnych wskaźników oraz ich analizę ilościową w celu identyfikacji postępów i tendencji rozwojowych obszaru.

Tabela 16 Monitoring Strategii ZIT WrOF2021-2027

FEDS - wykaz planowanych wskaźników do realizacji		
Wskaźniki produktu	Wartość	Jednostka miary
Budynki publiczne o lepszej charakterystyce energetycznej	9 907,18	m2
Długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzania ścieków	38,17	km
Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego	297,00	szt.
Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu	1,00	szt.

FEDS - wykaz planowanych wskaźników do realizacji		
Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	866,00	osoby
Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	10,00	obiekty kulturalne i turystyczne
Liczba opracowanych ekspertyz	5,00	szt.
Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	295,00	osoby
Liczba posiedzeń komitetów, sieci grup oraz innych spotkań w celu wymiany doświadczeń z partnerami	24,00	szt.
Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	30,00	osoby
Liczba przeprowadzonych ewaluacji	1,00	szt.
Liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów	361,00	osoby
Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji	43,00	osoby
Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem	975,00	osoby
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach uczniowskich	655,00	osoby
Liczba wspartych form ochrony przyrody	14,00	szt.
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1 006 202,00	osoby
Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich	191 232,95	m2
Wspierana infrastruktura rowerowa	41,93	km
Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1,00	wkłady na rzecz strategii / szt.
Wydajność nowo wybudowanych lub zmodernizowanych instalacji oczyszczania ścieków	25 000,00	RLM
Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu	7,50	ha
Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	28,00	szt.
Wskaźniki rezultatu	Wartość	Jednostka miary
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują przez co najmniej 24 miesiące po zakończeniu projektu	297,00	osoby
Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	569 302,00	osoby odwiedzające/rok
Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług	12,00	podmioty
Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje lub umiejętności po opuszczeniu programu	829,00	osoby
Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	223,00	szt.
Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury	755 719,00	osoby
Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia	19 520,00	osoby
Powierzchnia wspartych obszarów chronionych	4,00	ha
Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej	190 996,00	użytkownicy/rok
Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego	605 666,00	użytkownicy/rok
Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych)	1 225,44	MWh/rok
Szacowana emisja gazów cieplarnianych*	3 841,90	tony równoważnika CO2/rok

*Wartość wskaźnika ma charakter tymczasowy i będzie podlegał rewizji w ramach przeglądu śródkresowego

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 17 Monitoring Strategii ZIT WrOF2021-2027

FEnIKS 2021-2027 - wykaz planowanych wskaźników do realizacji

FEnIKS 2021-2027 - wykaz planowanych wskaźników do realizacji		
Wskaźniki produktu	Wartość	Jednostka miary
Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego	7 163,00	osoba
Wskaźniki rezultatu	Wartość	Jednostka miary
Emisja CO2 w transporcie pasażerskim	137,60	tony ekwiwalentu CO2/rok
Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych linii tramwajowych i linii metra	2 078 572,00	użytkownicy/rok

Źródło: opracowanie własne.

V.2.2 Ewaluacja

Skuteczne wdrażanie zaplanowanych działań możliwe jest dzięki posiadaniu wiedzy na temat postępów związanych z realizacją przedsięwzięć. Możliwe jest to dzięki konsekwentnie prowadzonemu monitoringowi oraz ewaluacji. Ewaluacja stanowi standard w systemie zarządzania polityką spójności¹²⁴. Realizowana jest w celu oceny jakości i efektywności prowadzonych działań. Jej celem jest nie tylko uzyskanie informacji i wiedzy teoretycznej, ale również poprawa jakości wdrażanej interwencji, która możliwa będzie poprzez aktualizację strategii, zgodnie z wynikiem ewaluacji. Wśród kryteriów ewaluacji wskazuje się w szczególności skuteczność, efektywność, użyteczność, trwałość i trafność. Rekomenduje się, aby ewaluacja przeprowadzana była w połowie okresu realizacji zapisów strategii (ewaluacja on-going) oraz na koniec realizacji jej obowiązywania (ewaluacja ex-post), a podmiotem dokonującym ewaluację byli zewnętrzni i niezależni eksperci (ewaluacja zewnętrzna). Podczas oceny bada się efekty interwencji publicznej, w celu sformułowania wniosków i rekomendacji, które pozwolą na podniesienie jakości realizowanej interwencji.

¹²⁴ Ewaluacja – Poradnik dla pracowników administracji publicznej, 2022, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.

V.3 Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko i konsultacje społeczne

Konsultacje mają na celu uzyskanie opinii na temat opracowanego projektu Strategii ZIT WrOF 2021-2027. W konsultacje i opiniowanie dokumentu zaangażowany został szeroki katalog interesariuszy. Proces konsultacji był zgodny z zasadą partnerstwa opisaną w art. 8 Rozporządzenia Ogólnego. Poniżej opisano szczegółowo proces Strategicznej oceny oddziaływania na środowisko oraz konsultacji społecznych.

Projekt Strategii ZIT WrOF 2021-2027 zgodnie z ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko, podlega strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko (SOOŚ) oraz weryfikacji przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska we Wrocławiu i Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego we Wrocławiu.

Na podstawie art. 46 ust. 1 pkt 2 dnia 22 listopada 2022 roku wystąpiono do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu oraz do Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego we Wrocławiu o uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko dla „Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027”.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu uzgodnił zakres pismem z dnia 16 grudnia 2022 r. (znak pisma: WSI.411.479.2022.KM), Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu uzgodnił zakres pismem z dnia 24 listopada 2022 r. (znak pisma: ZNS.9022.4.115.2022.DG).

Pismem z dnia 24 kwietnia 2023 r. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu zaopiniował pozytywnie „Strategię Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko (znak pisma: WSI.410.124.2023. KM).

Pismem z dnia 3 kwietnia 2023 r. Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu zaopiniował pozytywnie „Strategię Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko (znak pisma: ZNS.9022.4.21.2023).

Ponadto zgodnie z art. 30, art. 39 ust 1 i ust 2 oraz art. 40 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2022 r. poz. 1029 z późn. zm.) Prezydent

Wrocławia zawiadomił o możliwości zapoznania się z projektem dokumentu pn. „Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

Celem konsultacji społecznych było zebranie uwag i opinii do projektu dokumentu „Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego 2021-2027” wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko w celu wypracowania ostatecznej wersji dokumentów. Konsultacje skierowane były do mieszkańców gmin Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, partnerów społecznych i gospodarczych.

W ramach konsultacji społecznych podjęto współpracę z utworzonym w dniu 13 września 2022r. organem doradczym – Rada ZIT WrOF. Jest to organ składający się z przedstawicieli władz regionalnych, lokalnych i miejskich oraz innych instytucji publicznych, partnerów gospodarczych i społecznych, właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, takich jak partnerzy działający na rzecz środowiska, organizacji pozarządowych, oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i niedyskryminacji w stosownych przypadkach, jednostki badawcze i uczelnie wyższe. Zadaniem powstałego organu jest opiniowanie dokumentu wraz z monitoringiem jego realizacji.

Zapoznanie się z treścią dokumentów tj. projektem Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego 2021-2027 oraz Prognozy oddziaływania na środowisko oraz składanie opinii do nich było możliwe w dniach od 28 marca do 18 kwietnia 2023 r. (tj. przez 21 dni).

Opinie do dokumentów można było składać w formie:

- elektronicznej za pomocą formularza,
- pisemnej,
- ustnie do protokołu w miejscu wyłożenia dokumentów,
- ustnie podczas spotkań konsultacyjnych.

Zainteresowani mieszkańcy mieli możliwość bezpośredniego udziału w konsultacjach społecznych.

W ramach konsultacji odbyły się 4 otwarte spotkania konsultacyjne:

- we Wrocławiu,
- w Oleśnicy,
- w Obornikach Śląskich,

- w Kobierzycach,

w trakcie których zaprezentowane zostały projekty dokumentów, udzielano szczegółowych informacji i odpowiadano na pytania.

Konsultacje pisemne za pośrednictwem poczty elektronicznej, podanej na stronie zawierającej ogłoszenie o konsultacjach, stanowiły uzupełnienie stacjonarnych spotkań konsultacyjnych oraz pozwoliły na włączenie w proces partycypacyjny większej liczby mieszkańców, w tym osób z niepełnosprawnościami.

Konsultowane dokumenty oraz ogłoszenia o konsultacjach zostały udostępnione w wersji elektronicznej na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego Wrocławia, na stronie Biura ZIT WrOF oraz na stronach internetowych gmin ZIT WrOF. W wersji papierowej dokumenty oraz ogłoszenie były dostępne w siedzibie Urzędu Miejskiego Wrocławia przy ul. Komuny Paryskiej 39-41, 50-451 Wrocław.

Przeprowadzone działania informacyjno-promocyjne miały na celu poinformowanie oraz zainteresowanie prowadzonymi konsultacjami wszystkie grupy interesariuszy, w tym przede wszystkim mieszkańców, przedsiębiorców oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych.

Ponadto, mailowo zaproszenia do udziału w konsultacjach społecznych skierowano do ponad 100 przedstawicieli podmiotów społecznych, gospodarczych, pracowników jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego, placówek oświatowych, przedstawicieli organizacji pozarządowych, przedsiębiorców oraz ekspertów, którzy brali udział w zogniskowanych wywiadach grupowych przeprowadzonych we wrześniu 2022 r. w ramach prowadzonych badań społecznych, których wynik znalazł odzwierciedlenie w części diagnostycznej projektu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027. Zaproszenia skierowane zostały do ekspertów merytorycznych z gmin i powiatów zlokalizowanych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego i Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego. Ponadto do przedstawicieli Dolnośląskich Pracodawców, Dolnośląskiej Federacji Organizacji Pozarządowych, Dolnośląskiej Izby Gospodarczej, Dolnośląskiej Służby Dróg i Kolej, Dolnośląskiego Ośrodka Polityki Społecznej, Dolnośląskiego Wojewódzkiego Urzędu Pracy, Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, Instytutu Rozwoju Terytorialnego, Państwowego Funduszy Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Łoży Dolnośląskiej BCC, organizacji pozarządowych, uczelni wyższych, instytucji kultury i placówek oświatowych.

W ramach konsultacji społecznych zgłoszono 97 opinii. Do projektu dokumentu pn. Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027 zgłoszono 94 opinii, w tym uwzględniono 36, częściowo uwzględniono 13, nieuwzględniono 44, jedna opinia została zgłoszona w formie pytania. Do projektu Prognozy oddziaływania na środowisko zgłoszono 3 opinie, żadnej nieuwzględniono.

Uzyskane stanowiska oraz opinie organów wykorzystano przy konstruowaniu ostatecznej wersji „Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

V.4 Komplementarność opracowania

Zgodnie z zasadami planowania strategicznego, sformułowane w niniejszej strategii założenia planistyczne i cele oraz kierunki działań powinny wpisywać się i być spójne z założeniami dokumentów wyższego rzędu: europejskimi, krajowymi czy regionalnymi.

Poniżej wskazano dokumenty, z którymi spójna jest Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027 oraz wykazano komplementarność celów strategicznych Strategii ZIT WrOF 2021-2027 z przytoczonymi dokumentami.

Europejski Zielony Ład¹²⁵

Dokument wskazuje plan działań mających na celu umożliwienie efektywnej wykorzystania zasobów dzięki wdrażaniu koncepcji czystej gospodarki o obiegu zamkniętym oraz wzmocnieniu i ochronie bioróżnorodności oraz ograniczeniu ilości zanieczyszczeń. Założenia w niniejszej strategii, w szczególności Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu, a w tym Priorytet 9. Gospodarka o obiegu zamkniętym są spójne z założeniami dokumentu Europejski Zielony Ład.

Europejski Zielony Ład	Strategia ZIT WrOF 2021-2027
<ul style="list-style-type: none"> ● inwestycje w technologie przyjazne dla środowiska ● wspieranie innowacji przemysłowych ● wprowadzanie czystszych, tańszych i zdrowszych form transportu prywatnego i publicznego ● obniżenie emisyjności sektora energii ● zapewnienie większej efektywności energetycznej budynków 	<p>Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu</p>

¹²⁵ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu ekonomiczno-społecznego i Komitetu Regionów Europejski Zielony Ład COM/2019/640 final

Nowy Europejski Bauhaus

Celem wprowadzenia nowego europejskiego Bauhausu jest zapewnienie społeczeństwu dostępu do towarów, które pochodzą z obiegu zamkniętego, są mniej emisyjne oraz takich, które wspierają regenerację przyrody i chronią bioróżnorodność. Poniżej odniesiono się do realizacji nowego europejskiego Bauhausu poprzez wskazanie wyróżnionych w przytoczonym dokumencie osi tematycznych ścieżki transformacji wraz z odniesieniem do celów strategicznych zaplanowanych w Strategii ZIT WrOF 2021-2027.

Nowy Europejski Bauhaus	Strategia ZIT WrOF 2021-2027
Powrót do natury	Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu
Odzyskanie poczucia przynależności	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia na terenie WrOF
Nadanie priorytetu miejscom i ludziom, którzy tego najbardziej potrzebują	
Potrzeba zapewnienia w ekosystemach przemysłowych długoterminowego myślenia w kategoriach cyklu życia produktu	Cel strategiczny 2. Wzmacnianie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 stanowi podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej Polski do roku 2030. W przyjętej perspektywie kładzie nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju, w szczególności zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wsparcie rozwoju obszarów, które tracą funkcje społeczno-gospodarcze lub nie są w stanie wykorzystać i rozwinąć posiadanego potencjału rozwojowego. Poniżej zestawiono cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 z celami zidentyfikowanymi w niniejszej strategii.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Strategia ZIT WrOF 2021-2027
Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia na terenie WrOF
	Cel strategiczny 2. Wzmacnianie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF
Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia na terenie WrOF
	Cel strategiczny 2. Wzmacnianie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF
Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia na terenie WrOF
	Cel strategiczny 4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF

Krajowa Polityka Miejska 2030

Krajowa polityka miejska 2030 jest dokumentem, który skupia się na zrównoważonym rozwoju miast oraz miejskich obszarów funkcjonalnych oraz wskazuje działania, narzędzia i instrumenty, będące odpowiedzią na aktualne zjawiska i procesy identyfikowane w miastach. W dokumencie wskazano szereg celów, które wpisują się w wizję rozwoju miast oraz ich obszarów funkcjonalnych w perspektywie długofalowej, mianowicie:

- miasto kompaktowe skupia się zrównoważonym rozwoju obszarów miejskich oraz racjonalnym wykorzystaniu przestrzeni i dostępnych zasobów,
- miasto zielone dotyczy realizacji działań mających na celu przeciwdziałanie i zapobieganie negatywnym skutkom kryzysu klimatycznego oraz poprawie jakości powietrza,
- miasto produktywne oznacza rozwój zdywersyfikowanej gospodarki oraz zwiększenie atrakcyjności rynku pracy na obszarach miejskich,
- miasto cyfrowe zakłada zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem miejskim poprzez procesy transformacji cyfrowej,
- miasto dostępne ma zapewnić równe szanse wszystkim mieszkańcom w dostępie do usług oraz umożliwić pełne uczestnictwo w życiu społecznym,
- miasto sprawne oznacza zdolność skutecznego wykorzystania posiadanych zasobów, zwiększenie efektywności zarządzania oraz stopnia współpracy między interesariuszami procesu rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych.

Poniżej odniesiono się do celów Krajowej polityki miejskiej 2030 i celów Strategii ZIT WrOF 2021-2027, których zakres realizacji tożsamy jest ze wskazanymi założeniami.

Krajowa Polityka Miejska 2030	Strategia ZIT WrOF 2021-2027
Miasto kompaktowe	Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu
	Cel strategiczny 4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF
Miasto zielone	Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu
Miasto produktywne	Cel strategiczny 2. Wzmacnianie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF
Miasto cyfrowe	Cel strategiczny 2. Wzmacnianie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF
Miasto dostępne	Cel strategiczny 4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF
Miasto sprawne	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia na terenie WrOF

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 stanowi nadrzędny dokument strategiczny w województwie dolnośląskim oraz odpowiada na podstawowe wyzwania polityki spójności Unii Europejskiej. Dokument zakłada dwa wymiary terytorialne interwencji publicznej: horyzontalny, którego realizacja obejmuje terytorium całego województwa oraz obszarowy, skupiający się na działaniach ukierunkowanych terytorialnie w stronę OSI (obszarów strategicznej interwencji). Na poziomie regionalnym zdefiniowano OSI, w skład których wchodzi Wrocławski Obszar Funkcjonalny¹²⁶, w odniesieniu do którego przedstawiono cele operacyjne zidentyfikowane jako priorytetowe. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 określa wizję województwa jako region równomiernego rozwoju, region przyjazny, nowoczesny i konkurencyjny. Nadrzędnym celem zidentyfikowanym w dokumencie jest harmonijny rozwój regionu i wysoka jakość życia dolnośląskiej społeczności. Cel nadrzędny uszczegóławiają cele strategiczne, które zaprezentowano w poniższej tabeli wraz z priorytetowymi celami operacyjnymi dla WrOF przyporządkowanymi celami zawartymi w Strategii ZIT WrOF 2021-2027.

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030		Strategia ZIT WrOF 2021-2027
Cel strategiczny	Cel operacyjny	
1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu	1.2 Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki 1.3. Wzmacnianie innowacyjności, w tym ekoinnowacyjności regionu 1.4 Wspieranie rozwoju i rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich	Cel strategiczny 2. Wzmacnianie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF

¹²⁶ Zgodnie z zapisami Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030, terytorium WrOF identyfikowane jest jako obszar obejmujący swoim zasięgiem cały podregion wrocławski (łącznie 44 gminy), a więc szerszy niż identyfikowany w niniejszej strategii, który obejmuje 19 jednostek.

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030		Strategia ZIT WrOF 2021-2027
Cel strategiczny	Cel operacyjny	
2. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych	2.3 Rozwój i doskonalenie usług publicznych	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia na terenie WrOF
3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego	3.5 Doskonalenie regionalnej polityki wspierania seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia na terenie WrOF
4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	4.3 Ochrona przed klęskami żywiołowymi	Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu
5. Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu	5.1 Rozwój regionalnej sieci transportowej	Cel strategiczny 4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego

Wskazany dokument jest narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie województwa. Opisuje on uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne rozwoju województwa, ale również cele i kierunki zagospodarowania przestrzennego, w tym również inwestycje celu publicznego mające charakter ponadlokalny. Integralnym elementem Planu jest plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego, czyli WrOF¹²⁷. Z uwagi na istotność zapisów Planu zagospodarowania przestrzennego Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego odniesiono się do kierunków rozwoju zidentyfikowanych dla tego obszaru.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego	Strategia ZIT WrOF 2021-2027
Zwiększenie sprawności systemu komunikacyjnego i transportu zbiorowego we WrOF	Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu Cel strategiczny 4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF
Zapewnienie wysokiej jakości życia i inwestowania, przy zachowaniu wysokich wartości i cech krajobrazu kulturowego WrOF	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia na terenie WrOF Cel strategiczny 2. Wzmacnianie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF Cel strategiczny 4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF
Skuteczna ochrona walorów przyrodniczo-krajobrazowych i racjonalne wykorzystanie zasobów	Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu
Kształtowanie struktury osadniczej WrOF w sposób umożliwiający zabezpieczenie przed skutkami zmian klimatu oraz negatywnymi skutkami działalności człowieka	Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu

¹²⁷ Plan zagospodarowania przestrzennego Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego stanowi rozdział w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego (s. 71 -100)

Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia

Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia jest dokumentem, który skupia się na zagadnieniu zrównoważonej mobilności, która stanowić będzie odpowiedź na rosnące oczekiwania mieszkańców WrOF w zakresie przemieszczania się i kwestii transportowych, a jednocześnie przyczyni się do ograniczenia negatywnego wpływu transportu na stan środowiska. Podobnie jak w przypadku Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego i Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030, dokument obejmuje obszar szerszy niż identyfikowany w przedmiotowej strategii, jednakże zaproponowane zapisy i zakres pokrywa się z zasięgiem identyfikowanym w niniejszym dokumencie, obejmującym 19 jednostek. Poniżej przedstawiono cele nadrzędne wraz z odniesieniem do celów strategicznych niniejszego dokumentu.

Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego	Strategia ZIT WrOF 2021-2027
A. Harmonizacja struktur zarządzania	Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu
B. Optymalizacja przestrzenna	Cel strategiczny 4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF
C. Poprawa dostępności transportowej	

Koncepcja sieci głównych tras rowerowych województwa dolnośląskiego

„Dolnośląska Cyklostrada” o łącznej długości 2284 km, to 11 długodystansowych rowerowych tras głównych (2007 km, bez wariantów i odcinków dublujących) oraz 277 km tras prowadzonych po nieczynnych liniach kolejowych (trasy „kolej na rowery”). Uchwalony dokument wskazuje docelowy przebieg tras głównych będzie podstawą do realizacji strategicznego projektu województwa. Za jego koordynację i wdrożenie odpowiedzialny jest Samorząd Województwa Dolnośląskiego. Przy realizacji inwestycji będą współpracować również lokalne samorządy oraz zarządcy poszczególnych terenów. Dokument został przyjęty Uchwałą nr 4422/VII/21 Zarządu Woj. Dolnośląskiego z dn. 19.10.2021r.

V.4.1 Komplementarność międzyokresowa

Przedmiotowy dokument stanowi realną kontynuację działań zaplanowanych w poprzedniej Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, w ramach perspektywy finansowej na lata 2014-2020. Stanowi jednocześnie element zapewnienia komplementarności międzyokresowej. Zaplanowana interwencja uwzględnia zmieniające się uwarunkowania oraz stanowi odpowiedź do zdiagnozowanych problemów oraz prognozowanych tendencji i wyzwań, z którymi będą mierzyć się samorządy WrOF w perspektywie 2027 roku. Poniżej

przedstawiono odniesienie celów poprzedniej Strategii ZIT WrOF do zidentyfikowanych celów w niniejszym dokumencie.

Strategia ZIT WrOF	Strategia ZIT WrOF 2021-2027
1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF	 Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska naturalnego i adaptacja WrOF do zmian klimatu Cel strategiczny 4. Integracja i rozwój terytorialny WrOF
2. Innowacyjna konkurencyjna gospodarkaWrOF	 Cel strategiczny 2. Wzmacnianie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF
3. Zintegrowanie społeczne WrOF	 Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia na terenie WrOF

Zaplanowane cele skupione są na realizacji przedsięwzięć mających na celu podniesienie jakości życia we WrOF, zapewnienie wysokiego dostępu do różnorodnych usług na całym obszarze, wraz z wspieraniem integracji cudzoziemców. Ponadto z uwagi na postępujący kryzys klimatyczny, przewidziane działania dotyczą również adaptacji do zmian klimatu, które stanowią obecne istotne wyzwanie w wymiarze przestrzenno-środowiskowym dla samorządów. W kontekście wzmacniania konkurencyjnościWrOF, zasadne jest wdrażanie rozwiązań innowacyjnych oraz zwiększanie spójności i integracji przestrzennej obszaru, w celu utrzymania wzrostu i rozwoju gospodarczego.

V.5 Budżet, ramy finansowania i źródła finansowania

W rozdziale zaprezentowano analizę finansów gmin tworzących Wrocławski Obszar Funkcjonalny. Analizie poddano dochody i wydatki gmin w ostatnich kilku latach, możliwości inwestycyjne i płynność finansową, stan zadłużenia, aktywność i skuteczność w pozyskiwaniu pozabudżetowych źródeł finansowania projektów, zapisy wieloletnich prognoz finansowych gmin. Na zakończenie wskazano wielkość środków finansowych przeznaczonych na realizację strategii wraz z potencjalnymi źródłami finansowania, w podziale na poszczególne gminy.

Analiza finansów gmin tworzących Wrocławski Obszar Funkcjonalny

Łączna kwota dochodów uzyskanych przez gminy wchodzące w skład WrOF w 2021 wyniosła 8 809 232 321,78 zł, z kolei kwota wydatków ogółem – 8 439 437 326,26 zł. Sumarycznie w odniesieniu do 2017 roku dochody wzrosły o 53,3%, natomiast wydatki w badanym okresie wzrosły o 47,3%. W poniższych tabelach zaprezentowano dochody oraz wydatki poszczególnych JST tworzących WrOF w analizowanym okresie, a także dynamikę ich zmian na przestrzeni lat 2017-2021.

Tabela 18 Dochody gmin WrOF w latach 2017-2021 [zł]

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021	Dynamika zmian w latach 2017-2021
Czernica	69 146 507,75	76 663 367,04	94 626 145,92	118 813 050,13	135 667 105,56	96,2%
Długołęka	149 244 516,52	168 657 194,89	205 022 834,39	238 347 365,18	270 950 354,32	81,5%
Dobroszyce	31 169 309,98	31 688 260,56	35 985 304,08	52 335 219,76	46 125 064,41	48,0%
Jelcz-Laskowice	93 766 511,65	109 116 676,22	122 973 246,28	136 710 737,83	146 887 337,21	56,7%
Kąty Wrocławskie	126 689 181,65	140 050 129,06	158 832 177,12	196 447 251,21	208 927 729,54	64,9%
Kobierzyce	196 518 466,84	218 686 964,00	247 618 040,83	285 513 364,27	319 529 019,45	62,6%
Miękinia	71 353 243,06	90 373 294,83	105 403 451,83	113 304 992,24	136 007 649,44	90,6%
Oborniki Śląskie	82 504 469,92	91 459 612,56	98 641 496,35	110 411 519,41	119 534 661,25	44,9%
Oleśnica (miasto)	150 179 255,23	165 492 664,23	216 364 215,42	190 795 606,96	211 008 942,55	40,5%
Oleśnica (gmina wiejska)	52 665 144,47	55 749 004,88	68 298 591,18	81 389 254,72	88 709 062,58	68,4%
Oława (miasto)	125 365 024,01	144 445 533,75	153 782 834,28	171 581 449,39	183 337 076,39	46,2%
Oława (gmina wiejska)	71 618 166,93	90 423 808,17	102 067 249,05	104 084 272,18	114 712 822,25	60,2%
Siechnice	104 653 627,52	120 970 981,34	146 592 471,26	180 470 471,10	194 488 967,19	85,8%
Sobótka	51 408 749,09	61 138 560,99	68 208 346,32	78 466 215,38	83 169 607,06	61,8%
Trzebnica	119 725 067,94	111 942 297,37	127 641 067,02	136 274 505,35	148 978 326,98	24,4%
Wisznia Mała	45 616 319,05	49 924 568,97	58 823 717,55	68 805 306,06	82 009 655,02	79,8%
Wrocław	4 134 982 645,24	4 456 648 391,83	4 928 475 532,71	5 175 360 707,73	6 193 646 460,94	49,8%
Zawonia	26 845 683,84	33 414 842,32	38 875 687,23	39 950 285,72	40 762 600,95	51,8%
Żórawina	43 515 604,33	48 005 368,25	67 481 123,87	74 311 992,27	84 779 878,69	94,8%
WrOF	5 746 967 495,02	6 264 851 521,26	7 045 713 532,69	7 553 373 566,89	8 809 232 321,78	53,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

Tabela 19 Wydatki gmin WrOF w latach 2017-2021 [zł]

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021	Dynamika zmian w latach 2017-2021
Czernica	72 204 112,26	84 844 972,28	87 567 376,94	113 268 258,74	123 507 352,58	71,1%
Długołęka	146 891 196,87	176 291 664,73	185 509 320,02	251 451 346,03	266 559 833,54	81,5%
Dobroszyce	35 387 435,78	32 269 606,49	38 020 660,21	36 579 136,24	45 485 601,51	28,5%
Jelcz-Laskowice	98 025 319,15	103 832 434,17	119 636 979,67	129 518 831,05	140 312 092,52	43,1%
Kąty Wrocławskie	131 340 292,78	153 212 243,59	169 123 305,11	184 837 269,88	186 612 631,64	42,1%
Kobierzyce	162 946 634,29	237 930 559,48	261 411 147,42	267 643 770,67	257 790 137,58	58,2%
Miękinia	77 507 315,18	104 086 496,01	95 210 379,51	108 685 760,93	126 296 016,63	62,9%
Oborniki Śląskie	85 882 857,55	97 063 278,37	101 988 693,77	106 612 815,66	110 498 749,78	28,7%
Oleśnica (miasto)	146 663 980,42	160 333 684,43	187 071 895,86	201 405 303,80	214 316 072,14	46,1%

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021	Dynamika zmian w latach 2017-2021
Oleśnica (gmina wiejska)	53 561 287,73	59 901 729,93	69 364 418,90	77 275 608,41	83 281 151,99	55,5%
Oława (miasto)	122 800 815,07	148 270 998,96	161 586 706,82	159 995 451,97	181 715 826,94	48,0%
Oława (gmina wiejska)	75 834 681,98	96 066 618,56	98 925 236,28	91 854 014,44	95 279 964,63	25,6%
Siechnice	108 555 138,99	125 118 867,11	145 023 816,29	178 140 755,74	202 041 776,86	86,1%
Sobótka	49 431 879,25	59 837 461,78	71 414 313,51	68 565 036,82	72 260 247,48	46,2%
Trzebnica	122 450 824,56	125 181 826,86	127 667 492,58	134 845 417,18	144 140 494,36	17,7%
Wisznia Mała	47 921 729,80	62 361 117,38	61 828 555,41	63 951 045,33	73 829 128,03	54,1%
Wrocław	4 125 221 167,81	4 566 358 937,93	4 980 980 477,89	5 432 109 133,02	6 010 342 068,78	45,7%
Zawonia	23 339 215,04	35 424 556,54	38 913 080,26	29 969 821,03	32 551 338,86	39,5%
Żórawina	41 925 439,57	48 266 163,99	65 590 696,01	72 366 481,63	72 616 840,41	73,2%
WrOF	5 727 891 324,08	6 476 653 218,59	7 066 834 552,46	7 709 075 258,57	8 439 437 326,26	47,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

Największą dynamiką wzrostu w zakresie dochodów ogółem charakteryzował się budżet gmin: Czernica (96,2%), Żórawina (94,8%), Miękinia (90,6%), Siechnice (85,8%) oraz Długołęka (81,5%). Z kolei największy wzrost wydatków ogółem w grupie analizowanych gmin w latach 2017-2021 zaobserwowano w tych samych JST, tj. gminach: Siechnice (86,1%), Długołęka (81,5%), Żórawina (73,2%), Czernica (71,1%) oraz Miękinia (62,9%).

Różnicę pomiędzy uzyskiwanymi dochodami a ponoszonymi wydatkami stanowiącą wynik budżetu zaprezentowano w poniżej tabeli.

Tabela 20 Wynik budżetu gmin WrOF w latach 2017-2021 [zł]

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Czernica	-3 057 604,51	-8 181 605,24	7 058 768,98	5 544 791,39	12 159 752,98
Długołęka	2 353 319,65	-7 634 469,84	19 513 514,37	-13 103 980,85	4 390 520,78
Dobroszyce	-4 218 125,80	-581 345,93	-2 035 356,13	15 756 083,52	639 462,90
Jelcz-Laskowice	-4 258 807,50	5 284 242,05	3 336 266,61	7 191 906,78	6 575 244,69
Kąty Wrocławskie	-4 651 111,13	-13 162 114,53	-10 291 127,99	11 609 981,33	22 315 097,90
Kobierzyce	33 571 832,55	-19 243 595,48	-13 793 106,59	17 869 593,60	61 738 881,87
Miękinia	-6 154 072,12	-13 713 201,18	10 193 072,32	4 619 231,31	9 711 632,81
Oborniki Śląskie	-3 378 387,63	-5 603 665,81	-3 347 197,42	3 798 703,75	9 035 911,47
Oleśnica (miasto)	3 515 274,81	5 158 979,80	29 292 319,56	-10 609 696,84	-3 307 129,59
Oleśnica (gmina wiejska)	-896 143,26	-4 152 725,05	-1 065 827,72	4 113 646,31	5 427 910,59
Oława (miasto)	2 564 208,94	-3 825 465,21	-7 803 872,54	11 585 997,42	1 621 249,45
Oława (gmina wiejska)	-4 216 515,05	-5 642 810,39	3 142 012,77	12 230 257,74	19 432 857,62
Siechnice	-3 901 511,47	-4 147 885,77	1 568 654,97	2 329 715,36	-7 552 809,67
Sobótka	1 976 869,84	1 301 099,21	-3 205 967,19	9 901 178,56	10 909 359,58
Trzebnica	-2 725 756,62	-13 239 529,49	-26 425,56	1 429 088,17	4 837 832,62

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Wisznia Mała	-2 305 410,75	-12 436 548,41	-3 004 837,86	4 854 260,73	8 180 526,99
Wrocław	9 761 477,43	-109 710 546,10	-52 504 945,18	-256 748 425,29	183 304 392,16
Zawonia	3 506 468,80	-2 009 714,22	-37 393,03	9 980 464,69	8 211 262,09
Żórawina	1 590 164,76	-260 795,74	1 890 427,86	1 945 510,64	12 163 038,28
WrOF	19 076 170,94	-211 801 697,33	-21 121 019,77	-155 701 691,68	369 794 995,52

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS [Stan na: 31.12.2021].

W latach 2017-2019 ponad połowa JST generowała nadwyżkę wydatków nad dochodami, podczas gdy w 2020 roku były to już jedynie 3 JST (Długołęka, Oleśnica (miasto) oraz Wrocław), a w 2021 roku jedynie 2 JST (Oleśnica (miasto) oraz Siechnice). Wyższe dochody uzyskane w 2021 roku w stosunku do 2020 roku wynikają z dodatkowych środków przekazanych w 2021 roku w ramach uzupełnienia subwencji ogólnej (ponad 273 mln zł więcej niż w 2020 roku) oraz dotacji celowych, zwłaszcza dotacji celowych inwestycyjnych (ponad 55,8 mln zł więcej niż w 2020 roku). Na trend ten miały również wpływ zmiany w prawie podatkowym oraz konsekwencje pandemii COVID-19.

Wartość wskaźnika samofinansowania wskazuje stopień, w jakim jednostka samorządu terytorialnego finansuje inwestycje środkami własnymi, czyli zdolność do samofinansowania. Im wyższa jest ta relacja, tym mniejsze ryzyko utraty płynności finansowej w związku z nadmiernymi kosztami obsługi zadłużenia. Z drugiej strony jego wysoka wartość może świadczyć o niskim poziomie realizowanych inwestycji w stosunku do własnych możliwości.¹²⁸

Tabela 21Wskaźnik samofinansowania w latach 2017 r. - 2021 r. we WrOF

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Czernica	104,1%	70,7%	150,4%	121,9%	153,7%
Długołęka	188,2%	87,2%	148,7%	81,1%	107,8%
Dobroszyce	85,6%	90,6%	76,5%	439,6%	107,2%
Jelcz-Laskowice	20,3%	123,0%	113,7%	130,9%	121,3%
Kąty Wrocławskie	97,8%	74,5%	78,1%	128,9%	170,9%
Kobierzyce	148,6%	80,0%	85,5%	121,9%	207,4%
Miękinia	465,3%	68,7%	146,5%	122,3%	140,5%
Oborniki Śląskie	169,2%	76,0%	81,0%	126,9%	178,8%
Oleśnica (miasto)	114,6%	118,0%	203,3%	65,5%	89,3%
Oleśnica (gmina wiejska)	176,0%	59,0%	91,4%	136,8%	154,2%
Oława (miasto)	112,7%	90,2%	76,6%	157,3%	104,9%
Oława (gmina wiejska)	104,7%	83,2%	110,8%	202,3%	267,1%
Siechnice	50,6%	82,0%	108,0%	107,3%	83,6%
Sobótka	139,3%	109,3%	83,2%	193,8%	263,6%
Trzebnica	72,5%	58,5%	99,9%	108,5%	123,9%

¹²⁸Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2019-2021, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2022

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Wisznia Mała	53,4%	42,2%	78,3%	143,9%	147,7%
Wrocław	101,5%	87,3%	92,8%	66,1%	118,0%
Zawonia	123,9%	83,2%	99,7%	657,6%	347,6%
Żórawina	95,8%	96,5%	111,7%	111,1%	234,0%
woj. dolnośląskie	110,6%	131,6%	120,9%	189,4%	164,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie WSKAŹNIKI do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2019-2021, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2022

Wskaźnik samofinansowania w 2021 roku w przypadku województwa dolnośląskiego wzrósł z 110,6% do poziomu 164,5%. Wzrost odnotowało również 14 gmin WrOF. W 2021 roku wskaźnik samofinansowania jest wyższy niż dla województwa dolnośląskiego w przypadku siedmiu gmin: Zawonia (347,6%), Oława (gmina wiejska) (267,1%), Sobótka (263,6%), Żórawina (234,0%), Kobierzyce (207,4%), Oborniki Śląskie (178,8%), Kąty Wrocławskie (170,9%). Z kolei wartość wskaźnika dla Oleśnicy (miasto) oraz Siechnic spada poniżej 100%.

Konsekwencją aktywności inwestycyjnych gmin WrOF realizowanych obecnie i w latach poprzednich było zaciąganie zobowiązań, których wysokość na koniec 2022 roku szacuje się na kwotę ponad 5 mld zł. Największe zadłużenie posiada Wrocław, który jest największym ośrodkiem miejskim skupiającym największą liczbę mieszkańców i ponoszącym znaczne koszty na zapewnienie odpowiedniego poziomu i skali usług publicznych. Najniższe zadłużenie posiada Zawonia. Szczegóły przedstawia poniższa tabela.

Tabela 22 Prognoza planowanego zadłużenia poszczególnych JST na lata 2022 - 2026

Wyszczególnienie	2022	2023	2024	2025	2026
Czernica	17 986 972,00	37 173 092,00	51 578 560,00	55 019 040,00	54 359 520,00
Długołęka	98 570 669,00	148 952 169,00	158 543 269,00	167 507 269,00	151 832 269,00
Dobroszyce	13 200 000,00	14 200 000,00	12 700 000,00	11 000 000,00	9 600 000,00
Jelcz-Laskowice	23 500 000,00	22 000 000,00	18 857 140,00	15 714 280,00	12 571 420,00
Kąty Wrocławskie	89 096 320,00	112 478 200,00	132 093 400,00	121 818 400,00	108 275 000,00
Kobierzyce	40 124 247,00	34 560 007,00	28 995 767,00	23 976 992,00	19 511 824,00
Miękinia	37 007 800,00	35 000 000,00	33 000 000,00	30 000 000,00	27 000 000,00
Oborniki Śląskie	47 561 728,73	44 960 727,95	40 800 000,00	35 600 000,00	32 600 000,00
Oleśnica (miasto)	17 000 000,00	12 000 000,00	8 000 000,00	4 000 000,00	2 000 000,00
Oleśnica (gmina wiejska)	26 773 000,00	31 073 000,00	30 373 000,00	28 773 000,00	27 073 000,00

Wyszczególnienie	2022	2023	2024	2025	2026
Oława (miasto)	56 393 081,00	48 644 631,00	40 449 911,00	31 200 000,00	21 750 000,00
Oława (gmina wiejska)	8 605 000,00	7 885 000,00	7 165 000,00	6 365 000,00	5 442 500,00
Siechnice	143 711 519,00	160 570 500,00	153 970 500,00	147 270 500,00	138 720 500,00
Sobótka	6 320 155,59	16 886 689,00	14 118 689,00	11 583 000,00	9 759 000,00
Trzebnica	86 783 336,01	82 932 341,65	76 281 347,29	69 117 852,93	61 954 358,57
Wisznia Mała	34 913 160,00	32 000 960,00	29 088 760,00	26 288 760,00	23 388 760,00
Wrocław	4 434 788 078,98	4 587 228 255,49	4 536 833 579,23	4 463 410 893,23	4 282 288 964,46
Zawonia	776 800,00	801 500,00	641 200,00	480 900,00	320 600,00
Żórawina	1 000 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
WrOF	5 184 111 867,31	5 429 347 073,09	5 373 490 122,52	5 249 125 887,16	4 988 447 716,03

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wieloletnich Prognoz Finansowych gmin i miast tworzących WrOF.

Zobowiązania systematycznie będą spłacane, a prognoza wskaźników obliczonych zgodnie z art. 243 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych wskazuje, iż relacja z art. 243 ust. 1 ustawy o finansach publicznych począwszy od 2022 roku w przypadku wszystkich JST zostanie zachowana.

Zarówno osiągnięte dochody, jak i ponoszone wydatki, w tym wydatki inwestycyjne i związane z tym wydatki na obsługę długu, wpływają na wynik budżetu danej JST. Według poniższego zestawienia przygotowanego na podstawie Wieloletnich Prognoz Finansowych gmin WrOF w 2022 roku wszystkie JST generują deficyt.

Tabela 23 Prognoza wyniku budżetu poszczególnych gmin WrOF na lata 2022-2026

Gmina	2022	2023	2024	2025	2026
Czernica	-24 281 369,26	-19 186 120,00	-14 405 468,00	-3 440 480,00	659 520,00
Długołęka	-59 829 071,44	-50 381 500,00	-9 705 100,00	-8 964 000,00	15 675 000,00
Dobroszyce	-16 385 943,41	-1 000 000,00	1 500 000,00	1 700 000,00	1 400 000,00
Jelcz-Laskowice	-34 784 099,46	1 500 000,00	3 142 860,00	3 142 860,00	3 142 860,00
Kąty Wrocławskie	-48 961 614,57	-38 721 016,00	-19 615 200,00	10 275 000,00	13 543 400,00
Kobierzyce	-32 967 446,04	-37 651 710,00	-23 193 687,00	-2 747 356,00	0,00
Miękinia	-24 806 660,00	2 007 800,00	2 000 000,00	3 000 000,00	3 000 000,00
Oborniki Śląskie	-14 687 063,28	2 500 000,00	4 071 400,00	5 200 000,00	3 000 000,00
Oleśnica (miasto)	-32 195 370,00	5 000 000,00	4 000 000,00	4 000 000,00	2 000 000,00
Oleśnica (gmina wiejska)	-13 782 349,73	-6 300 000,00	700 000,00	1 600 000,00	1 700 000,00
Oława (miasto)	-39 389 962,06	7 748 450,00	8 194 720,00	9 249 911,00	9 450 000,00

Gmina	2022	2023	2024	2025	2026
Oława (gmina wiejska)	-12 294 622,17	720 000,00	720 000,00	800 000,00	922 500,00
Siechnice	-65 070 161,86	-18 610 241,00	4 735 000,00	4 990 000,00	6 840 000,00
Sobótka	-19 447 200,66	-15 625 480,96	2 618 400,00	2 535 689,00	1 824 000,00
Trzebnica	-24 332 848,28	1 540 520,60	4 340 520,60	4 853 020,60	4 853 020,60
Wisznia Mała	-9 725 101,02	2 900 000,00	2 900 000,00	2 800 000,00	2 900 000,00
Wrocław	-820 556 197,00	-284 398 642,17	8 194 975,5	50 824 713,23	113 398 326,97
Zawonia	-7 591 346,43	-490 260,00	160 300,00	160 300,00	160 300,00
Żórawina	-14 060 937,84	1 500 000,00	385 400,00	0,00	0,00
WrOF	-1 392 832 799,51	-375 283 535,54	-34 070 149,90	55 479 657,83	182 468 927,57

Źródło: opracowanie własne na podstawie WPF gmin i miast tworzących WrOF

W gminach WrOF przekazywane i pozyskiwane są fundusze unijne na realizację inwestycji. Ich uzupełnienie stanowią środki pozyskane ze środków krajowych, w tym między innymi Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych, Funduszu Dróg Samorządowych oraz dotacji celowych z budżetu województwa dolnośląskiego.

W poniższej tabeli zaprezentowano środki pozyskane przez poszczególne gminy na realizowane w latach 2017-2021 projekty.

Tabela 24 Otrzymane dotacje w latach 2017-2021 r.w podziale na projekty finansowane ze środków unijnych oraz projekty finansowane z innych źródeł

Wyszczególnienie	Projekty finansowane ze środków unijnych ¹²⁹		Projekty finansowane z innych źródeł niż UE	
	Wartość otrzymanego dofinansowania	Liczba projektów	Wartość otrzymanego dofinansowania	Liczba projektów
Czernica	14 082 448,31	16	19 559 820,31	17
Długołęka	24 320 529,55	19	24 027 658,70	82
Dobroszyce	22 737 734,75	16	19 473 780,80	21
Jelcz-Laskowice	25 681 668,05	16	6 207 377,83	23
Kąty Wrocławskie	21 434 962,49	23	17 003 647,79	21
Kobierzyce	19 449 200,00	20	35 607 989,49	12
Miękinia	28 220 738,99	13	19 375 746,58	15
Oborniki Śląskie	30 545 792,62	22	5 341 919,17	14
Oleśnica (miasto)	26 306 718,74	10	28 990 774,16	14
Oleśnica (gmina wiejska)	10 992 752,51	19	26 444 189,50	75
Oława (miasto)	25 640 415,91	21	36 961 016,00	42
Oława (gmina wiejska)	25 268 306,88	7	1 832 883,00	3

¹²⁹ Projekty na które pozyskano dofinansowanie w perspektywie finansowej 2014-2020.

Wyszczególnienie	Projekty finansowane ze środków unijnych ¹²⁹		Projekty finansowane z innych źródeł niż UE	
	Wartość otrzymanego dofinansowania	Liczba projektów	Wartość otrzymanego dofinansowania	Liczba projektów
Siechnice	60 084 847,21	23	20 522 075,85	48
Sobótka	26 351 061,70	19	36 702 044,59	50
Trzebnica	23 702 981,90	15	23 713 520,68	38
Wisznia Mała	78 585 417,51	30	5 421 456,33	28
Wrocław	1 151 987 962,63	253	18 716 164,42	30
Zawonia	28 226 273,56	15	23 290 290,50	12
Żórawina	23 254 739,45	16	19 870 843,83	9
WrOF	1 666 874 552,76	573	389 063 199,53	554

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych gmin WrOF.

W analizowanym okresie gminy tworzące WrOF przy wykorzystaniu środków UE zrealizowały łącznie 573 projekty, uzyskując na nie ponad 1,66 mld zł dofinansowania. W tym samym okresie JST z Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego uzyskały ponad 386 mln zł na realizację 554 projektów z innych źródeł niż UE. Dofinansowanie w ramach tej grupy projektów pochodziło głównie z dotacji w ramach Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych, Funduszu Dróg Samorządowych oraz dotacji celowych z budżetu województwa dolnośląskiego.

Łączna wartość środków dotacyjnych uzyskanych w latach 2017-2021 przez gminy WrOF wyniosła ponad 2 mld zł, co stanowi 5,8% wszystkich wydatków ponoszonych przez gminy WrOF w badanych latach. Najwięcej dotacji w latach 2017-2021 uzyskał Wrocław, bo aż 56,9% ogólnej wysokości dotacji udzielonych gminom WrOF (1 170 704 127,05 zł). Korzystnie pod tym względem wypadają również Wisznia Mała (4,1%), Siechnice (3,9%), Sobótka (3,1%) oraz Oława (miasto – 3%). Pozostałe gminy WrOF uzyskały mniej niż 3% ogólnej wysokości środków dotacyjnych uzyskanych przez JST tworzące WrOF.

Obecnie kończy się realizacja projektów z perspektywy finansowej UE 2014-2020 (wydatkowanie i rozliczanie środków zgodnie z zasadą n+3 zakończy się w 2023 roku), a nowa perspektywa 2021-2027 daje kolejne możliwości na realizację projektów inwestycyjnych.

W poniższych tabelach wskazano wielkość środków finansowych planowanych na realizację strategii wraz z potencjalnymi źródłami finansowania, w podziale na poszczególne gminy. Planowanymi źródłami finansowania będą środki dotacyjne z Programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 (FEDS 2021-2027) oraz Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS 2021-2027).

Spis tabel, wykresów i map

Tabela 1 Liczba ludności, powierzchnia i gęstość zaludnienia gmin WrOF w 2021 r.	19
Tabela 2 Nasylenie gmin WrOF miejscami postojowymi Park&Ride oraz Bike&Ride	23
Tabela 3 Produkt krajowy brutto [zł] na jednego mieszkańca w latach 2017-2019 we WrOF	38
Tabela 4 Dominujące branże gospodarki w 2021 r. w poszczególnych gminach WrOF	38
Tabela 5 Tereny zieleni na obszarze ZIT WrOF w latach 2017-2021.....	51
Tabela 6 Parki spacerowo - wypoczynkowe w gminach ZIT WrOF w roku 2021	51
Tabela 7 Tereny zieleni w poszczególnych gminach (ha) w latach 2017-2021 wraz z dynamiką zmian.....	52
Tabela 8 Zabytki ujęte w rejestrze zabytków Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu	78
Tabela 9 Rejestr zabytków ruchomych (klasa B – zabytki sztuki i rzemiosła artystycznego).....	79
Tabela 10 Udział obiektów dostosowanych do osób z niepełnosprawnością w 2018 r. we WrOF	83
Tabela 11 Pożary i miejscowe zagrożenia ogółem w latach 2018-2021 we WrOF, woj. dolnośląskim i Polsce.....	87
Tabela 12 Przestępstwa i zdarzenia w ruchu drogowym w latach 2017-2021 we WrOF	88
Tabela 13 Prognoza planowanego zadłużenia poszczególnych JST na lata 2022 - 2026.....	113
Tabela 14 Podmioty zaangażowane w realizację Strategii ZIT WrOF 2021-2027	264
Tabela 15 Skład Rady ZIT WrOF	267
Tabela 16 Monitoring Strategii ZIT WrOF 2021-2027	274
Tabela 17 Monitoring Strategii ZIT WrOF 2021-2027	275
Tabela 18 Dochody gmin WrOF w latach 2017-2021 [zł]	287
Tabela 19 Wydatki gmin WrOF w latach 2017-2021 [zł].....	287
Tabela 20 Wynik budżetu gmin WrOF w latach 2017-2021 [zł]	288
Tabela 21 Wskaźnik samofinansowania w latach 2017 r. - 2021 r. we WrOF.....	289
Tabela 22 Prognoza planowanego zadłużenia poszczególnych JST na lata 2022 - 2026.....	290
Tabela 23 Prognoza wyniku budżetu poszczególnych gmin WrOF na lata 2022-2026.....	291
Tabela 24 Otrzymane dotacje w latach 2017-2021 r. w podziale na projekty finansowane ze środków unijnych oraz projekty finansowane z innych źródeł	292
Wykres 1 Odpady zebrane w ciągu roku [t] na terenie WrOF w latach 2017-2021.....	73
Wykres 2 Masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca w gminach WrOF w 2021 r.	73
Wykres 3 Liczba ćwiczących do lat 18 w latach 2010, 2012, 2014, 2016 i 2018 we WrOF.....	81
Wykres 4 Ocena dostępności lekarzy rodzinnych i specjalistów na obszarze WrOF.....	96
Wykres 5 Ocena dostępność żłobków i przedszkoli na obszarze WrOF	97
Wykres 6 Liczba organizacji pozarządowych w funkcjonujących w latach 2017-2021 we WrOF.....	108
Wykres 7 Dochody i wydatki ogółem gmin tworzących Wrocławski Obszar Funkcjonalny w latach 2017-2021 [zł].....	111
Wykres 8 Źródła dochodów własnych w 2017 i 2021 roku we WrOF	112
Mapa 1 Struktura i położenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	9
Mapa 2 Położenie WrOF względem innych ośrodków w wojewódzkie dolnośląskim	17
Mapa 3 Struktura i położenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	18
Mapa 4 Wewnętrzna i zewnętrzna dostępność komunikacyjna oraz planowane inwestycje celu publicznego	20
Mapa 5 Postulowane Planie zagospodarowania przestrzennego woj. dolnośląskiego inwestycje komunikacyjne.....	22
Mapa 6 Obszary chronione na terenie WrOF	47
Mapa 7 Lesistość gmin WrOF w 2021 r.	54
Mapa 8 Kompleksy leśne w gminach WrOF	55
Mapa 9 Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w 2020 r. wraz z dynamiką zmian w latach 2017-2020 [%]	57
Mapa 10 Długość sieci wodociągowej rozdzielczej na 100 km ² w 2021 r. wraz z dynamiką zmian w latach 2017-2021.....	58
Mapa 11 Ujęcia wód podziemnych i powierzchniowych na terenie WrOF	59
Mapa 12 Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 korzystającego w 2020 r. wraz z dynamiką zmian w latach 2017-2020 [m ³].....	60
Mapa 13 Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w 2020 r. wraz z dynamiką zmian w latach 2017-2020.....	61
Mapa 14 Długość sieci kanalizacji rozdzielczej na 100 km ² na terenie WrOF w 2021 r. wraz z dynamiką zmian w latach 2017-2021	62
Mapa 15 Odpady zebrane selektywnie z gospodarstw domowych w 2021 r. w relacji do ogółu odpadów zebranych na terenie WrOF [%] wraz z dynamiką zmian w latach 2017-2021	74
Rysunek 1 Logika planowanej interwencji.....	16

Załącznik nr 1 Lista pozostałych projektów planowanych do realizacji przez gminy ZIT WrOF

Lista pozostałych projektów planowanych do realizacji przez gminy ZIT WrOF zawiera projekty, które każda w gmin planuje realizować w perspektywie finansowej 2021-2027. Projekty mogą być finansowane z różnych źródeł. Projekty gmin zostały zgrupowane z uwzględnieniem priorytetu Strategii ZIT WrOF 2021-2027, który realizują. Ich realizacja projektów wpłynie na rozwój obszaru funkcjonalnego oraz poprawę życia ludności, która go zamieszkuje.

Projekty mogą być finansowane z różnych źródeł.

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
Priorytet 1: Kultura				
1.	Gmina Dobroszyce	Budowa nowej Sali widowiskowej wraz ze świetlicą	2023-2027	6 000 000,00
2.	Gmina Kobierzyce	Budowa siedziby ośrodka kultury w północnej oraz w centralnej części Gminy Kobierzyce	2024-2027	35 000 000,00
3.	Gmina Oława	Gminna Biblioteka Publiczna jako lokalne centrum kultury	2024-2026	3 000 000,00
4.	Gmina Sobótka	Remont i budowa gminnych obiektów użyteczności publicznej pełniących funkcje kulturalne i turystyczne w gminie Sobótka	2026-2027	2500000,00
5.	Gmina Trzebnica	Budowa Miejskiej i Gminnej Biblioteki Publicznej w Trzebnicy, jako innowacyjnego centrum kulturalnego	2022-2025	5 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
6.	Gmina Wrocław	Zapewnienie bezpieczeństwa popoż i eksploatacyjnego budynków Zajezdni Popowice etap I: A. Analizy, instrukcje bezpieczeństwa i niezbędne opracowania dla hal Zajezdni Popowice – 50 000,00 zł brutto- realizacja w 2022 r. B. Niezbędne prace związane ze wskazaniem z opracowanej instrukcji bezpieczeństwa pożarowego dla wszystkich hal w kompleksie zajezdni C. Naprawy bieżące dachów hal przednich D. Modernizacja kanału rewizyjnego w hali zachodniej przedniej	2023	1 500 000,00
7.	Gmina Wrocław	Zapewnienie bezpieczeństwa eksploatacyjnego i technicznego budynków Zajezdni Popowice etap II: A. Zabezpieczenie i naprawa świetlików oraz dachów – hale tylne: nr 1037, 1038, 1041, 1042 B. Modernizacja (kompleksowa) budynku administracyjnego od ul. Legnickiej pod usługi kulturalne	2023	3 500 000,00
8.	Gmina Wrocław	Realizacja nowego budynku od ul. Wejherowskiej pod usługi kulturalne i inne powiązane	2026-2027	104 000 000,00
9.	Gmina Wrocław	Modernizacja (kompleksowa) zabytkowego zespołu hal od ul. Legnickiej pod usługi kulturalno-edukacyjno-rozrywkowe	2026-2027	69 000 000,00
10.	Gmina Wrocław	Odbudowa zabytkowych pojazdów stanowiących własność Gminy Wrocław	2022-2027	3 420 000,00
11.	Gmina Wrocław	Zapewnienie bezpieczeństwa popoż i eksploatacyjnego budynków Zajezdni Popowice etap I: A. Analizy, instrukcje bezpieczeństwa i niezbędne opracowania dla hal Zajezdni Popowice – 50 000,00 zł brutto- realizacja w 2022 r. B. Niezbędne prace związane ze wskazaniem z opracowanej instrukcji bezpieczeństwa pożarowego dla wszystkich hal w kompleksie zajezdni C. Naprawy bieżące dachów hal przednich D. Modernizacja kanału rewizyjnego w hali zachodniej przedniej	2023	1 500 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
12.	Gmina Wrocław	Zagospodarowanie uzupełniające terenów na historycznym osiedlu WuWA wraz z dokumentacją projektową (zakończenie sięgacza ulicy Zielonego Dębu wraz z kanalizacją deszczową oraz zagospodarowanie terenu tzw. przedogródków przy ul. Tramwajowej)	2023-2024	1 850 000,00
13.	Gmina Wrocław	Dostosowanie Muzeum Architektury do przepisów p.poż	2024	2 000 000,00
14.	Gmina Wrocław	Dostosowanie obiektów instytucji kultury do potrzeb osób niepełnosprawnych	2023	5 000 000,00
15.	Gmina Wrocław	Modernizacja Galerii SiC BWA	2023	520 000,00
16.	Gmina Wrocław	Modernizacja Galerii Dizajn BWA	2024	600 000,00
17.	Gmina Wrocław	Dostawa i montaż systemu elektroakustycznego w Teatrze Współczesnym	2024	2 000 000,00
18.	Gmina Wrocław	Modernizacja Ośrodka Teatru Laboratorium w Brzezince	2023	800 000,00
19.	Gmina Wrocław	Modernizacja CK Zamek	2026-2028	40 000 000,00
20.	Gmina Wrocław	Generalny remont Impartu	2023-2027	50 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
21.	Gmina Wrocław	Wdrożenie rozwiązań technologicznych w zakresie produkcji wydarzeń edukacyjno-kulturalnych w NFM	2026	19 000 000,00
22.	Gmina Wrocław	Modernizacja widowni i dużej sceny Teatru Lalek	2023	2 500 000,00
23.	Gmina Wrocław	Restauracja organów w Katedrze św. Jana Chrzciciela we Wrocławiu		

Priorytet 2: Zdrowie

1.	Gmina Miasto Oleśnica	Budowa przychodni wraz z zakupem aparatury medycznej	2024	28 000 000,00
2.	Gmina Oborniki Śląskie	Rozwijanie kompetencji kluczowych oraz poradnictwo psychologiczne dla dzieci i młodzieży z terenu Gminy Oborniki Śląskie	2023-2026	2 000 000,00
3.	Gmina Oborniki Śląskie	Wsparcie oraz integracja społeczno-zawodowa dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym wraz z usługami opieki wytchnieniowej	2023-2025	1 000 000,00
4.	Gmina Oława	Centrum Integracji i Aktywizacji społecznej w Chwalibóźcach Wsparcie osób starszych i zagrożonych wykluczeniem społecznym	2023-2025	2 000 000,00
5.	Gmina Oława	Rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów szkół podstawowych Gminy Oława	2023-2025	1 500 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
6.	Gmina Siechnice	Wsparcie usług opiekuńczych w gminie Siechnice – Dzienny Dom Pomocy	2022-2029	8 000 000,00
7.	Gmina Siechnice	Równy dostęp do opieki zdrowotnej dla mieszkańców gminy Siechnice	2022-2029	5 000 000,00
8.	Gmina Wrocław	Zapewnienie wsparcia dla osób niesamodzielnych w dziennych domach pomocy we Wrocławiu		10 800 000,00
9.	Gmina Wrocław	Centra Wsparcia Mieszkańców		8 000 000,00
10.	Gmina Wrocław	Wsparcie rodziny w kryzysie		5 000 000,00
11.	Gmina Wrocław	Rozwój systemu telerehabilitacji kardiologicznej i nadzoru zdalnego dla mieszkańców Wrocławia i regionu, z uwzględnieniem skutków pandemii COVID-19		50 000 000,00
12.	Gmina Wrocław	Polityka żywnościowa Miasta		2000000,00
13.	Gmina Wrocław	Przebudowa/rozbudowa/modernizacja/roboty budowlane w budynkach DPS i DDP przy ul. Mącznej 3 wraz z zagospodarowaniem terenu i budową budynku magazynowego - porfel projektów	2022-2027	18 050 000,00
14.	Gmina Wrocław	Przebudowa/rozbudowa/modernizacja/roboty budowlane w budynkach DPS przy ul. Karmelkowej 25 - porfel projektów	2023	1 643 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
15.	Gmina Wrocław	Roboty budowlane związane z malowaniem pomieszczeń w DPS przy ul. Kaletniczej 8	2023	135 000,00
16.	Gmina Wrocław	Przebudowa/rozbudowa/modernizacja/roboty budowlane w budynkach DPS i DDP przy ul. Rędzińskiej 66/68 wraz z budową budynku magazynowego - portfel projektów	2023-2027	10 328 500,00
17.	Gmina Wrocław	Remonty wewnątrz obiektów w celu utrzymania standardów bytowych mieszkańców w czterech DPS przy ul. Mącznej, ul. Rędzińskiej, ul. Kaletniczej, ul. Karmelkowej	2026 i dalej	12 000 000,00
18.	Gmina Wrocław	Montaż klimatyzacji wraz z instalacją w DPS przy ul. Mącznej 3, Rędzińskiej 66/68, Karmelkowej 25 i Kaletniczej 8.	2023	393 210,00
19.	Gmina Wrocław	Budowa noclegowni i ogrzewalni dla osób bezdomnych przy ul. Popielskiego we Wrocławiu	2023-2025	10 175 000,00
20.	Gmina Wrocław	Budowa Centrum Opiekuńczo-Mieszkalnego przy ul. Morawska 14a we Wrocławiu	2023-2025	13 245 000,00
21.	Gmina Wrocław	Budowa Domu Pomocy Społecznej i Środowiskowego Domu Samopomocy przy ul. Okulickiego 2 we Wrocławiu	2025	9 955 590,00
22.	Gmina Wrocław	Modernizacja starej części budynku Środowiskowego Domu Samopomocy przy ul. Szkolnej 11 we Wrocławiu	2023-2025	1 950 000,00
23.	Gmina Wrocław	Przebudowa obiektów na potrzeby MOPS	2023-2029	17 896 306,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
24.	Gmina Wrocław	Modernizacja i rozbudowa Środowiskowego Domu Samopomocy przy ul. Nowowiejskiej 20f we Wrocławiu	2030	4 000 000,00
25.	Gmina Wrocław	Przebudowa i adaptacja budynku na siedzibę Zespołu Terenowej Pracy Socjalnej, przy ul. Skoczylasa 8 we Wrocławiu	2023-2024	3 900 000,00
26.	Gmina Wrocław	Budowa docelowego schroniska dla bezdomnych kobiet z miejscami warsztatowymi, edukacyjnymi i przeciwdziałającymi bezdomności oraz z usługami opiekuńczymi. Ul. Pilczycka 26 we Wrocławiu	2024-2027	
27.	Gmina Wrocław	Budowa wielofunkcyjnej placówki dla osób w kryzysie bezdomności, przy ul. Weroniki Kumko we Wrocławiu (Osobowice)	10 000 000,00	
28.	Gmina Wrocław	Budowa/przebudowa/rozbudowa/remonty wrocławskich żłobków (z uwzględnieniem załej infrastruktury)	2024-2027	162 600 000,00
29.	Gmina Wrocław	Adaptacja poddasza w budynku kwarantanny (zwiększenie powierzchni użytkowej Placówki Interwencyjnej nr V)	2023	700 000,00
30.	Gmina Wrocław	Modernizacja (kompleksowa) budynku przemysłowego od ul. Lutra pod centrum aktywności społecznej	2026-2027	104 000 000,00
31.	Gmina Wrocław	NOWY OBIEKT- NOWA JAKOŚĆ- Podniesienie jakości wykonywanych zadań publicznych zleconych organizacjom pozarządowym poprzez wykonanie prac adaptacyjnych i modernizacyjnych, przystosowujących przede wszystkim lokale użytkowe będące w zasobach Gminy Wrocław, w których organizacje pozarządowe realizują zadania publiczne do obowiązujących przepisów, w tym przystosowanie dla osób ze szczególnymi potrzebami.	2023-2027	4 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
32.	Gmina Wrocław	Rozbudowa sieci CAL/siedzib Rad Osiedli: ul. Księgarska 24 ul. Pęgowska 14 ul. Kamieńskiego 256 ul. Pawłowicka 78 ul. Osobowicka 132 ul. Gazowa 22 ul. Semaforowa ul. Białodrzewna, RO - Klecina, Kleczków, Krzyki Partynice, Szczepin, Pracze, Powst. SI, Stabłowice. Pawłowice	2023-2028 i dalej	60 000 000,00
33.	Gmina Żórawina	Rozbudowa Zakładu Opieki Zdrowotnej w Żórawinie	2023-2027	6 999 723,12

Priorytet 3: Edukacja

1.	Gmina Sobótka	Wyposażenie Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Rogowie Sobóckim	2023-2024	1 500 000,00
2.	Gmina Siechnice	Rozwój edukacji przedszkolnej w gminie Siechnice	2022-2029	2 000 000,00
3.	Gmina Wrocław	Upowszechnienie i zapewnienie wysokiej jakości edukacji przedszkolnej w Gminie Wrocław		17 597 300,00
4.	Gmina Wrocław	Upowszechnienie i zapewnienie wysokiej jakości edukacji w szkołach podstawowych w Gminie Wrocław		46 721 200,00
5.	Gmina Wrocław	Kompleksowy program rozwoju kompetencji transferowalnych i umiejętności cyfrowych oraz wsparcia dla uczniów ponadpodstawowych uzupełniony o program rozwoju kompetencji „miękkich” i proinnowacyjnych uczennic i uczniów Gminy Wrocław		9 500 000,00
6.	Gmina Wrocław	Poprawa efektywności kształcenia w szkołach podstawowych poprzez edukację ekologiczną i zajęcia sportowe		9 000 000,00
7.	Gmina Wrocław	Adaptacja placówek oświatowych na terenie Wrocławia wraz z podniesieniem świadomości ekologicznej w zakresie zachodzących zmian klimatycznych wśród młodzieży i nauczycieli		3 300 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
Priorytet 5: Innowacyjność				
1.	Gmina Siechnice	Rozwój i wzmocnienie zdolności innowacyjnej Dolnego Śląska poprzez rewitalizację obszaru EC Czechnica	2022-2029	40 000 000,00
Priorytet 6: Cyfryzacja				
1.	Gmina Długołęka	Wdrożenie E-usług usprawniających procesy administracyjne w gminie Długołęka	2023-2027	4 500 000,00
2.	Gmina Oborniki Śląskie	Rozwój e-usług publicznych	2023-2025	1 000 000,00
3.	Gmina Siechnice	Rozwój e-usług publicznych na obszarze Gminy Siechnice	2022-2029	3 000 000,00
4.	Gmina Sobótka	Wdrożenie e-usług usprawniających procesy administracyjne w gminie Sobótka	2024-2025	2 300 000,00
5.	Gmina Wisznia Mała	E-usługi w gminie Wisznia Mała zwiększające dostęp mieszkańców do usług publicznych	2024	1 230 000,00
6.	Gmina Wrocław	Robotyzacja procesów realizowanych w WPO	2023	300 000,00
7.	Gmina Wrocław	Wdrożenie technologii voicebota do obsługi zapytań telefonicznych od Mieszkańców	2023	100 000,00
8.	Gmina Wrocław	Modernizacja silnika strony BIP pod nowy standard CMS wraz z dostosowaniem do większej ilości odwiedzających stronę i łatwiejszą modyfikacją zamieszczanych treści	2023-2024	90 000,00
9.	Gmina Wrocław	Modułowy system zarządzania nieruchomościami	2022-2027	20 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
10.	Gmina Wrocław	Zintegrowana Platforma Zarządzania JST - etap II - integracja z systemami, rejestrami i bazami danych	2022-2027	10 000 000,00
11.	Gmina Wrocław	System do zarządzania zasobem zieleni miejskiej we Wrocławiu - Zielone Inwestycje - ZZM	2022-2027	500 000,00
12.	Gmina Wrocław	System aplikacji mobilnych i paneli zarządzania usługami społecznymi	2022-2027	6 000 000,00
13.	Gmina Wrocław	Ochrona przyrody i klimatu – Baza danych przyrodniczych	2022-2027	1 000 000,00
14.	Gmina Wrocław	Ochrona klimatu – System monitoringu miejskiej wyspy ciepła	2022-2027	1 000 000,00
15.	Gmina Wrocław	Ochrona przyrody i klimatu - Mapa Koron Drzew	2022-2027	2 000 000,00
16.	Gmina Wrocław	Stworzenie platformy umożliwiającej składanie ofert na zadania pn. Uniwersytety Trzeciego Wieku przez Wyższe Uczelnie	2022-2027	750 000,00
17.	Gmina Wrocław	Systemy umożliwiające pracę zdalną i bezpieczeństwo danych osobowych	2022-2027	4 000 000,00
18.	Gmina Wrocław	Wdrożenie elektronicznych wywiadów środowiskowych	2022-2027	4 500 000,00
19.	Gmina Wrocław	Wdrożenie jednolitej platformy do przeprowadzania zakupów dostaw, usług i robót budowlanych w trybach zgodnych z ustawą Prawo Zamówień Publicznych	2022-2027	2 500 000,00
20.	Gmina Wrocław	Rozbudowa systemu monitoringu prewencyjnego Wrocławia	2022-2027	26 000 000,00
21.	Gmina Wrocław	Udostępnienie aplikacji mobilnej "Dostępny Wrocław"	2022-2027	500 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
22.	Gmina Wrocław	RESPECTRUM	2023-2027	2 100 000,00
23.	Gmina Wrocław	Czat Video	2023-2027	4 200 000,00

Priorytet 7: Rynek pracy

1.	Gmina Wrocław	Aktywny powrót na rynek pracy. Celowane kursy i szkolenia zgodne z potrzebami regionalnego rynku pracy. Podnoszenie i nabywanie kompetencji zawodowych przez dorosłych mieszkańców ZIT WrOF.		5 000 000,00
----	---------------	--	--	--------------

Priorytet 8: Turystyka

1.	Gmina Jelcz-Laskowice	Zagospodarowanie terenu ośrodka wypoczynkowego nad stawem w Jelczu-Laskowicach	2023-2025	5 000 000,00
2.	Gmina Siechnice	Gmina Siechnice - gminą atrakcyjną turystycznie	2022-2029	12 000 000,00

Priorytet 9: Gospodarka o obiegu zamkniętym

1.	Gmina Siechnice	Budowa i rozbudowa odnawialnych źródeł energii – Klaster energetyczny Siechnice	2022-2029	35 000 000,00
2.	Gmina Wrocław	Rozbudowa sieci EkoPunktów (Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych - PSZOK) wraz z wyposażeniem w punkty napraw i ponownego użycia produktów oraz modernizacja istniejących EkoPunktów	2023-2027	73 000 000,00
3.	Gmina Wrocław	Budowa Centrum Przetwarzania Odpadów Wielkogabarytowych wraz z punktem napraw drugiego użycia produktów	2023-2027	15 000 000,00
4.	Gmina Wrocław	Optymalizacja systemu gospodarki odpadami w zakresie odbioru odpadów komunalnych na terenie gminy Wrocław	2023-2027	223 400 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
5.	Gmina Wrocław	Dolnośląskie Centrum GOZ	2023-2027	25 000 000,00
6.	Gmina Wrocław	Zagospodarowania terenu pod miejsca zbiórki odpadów w obrębie ulic: Dembowskiego, Partyzantów, Waryńskiego (Sępolno część południowa - Etap I)	2023-2024	5 242 000,00
7.	Gmina Wrocław	Zagospodarowania terenu pod miejsca zbiórki odpadów (Sępolno część wschodnia - Etap II)	2023-2024	5 000 000,00

Priorytet 10: Transformacja energetyczna

1.	Gmina Kobierzyce	Budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej w Gminie Kobierzyce	2025-2027	3 500 000,00
2.	Gmina Kobierzyce	Budowa farmy fotowoltaicznej w Gminie Kobierzyce	2024-2027	15 000 000,00
3.	Gmina Miasto Oława	Wykorzystanie ciepła geotermalnego, jako alternatywnego źródła energii	2024-2026	50 000 000,00
4.	Gmina Miękinia	Budowa oraz rozbudowa OZE na budynkach użyteczności publicznej w gminie Miękinia	2025-2026	2 500 000,00
5.	Gmina Oborniki Śląskie	Energia odnawialna na terenie Gminy Oborniki Śląskie	2023-2025	2 492 875,00
6.	Gmina Oława	Budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej wraz z magazynem energii oraz budową infrastruktury do ładowania pojazdów elektrycznych	2024-2026	2 000 000,00
7.	Gmina Oleśnica	Budowa instalacji fotowoltaicznej na budynkach użyteczności publicznej w Gminie Oleśnica	2023-2026	4 600 000,00
8.	Gmina Trzebnica	Modernizacja energetyczna w Szkole Podstawowej w Ujeźdźcu Wielkim – panele fotowoltaiczne	2023-2024	300 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
9.	Gmina Trzebnica	Modernizacja energetyczna w Szkole Podstawowej w Ujeźdźcu Wielkim – magazyn energii	2024-2026	300 000,00
10.	Gmina Wrocław	Realizacja OZE na budynkach miejskich	13 000 000,00	
11.	Gmina Zawonia	Budowa instalacji fotowoltaicznej oraz magazynów energii na budynkach użyteczności publicznej w Gminie Zawonia	2023-2024	980 603,00
12.	Gmina Żórawina	Budowa sieci ciepłowniczej wykorzystującego energię biogazowni	2023-2027	12 480 000,00

Priorytet 11: Gospodarka niskoemisyjna

1.	Gmina Czernica	Granty OZE dla mieszkańców obszarów wiejskich (projekt grantowy/parasolowy)	2025-2027	1 600 000,00
2.	Gmina Czernica	Granty OZE dla mieszkańców gminy Czernica – mikroinstalacje (IF) (projekt grantowy/parasolowy)	2024-2026	1 000 000,00
3.	Gmina Czernica	Granty OZE dla mieszkańców gminy Czernica – magazyny energii (projekt grantowy/parasolowy)	1 200 000,00	
4.	Gmina Czernica	Odnawialne Źródła Energii na terenie gminy Czernica (projekt samorządowy)	3 915 538,00	
5.	Gmina Długołęka	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej, ograniczenie niskiej emisji, poprawa efektywności energetycznej – szkoły, przedszkola, budynek Urzędu Gminy, świetlice, sale sportowe, remizy	2023-2027	13 900 000,00
6.	Gmina Długołęka	Granty OZE dla mieszkańców gminy	2023-2027	5 000 000,00
7.	Gmina Długołęka	Budowa i modernizacja oświetlenia drogowego oraz oświetlenia miejsc publicznych na terenie gminy Długołęka	2023-2027	10 500 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
8.	Gmina Jelcz-Laskowice	Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Jelcz-Laskowice	2023-2027	9 000 000,00
9.	Gmina Kobierzyce	Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Pustkowie Wilczkowskim	2022-2023	1 500 000,00
10.	Gmina Miasto Oleśnica	Ograniczenie niskiej emisji	2023-2027	4 350 000,00
11.	Gmina Miasto Oleśnica	Optymalizacja zarządzania energią w budynkach użyteczności publicznej	2024-2025	5 000 000,00
12.	Gmina Miasto Oleśnica	Modernizacja oświetlenia ulicznego	2024-2025	3 915 000,00
13.	Gmina Miasto Oleśnica	Termomodernizacja budynku Przychodni Rejonowo – Specjalistycznej nr 1 przy ul. Ludwikowskiej w Oleśnicy	2023-2024	4 300 000,00
14.	Gmina Miasto Oleśnica	Modernizacja budynków i obiektów użytkowanych przez Oleśnicki Kompleks Rekreacyjny „ATOL” Sp. z o.o., mająca na celu poprawę efektywności energetycznej	2023-2024	4 300 000,00
15.	Gmina Miasto Oleśnica	Budowa żłobka	2024-2025	10 000 000,00
16.	Gmina Miasto Oława	Termomodernizacja miejskiego zasobu komunalnego oraz budynku użyteczności publicznej przy ul. Kamiennej	2024-2026	7 000 000,00
17.	Gmina Miasto Oława	Modernizacja i rozwój istniejącej sieci ciepłowniczej w Oławie	2025-2027	15 000 000,00
18.	Gmina Miękinia	Budowa budynku demonstracyjnego - świetlica wiejska w Kadłubie	2025-2026	2 000 000,00
19.	Gmina Miękinia	Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej na terenie gminy	2024-2025	5 100 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
20.	Gmina Oborniki Śląskie	Wymiana źródła ciepła (kotłów, pieców, urządzeń grzewczych) w gospodarstwach domowych (w budynkach mieszkalnych jednorodzinnych i wielorodzinnych) i w budynkach użyteczności publicznej	2023-2026	4 000 000,00
21.	Gmina Oborniki Śląskie	Likwidacja bezklasowych źródeł ciepła oraz montaż energooszczędnego ogrzewania w budynkach jednostek oświatowych w Pęgowie	2023-2025	500 000,00
22.	Gmina Oleśnica	Budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego w Gminie Oleśnica	2023-2026	4 600 000,00
23.	Gmina Oleśnica	Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej na terenie Gminy Oleśnica	2023-2026	4 600 000,00
24.	Gmina Oława	Poprawa efektywności energetycznej szkół w Osieku, Chwalibóžycach, Drzemlikowicach	2024-2026	4 500 000,00
25.	Gmina Siechnice	Kompleksowa modernizacja energetyczna gminy Siechnice	2022-2029	35 000 000,00
26.	Gmina Sobótka	Poprawa efektywności energetycznej Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Świątnikach	2024-2026	2 000 000,00
27.	Gmina Sobótka	Poprawa budynku użyteczności publicznej w Sobótce przy ul. Strzelców 2	2025-2027	1 500 000,00
28.	Gmina Wisznia Mała	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych w Gminie Wisznia Mała w miejscowościach Piotrkowiczki, Strzeszów i Wysoki Kościół	2024	1 611 400,00
29.	Gmina Wrocław	Poprawa efektywności energetycznej budynków (w komunalnym zasobie mieszkaniowym Gminy Wrocław) - ZZK	2023-2027	146 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zadanie 1a: Góralskiej 38, Myśliwskiej 6 i 7, Worcella 9 i 12, Dąbrowskiego 3 i 5, Zyndrama 3-4, Wąskiej 3, pl. św. Macieja 12 	2024	20 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zadanie 1b: Cybulskiego 33, Roosevelta 17, Wygodnej 10, Wyszyńskiego 52 i 106, Żeromskiego 3 i 5, Cieszyńskiego 12/13 	2025	18 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
		<ul style="list-style-type: none"> Zadanie 1c: Góralskiej 32 i 40, Legnickiej 68 i 70, Podwałe 36, Pszennej 13, Rejtana 3, Tęczowej 69, Zachodniej 4 	2025	18 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zadanie 1d: Jagiellończyka 11, 13, 37, 40A, 42, Jedności Narodowej 153A, 153B, 153, 155B, 157A, 157B, Kniaziewiczza 6, 24, 24A, Krasieńskiego 42 i 46, Ledóchowskiego 6, Otwartej 14A i 16A, Paulińskiej 5A, Rydygiera 23, 29A, 49, Żeromskiego 78 i 83A 	2027	50 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zadanie 1e: 20 budynków 	2026	40 000 000,00
30.	Gmina Wrocław	Kompleksowa termomodernizacja wybranych kamienic we Wrocławiu - ZZK	2024-2027	87 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zadanie 2a: Baryckiej 9, Dworcowej 5A, 5B, 12, Kniaziewiczza 15A, Legnickiej 27, Łowieckiej 9, Małachowskiego 16, 20, 22, Tęczowej 50 i 48, Ptasiej 9, 11, 13, 15, Sokolniczej 40 i 42, pl. Strzeleckim 5 i 6 	2024	25 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zadanie 2b: Jedności Narodowej 47 i 47A, Kluczborskiej 23, Kurkowej 61-63, 65, Ołbińskiej 12, Paulińskiej 13, Ptasiej 14, 25, 27, Śrutowej 12, pl. Strzeleckim 7, 8, 9, 11, 15, 17, 23A 	2025	28 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zadanie 2c: Dworcowej 8 i 10, Ks. Witolda 78, Niemcewicza 9, Ptasiej 38, Ruskiej 47/47A 	2024	7 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zadanie 2d: B. Tomasza I 7, 11, 12, 14, Brodatego 9, Cieszyńskiego 14, Kurkowej 34, Łukasińskiego 6, 7, 10, 16, 15A, 15B, pl. Nankiera 5/6, Niemcewicza 30B i 37, Ołbińskiej 5, 7, 15, 17, 18, Podwórcowej 11, Prusa 28A, Tęczowej 38 i 40, Wysokiej 4, Żeromskiego 73 	2026	27 000 000,00
31.	Gmina Wrocław	Kompleksowa termomodernizacja wybranych kamienic we Wrocławiu - ZZK	2026-2030	295 000 000,00
32.	Gmina Wrocław	Termomodernizacja zasobu TBS Wrocław	2023-2027	50 000 000,00
33.	Gmina Wrocław	Kompleksowa termomodernizacja wybranych kamienic we Wrocławiu (w tym termomodernizacja z wymianą źródeł ogrzewania w budynkach mieszkalnych) - WM	2023-2024	46 999 848,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
		<ul style="list-style-type: none"> Roboty budowlane w zakresie wydzielenia i remontu pomieszczenia węzła ciepłego, montaż instalacji sanitarnych włącznie z instalacją węzła, remont dachu i więźby dachowej oraz budowa przyłącza wodociągowego Opolska 53 Opolska 55 Opolska 99 	2023	5 558 767,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zmiana systemu ogrzewania- termomodernizacja Kleczkowska 6 	2023	2 203 419,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zmiana systemu ogrzewania- termomodernizacja Kleczkowska 34 	2023	2 646 766,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zmiana systemu ogrzewania- termomodernizacja Kraszewskiego 26 	2023	1 866 443,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zmiana systemu ogrzewania- termomodernizacja, prace interwencyjne Al. Kromera 4 	2023	2 954 961,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zmiana systemu ogrzewania- termomodernizacja Górnośląska 6 	2023	1 865 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zmiana systemu ogrzewania- termomodernizacja Grunwaldzka 34 	2023	1 670 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zmiana systemu ogrzewania- termomodernizacja, prace interwencyjne Św. Jerzego 13 	2023	3 934 492,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zmiana systemu ogrzewania- termomodernizacja Piastowska 27a 	2023	2 150 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zmiana systemu ogrzewania- termomodernizacja Piastowska 29a 	2023	2 150 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zmiana systemu ogrzewania i termomodernizacja Czajkowskiego 32 	2023	3 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
		<ul style="list-style-type: none"> Termomodernizacja z wymianą źródeł ogrzewania w budynkach mieszkalnych w roku 2024 -WM 	2024	17 000 000,00
		Kompleksowa termomodernizacja wybranych kamienic we Wrocławiu - WM	2024-2027	54 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Termomodernizacja budynków mieszkalnych (bez wymiany źródeł ciepła) w roku 2024 Chudoby 9 Prądyńskiego 3, 20A, 20, 24,39 Więckowskiego 20, 21 Brzeska 25A Komuny Paryskiej 82,84 	2024	11 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Termomodernizacja budynków mieszkalnych w roku 2025 (bez wymiany źródeł ciepła) Prądyńskiego 5, 23,43 Benedyktyńska 20, 22 , 24 Rozbrat 1 Sępa Szarzyńskiego 43, 47, 59, 61, 63, 65 A, 65, 68, 69, 73 Więckowskiego 32 Grunwaldzka 3-5 Grunwaldzka 8 A,10 A, 12 A Ładna 17, 27 Krakowska 25, 27 	2025	27 000 000,00
34.	Gmina Wrocław	<ul style="list-style-type: none"> Termomodernizacja budynków mieszkalnych w roku 2027 Górnośląska 6 Opolska 53, 55, 99 Grunwaldzka 7, 34 Gajowa 25 Hubska 35, 37 Jerzego Św. 13 Młynarska 1 Kleczkowska 6, 34 Kraszewskiego 26 Kromera Al. 4 	2027	16 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
		Wesoła 8		
35.	Gmina Wrocław	Kompleksowa termomodernizacja wybranych kamienic we Wrocławiu - WM	2028-2030	100 000 000,00
36.	Gmina Wrocław	Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej będących w zarządzie Gminy	2023-2027	11 500 000,00
37.	Gmina Wrocław	Termomodernizacja DPS Karmelkowa 25	2023-2025	6 500 000,00
38.	Gmina Wrocław	Termomodernizacja DPS Mączna 3	2024-2026	5 500 000,00
39.	Gmina Wrocław	Termomodernizacja DPS Rędzińska 66/68	2024-2026	5 500 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Roboty budowlane związane z remontem całej powierzchni dachu w DPS przy ul. Karmelkowej 25 	2024	674 122,00
40.	Gmina Wrocław	Termomodernizacja szatni hali przy ul. Parkowej (docieplenie budynku)	2024	400 000,00
41.	Gmina Zawonia	Budowa energooszczędnego przedszkola publicznego w Zawoni	2023-2027	6 000 000,00
42.	Gmina Żórawina	Termomodernizacja Gminnego Centrum Kultury w Żórawinie	2024-2026	1 805 000,00
43.	Gmina Żórawina	Odnawialne źródła energii dla mieszkańców Gminy Żórawina	2023-2027	10 000 000,00

Priorytet 12: Ochrona zasobów środowiska i jego bioróżnorodności

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
1.	Gmina Czernica	Rozwój infrastruktury wodociągowej celem dostosowania do zmian klimat	2024-2027	20 000 000,00
2.	Gmina Czernica	Budowa kanalizacji sanitarnej we wsi Chrzęstawa Mała	2023-2026	395 00 000,00
3.	Gmina Długoleka	Budowa nowej oczyszczalni ścieków, budowa sieci kanalizacji sanitarnej, budowa i modernizacja SUW, modernizacja istniejących oczyszczalni ścieków na terenie gminy Długoleka	2023-2027	155 100 000,00
4.	Gmina Jelcz-Laskowice	Rekultywacja zbiorników wodnych na terenie Gminy Jelcz-Laskowice	2024-2027	3 000 000,00
5.	Gmina Kobierzyce	Rozbudowa systemu zaopatrzenie Gminy Kobierzyce w wodę	2021-2025	39 831 862,73
6.	Gmina Kobierzyce	Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gminy Kobierzyce	2023-2025	4 210 650,00
7.	Gmina Miasto Oleśnica	Budowa kanalizacji deszczowej	2023-2027	10 000 000,00
8.	Gmina Miasto Oleśnica	Rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej	2024-2027	12 700 000,00
9.	Gmina Miasto Oława	Zrównoważony system zagospodarowania wody deszczowej (os. Nowy Otok i Nowy Górnik) poprzez połączenie elementów zielonej i niebieskiej infrastruktury	2024-2026	4 000 000,00
10.	Gmina Miasto Oława	Rewitalizacja terenu zielonego wraz z zagospodarowaniem zbiornika wodnego „Piaski”	2024-2026	5 000 000,00
11.	Gmina Miasto Oława	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej na terenie miasta Oława	2023-2029	50 100 000,00
12.	Gmina Miasto Oława	Dostosowanie do zmian klimatu poprzez rewitalizację nadbrzeży rzeki Oława wraz z renaturyzacją układu wodnego w parku miejskim w Oławie	2025-2027	6 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
13.	Gmina Miękinia	Wspieranie racjonalnej gospodarki zasobami wód w gminie Miękinia	2023-2025	2 500 000,00
14.	Gmina Miękinia	Zapewnienie prawidłowej gospodarki wodno-ściekowej aglomeracji Wrocław, w części gminy Miękinia – II etap	2021-2026	203 969 421,21
15.	Gmina Miękinia	Zapewnienie prawidłowej gospodarki wodno-ściekowej aglomeracji Wrocław, w części gminy Miękinia – II etap	2021-2026	35 967 892,59
16.	Gmina Oborniki Śląskie	Budowa zbiorników retencyjnych na terenie Gminy Oborniki Śląskie	2023-2026	4 000 000,00
17.	Gmina Oborniki Śląskie	Kanalizacja części gminy Oborniki Śląskie	2023-2026	20 000 000,00
18.	Gmina Oborniki Śląskie	Modernizacja Stacji Uzdatniania wody oraz Przebudowa Oczyszczalni Ścieków na terenie gminy Oborniki Śląskie	2023-2026	5 000 000,00
19.	Gmina Oława	Rozbudowa systemów wodociągowych wraz ze stacją uzdatniania wody na terenie Gminy Oława	2024-2027	21 000 000,00
20.	Gmina Siechnice	Wzmocnienie ochrony przyrody na terenie Gminy Siechnice (Zielona i niebieska infrastruktura gminy Siechnice)	2022-2029	12 000 000,00
21.	Gmina Siechnice	Budowa urządzeń kanalizacji sanitarnej w aglomeracji wrocławskiej, gmina Siechnice	2024-2026	20 266 402,50
22.	Gmina Siechnice	II etap rozbudowy gospodarki wodno-ściekowej na obszarze gminy Siechnice	2022-2029	40 000 000,00
23.	Gmina Wisznia Mała	Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej wraz z poprawą jakości systemu zaopatrzenia w wodę w miejscowościach Psart Szymanów, Krzyżanowice	2023-2026	20 000 000,00
24.	Gmina Wrocław	Symulacja katastrofy zbiornika Mietków, mapy zalewu oraz plan działań i ewakuacji	2024-2026	1 500 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
25.	Gmina Wrocław	Wstępne opracowanie zabezpieczenia rejonu ul. Promenada-Skoczylasa os. Leśnica od wód powodziowych – koncepcja wraz z kosztorysem	2023	200 000,00
26.	Gmina Wrocław	Docelowe rozwiązanie gospodarki ściekowej dla miasta Wrocławia – Faza II	2021-2027	511 520 000,00
27.	Gmina Wrocław	Pola Osobowickie - utrzymanie terenów podmokłych i związanej z nimi bioróżnorodności oraz utworzenie atrakcyjnego obszaru edukacyjno-rekreacyjnego dla mieszkańców Dolnego Śląska i turystów	2023-2027	50 000 000,00
28.	Gmina Wrocław	Zielonej - niebieska infrastruktura w mieście	2024-2027	30 000 000,00
29.	Gmina Wrocław	Zielono - niebieski Plac Orłąt Lwowskich	2022-2024	845 000,00
30.	Gmina Wrocław	Zielona rewitalizacja ulicy Ruskiej	2023-2027	5 800 000,00
31.	Gmina Wrocław	Zazielenienie Placu Nowy Targ	2023-2025	3 200 000,00
32.	Gmina Wrocław	Adaptacja do zmian klimatu terenów placówek oświatowych na obszarze Wrocławia oraz podniesieniem świadomości ekologicznej w zakresie zachodzących zmian klimatycznych wśród dzieci, młodzieży i nauczycieli (10 szkół podstawowych, średnich i ośrodków wychowawczych)	2023-2025	5 000 000,00
33.	Gmina Wrocław	Zagospodarowanie placu wejściowego na Promenadę Staromiejską przy ul. Świdnickiej we Wrocławiu"	2023-2024	3 500 000,00
34.	Gmina Wrocław	Park kieszonkowy przy ul. Powstańców Śląskich	2025-2027	1 000 000,00
35.	Gmina Wrocław	Rozbudowa Zakładu Biologicznego Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych (ZBUOK) przy ul. Janowskiej 51 we Wrocławiu wraz z budową systemu komunikacji z mieszkańcem	2023-2027	25 200 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
36.	Gmina Zawonia	Budowa nowego SUW dla gminy Zawonia	2023-2025	4 000 000,00

Priorytet 13: Zrównoważona mobilność

1.	Gmina Długołęka	Budowa, modernizacja dróg i dróg rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą na terenie gminy Długołęka	2024-2027	50 000 000,00
2.	Gmina Dobroszyce	Budowa ścieżek rowerowych	2025-2027	
3.	Gmina Kąty Wrocławskie	Budowa i oznakowania ciągów pieszo – rowerowych na terenie m. Kąty Wrocławskie	2024-2025	5 000 000,00
4.	Gmina Miasto Oleśnica	Przebudowa ciągu pieszo-rowerowego w łączniku ulicy Otwartej z ul. Limanowskiego	2023	1 300 000,00
5.	Gmina Miasto Oleśnica	Budowa i rozbudowa sieci dróg na terenie Gminy Miasta Oleśnicy wraz z infrastrukturą towarzyszącą	2024-2027	40 000 000,00
6.	Gmina Miasto Oleśnica	Rozbudowa drogi powiatowej nr 1511D na odcinku od km 3,493 do km 3,907 w ul. Wiejskiej i Wały Jagiellońskie w Oleśnicy wraz z budową tunelu pieszo-rowerowego w nasypie kolejowym - ETAP 2	2023	6 500 000,00
7.	Gmina Miasto Oleśnica	Przebudowa drogi gminnej nr 102367D w ul. Żytniej - budowa chodnika i ścieżki rowerowej	2023	2 000 000,00
8.	Gmina Miękinia	Budowa ścieżki rowerowej Lutynia – Wrocław, etap II	2025	2 000 000,00
9.	Gmina Oborniki Śląskie	Budowa i przebudowa dróg i chodników wraz z energooszczędnym oświetleniem na terenie Gminy Oborniki Śląskie	2023-2026	20 000 000,00
10.	Gmina Oleśnica	Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Oleśnica w kierunkach gmin sąsiednich	2023-2026	9 200 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
11.	Gmina Trzebnica	Zwiększenie mobilności i bezpieczeństwa w Gminie Trzebnica poprzez poprawę infrastruktury drogowej	2025-2027	8 000 000,00
12.	Gmina Siechnice	Zrównoważona multimodalna mobilność na terenie Gminy Siechnice	2022-2029	18 000 000,00
13.	Gmina Siechnice	Regionalna mobilność mieszkańców Siechnic	2022-2029	6 000 000,00
14.	Gmina Sobótka	Rozbudowa sieci dróg rowerowych w gminie Sobótka	2026-2028	20 000 000,00
15.	Gmina Wisznia Mała	Budowa drogi rowerowej w ramach "Cyklostrady" - odcinek w gminie Wisznia Mała	2026-2027	19 680 000,00
16.	Gmina Wisznia Mała	Budowa ciągu pieszo-rowerowego przy drodze powiatowej nr 1368D relacji Kryniczno-Malin, gm. Wisznia Mała	2023-2024	7 412 000,00
17.	Gmina Wisznia Mała	Budowa ciągu pieszo-rowerowego przy drodze powiatowej nr 1370D relacji Krzyżanowice-Psary, gm. Wisznia Mała	2025-2026	6 642 000,00
18.	Gmina Wisznia Mała	Budowa ciągu pieszo-rowerowego relacji Strzeszów-Szewce, gm. Wisznia Mała	2024-2025	10 086 000,00
19.	Gmina Wisznia Mała	Budowa ciągu pieszo-rowerowego przy drodze wojewódzkiej DW 359 relacji Machnice-Trzebnica, gm. Wisznia Mała	2024-2026	1 000 000,00
20.	Gmina Wisznia Mała	Budowa ciągu pieszo-rowerowego przy drodze wojewódzkiej DW 359 relacji Psary-Wrocław, gm. Wisznia Mała	2024-2026	1 200 000,00
21.	Gmina Wrocław	Spójna sieć tras rowerowych we Wrocławiu dla mieszkańców miasta i aglomeracji wraz z budową systemu badania natężenia ruchu na drogach dla rowerów – etap 2	2022-2027	17 645 000,00
22.	Gmina Wrocław	Budowa kładek pieszo-rowerowych we Wrocławiu – etap 2	2024-2027	8 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
23.	Gmina Wrocław	Aktualizacja Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej wraz z przeprowadzeniem Kompleksowych Badań Ruchu	2024-2026	5 000 000,00
24.	Gmina Wrocław	Budowa Alei Północnej na odcinku od ul. Poświęckiej do ul. B. Krzywoustego we Wrocławiu	2021-2026	308 248 065,00
25.	Gmina Wrocław	Budowa Alei Wielkiej Wyspy we Wrocławiu	2018-2024	264 000 000,00
26.	Gmina Wrocław	Przebudowa skrzyżowania ulic Dubois i Drobnera w celu poprawy funkcjonowania komunikacji zbiorowej	2025-2026	40 800 000,00
27.	Gmina Wrocław	Przebudowa ul. Wilkszyńskiej	2024-2025	47 000 000,00
28.	Gmina Wrocław	Budowa łącznika drogowego pomiędzy ul. Kwizdyńską i Kowalską wraz z powiązaniem pieszo-rowerowymi dla poprawy obsługi strefy przemysłowej we Wrocławiu	Realizacja uzależniona od otrzymania dofinansowania	72 127 000,00
29.	Gmina Wrocław	System tramwaju wodnego na Wrocławskim Węźle Wodnym oraz w Aglomeracji Wrocławskiej	2023-2027	
30.	Gmina Wrocław	Odtworzenie infrastruktury hydrotechnicznej w korycie rzeki Ślęzy na obszarze gminy Wrocław, Kobierzyce i Żórawina	2023-2027	15 000 000,00
31.	Gmina Wrocław	Port Popowice - realizacja i zarządzanie	2023-2027	55 000 000,00
32.	Gmina Wrocław	Zagospodarowanie terenu dla obsługi jednostek pływających (tankowanie, slip, droga, plac) w rejonie ul. Międzyrzeckiej	2023-2027	20 000 000,00
33.	Gmina Wrocław	Marina w basenie dawnego portu węglowego przy ujściu rzeki Oławy	2023-2027	25 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
34.	Gmina Wrocław	Koncepcja zagospodarowania terenów planowanego portu rzeczno- multimodalnego centrum logistycznego (AGN)	2023-2027	700 000,00
35.	Gmina Zawonia	Budowa i oznakowanie ścieżek rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych na terenie Gminy Zawonia	2023-2025	4 000 000,00
36.	Gmina Żórawina	Budowa ciągów pieszo-rowerowych na terenie Gminy Żórawina	2023-2027	5 100 000,00

Priorytet 14: Przestrzeń publiczna

1.	Gmina Czernica	Stworzenie wielopokoleniowego obszaru rekreacyjnego na terenie gminy Czernica wraz z poprawą bezpieczeństwa wiejskich przestrzeni publicznych	2 500 000,00	
2.	Gmina Długołęka	Ochrona przyrody i klimatu - zagospodarowanie terenów zielonych, parków, skwerów, zachowanie bioróżnorodności, stworzenie obszarów edukacyjno-rekreacyjnych	2023-2027	7 000 000,00
3.	Gmina Długołęka	Stworzenie obszarów rekreacyjnych na terenie gminy Długołęka wraz z poprawą bezpieczeństwa wiejskich przestrzeni publicznych (m.in. Brzezia Łąka, Domaszczyn, Kiełczówek)	2023-2027	1 710 000,00
4.	Gmina Długołęka	Budowa, przebudowa i modernizacja placówek oświatowych na terenie gminy Długołęka	2023-2027	76 000 000,00
5.	Gmina Długołęka	Budowa, przebudowa i remonty budynków użyteczności publicznej na terenie gminy Długołęka	2023-2027	26 000 000,00
6.	Gmina Dobroszyce	Przebudowa i adaptacja obiektu starej remizy pod nowe usługi	2023-2027	4 000 000,00
7.	Gmina Kąty Wrocławskie	Budowa terenu rekreacyjnego w Gądowie	2024-2025	1 000 000,00
8.	Gmina Kąty Wrocławskie	Budowa remizy strażackiej dla OSP Gniechowice	2023-2025	2 200 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
9.	Gmina Kąty Wrocławskie	Budowa budynku komunalnego w Kątach Wrocławskich	2023-2025	9 100 000,00
10.	Gmina Kobierzyce	Zagospodarowanie terenu Parku w Pustkowie Żurawskim	2024-2025	1 400 000,00
11.	Gmina Kobierzyce	Utworzenie parku w miejscowości Bielany Wrocławskie	2024-2027	10 000 000,00
12.	Gmina Kobierzyce	Budowa przedszkola w miejscowości Domasław	2023-2025	14 000 000,00
13.	Gmina Miasto Oleśnica	Poprawa bezpieczeństwa w Gminie Mieście Oleśnicy poprzez rozbudowę monitoringu	2023	2 250 000,00
14.	Gmina Miasto Oława	Rozwój terenów zieleni na obszarze miasta Oława	2024-2026	4 000 000,00
15.	Gmina Oborniki Śląskie	Budowa oraz rozbudowa obiektów edukacyjnych na terenie Gminy Oborniki Śląskie	2023-2026	20 000 000,00
16.	Gmina Oława	Poprawa i wzmocnienie dostępności podmiotów publicznych Gminy Oława	2023-2025	2 300 000,00
17.	Gmina Siechnice	Gmina Siechnice bliżej mieszkańców	2022-2029	16 000 000,00
18.	Gmina Sobótka	Budowa budynku świetlicy wiejskiej wraz infrastrukturą towarzyszącą i zagospodarowaniem terenu w miejscowości Okulice	2024-2025	1 600 000,00
19.	Gmina Sobótka	Budowa budynku świetlicy wiejskiej wraz infrastrukturą towarzyszącą i zagospodarowaniem terenu w miejscowości Stary Zamek	2026-2027	1 600 000,00
20.	Gmina Trzebnica	Utworzenie Parku Miejskiego im. Marii i Lecha Kaczyńskich w Trzebnicy	2023-2024	3 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
21.	Gmina Wisznia Mała	Przebudowa, rozbudowa i nadbudowa budynku Ochotniczej Straży Publicznej	2023-2024	1 900 000,00
22.	Gmina Wrocław	Przebudowa trybun sportowych na Stadionie Leśnica	2025	500 000,00
23.	Gmina Wrocław	Remont Hali przy ul. Poznańskiej	2026	1 000 000,00
24.	Gmina Wrocław	Modernizacja boiska piłkarskiego Sołtysowice (system nawadniania, wymiana piłkochwyłów)	2023	300 000,00
25.	Gmina Wrocław	Remont zaplecza szatniowego na boisku Pawłowice	2024	500 000,00
26.	Gmina Wrocław	Wymiana nawierzchni sztucznej boiska piłkarskiego przy ul. Terenowej	2024	450 000,00
27.	Gmina Wrocław	Przebudowa boiska wraz z bieżnią lekkoatletyczną, trybunami na Stadionie Lotnicza	2026	11 300 000,00
28.	Gmina Wrocław	Ogrodzenie stadionu Leśnica	2025	400 000,00
29.	Gmina Wrocław	Ogrodzenie stadionu Lotnicza od ul. Idzikowskiego	2025	200 000,00
30.	Gmina Wrocław	Remont trybuny na stadionie Sztabowa	2024	200 000,00
31.	Gmina Wrocław	Remont, przebudowa, zagospodarowanie i doposażenie Wrocławskiego Toru Wyścigów Konnych we Wrocławiu	2023-2027	78 550 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Budowa zaplecza technicznego 	2023-2025	7 300 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
		<ul style="list-style-type: none"> Zagospodarowanie terenu i remont trybuny bocznej 	2023-2026	5 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Nowa strefa dekoracyjno - prezentacyjna (wyścigi konne) 	2023-2024	2 500 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Budowa 6 nowych stajni wyścigowych wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą 	2023-2026	18 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Budowa parkuru do zawodów skokowych wraz z całą niezbędną infrastrukturą towarzyszącą 	2024-2026	4 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Stajnie gościnno - rekreacyjne (II etap) - 120 boksów wraz z przygotowaniem podłoża 	2024-2025	10 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Parkingi wewnętrzne (dla aut osobowych i koniowozów) 	2024-2025	1 500 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Remont konserwatorski zabytkowej "Sędziówki" 	2023	1 500 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Redukcje, wycinki pielęgnacyjne i nasadzenia rekompensacyjne drzewostanu na całym terenie WTWK - Partynice 	2023-2025	450 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Nagłośnienie - kryta ujeżdżalnia 	2023	500 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Nagłośnienie - strefa wyścigów 	2023-2024	1 200 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Wymiana systemu ogrzewania budynków WTWK + OZE 	2023-2024	600 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Muzeum konia i jeździectwa 	2025-2027	6 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
		<ul style="list-style-type: none"> System monitoringu na terenie WTWK 	2023-2024	500 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Zakupy inwestycyjne (maszyny rolnicze, pojazdy elektryczne typu melex, traktory, kosiarki) 	2023-2027	2 500 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Wieża widokowa wewnątrz toru 	2027	2 000 000,00
		<ul style="list-style-type: none"> Tunele - bezkolizyjne przejścia dla koni i publiczności wraz ze strefami widza wewnątrz toru wyścigowego 	2026-2027	15 000 000,00
32.	Gmina Wrocław	Zagospodarowanie terenów zielonych i infrastruktura komunikacyjna	2025-2027	20 000 000,00
33.	Gmina Wrocław	Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego pomiędzy ulicami Ruską, Włodkowica, Św. Antoniego	2023-2024	4 900 000,00
34.	Gmina Wrocław	Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego pomiędzy ulicami: Mierniczą, Łukasińskiego, Prądyńskiego i Komuny Paryskiej, (tzw. Podwórko im. Wszystkich Mieszkańców)	2023	5 000 000,00
35.	Gmina Wrocław	Modernizacja podwórek komunalnych	2024-2027	40 000 000,00
36.	Gmina Wrocław	Zagospodarowanie wnętrza podwórzowego w obrębie ulic Skłodowskiej, Wyspiańskiego, Smoluchowskiego.	2023-2024	2 700 000,00
37.	Gmina Wrocław	Zagospodarowanie wnętrz podwórzowych w roku 2025	2025	12 000 000,00
38.	Gmina Wrocław	Zagospodarowanie wnętrz podwórzowych w roku 2026	2026	12 000 000,00
39.	Gmina Wrocław	Zagospodarowanie wnętrz podwórzowych w roku 2027	2027	12 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
40.	Gmina Wrocław	Realizacja gminnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych zapisanych w Gminnym Programie Rewitalizacji (realizowanym w okresie 10 lat)	2024-2034	400 000 000,00
41.	Gmina Wrocław	ZSP ul. Cynamonowej	do 2024	87 000 000,00
42.	Gmina Wrocław	ZSP ul. Zwycięska	do 2025	80 000 000,00
43.	Gmina Wrocław	ZSP ul. Asfaltowa	2023	56 600 000,00
44.	Gmina Wrocław	Przedszkole ul. Hallera	2023	14 700 000,00
45.	Gmina Wrocław	SOSW nr 11 ul. Kamienna - rozbudowa	do 2025	9 000 000,00
46.	Gmina Wrocław	LO nr III ul. Składowa - rozbudowa	do 2025	
47.	Gmina Wrocław	LO nr VI ul. Hutnicza - rozbudowa	do 2025	20 750 000,00
48.	Gmina Wrocław	P nr 149 ul. Obornicka - rozbudowa	do 2025	10 000 000,00
49.	Gmina Wrocław	SP nr 51 ul. Krępicka - rozbudowa	do 2025	14 500 000,00
50.	Gmina Wrocław	SP nr 118 ul. Bulwar Ikara - rozbudowa	do 2025	14 200 000,00
51.	Gmina Wrocław	SP nr 61 ul. Skarbowców - przebudowa i rozbudowa	do 2026	43 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
52.	Gmina Wrocław	ZSP nr 9 ul. Solskiego - rozbudowa	do 2026	18 000 000,00
53.	Gmina Wrocław	SP nr 9 ul. Nyska - rozbudowa	do 2026	15 150 000,00
54.	Gmina Wrocław	SP nr 6 ul. Gorlicka - rozbudowa	do 2026	21 000 000,00
55.	Gmina Wrocław	SP nr 23 ul. Pawia - rozbudowa	do 2027	9 700 000,00
56.	Gmina Wrocław	SP nr 36 ul. Chopina - rozbudowa	do 2027	11 300 000,00
57.	Gmina Wrocław	ZSP nr 12 ul. Suwalska - rozbudowa	do 2027	21 000 000,00
58.	Gmina Wrocław	WUWA - budowa zespołu szkolno-przedszkolnego	do 2027	90 000 000,00
59.	Gmina Wrocław	SP nr 90 ul. Orzechowa - rozbudowa	do 2027	11 900 000,00
60.	Gmina Wrocław	Budowa cmentarza komunalnego przy ul. Ibn Siny Awicenny	2027	75 000 000,00
61.	Gmina Wrocław	Rozbudowa cmentarza komunalnego przy ul. Kiełczowskiej - III etap	2027	30 000 000,00
62.	Gmina Zawonia	Budowa boiska w gminie Zawonia	2023-2027	5 000 000,00
63.	Gmina Żórawina	Budowa obiektu przedszkolno-żłobkowego w Gminie Żórawina	2023-2027	7 000 000,00

Lp.	Gmina	Nazwa projektu	Orientacyjny okres realizacji projektu	Szacowana wartość całkowita projektu w PLN
64.	Gmina Żórawina	Zagospodarowanie terenów zielonych – Parki Wiejskie w Gminie Żórawina	2023-2027	3 500 000,00
